

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКИ ФАКУЛТЕТ

Александра А. Јанић

**МОРФОЛОГИЈА И СЕМАНТИКА ПРИДЕВА
НА *-(Љ)ИВ* У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ**
Докторска дисертација

Ментор: проф. др Бобан Арсенијевић

Крагујевац, 2018. године

ИДЕНТИФИКАЦИОНА СТРАНИЦА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

<i>I. Аутор</i>
Име и презиме: Александра Јанић
Датум и место рођења: 18. 5. 1988. године, Ниш, Република Србија
Садашње запослење: Асистент на Департману за српски језик Филозофског факултета Универзитета у Нишу
<i>II. Докторска дисертација</i>
Наслов: Морфологија и семантика придева на <i>-(љ)ив</i> у српском језику
Број страница: 328
Број схематских приказа: 18, број табела: 51, број графикона 16
Број библиографских података: 178
Установа и место где је рад израђен: Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац
Научна област (УДК): 811.163.41'367.623
Ментор: проф. др Бобан Арсенијевић, редовни професор
<i>III. Оцена и одбрана</i>
Датум пријаве теме: 2. 7. 2015.
Број одлуке и датум прихватање теме докторске/уметничке дисертације: одлука број IV-02-718/13; 9. 12. 2015.
Комисија за оцену научне заснованости теме и испуњености услова кандидата: Проф. др Бобан Арсенијевић, ванредни професор, Филозофски факултет у Нишу, ужа научна област Српски језик; Проф. др Милош Ковачевић, редовни професор, ФИЛУМ Крагујевац, ужа научна област Савремени српски језик и Теоријске лингвистичке дисциплине; Проф. др Сања Ђуровић, ванредни професор, ФИЛУМ Крагујевац, ужа научна област Савремени српски језик.
Комисија за оцену докторске дисертације: 1. Др Милош Ковачевић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област: Савремени српски језик и Теоријске лингвистичке дисциплине (председник Комисије); 2. Др Сања Ђуровић, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област: Савремени српски језик (члан Комисије); 3. Др Мирјана Илић, ванредни професор, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу, ужа научна област: Српски језик (члан Комисије).
Комисија за одбрану докторске дисертације: Комисија за оцену докторске дисертације: 1. Др Милош Ковачевић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област: Савремени српски језик и Теоријске лингвистичке дисциплине (председник Комисије); 2. Др Сања Ђуровић, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област: Савремени српски језик (члан Комисије); 3. Др Мирјана Илић, ванредни професор, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу, ужа научна област: Српски језик (члан Комисије).
Датум одбране дисертације:

САДРЖАЈ

Апстракт	6
Abstract	8
I УВОД	10
II МЕТОДОЛОШКО-ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА	14
2.1. Методолошки оквир	15
2.1.1. Методи и хипотезе	15
2.1.2. Дистрибуирана морфологија	18
2.1.3. Семантичке теорије могућих светова и могућих ситуација	21
2.1.4. Скаларност и могућности за анализу градабилних придева	25
2.2. Досадашња истраживања о придевима на <i>-ив/-љив/-јив</i>	30
2.3. Досадашња истраживања о панданима <i>-ив/-љив/-јив</i> у другим језицима	40
2.3.1. Олтра Масует (2010) и повезана истраживања	40
2.3.2. Слеман 2011а, 2011б и друга краћа истраживања суфикса попут <i>-ble</i> и <i>-baar</i>	46
III ЗНАЧЕЊА ПРИДЕВА НА <i>-(Љ)ИВ</i> У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	51
3.1. Уводне напомене	51
3.2. Досадашња истраживања придева на <i>-(љ)ив</i> и њихових еквивалената	52
3.3. Компоненте значења придева на <i>-(љ)ив</i>	54
3.4. Придеви само са скаларном компонентом	57
3.5. Придеви у којима је скаларност над модалношћу	59
3.6. Придеви само са модалном компонентом	69
3.7. Вишезначни придеви на <i>-(љ)ив</i>	71
3.7.1. Придеви са модалном значењском компонентом	72
3.7.2. Придеви са скаларном компонентом	74
3.7.3. Придеви у којима се исказује скаларна вредност модалности	76
3.7.4. Комбиновање значења код полисемичних придева на <i>-(љ)ив</i> и дискусија	77

3.8. Закључне напомене	82
IV ОДНОС КРАЈА ТВОРБЕНЕ ОСНОВЕ И СУФИКСА <i>-ЉИВ</i> , <i>-ИВ</i> , <i>-ЈИВ</i> :	
МОРФОЛОШКО-ФОНОЛОШКИ АСПЕКТ АНАЛИЗЕ ПРИДЕВА НА <i>-(Љ)ИВ</i>	84
4.1. Увод	84
4.2. Анализа без фаворизованих суфикса и примера са два тумачења	85
4.3. Анализа са фаворизованим <i>-ив</i>	94
4.4. Анализа са фаворизованим <i>-љив</i>	97
4.5. Анализа са фаворизованим <i>-јив</i>	100
4.6. Дискусија о статусу <i>-љив</i> , <i>-ив</i> , <i>-јив</i> заснована на јављању уз различите завршне фонеме из творбене основе	102
4.7. Закључне напомене	115
V ПРИДЕВИ СА ИСТИМ ОСНОВАМА И ВАРИЈАЦИЈОМ СУФИКСА	
<i>-ИВ/-ЉИВ/-ЈИВ</i>	117
5.1. Увод	117
5.2. Досадашња истраживања	119
5.3. Фреквентност придева на <i>-(љ)ив</i> са истом основом	120
5.4. Однос негираних и ненегираних парова придева са истим основама	123
5.5. Однос форманата <i>-ив</i> , <i>-љив</i> , <i>-јив</i> уз исте основе	125
5.6. Продуктивност <i>-ив</i> , <i>-јив</i> , <i>-љив</i>	130
5.7. Дискусија и закључна разматрања	139
VI НЕГИРАНИ ПРИДЕВИ НА <i>-(Љ)ИВ</i> У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	
6.1. Увод	143
6.2. Придеви на <i>-(љ)ив</i> објекатски оријентисаног значења и негација	144
6.3. Придеви на <i>-(љ)ив</i> субјекатски оријентисаног значења и негација	161
6.4. Импликације за лексикографију	171
6.5. Закључне напомене	174
VII СЛОЖЕНИЦЕ НА <i>-(Љ)ИВ</i> У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	
7.1. Увод	178

7.2. Грађа и творбени типови.....	179
7.3. Префикс <i>не-</i> и сложенице на <i>-(љ)ив</i>	197
7.4. Фреквентност сложених придева на <i>-(љ)ив</i> и дискусија.....	198
7.5. Закључне напомене	203
VIII ЗАКЉУЧАК	205
ЛИТЕРАТУРА.....	215
ИЗВОРИ	229
ПРИЛОЗИ	230

МОРФОЛОГИЈА И СЕМАНТИКА ПРИДЕВА НА *-(љ)ив* У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Апстракт

Предмет докторске дисертације *Морфологија и семантика придева на -(љ)ив у српском језику* јесу морфолошко-семантичке карактеристике изведених, сложених и негираних придева са суфиксом *-ив*, *-јив* или *-љив*. Циљ истраживања је да детаљно и систематски расветлимо семантику суфикса *-ив/-јив/-љив* и понудимо прецизније одговоре на релевантна теоријска питања везана за опште принципе морфологије и семантике у домену творбе придева и реализације модалних значења у домену речи. Осим чисто морфолошког и (формално)семантичког приступа посматраним суфиксима, у анализи нам је од значаја и морфолошко-фонолошки и морфолошко-синтаксички план, као и лексиколошки.

Методи које смо користили у истраживању су корпусни метод, интроспективни метод, те стохастички методи – као методи приступа емпиријском материјалу, са једне стране, и, са друге стране, генеративносинтаксичке репрезентације за деривацијску структуру и формална семантика – као методи теоријског разматрања, анализе и моделовања значења.

У складу са постављеним основним истраживачким питањима, у дисертацији су потврђене хипотезе тестиране на квалитативним и квантитативним корпусним подацима. Утврђено је да:

1) Суфикс *-љив/-ив/-јив* има примарно модално значење, које се структурним амбигвитетом грана у пасивно и активно;

2) Суфикс *-љив/-ив/-јив* поседује скаларност, с тим што скала може бити или бинарна дискретна, или континуална;

3) Мотивни глаголи несвршеног вида имају тенденцију да мотивишу придев са чисто скаларним значењем;

4) У ситуацијама где је негирани придев на *-(љ)ив* у употреби, а његова ненегирана варијанта није – разлог за то није непостојање ненегиране варијанте, већ прагматичко-семантички фактори који је чине примереном ретким или нереалним контекстима;

5) Употреба мање информативних ненегираних придева на *-(љ)ив* и оних ређе употребљених од одговарајућих негираних облика ограничена је синтаксичко-семантичким околностима;

6) Код сложених придева на *-(љ)ив* суфикс *-љив/-ив/-јив* додаје се на целу мотивну фразу.

Резултати добијени на основу мера продуктивности показују да је од три варијанте суфикса (*-ив*, *-јив*, *-љив*) најпродуктивније *-љив* у савременом српском језику, а нису у сагласју са ранијим ставом да је *-јив* потпуно неактивно и у нестајању. Јављање *-јив* посебно је изражено код основа на *н*, иако је на творбене основе на *н* могуће додати и суфиксе *-љив* и *-ив*.

Најзначајнији резултати докторске дисертације *Морфологија и семантика придева на -(љ)ив у српском језику* огледају се на следећа два плана: 1) доприноси теорији придева са модалним значењем, те значењу модалности уопште, као и 2) опис и разумевање творбеног и семантичког система српског језика.

Кључне речи: *модалност, скаларност, семантика могућих светова, дистрибуирана морфологија, суфикс -љив, -ив, -јив.*

MORPHOLOGY AND SEMANTICS OF ADJECTIVES ENDING IN *-(LJ)IV* IN THE SERBIAN LANGUAGE

Abstract

The subject of the dissertation *Morphology and Semantics of Adjectives Ending in *-(lj)iv* in the Serbian Language* are the morpho-semantic characteristics of derived, composed, and negated Serbian adjectives ending in *-(lj)iv*. The aim of this research is to systematically and in detail analyze the semantics of the Serbian derivational suffix *-ljiv/-iv/-jiv*, and, furthermore, to give precise answers to the relevant theoretical questions regarding the general principles of morphology and semantics in the domain of adjectival word formation, as well as the questions regarding the realization of modal meanings in the domain of words. Besides the morphological and (formal) semantic approach, the morpho-phonological, morpho-syntactical, and lexicological approaches were also important for the analyses.

In terms of methodology, the applied scientific methods were corporal, introspective, and stochastic ones, including representations of generative grammar for derivational structure and formal semantics as the methods of choice for a theoretical approach to meaning, its analysis, and modelling.

Based on the research questions raised in this dissertation, the following hypotheses were tested qualitatively and quantitatively on corpus-related data and confirmed:

1) The derivational suffix *-ljiv/-iv/-jiv* primarily has a modal meaning, which allows for passive and active meaning via structural ambiguity;

2) The derivational suffix *-ljiv/-iv/-jiv* has a scalar structure, and that scale can be binary discrete or continual;

3) Verbs with an imperfective aspect have the tendency to motivate an adjectival ending in *-(lj)iv* with a scalar meaning;

4) In situations where a negated adjective ending in *-(lj)iv* is used, and its non-negated variant is not, the reason for that is not that the non-negated form does not exist, but that the pragmatic-semantic requirements of the non-negated adjective are fulfilled in extremely rare contexts;

5) The usage of less informative non-negated adjectives ending in *-(lj)iv*, and those more rarely used than their negated counterparts, is limited by the syntactic-semantic environment;

6) When it comes to the composition of complex adjectives ending in *-(lj)iv*, the derivational suffix *-ljiv/-iv/-jiv* is added to the whole motivational phrase.

The results of the measures of suffix productivity show that the suffix *-ljiv* is the most productive of the three (*-ljiv*, *-iv*, *-jiv*), but the results for the productivity of the suffix *-jiv* do not confirm the claims presented in the literature that *-jiv* is completely inactive and that it is slowly disappearing. The occurrence of the suffix *-jiv* is indisputable with bases ending in *n*, where the suffixes *-ljiv* and *-iv* for the same base are not excluded by phonological factors.

To summarize, the most important results of this dissertation are: 1) its contribution to the theory of adjectives with a modal meaning, as well as its contribution to the analysis of modality in general; and 2) a description and further clarification of the semantic system and the system of word formation in Serbian.

Key words: *modality, scalarity, possible worlds semantics, distributed morphology, derivational suffixes -ljiv, -iv, -jiv.*

I УВОД

Основни предмет докторске дисертације *Морфологија и семантика придева на -(љ)ив у српском језику* јесу морфолошко-семантичке карактеристике изведених, сложених и негираних придева који садрже суфикс *-љив*, *-ив* и *-јив*. При томе, циљ нам је био да детаљно и систематски расветлимо семантику суфикса *-ив/-јив/-љив* и понудимо прецизније одговоре на релевантна теоријска питања везана за опште принципе морфологије и семантике у домену творбе придева и реализације модалних значења у домену речи.

Наше истраживање надовезује се на богату традицију истраживања творбених модела и њихових семантичких карактеристика у домаћој литератури, као и на значајан корпус истраживања у домену теорије морфолошких модела и семантике модалности, која сеже од филозофије до теоријске морфологије и семантике, и од типолошког до формално-структурног интересовања. Осим чисто морфолошког и семантичког приступа посматраним суфиксима *-љив*, *-ив* и *-јив*, у анализи су нам од значаја морфолошко-фонолошки, морфолошко-синтаксички и лексиколошки план.

Придеви изведени суфиксом *-љив*, *-ив* и *-јив* најчешће се мотивишу глаголом (попут *предвид(љ)ив* „који се може предвидети”, *извод(љ)ив* „који се може извести”, *препознатљив* „који се може препознати”), ретко именицом (*црвљив* „који је пун црва”), а још ређе придевом (*лењив* „који је склон да буде лењ”).

Емпиријски проблеми којима се у дисертацији бавимо у вези са придевима на *-(љ)ив* су они попут следећих: какав је и какав може бити однос мотивне и мотивисане речи; какав је однос краја творбене основе и суфикса *-ив*, *-љив* и *-јив*; какве су семантичке карактеристике суфикса *-ив*, *-љив*, *-јив*, те придева на *-(љ)ив*; колико су суфикси *-ив*, *-љив* и *-јив* продуктивни у савременом српском језику, те који је примаран; какав је статус вишезначних, негираних и сложених придева на *-(љ)ив* у српском језику.

Најзначајнији резултати докторске дисертације *Морфологија и семантика придева на -(љ)ив у српском језику* огледају се на два плана: 1) доприноси теорији придева са модалним значењем и значењу модалности уопште; 2) опис и разумевање творбеног и семантичког система српског језика.

Први од два примарна резултата нашег докторског истраживања огледа се у томе да за стање савременог српског језика дамо детаљну морфолошку анализу придева са једном варијантом наставка *-(љ)ив* – *-ив/-љив/-јив*. Цео истраживачки подухват укључивао је сачињавање одговарајућег исцрпног и репрезентативног корпуса, као и

пажљиво испитивање језичких интуиција савремених говорника – што такође резултира емпиријским подацима који остају на располагању истраживачима у овој области и након завршетка дисертације. Поменути корпус доступан је у виду прилога и за даља истраживања, те остаје и као сведок стања у актуелном тренутку за будуће истраживаче. Сама морфолошка анализа, централни резултат у овом погледу, даје прецизну слику о односу творбене основе и суфикса у посматраној групи придева, о селекцијским специфичностима оба члана, те о њиховој природи (фонолошкој, морфолошкој и семантичкој), затим о варијантама наставка и њиховим специфичним тенденцијама, поготово у погледу склоности идиоматизацији, фонолошком слабљењу и сличним процесима који представљају спону морфологије и других домена граматике.

Други основни резултат дисертације је у виду детаљног семантичког модела за придеве изведене суфиксом *-љив/-ив/-јив*. Од значаја за семантичку теорију је разматрање односа успостављених између скаларне и модалне компоненте значења код оних придева који садрже обе ове компоненте.

У секундарне резултате ове дисертације спадају преглед досадашње литературе о придевима изведеним суфиксом *-љив/-ив/-јив* у српском језику, приближавање формалних приступа у морфологији и семантици домаћој лингвистичкој публици, као и увиди у друге придевске суфиксе и друге класе придева тамо где су они важни за проблем придевског суфикса *-љив/-ив/-јив*.

Докторска дисертација *Морфологија и семантика придева на -(љ)ив у српском језику*, посматрано по тематским целинама, садржи осам поглавља, а на крају трећег, четвртог, петог, шестог и седмог налазе се закључне напомене.

Након овог поглавља, које је уводно, у другом поглављу дајемо методолошко-теоријски оквир истраживања, при чему наводимо предмет истраживања, хипотезе и коришћене методе, формалносемантичку основу из угла теорија могућих светова и ситуација, као и генеративнограматичку основу из угла дистрибуиране морфологије. У другом поглављу такође је дат преглед досадашњих домаћих и страних лингвистичких истраживања повезаних са темом којом се бавимо.

У трећем поглављу бавимо се семантичким аспектом придева на *-(љ)ив* у српском језику. Објашњене су компоненте значења које користимо у дисертацији (модална компонента, скаларна компонента и њихова комбинација), па се детаљније бавимо сваком појединачно илуструјући их и одговарајућим примерима. Комбинацијама значења такође се бавимо у одељку 3.7.4. код вишезначних придева на

-(*љ*)ив, што нам даје ближе увиде у карактеристике самог суфикса, тачније, говори о његовој изворној природи и примарном значењу.

Морфолошко-фонолошким планом у вези са односом завршне фонеме и избором суфикса *-ив*, *-љив* или *-јив* бавимо се у четвртом поглављу. Сама анализа придева обухвата четири нивоа: први ниво анализе искључивао је придеве са више могућих творбених тумачења (са различитим суфиксима), а у осталим није било искључених примера. Наиме, у другом нивоу анализе дали смо статистику јављања свих придева на *-(љ)ив* са фаворизованим тумачењем суфикса *-ив*, у трећем са фаворизованим *-јив*, а у четвртом са фаворизованим *-љив*. У сва четири случаја примере смо разврстали према фонолошким обележјима крајње фонеме из основе, по критеријумима звучности, начина и места изговора. Податке о појединачним завршним фонемама и суфиксима дајемо у *Прилогу 7* да би се јасније уочиле фонолошке тенденције краја творбене основе и везивања за суфиксе *-љив*, *-ив*, *-јив*, а у циљу одређивања примарног суфикса, односно статуса посматраних трију морфема у савременом српском језику.

Фреквентношћу конкретних придева на *-(љ)ив* који садрже исте основе и различите суфиксе, те продуктивношћу суфикса *-ив*, *-љив*, *-јив* према формулама продуктивности бавимо се у петом поглављу. На тај начин смо објективније приступили појму продуктивности, а последично и статусу суфикса *-ив*, *-љив*, *-јив* у савременом српском језику.

Шесто поглавље обухвата анализу негираних придева на *-(љ)ив*. Посебно се бавимо негацијом помоћу префикса *не-* код придева на *-(љ)ив* пасивног значења и њиховим специфичностима (одељак 6.2), а посебно негацијом код придева на *-(љ)ив* активног значења (одељак 6.3). Притом, свуда узимамо у обзир и досадашња истраживања, у литератури истакнуту и нашу, ширу грађу, те износимо своја запажања и закључке преваходно на морфолошком и семантичком плану, али и на лексичком и синтагматском нивоу, укључујући и прагматички аспект када је био од значаја за саму анализу. У одељку 6.4. истакнуте су импликације нашег истраживања за лексикографски рад у вези са обрадом (не)негираних придева на *-(љ)ив*.

Сложени придеви предмет су анализе у седмом поглављу. Грађа је наведена у одељку 7.2, разврстана према творбеним типовима, те детаљно творбено-семантички анализирана на основу реченичне парафразе и деривацијске структуре сложених придева. Префиксу *не-* уз сложене придеве на *-(љ)ив* посвећен је одељак 7.3, а у одељку

7.4. представљена је фреквентност сложених придева на *-(љ)ив*, уз одговарајућу дискусију о њиховом статусу у савременом српском језику.

Осмо поглавље доноси главне закључке целе дисертације *Морфологија и семантика придева на -(љ)ив у српском језику*.

II МЕТОДОЛОШКО-ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

У последње две деценије придеви модалног значења нашли су се у средишту интересовања формалне семантике и морфологије јер на морфолошком нивоу остварују значење модалности, које је иначе карактеристично за реченични ниво. Публикације које се баве понашањем оваквих придева у језицима попут енглеског, шпанског, каталонског и француског, од којих је део наведен у овом поглављу, извршиле су велики утицај на развој теорије граматике и значења. Иако је значајан број радова у домаћој литератури за предмет истраживања имао српске придеве на *-ив*, што потврђује и списак литературе на крају дисертације, ни у једном од њих се овом задатку није приступило из угла формалне теорије језика.

Наше истраживање надовезује се на богату традицију истраживања творбених модела и њихових семантичких карактеристика у домаћој литератури, као и на значајан корпус истраживања у домену теорије морфолошких модела и семантике модалности, која сеже од филозофије до теоријске морфологије и семантике, и од типолошког до формално-структурног интересовања. У том смислу, циљ нам је да домаћу лингвистику повежемо са светским теоријским и методолошким увидима, те да резултате наших истраживања учинимо доступним за даља истраживања, укључујући она генеративнограматичка и формалносемантичка. Конкретније, главне методолошко-теоријске резултате ова докторска дисертација даје на следеће начине: доприноси теорији придева са модалним и скаларним значењем, затим разумевању и моделовању значења модалности, те опису и разумевању творбеног и семантичког система српског језика, повезујући притом морфологију са осталим граматичким дисциплинама, попут синтаксе, фонологије и лексикологије.

Ово поглавље структурирано је на следећи начин: у одељку 2.1. дајемо методолошке поставке и апаратуру нашег истраживања, подразумевајући под тиме главне хипотезе, методе које смо користили у самом истраживању, основне поставке дистрибуиране морфологије, при чему се усредсређујемо на повезаност морфологије и синтаксе, односно на тзв. морфолошко-семантички интерфејс, као и на основне поставке теорије могућих светова и из ње проистекле теорије могућих ситуација, а затим описујемо појам скаларности и могућности анализирања придева помоћу ње. Одељак 2.2. посвећен је досадашњим истраживањима придева на *-ив/-љив/-јив* у домаћој литератури и оних са одговарајућим суфиксима у иностраној литератури, попут енглеског *-ble*. Посебно издвајамо резултате истраживања суфикса *-ble* у каталонском,

шпанском и енглеском језику из угла дистрибуиране морфологије. Напомињемо да и у наредним поглављима, по потреби, имамо краће теоријске осврте у вези са конкретнијим питањима којима се бавимо на примерима из српскога језика.

2.1. Методолошки оквир

У овом одељку представљамо у дисертацији коришћене методе, главне хипотезе, те основне поставке дистрибуиране морфологије, као и теорија могућих светова и могућих ситуација.

2.1.1. Методи и хипотезе

Методи које смо користили у истраживању су корпусни метод, интроспективни метод, те стохастички методи – као методе приступа емпиријском материјалу са једне стране, и, са друге стране, као методе теоријског разматрања, анализе и моделовања – генеративносинтаксичке репрезентације за деривацијску структуру и формална семантика. У наставку детаљније објашњавамо коришћене методе.

Корпусни метод заснива се на прикупљању квалитативних и квантитативних података из различитих језичких корпуса. Првенствено, рад се ослања на постојеће лингвистичке корпусе: *Лексичко-фреквенцијски корпус савременог српског језика* (Арсенијевић 2015) и *Корпус савременог српског језика на Математичком факултету Универзитета у Београду*. Користимо и корпусне изворе којима ово није примарна функција, попут једнојезичних речника српског језика и интернет претраживача (Гугл претраживач).

Стохастичке методе користимо у анализи квантитативних корпусних података и квантитативних података добијених помоћу интернет претраживача, а укључују релевантне статистичке тестове значајности забележених ефеката.

Интроспективни метод заснован је пре свега на језичкој интуицији аутора ових редова, као и других изворних говорника српског језика.

Генеративна синтакса користи се за представљање хијерархијских структура у морфолошком грађењу речи.

Формална семантика као метод анализе и моделовања подразумева употребу предикатског и ламбда калкулуса, те теорије могућих светова приликом представљања семантичког садржаја језичких израза.

Наведене методе користимо у циљу проналажења одговора на основно питање постављено у дисертацији:

Како придеви на нивоу речи остварују значење модалности, које је иначе на реченичном нивоу?

Овом питању приступамо кроз већи број ужих питања која му директније или посредније доприносе. Конкретније, ради се о питањима издвојеним у наредним пасусима и, прегледности ради, обележеним словима а–г.

а) Које су карактеристике пасивних (нпр. *савитљив* „који се може савити, који може бити савијен”) и активних придева на *-(љ)ив* (нпр. *пажљив* „који пази”)?

б) Које морфолошке карактеристике мотивних глагола условљавају појаву скаларних придева на *-(љ)ив* (*брбљив* „који брбља”), у којим случајевима долази до комбинације скаларности и модалности, односно јављања скаларности над модалношћу (нпр. *запаљив* у значењу „који се лако запали”) и како их разграничити и тестирати?

в) Које је објашњење примећене две супротне појаве у вези са негацијом и придевима на *-(љ)ив*: „непостојање” ненегираних облика на *-(љ)ив* пасивне семантике попут *описив*, *опорецив*, *укротив* и „непостојање” негираних придева на *-(љ)ив* активне семантике попут *небрбљив*, *несмрдљив*, *нестидљив*?

г) Да ли се суфикс увек (и код сложених придева) додаје на целу мотивну фразу или не (творбене дилеме попут *многомилостив* од *много милости* и суфикса *-ив* или је у питању директно стапање прилошко-придевског споја *много милостив*)?

У складу са постављеним основним истраживачким питањима, у дисертацији су хипотезе тестиране на квалитативним и квантитативним корпусним подацима. Издвајамо главне хипотезе:

1) Суфикс *-љив/-ив/-јив* има примарно модално значење, које се структурним амбигвитетом грана у пасивно и активно;

2) Суфикс *-љив/-ив/-јив* поседује скаларност, с тим што скала може бити или бинарна дискретна, или континуална;

3) Мотивни глаголи несвршеног вида имају тенденцију да мотивишу придев са чисто скаларним значењем;

5) У ситуацијама где је негирани придев на *-(љ)ив* у употреби, а његова ненегирана варијанта није – разлог за то није непостојање ненегиране варијанте, већ прагматичко-семантички фактори који је чине примереном ретким или нереалним контекстима;

6) Употреба мање информативних ненегираних придева на *-(љ)ив* и оних ненегираних придева на *-(љ)ив* ређе употребљених од одговарајућих негираних облика ограничена је синтаксичко-семантичким околностима;

7) Код сложених придева на *-(љ)ив*, суфикс *-љив/-ив/-јив* додаје се на целу мотивну фразу.

Будући да је велики део наше анализе творбени и семантички, морали смо се одредити за најпогоднији апарат. Што се морфолошког дела тиче, у генеративној граматици у оквиру анализе морфолошких јединица постоје два супротстављена приступа. Један је лексикалистички¹, а други декомпозицијски (синтаксички). Природа придева на *-(љ)ив* таква је да је значењска парафраза увек на нивоу реченице и највећи део значења везан је за мотивни глагол, те смо се одредили за синтаксички приступ при анализи деривацијске структуре придева. Што се тиче семантичке анализе, превасходно модално значење придева на *-(љ)ив* условило је избор најпогоднијег приступа, конкретно семантику могућих светова, односно ситуација.

У наставку детаљније приступамо поставкама дистрибуиране морфологије, која морфолошке структуре изводи у синтакси, затим теорији могућих светова/ситуација, као и појави скаларности.

¹ Ембик и Нојер (2005: 6) наглашавају да се под појмом *лексикалистички* могу подразумевати два не тако блиска значења: 1) теорија са генеративним лексиконом и 2) теорија са лексичким ставкама (енгл. *item*).

2.1.2. Дистрибуирана морфологија

Будући да ћемо у анализи користити приступ дистрибуиране морфологије, основне поставке дистрибуиране морфологије дајемо у овом одељку. Применом дистрибуиране морфологије показаћемо да на нивоима нижим од речи постоје синтаксичке структуре и операције истог типа као на реченичном нивоу, те да модални придеви на *-(љ)ив* дају аргументе у прилог позитивном одговору на питање о повезаности морфологије и синтаксе – посматрани придеви на морфолошком нивоу остварују модалну семантику, која је семантика пропозиције, а пропозиција је комплексна, реченична појава.

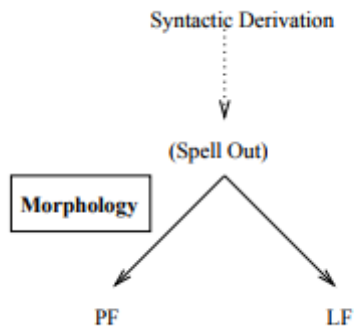
Да би се уочиле специфичности дистрибуиране морфологије и ради њеног лакшег разумевања, теоријски део заснивамо првенствено на следећим генеративнограматичким истраживањима: Хале–Маранц 1993, Ембик–Нојер 2005, Скализе–Гевара 2005, Бобаљик 2015. итд. Међутим, почећемо од приступа супротстављеног дистрибуираној морфологији, а ради се о лексикалистичкој теорији у оквиру морфолошке анализе.

Укратко, у лексикалистичком приступу се приликом деривације² речи подразумева постојање тзв. лексичких правила, другачијих и независних од синтаксичких. Другим речима, у творбеној анализи искључује се могућност синтаксичке трансформације (в. Скализе–Гевара 2005). Ипак, одређена спона између морфологије и синтаксе мора постојати, и то не само да важи за флективну морфологију него и за деривациону, стога се лексикалистичка хипотеза многим ауторима чини прејаком, што показују и њихове анализе (в. Либер 1992).

Насупрот лексикалистичком приступу, Хале и Маранц (1993) уводе теорију под називом *дистрибуирана морфологија*, при чему се „речи и фразе јављају у оквиру једнообразног компутацијског модела као резултат синтаксичке комбинације управних чланова (енгл. *heads*): унутрашња структура речи исказује се помоћу синтаксичких операција” (Скализе–Гевара 2005: 32).

² Појам *деривација* овде користимо у најширем смислу, који обухвата све начине творбе – суфиксацију, префиксацију и слагање.

Графички приказ односа синтаксе и морфологије у оквиру приступа дистрибуиране морфологије (в. *Слику 1*) дају Ембик и Нојер (2005: 3).

Слика 1: Однос синтаксе и морфологије у дистрибуираној морфологији (према Ембик–Нојер 2005: 3)

У дистрибуираној морфологији морфеме се сматрају јединицама подложним синтаксичким операцијама попут померања (енгл. *move*) и стапања (енгл. *merge*), а деле се на апстрактне (уп. афиксалне) морфеме и корене. Разлика између ова два скупа морфема огледа се у скупу обележја која поседују (фонетска, граматичка, семантичко-синтаксичка). Наиме, афиксалне морфеме поседују граматичка, нефонетска обележја, попут обележја [множина] или [прошло], док корени типично носе спојеве фонолошких обележја (детаљније видети у раду Ембик–Нојер 2005: 5).

Корени се не могу употребљавати самостално без додељивања некој категорији (именичкој, придевској или глаголској), при чему би у српском језику примери, рецимо, били √РАД³, √ВЕТР, √ЛЕП. Од поменутих корена могуће је извести различите врсте речи, попут придева *радан*, глагола *ветрити*, именице *лепота*. У оквиру синтаксичке деривације, репрезентацију у српском језику не би имали, на пример, спојни вокали.

³ На површинској структури неке се може учинити да се корен √РАД поклапа са целом именицом *рад*, али именица *рад* садржи и нулту морфему, односно нулти наставак на крају – *рад∅*, те морфолошки гледано никако не могу бити исти. Исто се може применити на однос корена √ЛЕП и придева *леп*, при чему други садржи и нулти наставак као обележје номинатива једнине мушког рода, у позитиву, неодређеног вида (*леп∅*).

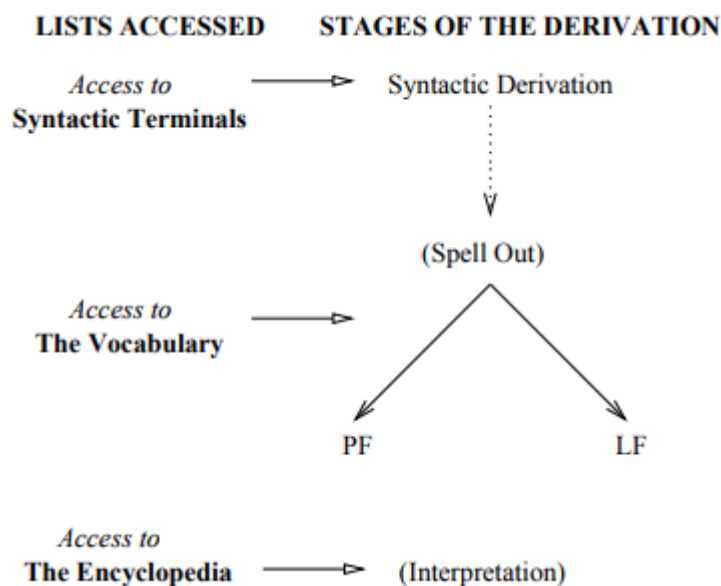
Другим речима, у моделу дистрибуиране морфологије не постоји тзв. Јединствени лексикон, већ је подељен на три дела која на различитим нивоима деривације улазе у компутацију (в. Харли–Нојер 1999):

„а. Пресинтаксичка листа корена и скупова функционалних обележја (нпр. детерминатор, [множина], [прошло] и сл.);

б. Постсинтаксички Вокабулар који снабдева фонолошке репрезентације до терминалних чворишта у деривираној структури;

в. Енциклопедија, која обухвата идиосинкратична значења повезана са ставкама и идиомима из Вокабулара. Тај садржај је ’нелингвистичко знање’” (према Скализе–Гевара 2005: 32).

Графички приказ наведеног дају Ембик и Нојер (в. *Слику 2*)

Слика 2: Ступњеви деривације у дистрибуираној морфологији (према Ембик и Нојер 2005: 10)

Бобаљик (2015: 1) закључује да се дистрибуирана морфологија заснива на следећим двама хипотезама:

- 1) „Синтакса до најситније гранулације, односно до најмање значењске јединице: Примарни начин смислене композиције у граматички, изнад и

испод нивоа речи, јесте синтакса. Синтакса функционише на нивоима јединица мањим од речи, те је тако (нека) творба речи синтаксичка”;

- 2) „Касно уметање/реализација: Делићи којима управља синтакса (функционалне морфеме) апстрактни су, недостаје им фонолошки садржај. Упаривање фонолошких обележја са крајњим синтаксичким (убацивање вокабулара или експоненце) догађа се постсинтаксички, у мапирању од синтаксе до фонолошке форме (PF)”.

2.1.3. Семантичке теорије могућих светова и могућих ситуација

Семантика могућих светова је теоријски оквир који ће нам послужити да што детаљније приступимо придевима на *-(љ)ив* са модалним значењем, конкретније, и још ужа теорија могућих ситуација. На тај начин ће у самој анализи бити видљивија веза између генеративне граматике и формалне семантике, што представља важан спој за тему којом се бавимо будући да ће нам дати одговор на питање како модел-теоријски представити значење модалности.

У складу са поставкама теорије могућих светова, постоји бесконачно много могућих светова, који су међусобно у различитој мери подударни, при чему они међусобно ближи имају више дељених референата. Најважнији су управо минимално различити могући светови, односно они који се разликују само у једној појединости. Посебан статус у теорији могућих светова има актуелни свет, под којим сматрамо најширу ситуацију која у једну обједињује све друге које се дешавају истовремено, чак и оне којих нисмо свесни (в. Мензел 2017), што је само један од могућих светова. Тако, на пример, читалац ових редова у неком другом свету је историчар, архитекта, сликар, кошаркаш и сл. При томе, актуелни свет није ни у једном смислу аутентичнији или примарнији од осталих могућих светова, актуелним га чини једино то што је наш.

Оно што је заједничко актуелном свету и могућим световима јесте логика. Све оно за шта има (чак и најмање) могућности да се деси – свакако ће се и десити, али не знамо у ком свету. За оно што је случај бар у једном од могућих светова кажемо да је могуће, док није могуће оно што није случај ни у једном свету. Они који износе своје ставове, надања, мишљења и сл. (укључујући и нас саме) имају приступ оним могућим световима који деле бар једну чињеницу са нашим светом. Да бисмо објаснили значења анализираних девербативних придева, нису нам увек потребни цели светови, већ њихови најрелевантнији делови – ситуације.

У конкретној реченици модално значење може бити постигнуто различитим средствима: модалним глаголима попут *моћи*, *требати*, *морати*, модалним речцама попут *можда* и *ваљда*, те безличним конструкцијама *чини се*, *верује се*, *могуће је*, при чему све наведене конструкције садрже *да*-допуну (о *да*-допуни и субјунктивној семантици у српском језику в. Јанић 2012, о односу модалних глагола у српском и енглеском видети, на пример, Јанић–Стаменковић 2016, а преглед различитих типова модалних значења кроз различите врсте речи у енглеском даје, на пример, Петронијевић 2014). На овај начин изражена модална значења не налазе своје референте у свету онаквом какав знамо, већ у неком од могућих светова. При томе, неограничен је број могућих светова, а ми сами налазимо се у свету који је за нас актуелни, што увек важи и за говорника у конкретној ситуацији.

Семантиком могућих светова, између осталих, бавили су се и: Карнап (1947), Хинтика (1957; 1961), Бајарт (1958; 1959) и Крипке (1959; 1963а; 1963б). Џеф Спикс (2017) у објашњавању семантике могућих светова полази од тога да се изрази повезују са карактерима⁴ (енгл. *characters*), који су функције од контекста ка садржају, закључујући притом да су садржаји ствари које, за сваку околност евалуације, одређују референта. Стога садржаје сматра функцијама од околности евалуације до референта. Другим речима, наглашава да значење израза „није само оно на шта се тај израз односи у релевантним околностима, него више правило које говори на шта би се израз односио да је свет некакав” (Спикс 2017).

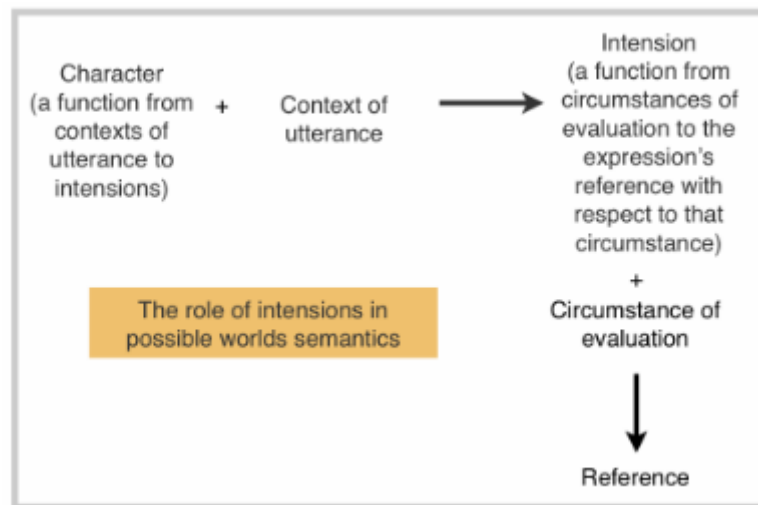
Када бисмо, на пример, поменули *најтежег човека на свету икада*, чак и да не знамо на кога се то односи, свако би могао да замисли и одреди такву особу, подразумевајући притом да нам је познат концепт тежине и мерних јединица, као и да су нам доступне информације о тежини свих људи на свету. Напомињемо да синтагма *најтежи човек на свету* не реферише нужно на исту особу у различитим световима, док би у нашем свету, према подацима из Гинисове књиге рекорда, то био Џон Брауер Миноч (Jon Brower Minnoch)⁵, који је марта 1978. године тежио чак 635 килограма. Када би се пак испоставило да је постојао или да постоји човек тежи од 635 килограма,

⁴ Појмови *карактер*, *контекст* и *садржај* потичу од Капланових (1989) истраживања. Изрази се састоје од карактера, који у конкретном контексту одређују садржај.

⁵ Податак наведен према сајту *Гинисових рекорда*: <<http://www.guinnessworldrecords.com/world-records/heaviest-man>> [28. 1. 2018].

колико је тежио поменути рекордер, онда би та особа била *најтежи човек на свету икада*.

Према Карнапу (1947), поменуте функције или правила су интензије⁶. У семантичком приступу семантике могућих светова, „садржаји су интензије, карактери су функције од контекста ка интензијама, на пример, функције од контекста до функција околности евалуације, па до референта” (в. Спикс 2017), што је приказано и на *Слици 3*.

Слика 3: Улога интензија у семантици могућих светова (Спикс 2017)

Дејвид Луис (1970) писао је о примени теоријског оквира семантике могућих светова на природне језике. Укратко, ради се о томе да пропозиција у основи значења једне реченице јесте функција од светова ка истиносним вредностима. Истиносна вредност *тачно* добија се за сваки свет у коме та пропозиција важи, а *нетачно* уколико не важи. На пример, у нашем свету за стакло би било тачно да је лако ломљиво, а за гуму да је врло савитљив материјал, док обрнуто не би било тачно у за нас актуелном свету. Дакле, вредност *нетачно* добили бисмо за реченице *Гума је лако ломљива* и *Стакло је врло савитљив материјал*.

⁶ *Интензије* се у логици могу користити и општије, као синоним за садржаје. Такву употребу нећемо детаљније коментарисати. Тако, на пример, Мензел (2017) под екстензијом денотираног израза или појма сматра његов референт, односно ствар на коју реферише: екстензија предиката је скуп ствари на које се односи, а екстензија реченице је њена истиносна вредност, док под интензијом израза сматра нешто мање одређено: његов смисао или значење, семантички аспект израза који одређује његову екстензију.

Четири правила за локализовање најближег могућег света у односу на актуелни или на неки други свет у коме је неко *A* тачно издвојио је такође Дејвид Луис (1979: 472):

„1) Најважније је избегавати велика, распрострањена, разнолика нарушавања законитости;

2) Друго по значају је што више увећати просторно-временску област у којој потпуно преовладава подударност одређених чињеница;

3) Треће по значају је избегавати чак и мала, локализована, једноставна кршења законитости;

4) Од малог је значаја или је пак без значаја осигурати приближну сличност одређених чињеница, чак у вези са стварима које нас се много тичу.”

Другим речима, актуелном свету ближи је онај могући свет у коме важе исте законитости као у актуелном него онај могући свет у коме важе исте чињенице као у актуелном свету. Локализација најближег могућег света у коме је истинит исказ који је у актуелном свету неистинит важна је ради утврђивања конкретних околности по којима се тај могући свет разликује од актуелног.

Модални глаголи и изрази изражавају предикције о световима којима имамо приступ будући да у њима важе готово све законитости које важе у свету актуелном за нас, при чему треба нагласити да се не ради о актуелном свету. Могући светови углавном су повезани са будућношћу (али постоје и они који се од актуелног разликују по чињеницама из прошлости актуелног света), док се тзв. индикативна значења везују за садашњост и прошлост, односно за познате и завршене радње.

Из теорије семантике могућих светова развила се (као њему алтернативна), грануларнија, минималнија, семантика могућих ситуација будући да нам у семантичкој анализи може бити довољан и оквир одређене ситуације, дакле део света, а не нужно цео свет. Даље, семантика ситуације и Дејвидсонова догађајна семантика уско су повезане имајући у виду да су ситуације и догађаји исти типови ствари, како Анђелика Крацер (2017) наводи, јер се састоје из различитих односа и индивидуа које су у тим односима⁷. Спајању ситуационе семантике и Дејвидсонове догађајне семантике

⁷ Ипак, нема општеприхваћеног, јединственог става о томе шта су тачно могуће ситуације, као ни могући светови.

допринели су својим радовима, између осталих, Ласерсон (1990), Портнер (1992), Купер (1997), Зуки (2015) и Крацер (1998).

У наставку као примере дајемо и неколико формалних репрезентација конкретних реченица. На пример, реченица *Зорица је спавала више од 5 сати* може се формализовати као (1), када се Дејвидсонова догађајна семантика примени на ситуациону семантику (в. сличне примере у: Крацер 2017), при томе се радња спавања сматра континуалом, а не са прекидима.

$$(1) \lambda s [\text{прошло}(s) \wedge \exists e [e \leq_p s \wedge \text{спавати}(\text{Зорица})(e) \wedge f_{\text{сати}}(e) > 5]]$$

Значење придева *гадљив* индиректно ћемо показати на нивоу реченице са квантификатором *сваки* (2), будући да из ње произлази да је та Зорица гадљива, а у наставку дајемо и њену семантичку формулацију (3).

$$(2) \text{ Сваки пут када Зорица}_i \text{ види мање уобичајену храну, гади јој}_i \text{ се.}^8$$

$$(3) \lambda s \exists x \exists y [\text{Зорица}(x)(s) \wedge \text{мање_уобичајена_храна}(y)(s) \wedge \exists e_1 [e_1 \leq_p s \wedge \text{видети}(y)(x)(e_1)] \Rightarrow \exists e_2 [e_2 \leq_p s \wedge \text{гадити_се}(x)(e_2)]]$$

2.1.4. Скаларност и могућности за анализу градабилних придева

Под скалом се у литератури подразумевају „потпуно уређени скупови тачака или ’степени’” (Кенеди – Мек Нели 1999: 167), док се под скаларношћу подразумева представљање конкретне особине градабилног⁹ придева на скали (в. нпр. Кенеди – Мек Нели 1999; Кенеди – Мек Нели 2005; Мек Нели 2009; Красикова 2010; Левин – Рапапорт Ховав 2010; Ласитер 2011). Скаларни приступ у анализи одговарајућих девербативних придева на *-(љ)ив* (попут *брбљив*) примењујемо будући да се на тај начин најбоље може приказати њихово значење, а примена скаларности на скупове могућих светова такође је погодна за најдетаљније представљање значења придева попут *запаљив* у значењу „који се лако запали”. Детаљније представљање значења различитих типова придева на *-(љ)ив* дајемо у поглављу 3.

⁸ Кореференцијалност смо обележили коиндексацијом.

⁹ Најкраће речено, под градабилним придевима подразумевамо оне који имају могућност компарације. О градабилности детаљније видети Сасун 2013.

Скалирање се може применити и на немотивисане, просте придеве (нпр. *леп*), али и на мотивисане, изведене најчешће глаголом (нпр. *занимљив*). Сама скала даље може бити отворена (континуална) и затворена ((би)поларна). Другим речима, отворена скала нема минималну нити максималну вредност, а затворена има те вредности. Полуотворене/полузатворене скале, односно оне које имају само минимум или максимум, нећемо посебно коментарисати, с тим што истичемо да је могућност оних са минимумом потврђена, док нису потврђени придеви који имају само максимум, што је за енглеске придеве показала анализа Кенедија и Мек Нелијеве (1999: 173).

Примери за придеве чије се значење остварује на отвореној скали су они попут *висок*, *дубок*, *дуг*, *стар*, примери за затворену скалу су они попут *закључан*, *затворен*, *невидљив*, *пун*. Оно што је заједничко свим наведеним подтипovima скала јесте да имају и стандардну вредност за особину о којој је реч.

Кенеди и Мек Нели (2005: 351) код придевских скала издвајају три параметра која морају бити спецификована у лексичкој јединици сваког градабилног придева, и то:

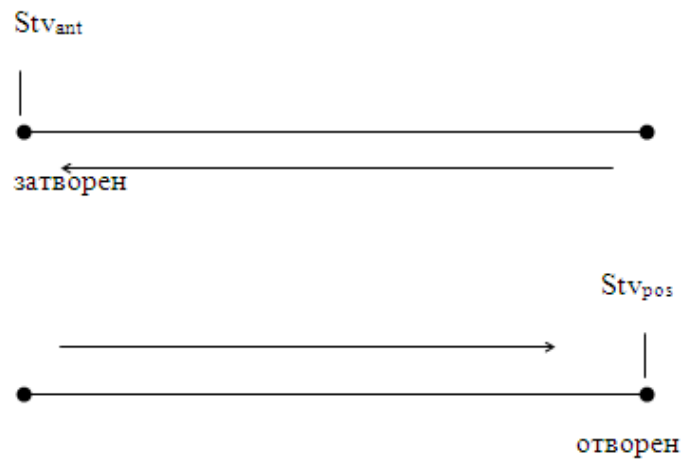
- 1) скуп степени (енгл. *set of degrees*), који подразумева мерење вредности;
- 2) димензију, која показује врсту мере (нпр. висина, тежина, брзина);
- 3) усмерење (енгл. *ordering relation*).

Од значаја у анализи биће нам трећи параметар, посебно важан за поређење антонима (*видљив–невидљив*, *пун–празан*, *мршав–дебео*), као и први параметар, којим се на скали може показати тачна вредност особине (математички гледано, између вредности 0 и 1). Поређење различитих димензија (в. примере 4 и 5) није уобичајено и неће нам бити од значаја за разумевање у самој анализи скаларних придева на *-(љ)ив*.

- (4) ??Тај радни сто је виши него што је шири.
- (5) ??Тај радни сто је виши него што је ужи.

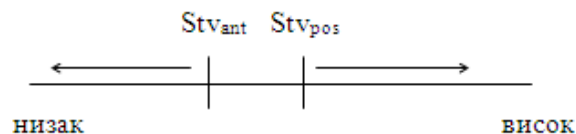
Будући да је у вези са антонимима важна појава поларности на самим скалама, истичемо супротност усмерења код чланова одговарајућег антонимског пара придева, попут придева *затворен* и *отворен*. Ако је, на пример, прозор потпуно отворен, онда је минимално затворен, а ако је потпуно затворен, онда је минимално отворен. Наведено

показујемо и графички, *Сликом 4*, коју у свом истраживању о скаларности и поларности код придева у српском језику даје Ивана Митић (2012: 33).

Слика 4: Скаларни приказ придева *отворен* и *затворен* (према: Митић 2012: 33)

Антоними се такође могу скаларно приказати, укључивши и податке о стандардним вредностима за позитивну и негативну вредност. Наводимо још један скаларни приказ дат у раду Иване Митић (2012: 35), овде поновљен као *Слика 5*.

Слика 5: Скаларни приказ антонимског пара *низак–висок* и њихових стандардних вредности (према: Митић 2012: 35)

Тестовима помоћу колокација са конкретним придевом и прилошким речима *врло* (енгл. *very*), *много* (енгл. *much*), *добро* (енгл. *well*), *потпуно* (енгл. *fully, completely*), *стопроцентно* показује се скаларна природа самих придева. При томе, за затворену скалу карактеристична је колокабилност са прилозима попут *добро*, *потпуно* и *стопроцентно*. За колокабилне придеве са *very*, Кенеди и Мек Нели (2005: 369) примећују да је репрезентација на скали слична као и без прилога, с тим што је стандардна вредност померена навише. Наведено се може применити и на однос српских примера *занимљив* и *врло занимљив*, *разумљив* и *врло разумљив*, *савитљив* и

врло савитљив. У таквим случајевима ради се о отвореној скали. Даље, за придеве колокабилне са *tisch* (применљиво на српске придеве колокабилне са прилогом *много*, *пуно*) Кенеди и Мек Нели (2005: 372) примећују да су такви девербативни придеви тзв. апсолутни¹⁰ придеви са минималним стандардом, за које истичу да важи да ако *x* није *A*, онда *x* у себи уопште нема обележје *A*-оће. Ако неко, на пример, није мртав, онда нема обележје „мртвоће”, ако, на пример, нова кухиња није направљена, онда нема обележје „направљености”. Стога није природно и могуће изговорити реченице попут (6) и (7). Слични примери неприхватљиви су и у енглеском (в. Кенеди – Мек Нели 2005: 359, примери 37b и 37c).

(6) #Њен деда је мртав, али је помало жив.

(7) #Њихова нова кухиња је завршена, још само да склопе делове.

Много је колокабилно са придевима попут *леп*, *познат*, *висок*, али, за разлику од *врло* и *добро*, може стајати уз компаративе придева (уп. низове 8–10).

(8) *много срећан*, *много срећнији*; *врло срећан*, **врло срећнији*; **добро срећан*, **добро срећнији*.

(9) ?*много затворен*, *много затворенији*; ?*врло затворен*, **врло затворенији*; *добро затворен*, **добро затворенији*.

(10) *много познат*, *много познатији*; *врло познат*, **врло познатији*; *добро познат*, **добро познатији*.

Као тест за потпуно затворену скалу користићемо колокабилност са прилогом *добро*, будући да је анализа примера на енглеском помоћу таквог теста са прилогом *well* дала позитивне резултате (Кенеди – Мек Нели 2005). Примери за затворену скалу помоћу овог теста били би *добро затворена врата*, *добро објашњен пример*, *добро одрецитована песма* и у потпуности су прихватљиви и уобичајени у српском језику.

¹⁰ Мек Нели (2009: [15]) под апсолутним придевом подразумева следеће: „да је AdjPabsolute(x) тачно у контексту Ц ако и само ако *x* манифестује обележје коме доприноси AdjP, као што је захтевано у контексту Ц”. Са друге стране, под релативним придевом подразумева „да је AdjPrelative(x) тачно у контексту Ц и релативно у односу на класу поређења *K* ако и само ако је *x* сличније примеру из *K* за обележје коме доприноси AdjP него што је оно том примеру за свако друго обележје узето у обзир за класификовање *x* с обзиром на квалитет или димензију који су у питању” (Мек Нели 2009: [15]).

Наглашавамо да је честа појава колокабилности прилога *добро* са придевима насталим адјективизацијом, али и то да постоје (немотивисани) придеви затворених скала који нису колокабилни са *добро*, попут **добро мртав* и **добро жив*. Још један могући тест за потпуно затворену скалу код придева била би колокабилност са прилогом *неповратно*. Примери таквих колокација били би *неповратно мртав*, *неповратно затворен*, *неповратно завршен*, *неповратно уништен* и сл., али нису све уобичајене и (у потпуности) прихватљиве у српском језику, попут *??неповратно објашњен*, *??неповратно одрецитован*. Напомињемо да у *Корпусу савременог српског језика на Математичком факултету у Београду* и *Електронском корпусу српског језика на интернету* нема потврђених колокација са *неповратно* и придевима на *-ив* (ни у једном роду, нити падежу, што не значи да су немогуће, већ само значи да су ретке), а јављају се уз придеве настале адјективизацијом (нпр. *неповратно пропуштене шансе*, *неповратно изгубљена прошлост*, *неповратно замагљена свест*).

Истичемо да тумачење градабилних придева на скали зависи од контекста (уп. Кенеди – Мек Нели 2005: 348), односно контекст утиче на тумачење самог градабилног придева. Наиме, стандардна вредност одређује се у односу на класу поређења, те истиносне вредности једне реченице варирају у различитим контекстима (в. Клејн 1980; Кенеди – Мек Нели 2005: 349). Ако, рецимо, за неког човека кажемо да је дебео, то у скаларној интерпретацији подразумева да тај човек има више килограма него што је стандардна вредност за тежину људи. Нека, примера ради, та вредност буде 70 килограма за човека просечне висине и грађе. Међутим, када бисмо говорили о неком сумо рвачу, стандардна вредност за тежину би се и те како померила навише, можда чак и до 150 килограма. Тако би човек од 110 килограма био сматран премршавим за сумо рвача, а свакако не и „обичан” човек, на пример онај који ради у банци. Радник у банци који има 110 килограма био би, највероватније, окарактерисан као дебео.

Семантичку репрезентацију значења придева *дебео* дајемо помоћу тзв. ламбда калкулуса (в. формулацију 11), по угледу на тумачење придева *expensive* (*скуп*) које дају Кенеди и Мек Нели (2005: 350).

$$(11) \text{[[pos]]}(\text{[[debeo]])} = \lambda x. \exists d[\text{standard}(d)(\text{[[debeo]])}(C) \wedge \text{[[debeo]]}(d)(x)]$$

У формулацији 11 посебно истичемо да x има особину *дебео* у степену стандарда и не значи да је x дебео тачно онолико колики је стандард, већ да достиже тај степен на скали, а можда иде и више од тога.

Будући да су скаларни придеви на *-(љ)ив* девербативни, износимо запажање које су Кенеди и Мек Нели (2005: 362) дали у вези са партиципима у придевској употреби, што би у српском језику било аналогно придевима добијеним конверзијом од трпног глаголског придева (нпр. *замрзнут, поједен, припремљен*). Наиме, Кенеди и Мек Нели (2005: 362) повезују обележје постепености код мотивног глагола (енгл. *incremental theme*¹¹), скаларности, те минималне/максималне вредности код добијеног придева: „Минимални степен на скали представља учешће у минималном (под)одељку одговарајуће врсте од (минималног дела) обележја постепености [...], максимални степен на скали подразумева максимално учешће у догађају целе улоге постепености/особине/путање”¹². Наведено појашњавају (2005: 362–363) помоћу облика *напуњен* (енгл. *loaded*) у реченици *The truck is loaded with hay* (*Камион је напуњен сеном*) тако што се минималне и максималне вредности на скали напуњености камиона (празно–напуњено) дефинишу почетком и крајем саме радње пуњења.

2.2. Досадашња истраживања о придевима на *-ив/-љив/-јив*

У овом одељку дајемо преглед целокупних истраживања о суфиксу *-љив/-ив/-јив* у српск(охрватск)ом језику и истраживања његових еквивалената у другим језицима у којима је изучаван из сличне перспективе. С обзиром на то да ћемо у анализи која следи на почетку сваког поглавља дати и теоријски осврт у виду закључака из релевантне литературе за свако конкретно поглавље и питања којима се тамо бавимо, избегаваћемо понављања.

Укратко, основна питања која су се јављала у домаћој литератури у вези са придевима на *-(љ)ив* тичу се статуса и развоја суфикса *-љив/-јив/-ив*, као и семантике наведених придева. Наиме, једно питање било је да ли се у творби поменутих придева

¹¹ Детаљније објашњење о инкременталној улози дају Левин и Рапапорт Ховав (2010: 1), позивајући се на истраживања Тени 1987; Крифка 1989; Даути 1991, при чему се код инкременталних глагола напредак радње мери на основу његовог аргумента, за шта као пример издваја меру „поједености” јабуке, неопходну за тумачење реченице *Kelly ate an apple* (*Кели је појела јабуку*).

¹² У оригиналу: „the minimal degree on the scale represents participation in a minimal (sub)event of the appropriate sort by (a minimal part of) the incremental theme (or a minimal degree of the relevant measurable property for Pat_{INSTR} arguments, or a minimal movement along the relevant path for Pat_{LOC} arguments); the maximal degree on the scale represents participation in the maximal event involving (all of) the incremental theme/property/path”.

ради о двама или трима суфиксима, односно дискутабилан је статус форманта *-јив*, док се друго питање тичало идеалне поделе по значењу: на основу активности/пасивности или усмерења ка субјекту или објекту из значењске парафразе.

Посматрајући домаћу литературу о придевима са завршетком *-(љ)ив*, издвајамо два различита виђења. У оквиру првог као суфикси издвајају се *-ив* и *-љив* (нпр. Белић 2000; Стевановић 1981; Стакић 1988; Клајн 2003; Пипер–Клајн 2013), при чему се често наглашава да *-ив* треба посматрати заједно са *-љив* (Клајн 2003: 281), да су у питању „варијанте истог суфикса” (Шакић 1965: 75), односно да је у питању „један исти наставак” (Стевановић 1981: 550), за шта Стевановић као аргумент види и фиксирано место краткоузлазног акцента за пенултиму. Истичемо да Клајн (2003: 291) не издваја *-јив* као формант када говори о *-ив* и *-љив*, али код анализе суфикса *-јав*, *-јан(и)*, *-јаст*, *-јат*, *-јаш(а)н* упућује на варијанте без *ј*, дакле на *-ав*, *-ан(и)*, *-аст*, *-ат*, *-аш(а)н*.¹³ Друго виђење које постоји у радовима јесте да се као суфикси издвајају не само *-ив* и *-љив* већ им се експлицитно придружује и *-јив* (нпр. Бабић 1986; Шојат 1959; Драгићевић 2001).

Иако се придевима на *-(љ)ив* у дисертацији бавимо из синхронијског угла, сматрамо да је ради прецизнијих и детаљнијих коначних закључака потребно да се у овом поглављу осврнемо и на историјски, односно дијахронијски аспект настанка поменутих суфикса. Аутори су сагласни да је, историјски гледано, први настао суфикс *-ив*, па да се из њега развило и *-љив* (нпр. Стевановић 1981; Стакић 1988). У вези са тим, Александар Белић (2000¹⁴: 156), наводи да се *-љив* развило од суфикса *-ив* који је додаван на партицип претерита¹⁵ који се завршава на *љ* добијен од основа на неки лабијални сугласник, што илуструје придевом *grabljiv < grabljъ + -iv*. Белић дозвољава и другу могућност за постанак *-љив* од суфикса *-ив*, и то преко одговарајућих

¹³ Наглашавамо да у првом тому *Творбе речи у савременом српском језику*, објављеном годину дана пре другог тома, Клајн (2002: 228) успут уз *-ив* и *-љив* помиње и *-јив*, без детаљнијег објашњења. Не улазимо у разлог неиздавајања *-јив* у другом тому и *Нормативној граматици српског језика*, али је чињеница да га Пипер и Клајн (2013: 236) нису поменули поред *-ив* и *-љив*. Имплицирано је *-јив* у констатацији да „испред *-ив* најчешће долази до јотовања, као у *запалјив* од *запалити*” (Пипер–Клајн 2013: 236).

¹⁴ Цитат је из издања објављеног 2000. године, а потиче из 1949. године.

¹⁵ Петар Ђорђевић (1928–1929: 103) истиче да „[у] црте које су нарочито значајне за старословенски језик спада и употреба трпних глаголских придева у значењу могућности, способности и неопходности”. Будући да је за глаголе карактеристична категорија времена, Ђорђевић (1928–1929: 104) тиме објашњава „да такви облици [трпни глаголски придеви] добијају модално значење, [ништа не смета] да обележе радњу односно стање које је и *могуће* у времену”. Партиципима се бавила Јелена Стошић (2013), а у том раду дат је шири увид у литературу о партиципима.

глаголских именица (прво код именица чија се граматичка основа завршавала лабијалом, па се *-љив* проширило и на остале случајеве) попут *гневљење*, *грабљење*, *мамљење*, *шкрапљење* и придева *гневљив*, *грабљив*, *мамљив*, *шкрапљив*, али не и **гневив*, **грабив*, **мамив*, **шкрапив* од, редом, мотивних глагола *гневити* (*се*), *грабити*, *мамити*, *шкрапити*. Баш код ових примера Белић (према Стакић 1988: 185) на крају закључује да је „по значењу та именица доведена у ближу везу са придевом и предала му своје *љ*, дакле *грабљив*, *мамљив* и сл.”.

Деривационом фонетиком именица и придева у јужнословенским језицима детаљније се бавио Милан Стакић (1988) у истоименој књизи. Позивајући се на Мејеа, Бругмана и Вондрака (Стакић 1988: 185), говори о постанку *-ив* и *-љив*. За *-ivъ* Мејеа сматра да је постало додавањем праиндоевропског суфикса *-wo* на кратко *i*-основе, попут старословенског *lъstivъ* : *lъstъ*, а каже да се даље перинтеграцијом (в. Стакић 1987) издваја суфикс *-ivъ*, који се шири на именичке основе, за шта се као пример издваја придев *gladivъ* од *gladъ*. Постанак *-љив* (*-l'ivъ*) Мејеа такође повезује са именицама, како каже Стакић, и то са меким *л* (односно *љ*): *mlъčalbъ* > *mlъčalivъ*, *bezumlъ'bъ* > *bezumlivъ*. Бругман и Вондрак за полазиште придева на *-ivъ* виде глаголске основе, први перинтеграцијом као у *ljubivъ* и *chodivъ* од *ljubiti* и *choditi* (в. Стакић 1988). Даље, Антун Шојат (1959: 97) почетни корак за осамостаљивање *-љив* као творбеног форманта види од глаголских основа на *л* (за добијање придева попут *запалив*) и суфикса *-јив*, као и код творбених основа на лабијални сугласник помоћу тзв. епентетског *л* (попут *колебљив*). Поред глаголских творбених основа, Михаило Стевановић (1981: 551) издваја исти резултат и код именичких основа, као у *зимљив*, уз творбени низ *zim-* + *-iv* > *zimjiv* > *zimljiv*, при чему се не даје објашњење за развој неслоговног *i*, односно *j* испред *-ив*.

Што се тиче статуса *-јив* као творбеног форманта, у литератури нема јединственог мишљења, већ се често помиње да је „нејасног постања” (нпр. Стакић 1988) и могућност његовог постојања само се реконструише на основу стања у савременом српском (у неким радовима *српскохрватском*) језику. Милан Стакић (1988: 189; 1997: 14) сматра да је промена *л* и *н* из краја основе у, редом, *љ* и *њ* заправо разлог што се, поред суфикса *-ив* и *-љив*, уопште говори и о *-јив*, којим се лако објашњавају промене *л* у *љ* и *н* у *њ*. Примећујемо да се у првом случају, односно код основа на *л*, исти резултат могао добити и додавањем суфикса *-љив* и стапањем *л* и *љ* при томе. Стакићев (1988: 189) став је да је суфикс *-јив* неразумљив и тврди да се не види „како је и где могао настати”.

Струју о постојању суфикса *-жив* из синхронијског становишта заступају, на пример, Стјепан Бабић (1986) и Рајна Драгићевић (2001), али не улазе у дијахронијско објашњавање његовог настанка. Истог мишљења био је и Антун Шојат (1959: 96), који на следећи начин објашњава постојање *-жив*: „Glas *i* u sufiksu *-iv* palatalizirao je u praslavenskom glasove pred sobom, pa je taj sufiks zapravo glasio **-jivъ*”. За примере које је навео у корист постојања *-жив* – *неодвезжив* и *неразвезжив* – Стакић (1988: 190) сматра да се ради о уопштавању деривационе основе с обзиром на постојање облика и *неодвезив*, *неодвезљив*, *неодвезљив*, те *неразвезив*, *неразвезљив* и *неразвезљив*. Стакић на истом месту замера Шојату за анализу *достижив* и *неизвржив* са суфиксом *-жив* јер сматра да су „они могли постати и од *dostig-iv* и *neizvrg-iv*¹⁶ – дакле, помоћу суфикса *-ив* у који нико не сумња” (Стакић 1988: 190). Имајући све наведено у виду, при даљој морфолошко-фонолошкој анализи оваквих придева узимаћемо у обзир обе творбене могућности, што ће нам дати прецизније увиде у статус *-љив*, *-ив* и *-жив*.

Друга творбена могућност коју Шојат (1959: 96–97) допушта у вези са завршетком *-њив* јесте трпним глаголским придевом (уп. *непромењив* : *непромењен*), али уз ограничење да то не важи увек (уп. *видљив* : *виђен*, *градљив* : *грађен*, *искористив* : *искоришћен*). Такво објашњење је прихватљивије Стакићу (1988: 190), без обзира на одступања у виду непостојања придева попут **виђив*, **грађив*, **искоришћив*: „не може се говорити о постојању *-жив* јер тврдити да се он везао само за основе на *n* и *l*, а не и за оне на *t*, *д*, *с*, *з*, на пример, није далеко од пуке произвољности”. Примере у којима су *n* или *l* из основе прешли, редом, у *њ* и *љ* Стакић објашњава аналогijом са семантички блиским обликом трпног глаголског придева, а свестан је изузетака попут **кроћив* и **грађив*. Наиме, сматра да је „за очување алтернација *л-љ* и *н-њ* од пресудног значаја било њихово обличко наслањање на придеве са суфиксом *-љив*[,] који су временом постали знатно бројнији од оних на *-ив*” (Стакић 1988: 191). Као аргумент види и то што се, позивајући се на Белића, у народним говорима *л* (*љ*) образује на истом месту у устима као и *н* (*њ*), али није носно (додајемо да се *л* и *н* разликују и по присуству обележја латералности, стога *л* и *н* свакако, фонолошки гледано, нису минимални парови). Отуда промене *л* у *љ* и *н* у *њ* код посматраних придева Стакић (1988: 191) види

¹⁶ Могло би се поставити питање због чега се овде помиње и очекује палатализација, конкретно промена *г* у *ж*, а не сибиларизација (*г* би прешло у *з*). Разлог за то видимо у чињеници да *и* као прва фонема у оквиру обличког наставка најчешће проузрокује сибиларизацију (*војник*–*војници*), а када је *и* прва фонема у оквиру суфикса, то *и* проузрокује палатализацију (нпр. *војник*–*војничина*).

као језички осећај развијен као принцип при творби придева на *-ив*, те уопштавања и код других глагола који немају одговарајући облик трпног глаголског придева са јотовањем, што показује на примеру *гањив* : *ганути*, али и код придева од именичких основа, попут *пепељив* : *пепел-*, те *магљив* од мотивне именице *магла*.

Придеви на *-(љ)ив* најчешће су мотивисани глаголима (*брбљив*, *лепљив*, *стрпљив* итд.), ређе именицама (*жучљив*, *зимљив*, *црвљив* итд.), а најређе придевима (*лењив*, *худљив*). У неким примерима могла би се јавити творбена недоумица између мотивисања глаголом или именицом (попут примера *плачљив*, *стидљив*, *страшљив*, *сумњив*, *увредљив*, *чежњив*). У таквим случајевима, доследно се у наредним поглављима у анализи водимо принципом композиционалности¹⁷ и значењском реченичном парафразом, која у таквим примерима иде у корист мотивације глаголом. Штавише, често су и саме те именице девербативне (*сумња* од *сумњати*, *чежња* од *чезнати*, *увреда* од *увредити* и сл.). Најчешће се као мотивни глаголи помињу прелазни (нпр. *запаљив*, *излечив*, *растегљив*, *решив*, *уочљив*), али има и непрелазних (*дремљив*, *смрдљив*, *сумњив*, *ћутљив*) и повратних (*гадљив*, *додворљив*, *допадљив*) – в. нпр. Клајн 2003: 284.

Што се тиче значењског аспекта придева на *-(љ)ив*, још Томо Маретић (1964: 375) за *-љив* наводи да се „*veže s osnovama imeničkim i glagolskim*”, при чему тако добијени придеви значе „*obilat ili zabavljen onim što temeljna imenica znači*”, односно „*da ko ono čini ili da se na čemu čini ono što temeljni glagol znači*”, што илуструје примерима *црвљив*, *димљив*, *крадљив*, *осветљив*, *ос(ј)етљив*. Изоставио је значење могућности као опцију, ону која се касније у литератури готово неизоставно наводи код придева на *-(љ)ив* мотивисаних глаголом.

Две групе значења¹⁸ код придева на *-(љ)ив* издваја Антун Шојат (1959: 97). Прву везује за именичке основе, при чему њима мотивисани придеви „*ukazuju na veliko obilje onog svojstva, koje imenska основа predočuje*” мислећи на примере попут *милостив*, у

¹⁷ Под композиционалношћу подразумевамо да је „*значење сложеног израза у пуној мери одређено његовом структуром и значењем његових делова – када одредимо шта значе делови и на који начин су састављени, нема више слободе у тумачењу целине*” (Сабо 2017). Наглашавамо да принципу композиционалности нису подложни фразеологизми и лексикализоване речи, али лексикализација нема много у нашој грађи и посебно их коментаришемо.

¹⁸ Штавише, Шојат (1959: 103) сматра да „*budući da su pridjevi на -iv, -ljiv zamijenili glagolske pridjeve i vrše njihovu službu, sačuvala se u njima jaka veza s glagolom, pa bi donekle, u nedostatku prikladnijeg, bio opravdan termin pridjev pasivnog (ili aktivnog) značenja*”.

значењу „пун милости” и *црвљив* „пун црва”. За такве придеве – несумњиво мотивисане именицом – Клајн (2003: 287) наводи да означавају „опседнутост или прекривеност оним што именица значи, као *црвљив*, *вашљив*, *бувљив*, *мемљив*, *плеснив*, *крмељив*, *сврабљив*”. Сматра да су им блиски и придеви који означавају „телесна стања, расположења и осећаје”, попут *жалостив*, *милостив*,¹⁹ *брижљив*, *похотљив*, *ћудљив*. Клајн (2003: 287) посебно издваја придев *језив*, који нема значење „обузет језом”, већ „који изазива језу”.

За придеве на *-(љ)ив* мотивисане именицом Стевановић (1981: 558) наводи да означавају особину „која се добива обиловањем или и само присуством онога што значи основна именица (*црвљив*, *димљив*, *даждљив*, *мемљив*, *северљив*), или лаким подлегањем томе (*зимљив*), или осећањем или изазивањем тога (*милостив*, *жалостив*, *сумњив*, *језив*), или што слично”. Нешто их другачије објашњава Рајна Драгићевић (2001: 103) када означавају придев за изражавање људске особине: „У творбеним основама ових придева најчешће су именице са значењем осећања или стања која се претварају у особине због свог фреквентног манифестовања”.

Као другу групу значења придева на *-(љ)ив* Шојат (1959: 98) издваја придеве са глаголским основама, које даље дели на две подгрупе значења: придеве активног и придеве пасивног значења. За придеве активног значења наводи да „означавају својство *potencirane sklonosti da se vrši radnja*” (1959: 98), што илуструје примерима попут *говорљив* „који воли говорити” и *крадљив* „који краде”. Још их прецизније дефинише Бабић (1986: 424) када каже да значе да „*tko lako, rado ili često čini ono što znači glagol u pridjevskoj osnovi*”, што је блиско закључку који даје Рајна Драгићевић (2001: 103) да „изгледа да је значењска специфичност придева на *-љив* у односу на остале придеве ЛО [људских особина] обавезно присуство честог испољавања, лаког и брзог довођења носиоца особине у стање кад је он манифестује”, при чему у оквиру дефиниције посебно наглашава важност синтагме *обавезно присуство*.

Издвајамо неколико придева активног значења са различитим типом парафразе придева људских особина са особеношћу фреквентног испољавања које даје Рајна Драгићевић (2001: 100): *гадљив* „који се (често / од свега) гади”, *миришљив* „који

¹⁹ Неки аутори, попут Павице Мразовић и Зоре Вукадиновић (2009: 309), као опште значење придева *милостив* издвајају особину, што је и иначе карактеристика свих придева, док код придева на *-(љ)ив* од глаголске основе као доминантну карактеристику наводи могућност и наклоност, издвајајући при томе придеве *брбљив* и *избројив*.

(лепо/увек) мирише”, *уморљив* „који се (лако/брзо) умара”, *стидљив* „који се (много/често) стиди”. Са друге стране, у придеве пасивног значења Шојат (1959: 98) убраја оне попут *употребљив* „који може бити употребљен” и *недокучив* „што се не може докучити” дефинишући их као придеве „који знаће да на *posioci* својства може (или не може) бити извршена радња”.

Наведену поделу на активно и пасивно значење без измена прихвата Милан Стакић (1988: 187) истичући да су *-ив* и *-љив* првенствено имали исто значење, а да су временом уклоњени дублети, те да се активно значење везало за суфикс *-љив* (издваја придеве попут *непопустљив*, *заводљив*, *непажљив*, *издржљив*, *сналажљив*, *неизбирљив*), а пасивно за *-ив* (попут *неопазив*, *неодгодив*, *преносив*, *неодржив*, *обрадив*). Ипак, ограничава се да је то „процес који још траје и ваља га узети само као тенденцију” (Стакић 1988: 187).

Слична значења за *-љив* и *-ив* издвајају и Предраг Пипер и Иван Клајн (2013: 236): (1) „значење типичне особине или понашања, готово увек у облику *-љив*, који долази на основу глагола, нпр. *варљив*, *говорљив*, *занимљив*”; (2) „оно које одговара латинском *-abilis/-ibilis*, тј. значење могућности извршења радње коју означава глагол у основи”, при чему кажу да су оба суфикса подједнако могућа и наводе примере попут *кажњив*, *опростив*, *опитљив*, *упоредив*. И сâм Клајн (2003: 283) код придева на *-(љ)ив* мотивисаних глаголом издваја значење могућности (*разумљив* „који се може разумети”) и значење „радње као типичне особине”: *пажљив* „који пази”.

О пасивном и активном значењу такође говори Јања Шакић (1965), стављајући лексеме *активно* и *пасивно* под наводнике, као и Клајн (2003), где их она дефинише на нешто другачији начин. Активно значење она дефинише као „константност остваривања дате радње” за придеве попут *миришљив* „који мирише”, а пасивно значење као „константно присутна способност да се оствари дата радња” (Шакић 1965: 83), попут *изводљив* „који се може извести”.²⁰

²⁰ У наредним поглављима, кроз перспективу реченичне значењске парафразе, користићемо термине субјекатска и објекатска оријентација, дакле на синтаксичком, граматичком нивоу, а у ширем семантичком смислу активно и пасивно значење. При томе, термин *семантички пасивно значење* општији је од *граматички/синтаксички пасивног*, односно добијени семантички пасиван придев може бити *објекатски оријентисан*, што је очекивано, али може бити и *субјекатски оријентисан*, код ергативних глагола као мотивних (*горљив* од *горети*). Дакле, граматичка/синтаксичка пасивност условљава семантичку, али не важи и обрнуто да семантичка условљава граматичку/синтаксичку.

Избор између *-ив* и *-љив* аутори често образлажу семантичком диференцијацијом (нпр. Шојат 1959: 105), при чему *-љив* тежи активној семантици (илуструје примером *попустљив* „који попушта”), а *-ив* пасивној (илуструје примером попут *недопустив* „који се не може допустити”). Исто мишљење има и Стевановић (1981: 555), а као минимални пар наводи *незајазив* „који се не може зајазити” – *незајажљив* „незасит, похлепан”, док су његови термини нешто другачији. Уместо о придевима активног и пасивног значења, говори о одређивању субјекта и објекта. Ипак, Стевановић (1981: 556) није искључив у генерализацијама, те се ограђује од нужног условљавања субјекатског или објекатског значења суфиксом *-љив* или *-ив* – нити тврди да таква условљеност једним суфиксом важи за одрично и потврдно значење, нити увек за „природу непосредно претходног сугласника”, односно краја творбене основе.

Даље, Стакић (1988: 187) наглашава да се при избору *-љив* или *-ив* ради о тенденцији и да је сâм процес још увек у току. Семантичка диференцијација није и једини фактор при одабиру суфикса, већ његов избор може зависити и од фонолошких својстава краја творбене основе. Јања Шакић и Стјепан Бабић негирају икакву разлику између суфикса *-ив*, *-љив* и *-јив*. Наиме, за пар *горив–горљив* (*гориво* дрво – *горљив* човек) Бабић (1986: 423) каже да је „slučajno razjednačavanje sinonimnih likova” и негира постојање било какве семантичке тенденције при избору суфикса: „Između pridjeva sa sufiksima *-iv*, *-jiv* i *-ljiv* nema nikakve razlike u značenju niti se zapaža ikakva težnja da značenja utječu na raspodjelu tih sufiksa”. На крају, Клајн (2003: 282) сматра да преглед најфреквентнијих примера које наводи показује „да су међу придевима ’пасивног’ значења *-ив* и *-љив* приближно једнако заступљени, док је међу онима ’активног’ значења далеко чешће *-љив*”.

Што се фонолошких услова избора суфикса тиче, Бабић (1986: 423) наводи да на избор суфикса утичу управо „glasovni razlozi, a i oni samo djelomično”, а истим аспектом бавили су се и Антун Шојат (1959: 100–101, 108) и Милан Стакић (1988: 187–191). Клајн (2003: 282–283) издваја следећа ограничења, која ћемо проверити у поглављу 4 и којима ћемо се детаљније бавити при анализи:

- 1) „Само *-ив* долази на основе с палаталним завршетком, нпр. *бројив*, *отуђив*.”²¹

²¹ У вези са овом тврдњом за сада имамо две напомене, чиме ћемо се у наредним поглављима детаљније бавити. Прво запажање је да у оваквим примерима не можемо фонолошки потпуно одбацити могућност јављања *-јив* као суфикса будући да би резултат и даље био исти (*број-* + *-јив* > *бројив*, *отуђ-* + *-јив* >

- 2) „Само *-ив* долази на основе са завршетком на два сугласника, нпр. *подозрив*, *објаишњив*, *сумњив*, *ишакљив* [...] (уз ретке изузетке као што је *попустљив*)”;²²
- 3) „*-љив* је нормално после основа на *к*, *г* (*урокљив*, *растегљив*), на *х* (с палатализацијом: *см[ј]ешљив* итд.), на *м* и *в* (*ломљив*, *дремљив*, *црвљив*, *незауостављив* итд.), а донекле на *б*²³ (*употребљив*, *колебљив*, *заљубљив*), али с изузетцима као што су *незлюбив* и све сложенице на *-љубив* (где је свакако деловала дисимилација)”.

У вези са продуктивношћу и фреквентношћу придева са суфиксом *-љив* и *-ив*, Рајна Драгићевић (2001: 99) на основу своје грађе, коју чини око седамдесет придева људских особина, закључује да је „творбени формант *-љив* много продуктивнији од форманта *-ив*”, и то 60:11 примера. Супротно запажање издваја Стевановић (1963: 198), наведено и у Драгићевић 2001: 99 – „у данашњих писаца и у данашњој дневној штампи знатно више срећемо придеве с наставком *-ив*, него што их налазимо у језику наших књижевника из времена од пре неколико деценија”.

Будући да су наведена два тврђења Рајне Драгићевић и Михаила Стевановића супротна, затим општа и заснована на мањој грађи, бројношћу различитих основа са *-љив*, *-ив* и *-јив* бавићемо се у поглављу 5, као и продуктивношћу у правом смислу за поменуте суфиксе, према формулама за продуктивност, што ће нам дати прецизнији увид о статусу и продуктивности ових суфикса, и то на широј, свеобухватнијој грађи. Примера ради, има и врло општих закључака о истоветној употреби *-љив* и *-ив*: „Pisci sjeverne Hrvatske, Bosne i Srbije služe se i jednim i drugim sufiksom bez razlike (A. Kanižlić, Reljković, fra G. Martić, M. Milićević, Popović (njem. rj.) i dr.” (Шојат 1959: 95), с тим што Антун Шојат не закључује да ли се чешће употребљава *-љив* или *-ив*.

отуђив), а друго запажање су потврде придева на *-јљив* које налазимо у грађи *бројљив*, *освојљив* и сл., којима ћемо посебно посветити пажњу у поглављу 4. Постојање таквих примера регистровано је у литератури, попут *гнојљив*, *спојљив*, *усвојљив* (на пример, Шојат 1959: 101), али њихов значај за статус суфикса *-љив* није коментарисан. За придеве на *-јљив* и *-нљив*, попут *бројљив* и *пром(ј)енљив* Стјепан Бабић (1986: 423), на пример, само наводи да нису чести.

²² Стевановић (1981: 552) експлицитно издваја сугласничке групе *ст*, *зд*, *шт*, у примерима попут *недопустив*, *неодмаздив*, *неуништив*, свестан изузетка у примерима *попустљив* и *непопустљив*, у којима каже да се пише *т*, а да „то ипак не значи да је *т* у овој групи обично у изговору”.

²³ Истичемо да Клајн (2003: 283) овде и уз лабијале говори о суфиксу *-љив*, а не о *-јив*, чак ни као могућности, док код суфикса *-ји* (2003: 291) говори о јотовану лабијала (попут *жабљи*, *мрављи*) и тада о завршетку, а не суфиксу *-љи*, те не постоји уједначеност у једном смеру – ка суфиксу са *ј* или са *љ*.

Међу придевима на *-(љ)ив* нису само они изведени суфиксом *-ив/-љив/-јив*, већ има и оних са сложеним суфиксима. Клајн (2003: 287–288) издваја следеће сложене суфиксе:

- 1) *-аљив* (*вучаљив, мучаљив, тугаљив, шиштаљив*);
- 2) *-ељив* (*гордељив, жутељив, трпелљив, смрдељив, стрпелљив*);
- 3) *-ажљив* (само *бојажљив, гојажљив*²⁴);
- 4) *-ежљив* (*гадежљив, грабежљив, дарежљив, дремежљив, спавежљив, срамежљив*)²⁵;
- 5) *-ајив* (*ближњајив, жуљајив, журајив, лећајив, приштајив, сипљајив, чукљајив*);
- 6) *-ћив* (*бежећив, болећив, лежећив, летећив, молећив, седећив, спаваћив*);
- 7) *-чив* (само *пријемчив, прилепчив*).

О статусу ових сложених суфикса у односу на *-љив/-јив/-ив* биће више речи у поглављу 3.

*

На крају издвајамо неке од општијих закључака из домаће литературе. Рајна Драгићевић (2001: 104) на основу корпуса од седамдесетак придева на *-(љ)ив* за означавање људских особина наводи да су они са *-ив* чешће деноминални него девербативни, а да су они са *-љив* најчешће девербативни, при чему први део повезујемо и са Белићевим (2000: 156) закључком који и сама наводи да „у класичном језику Вукову наставак *-ив* се употребљава од именица ж[енског] рода на *ь* (на пр. *милост : милостив*), док се *-љив* употребљава најчешће од глаголских основа”.

За придеве на *-ив* примећено је да „у свом семантичком садржају немају компоненту фреквентног, лаког, брзог испољавања особине коју означавају, већ они просто значе опскрбљеност особином” (Драгићевић 2001: 104), што ауторка у наставку и илуструје паром *презирљив* „који често изражава презир” и *презрив* „који изражава

²⁴ Нисмо у потпуности сагласни са издвајањем овог сложеног суфикса. И сâм Клајн (2003: 287) наводи објашњење Тома Маретића (1963: 371) са суфиксом *-љив* од именичке основе *бојазн-* и придевске *гојазн-*, при чему *н* испадне због лакшег изговора. Могући начин да се избегне тумачење сложеним суфиксом јесте да се на редуковане основе *бојаз-* и *гојаз-* дода суфикс *-љив*.

²⁵ У творби придева попут *грабежљив* и *дремежљив* може постојати, бар према обличком критеријуму, и објашњење са суфиксом *-љив*, који се додаје на именичке основе *грабеж* и *дремеж*.

презир”, при чему се не бисмо сагласили да је творбена основа у оба случаја именичка, од именице *презир*. У случају *презирљив* мотивна реч би поред именице *презир* могао бити и несвршени глагол *презирати*, а у другом случају глаголска основа од свршеног глагола *презрети*, при чему облички за основу *презр-* искључујемо могућност повезивања са именицом – не ради се ни о целој граматичкој основи, нити редукованој (творбени проблем за мотивисање именицом видимо у изостављању *и* испред *р*). Што се тиче односа *-ив* и *-љив* код девербативних и деадјективних придева, значења првих сматрају се сродним другима (нпр. Драгићевић 2001: 104).

2.3. Досадашња истраживања о панданима *-ив/-љив/-јив* у другим језицима

Од истраживања у формалном кључу која се баве (приближним) еквивалентима српском суфиксу *-(љ)ив* у другим језицима, издвајамо следеће радове: Метинцер (1991), Олтра Масует (2010; 2013), Раупер – Ван Хаут (1999; 2006), Иида (2010), Слеман (2011а; 2011б), те Мателан (2010).

Индицијентније су са нашом темом истраживања повезани следећи радови: Бошков (1981), Ароноф (1985), Скализе (1986), Јенсен (1990), Бохнер (1993), Поповић (1997), Иванова (1998), Хеман (1998), Хајм и Крацер (2000), Жилиен (2002), Хаспелмат (2002), Штекауер и Либер (2005), Конти (2006), Мек Нели и Кенеди (2008), Драгићевић (2009), Сидики (2009), Кабрето Хофнер (2010), Марин (2010), Ониско и Мишел (2010), Падроса Триас (2010), Арсенијевић (2010), Арсенијевић (2011), Де Лазеро 2011, Хаспелмат (2012), Крацер (2013), Митић (2012), Либер и Штекауер (2014), Мендикоеча и Урибе-Ечебариа (2015), Симоновић и Арсенијевић (2015), Станковић (2015), Миличевић (2016), Арсенијевић (2017), као и контрастивни: Ашић–Станојевић (2009), Макишова (2011) и, на крају, Поповић (2000).

2.3.1. Олтра Масует (2010) и повезана истраживања

Дисертација Изабел Олтре Масует (2010) једно је од свеобухватнијих истраживања шпанског, каталонског и енглеског *-ble* (обухватајући тако суфиксе *-able* и *-ible*²⁶). Њена анализа првенствено је у кључу дистрибуиране морфологије, спајајући

²⁶ А из *-able* и *i* из *-ible* сматра тематским вокалима у шпанском и каталонском (в. Олтра Масует 2010: 31).

притом морфологију, синтаксу и семантику, са циљем предвиђања граматичког понашања пандана суфиксу *-ble* у другим језицима, у које спада и српско *-(љ)ив*. Стога ћемо у овом одељку представити истраживање поменуте ауторке, са посебним освртом на (не)постојање српских пандана њеним примерима. У наредним поглављима показаћемо специфичности српских придева на *-(љ)ив* и дати њихову свеобухватну анализу.

Три су целине у дисертацији Изабел Олтре Масует (2010). Прва се односи на морфолошко-синтаксичко-семантичке особености шпанског, каталонског и енглеског *-ble*, друга се тиче шпанске конструкције *'V todo lo Vable'*, којом се нећемо детаљније бавити будући да нема додирних тачака са српским придевима на *-(љ)ив* (уп. изразе попут *учинити све што се учинити може*), а трећа је посвећена придевима на *-ble* са именичком творбеном основом (*'Nable'*).

У општа обележја „регуларних” придева на *-ble* (попут каталонског *recomanable* ‘препоручљив’) у различитим језицима сврставају се следећих шест (Олтра Масует 2010: 23):

- 1) девербативни су, најчешће мотивисани прелазним глаголима;
- 2) именица уз коју придев стоји је објекат мотивном глаголу;
- 3) интерпретирају се као пасив;
- 4) изражавају модалност у виду могућности;
- 5) стативни су, тј. изражавају (нетривијално) обележје;
- 6) изражавају генеричку изјаву.

Даљу анализу за Олтру Масует (2010) отворили су они придеви који не поседују сва набројана обележја, нпр. који нису девербативни, што отвара питање да ли се ради о једном истом суфиксу или их је више. Аргумент за то била је појава дихотомије између идиосинкратичних форми и транспарентно изведених значења придева на *-ble*. Значењем и реченичном парафразом енглеских придева на *-ble* бавила се и Перваз (1975), конкретније, односом реченица са *can be V-ed* и придева *V-able*, закључивши да нису увек синонимни и да се разликују по могућности додавања адвербијала за време. У наставку рада у вези с овим питањем заступаћемо идеју једног суфикса *-(љ)ив* у српском, чак и када се ради о придевима са именичком основом.

Од претходнонаведених карактеристика 1–6, српски придеви на *-(љ)ив* јесу најчешће девербативни (нпр. *савитљив*), али не увек. Наиме, постоје они мотивисани

именицом, попут *милостив*, али ређе и они мотивисани придевом, попут *лењив*. Међутим, ни девербативни нису увек пасивне семантике. Велику групу придева на *-(љ)ив* у српском језику чине они активне семантике, попут *брбљив* „који брбља”, које карактерише и одсуство модалности, а свакако именица уз коју стоји није објекат мотивном глаголу, већ је субјекат (*брбљив човек* је човек који брбља).

Објашњавајући творбене основе придева на *-ble*, Изабел Олтра Масует (2010: 33) издваја следеће могуће карактеристике основа:

- 1) прелазни глагол (енгл. *readable* ’читљив’²⁷, од глагола (*to*) *read*);
- 2) непрелазни глагол са подразумеваним, таутолошким објектом (енгл. *danceable* ’игрив’, нпр. *to dance a dance*);
- 3) непрелазни са подразумеваном предлошко-падежном конструкцијом у допуни (енгл. *reliable* ’поуздан’, израз *to rely on someone*);
- 4) непрелазни са локативом (енгл. *skiable* ’којим се може скијати’);
- 5) неакузативни глагол (шп. *perdurable* ’издржив’);
- 6) именица (кат. *parable* ’**nan-љив*’ (мотивисано именицом *nana*));
- 7) корен, при чему подразумева да у овим случајевима нема одговарајућег глагола (енгл. *credible* ’уверљив’, али нема глагола **cred*).

Ауторка наглашава да није случајност да у различитим језицима исти тип предлошко-падежне конструкције буде допуна *-ble* придеву и његовом мотивном глаголу (Олтра Масует 2010: 37), што је наслеђена карактеристика за придеве. Наводимо њен пример (12), а исту појаву видимо и у преводу на српски (13).

(12) *La ciencia es nitidamente separable de otras formas de conocimiento.* [шп.]
(Олтра Масует 2010: 38)

(13) Наука је јасно одвојива од осталих форми знања.

Потенцијално објашњење за подударане допуна види у постојању синтаксичког управног члана који управља предлошким фразом (PP) и који мора бити присутан у глаголској структури и у девербалној конфигурацији. Као проблематично издваја то

²⁷ О нормативном аспекту, употреби и значењу придева *читљив* и *читак* писао је Патекар (2015).

што се (посебно) девербативни *-ble* придеви сматрају стативним елементима који изражавају особину, што изгледа некомпатибилно са неким поимањем догађајности.

Изабел Олтра Масует (2010: 40) придеве на *-ble* дели на две групе с обзиром на могућност истих допуна са мотивним глаголом. У првој су они ближи глаголским пасивним партиципима, а у другој су по карактеристикама ближи немотивисаним, простим придевима. Наиме, говори о томе да придеви на *-ble* могу имати догађајност у различитој мери, те се стога другачије понашају у вези са својим допунама које одговарају допунама мотивних глагола. Занимљиво њено запажање је да се негирани облици ових придева по својим аргументама и карактеристикама разликују, те не могу имати исту предлошко-падежну конструкцију за допуну као што је има ненегирани придев и мотивни глагол (14, 16). Разлог за то види у недогађајности (*non-eventivity*) негираних придева. Ипак, такви спојеви нису у потпуности неприхватљиви у српском (15, 17), а свакако су интерпретабилни.

(14) **una trobada presencial insubstituible per una de virtual* [кат.] (Олтра Масует 2010: 39)

(15) ?састанак лицем у лице незаменљив за виртуални

(16) **a toy unbreakable into smaller pieces* (Олтра Масует 2010: 39)

(17) ?играчка несломљива на ситне делове

Следеће ограничење којим се Изабел Олтра Масует бави је исказивање индиректног објекта у дативу уз девербативни придев на *-ble*, где се виде колебања у њиховој прихватљивости (в. 18–20), а закључак је да су у различитим језицима ограничења заправо прагматичка, у зависности од компатибилности мотивног глагола са генеричким читањем, које се очекује од *-ble* придева (Олтра Масует 2010: 42).

(18) * *The film is showable to the children.* (Олтра Масует 2010: 40)

(19) ?/+ *Linguistic books are sendable to prisoners under certain conditions.* (Олтра Масует 2010: 41)

(20) *It should be givable to new users.* (Олтра Масует 2010: 41)

Будући да *sendable* и *givable* немају одговарајуће преводне еквиваленте српским придевом на *-(љ)ив*, наводимо превод примера (18) – пример (21), као и пример (22) да

бисмо показали прихватљивост неких придева на *-(љ)ив* у српском језику са допуном у дативу.

(21) ?Тај филм је приказив деци.

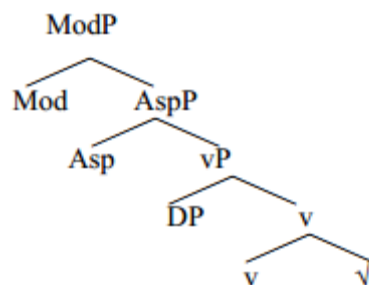
(22) И након великих траума, слика сопственог детета препознатљива је мајкама.

Одредбе којима се исказује агенс такође су биле део истраживања уз анализирани придеве, а њихов пандан у српском био би спој *од (стране)* + именица у генитиву.

*

Придеви на *-ble* мотивисани именицама такође су део анализе Изабел Олтре Масует (2010: 219–238), при чему наглашавамо да романски примери имају другачије ограничење у односу на она у српском језику. Штавише, конкретни шпански/каталонски примери у српском немају пандане на *-(љ)ив* (нити у енглеском), али ће нам послужити као теоријски оквир за даљу анализу српских примера.

Примери од којих полази Изабел Олтра Масует (2010: 219) јесу они деноминални попут придева *alcaldable* ’*градоначелникљив’ од каталонске/шпанске именице *alcalde* ’градоначелник’ (не постоји глагол **alcaldar*), за које наводи да деле структуру са структуром девербативних придева на *-ble* (Слика 6). Као услов за граматичност оваквих деноминалних придева види постојање именичких основа које се по особинама издвајају из оних са карактеристиком капацитета (енгл. *capacities*, према Сварт–Винтер–Цвартс 2007).

Слика 6: Деривацијска структура придева на *-ble* са именичком и глаголском основом (према Олтра Масует 2010: 220)

Олтра Масует се усредредила на појашњење догађајности и аспектуалног „слоја” у самој структури, док модалну фразу сматра подразумеваном. Аспектуалну

фразу објашњава могућношћу додавања временских одредница попут *бивши* и *будући* именици, а немогућност аспектуалне модификације у енглеском моделује непостојањем AspP слоја у унутрашњој структури, што пак повезује са непредикатским или неадјективним статусом ових именица.

Разлику између романских језика и енглеског Олтра Масует (2010: 221) проналази у супротним карактеристикама одговарајућих именичких основа. Наиме, „у каталонском и шпанском корен је семантички компатибилан са предикативном или идентификацијском интерпретацијом, док именица у енглеском има додатни захтев за јединственошћу, који је спречава да се употребљава у контексту без јединствености” (Олтра Масует 2010: 221).

Као примере наводи реченице (23а) и (24а) (њени примери 55а и 55б), уз глосе на енглеском (23б и 24б), док ми дајемо и преводе на српски (23в и 24в). У првом примеру у шпанском види тумачење да Џон више не припада скупу председника/градоначелника/директора, а у другом да јединка са именом Џон нема више позицију означену именицом, при чему наглашава да у енглеском постоји само друго читање.

(23) а. En Joan és ex-president / ex-alcalde / ex-director.

б. the Joan is ex-president / ex-mayor / ex-director

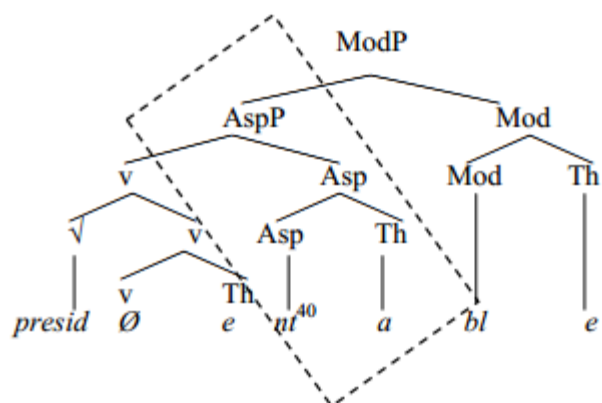
в. Џон је бивши председник / бивши градоначелник / бивши директор.

(24) а. En Joan és {ex-president dels Estats Units / ex-alcalde de Barcelona / exdirector de la companyia}.

б. the Joan is {ex-president of-the States United / ex-mayor of Barcelona / ex-director of the company}

в. Џон је бивши председник Сједињених Држава / бивши градоначелник Барселоне / бивши директор компаније.

За догађајност исказану малим *v* у структури Изабел Олтра Масует (2010) не даје потпуно објашњење, поготово не за случајеве где постоји придев изведен од именице, али не и глагол изведен од исте именице. Структура каталонског придева *presidenciable* дата је на *Слици 7* (према Олтра Масует 2010: 227).

Слика 7: Деривацијска структура каталонског придева *presidenciabile*

Том структуром ауторка показује да именице које означавају занимања и друге друштвене улоге имају придевска обележја у романским језицима (в. Боске 1989), као и да се придеви стапају (енгл. *merge*) са фразом AspP (в. Ембик 2003, 2004; Алексиду 2001), која према Ембиковим терминима „дефинише стање које је резултат претходног догађаја” (Олтра Масует 2010: 265). Стога и значење придева *alcaldable* дефинише као „неки процес промене ка неком стању или квалитету”. Са друге стране, енглеске именице попут *president* (срп. *председник*) спадају у групу затворених одређених именица (енгл. *concealed definites*), које одређују јединственог члана скупа, попут властитих именица (в. Олтра Масует 2010: 233 и Мун–Шмит 2005).

Закључак Изабел Олтре Масует (2010: 237) јесте да се суфикс *-ble* не везује за глаголе, већ тражи догађајни/вербализовани корен којим се изражава прелаз и који може да испуни оба захтева наметнута поменути суфиксом. Управо су такве именице које означавају неку позицију (нпр. изабрану у друштву) јер испуњавају поменуте услове будући да су синтаксички гледано догађајни, морају имати спољашњи аргумент у виду именице, док, семантички гледано, морају бити одређени или изабрани, имлицирају постојање порекла.

2.3.2. Слеман 2011а, 2011б и друга краћа истраживања суфикса попут *-ble* и *-baar*

Петра Слеман (2011а) анализира преноминалне и постноминалне партиципе у енглеском и холандском језику. Поред три до тада позната типа (стативни, резултативни и постноминални догађајни (енгл. *eventive*)), разликује и преноминалне

догађајне партиципе. Тврди се да четири типа партиципа имају различиту интерпретацију, која је повезана са различитом унутрашњом синтаксичком структуром.

Анализа пасивних партиципа је у поменутом раду проширена на друге типове девербативних модификатора: садашње партиципе, придеве на *-ble*, на које ћемо обратити посебну пажњу, и на *to*-инфинитиве. Наведено је да унутрашња синтаксичка структура четири типа партиципа условљава њихово померање (енгл. *merging*) лево или десно од именице.

Поменута подела на глаголске и придевске пасиве посматране у енглеском обухвата следећа четири типа примера:

- 1) the door **opened** by John (догађајни постноминални);
- 2) a **well-written** book (резултативни);
- 3) a **learned** scholar (стативни);
- 4) recently **opened** restaurants (догађајни преноминални).

Прва три типа издваја Ембик (2004) из угла дистрибуиране морфологије, а четврти Слеман (2011а). Прилогом *recently* у четвртом примеру ауторка објашњава да се догађај отварања локализује у времену и да значење четврте синтагме није резултативно, него догађајно.

За (делимичне) пандане српским девербативним придевима на *-(љ)ив*, конкретно за холандске придеве са суфиксом *-baar*, Петра Слеман (2011а: 1581) констатује да су ти модификатори само маргинално прихватљиви у постноминалној позицији, док је то у енглеском за *-ble* модификаторе њихова канонска позиција када их следе прилози или друге допуне, попут (25).

(25) a disease transmittable by feces of cats

(26) болест преносива фецесом мачака

Постноминални модификатор на *-ble* мотивисан глаголом има пасивно читање, што их повезује са већим делом групе придева на *-(љ)ив* у српском. Анализира их као да садрже мало *v* које не додељује спољашњу тета улогу и не тражи (енгл. *check*) акузатив, али које је локус агентивности (упућује на Вилијамс 1981; Раупер и Ван Хаут 1999). Они пројектују (бар) директни унутрашњи аргумент који се помера у SpecCP. Њима доминира AspP иако се разликују од пасивних партиципа у томе што не

изражавају перфективност. Модификатор на *-ble* има модалну интерпретацију „који може бити X-ен (енгл. X-ed)”. Све наведено, по мишљењу Петре Слеман, указује на то да Mood_{possibility}P (Чинкве 1999) доминира над малим *v*.

Примећено је да и преноминални девербативни модификатори на *-ble* такође могу имати догађајну интерпретацију, чак и ако их не следе прилози или допуне. И у енглеском се могу јавити пре именице (в. примере 27–31). Петра Слеман (2011a) претпоставља да је у том случају изнад лексичког корена *v*P, AspP и Mood_{possibility}, али да нема директног унутрашњег аргумента који се помера у SpecCP.

(27) a (easily) transmittable disease

(28) (лако) преносива болест

(29) *a by mosquitos transmittable disease

(30) болест преносива комарцима

(31) ?комарцима преносива болест²⁸

Са друге стране, у холандском се преноминалне форме на *-baar* могу комбиновати са допуном уведеном са *za* (енгл. *for*) уместо *od* (енгл. *by*). Петра Слеман (2011a: 1581) наведено тумачи тиме да мало *v* не садржи обележје 'агентивно', као и у случају резултативних пасивних партиципа. Упућује даље на истраживање Лиман (1992), које показује да се неке француске *-ble* форме не комбинују са агентом уведеним са *od* (*by*), што је глаголско обележје, али се допуна уводи са *za* (енгл. *for*). Еквивалентан израз тамо наведеном примеру био би у српском *за све лако остварив циљ*.

Као и садашњи партиципи, модификатори на *-ble* добијени од глагола такође могу имати стативно читање, што према анализи Петре Слеман (2011a: 1582) значи да њима не доминира мало *v* и Mood_{possibility}P, него само AspP које изражава стативност, наводећи за то примере (32) и (33).

(32) a very considerable amount

(33) a very adorable puppy

²⁸ Ред речи као у примеру (31) у српском више има интерпретацију да се комарцима преноси болест, него да је преносе комарци.

Закључци које Петра Слеман (2011а: 1586) наводи о девербативним модификаторима именица које је посматрала тичу се четири могућа читања, која се крећу од потпуно догађајног до потпуно стативног, са два међучитања. Укратко, залаже се за анализу постноминалних девербативних модификатора као предиката, а преноминалних као атрибута, у корист анализе коју даје Чинкве (1994), а насупрот Кејновој из 1994. и Чинквеовој из 2010, у којима се даје јединствена анализа, било у корист предиката, било у корист атрибута.

О доминантним пасивним обележјима придева на *-ble*, која важе и за партиципе на *-ed*, говоре и Томас Раупер и Анђелик ван Хаут (1999: 4). Штавише, показују да пасивна обележја која постоје у придевима на *-ed* и *-able* наслеђују и њихове номинализације на *-ity* и *-ness*, чиме се нећемо детаљније бавити.

У литератури на енглеском упоређивани су и суфикси *-able* и *-ee* с обзиром на пасивност. На пример, као кључну вредност *-able* (в. Албреспит 2009: 272) аутори виде изражавање могућности, а *-ee* као означавање људског референта, ипак не искључујући могућности различитих тенденција, варијација, нити утицај контекста. Албреспит (2009: 255) помиње и случајеве вишезначних придева на *-able*, при чему је једно од значења модално, а друго није. Позива се на Јесперсена (1942: 399) и на пример *answerable*, који има модално значење, уз објашњење „a question that is answerable can be answered” и некомпозиционално „to have to explain your actions to someone in authority”. Вишезначни придеви на *-(љ)ив* постоје и у српском језику, а њима и њиховим значењима бавићемо се у поглављу 3. Други придев на *-able* који Албреспит (2009: 255) наводи јесте *changeable* (*променљив*), који дефинише као „changing often”, односно „који се често мења”, при чему каже да у том случају *-able* носи само модално значење: неопходност или могућност. При мотивацији придева суфиксом *-able*, Албреспит (2009: 265) закључује да је деривација лексема овим суфиксом олакшана специјализацијом која се јавља при слагању или префиксацији (нпр. *machine-readable*, *re-writable*), док је у случају придева попут *readable* потребно да се појави и квалитативни елемент попут *still*, *powerful*, *universally*, *most*, *extremely*, *very*, *highly*, *compulsively*.

Испитујући португалске придеве са модалним динамичким оператором *-vel*, Мореира (2014) њих дели на две групе с обзиром на поседовање интерпретације са значењем могућности. У првој су они попут *quebrável* „ломљив”, који поседују значење могућности, конкретно овде: „који се може сломити”, а у другој они попут *amável*

„допадљив”, који не поседују интерпретацију са значењем могућности. Основна разлика коју Мореира истиче у семантици поменути два типа придева јесте то што су први мотивисани глаголима којима се изражава догађајност (попут *ломити*, у енглеском тзв. *eventive verbs*), објекатски су оријентисани и радња мотивног глагола се не врши нужно (нпр. ломљива ваза може бити несломљена и неколико векова), док су други мотивисани тзв. стативним глаголима попут *волети*, семантика самог придева усмерена је најчешће ка доживљавачу стања (енгл. *experiencer*) или носиоцу стања, а сама радња се врши (уколико је неко допадљив, такав је да нужно изазива допадање код људи).

Вуд и Сигурдсон (2014) бавили су се исландским придевима и партиципима за исказивање способности који се завршавају на *-andi* и *-anlegur* и показано је да деле различите карактеристике са пасивом и рефлексивним пасивом, али се и разликују од пасива и рефлексивног пасива.

*

У наставку рада приступамо морфолошко-фонолошкој, морфолошко-семантичкој, морфолошко-синтаксичкој и делимично лексиколошкој анализи изведених, негираних и сложених придева на *-(љ)ив* у српском језику.

III ЗНАЧЕЊА ПРИДЕВА НА *-(љ)ИВ* У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

3.1. Уводне напомене

Српски суфикс *-ив* и његове палаталне варијанте *-јив* и *-љив* убрајају се у најфреквентније²⁹ придевске суфиксе, а њихови (приближни) еквиваленти у другим језицима били би, рецимо, латинско *-bilis*, енглеско/француско *-ble*, немачко *-bar* и холандско *-baar*. Поменути суфикси се у литератури често анализирају с аспекта модалности (нпр. Олтра Масует 2013; Раупер – Ван Хаут 1999), а значења ових изведених придева се, осим наведеног, у србистици и сербокroatистици сврставају у опозицију активно–пасивно значење (нпр. Шакић 1965; Клајн 2003). С друге стране, Предраг Пипер и Иван Клајн (2013: 236) код суфикса *-(љ)ив* издвајају два значења: 1. „значење типичне особине или понашања” и 2. „значење могућности извршења радње коју означава глагол у основи”, од чега друго повезују са латинским суфиксом *-bilis*.

У овом поглављу бавимо се значењима изведених придева на *-(љ)ив*, које ћемо са становишта савременог српског језика овде третирати као један суфикс, наглашавајући да ли се ради о варијанти *-ив*, *-љив* или *-јив* једино у случајевима када је из семантичких разлога то потребно истаћи. Значењским нијансама доприноси суфикс, али и граматичке, те семантичке карактеристике саме мотивне речи (најчешће се ради о глаголу, али мотивна реч може бити и именица или други придев). Циљ нам је да све поменуте придеве обухватимо једном поделом, на основу истих критеријума, да укажемо на карактеристике сваке подгрупе, укључујући и њихову деривацијску структуру, те да укажемо и на однос морфолошких одлика мотивне речи и (под)значења мотивисане речи.³⁰

²⁹ Када се помиње продуктивност у србистичкој литератури, не мисли се на продуктивност добијену на основу формуле и податка о броју хапакса, већ се овај термин више односи на број лексема добијених одређеним суфиксом, односно одређеним творбеним моделом. Формулу за израчунавање продуктивности применићемо у петом поглављу.

³⁰ Иако смо имали приступ обимној ексцерпираној грађи придева из различитих извора (*Обратног речника српског језика*, електронског *Корпуса савременог српског језика* Математичког факултета у Београду и *Лексичко-фреквенцијског корпуса српског језика* и сви су били укључени у анализу, будући да их различитих има преко 1400 (регистрованих ненегираних и/или негираних), у овом поглављу их због бројности не помињемо све, већ само оне најрепрезентативније. Ради бољег увида, на крају дисертације дајемо грађу у виду прилога, пописану и разврстану према карактеристикама које смо посматрали у поглављима.

Јања Шакић (1965: 83) опредељује се за поделу на придеве који показују „константност остваривања дате радње” (*миришљив* – који мирише) и „константно присутну способност да се оствари дата радња” (*изводљив* – који се може извести). Таква подела заправо обухвата немодалне скаларне и модалне придеве, али не обухвата и комбинацију скаларне и модалне значењске компоненте, попут примера *запаљив* „[који се лако запали]”, о чему ће више речи бити у одељку 3.3.

Иновација нашег приступа је да све придеве на *-(љ)ив* првенствено делимо на основу критеријума присуства модалне и скаларне компоненте (или њихове комбинације, односно јављања скаларности над модалношћу), као доминантне димензије њиховог значења, посматрајући притом и њихову интеракцију са тзв. активним и пасивним значењем, односно тзв. субјекатски и објекатски оријентисаним. Свим наведеним значењским компонентама бавићемо се у овом поглављу и на вишезначним придевима, на којима ћемо показати какве су међусобне интеракције међу оствареним значењима и какве то импликације има за суфикс *-ив/-љив/-јив*.

Структура поглавља је следећа: у одељку 3.2. укратко наводимо нека од досадашњих истраживања придева на *-(љ)ив* и њихових (приближних) еквивалената у другим језицима која су нам послужила као полазиште за даље истраживање, затим у одељку 3.3. објашњавамо компоненте значења које ћемо користити (модалну, скаларну и њихову комбинацију), па се у одељцима 3.4, 3.5. и 3.6. детаљније бавимо сваком појединачно, илуструјући их и одговарајућим примерима. Комбинацијама значења код вишезначних придева на *-(љ)ив* бавимо се у одељку 3.7, што нам даје ближе увиде о карактеристикама самог суфикса, тачније о његовој изворној природи и примарном значењу. Одељак 3.8. доноси закључке овог поглавља.

3.2. Досадашња истраживања придева на *-(љ)ив* и њихових еквивалената

Да извођење придева суфиксом *-љив, -ив* и *-јив* спада у фреквантан тип творбе код придева у српском језику потврђује и преко 1400 лексичких јединица које смо ексцерпирани из *Обратног речника српскога језика*, при чему напомињемо да не искључујемо могућност да их у свакодневној употреби има још, уз евентуална стилска и прагматичка ограничења у употреби. Најчешћи су са глаголском основом (попут *предвид(љ)ив*), мање их је са именичком основом (попут *вашљив*), а још се ређе јављају са придевском (попут *лењив*). С друге стране, према груписаним значењима у оквиру лексикографских одредница (РСЈ 2007) и узевши у обзир принцип

композиционалности, вишезначних има четрдесетак. Без обзира на то што се анализирани придеви који се завршавају на *-(љ)ив* могу разврстати у неколико значењских класа, постоји интуиција да сви ови придеви припадају истој микрокласи, односно да *-љив/-јив/-ив* јесте један суфикс, који у различитим комбинацијама, уз различите семантичке и прагматичке ефекте, даје различите варијанте интерпретације.

Анализирајући поменуте придеве, Антун Шојат (1959: 102–105) оне изведене суфиксом *-ив* превасходно повезује са тзв. пасивним значењем, док активно значење доводи у везу са придевским изведеницама на *-љив*. У прву групу сврстава придеве попут *обрадив*³¹ (оно што се може обрадити, што може бити обрађено), *недопустив*, *неопазив*, *неодржив* (оно што се не може допустити, опазити, одржати), а у другу: *попустљив* (онај који попушта, који је склон попуштању), *непажљив* (онај који не пази), *издржљив* (онај који може нешто издржати). Напомињемо да се код поделе на активно и пасивно значење аутори (нпр. Драгићевић 2001; Клајн 2003) углавном ограничавају на граматичку пасивност/активност (*обрадива земља* је она која може бити обрађена, док је *попустљив човек* онај човек који попушта). С друге стране, надаље у раду посматраћемо и само семантичку пасивност (*издржљив човек* – у контексту решавања проблема – јесте онај који може издржати различите проблеме – он сам их трпи, при чему у значењској парафрази постоји граматичка активност). За подударане граматичке и семантичке активности, што није неопходно случај, наводимо придеве попут *брбљив* „који брбља” и *прождрљив* „који прождире”.

Као што је речено, једино за пар примера *горив* и *горљив* Стјепан Бабић (1986: 423) наводи да је у питању „slučajno razjednačavanje sinonimnih likova” због другачије употребе (*гориво дрво* : *горљив човек*). Иначе не запажа разлике између *-љив*, *-јив* и *-ив*, нити тежње у њиховој расподели с обзиром на значење изведених придева. На основу грађе коју је анализирао, Иван Клајн (2003: 282) закључује да су суфикси *-ив* и *-љив* подједнако присутни код придева са пасивним значењем, док код придева са суфиксом *-љив* доминира активно. У свим случајевима у којима се значење придева описује

³¹ У овом делу рада значења смо наводили описно, а у наредним поглављима, у којима их детаљније анализирамо, користили смо једнотомни *Речник српскога језика* у издању Матице српске (РСЈ 2007), при чему нам је битна композиционалност значења. Значења која смо према принципу композиционалности сами обликовали за потребе дисертације дата су у угластим заградама. Придевима са фигуративним значењима нисмо се детаљније бавили. Напомињемо да композиционалност схватамо у значењу у којем га наводи Барбара Парти (2014: 6): „Значење израза је функција значења његових делова и начина на који су синтаксички комбиновани”.

помоћу модалног глагола *моћи*, аутори наводе значење могућности. Сложене суфиксе са *-(љ)ив*, попут *-аљив*, *-ељив*, *-ажљив*, *-ајив*, издваја такође Клајн (2003: 287–288).

И овде наглашавамо да Михаило Стевановић (1963) уместо опозиције пасивно–активно користи изразе *одређивање објекта* и *одређивање субјекта*, који су, терминолошки гледано, прецизнији из угла реченичне парафразе самог придева.

3.3. Компоненте значења придева на *-(љ)ив*

Анализирану групу придева повезује посебно то што су доминантно мотивисани глаголом. Чак и код придева који се наводе као деноминални, често постоји могућност да су изведени (и) од глагола. С именичким основама могу се, на пример, довести у везу *тугаљив* и *болешљив* (од *туга* и *болест*), али се први придев може повезати са глаголом *туговати* као мотивним, а други са придевом *болестан*. Придев *плачљив*³² може се повезати са *плакати* и *плач*, у зависности од дефинисаног значења („који лако заплаче” и „сличан плачу”), *покретљив* са *покретати* (*се*) и *покрет* („који се може покретати” и „који је брзих покрета”), *саблажњив* са *саблазнити* (*се*) и *саблазан* („који саблажњује”, „који се да, може саблазнити”; „који изазива саблазан”) и сл. Семантички гледано, предност ипак углавном дајемо глаголској мотивацији. На то нас наводи композиционалност значења, на пример, *покретљив* „[који се брзо/лако покреће]” уместо у РСЈ (2007: 962) наведеног „који је брзих покрета”. Такође, у корист оваквом творбеном тумачењу иду управо придеви попут *покретљив* и *плачљив*, где су и саме „потенцијалне” неглаголске мотивне речи заправо девербативне, конкретно, именице *плач* и *покрет* изведене су од глагола *плакати* и *покретати* (*се*).

Ипак, има и оних случајева где основа недвосмислено није глаголска, већ именичка. Такви су они попут *господљив*, *есконтљив*, *мемљив*, *мекотљив*, *смрадљив*, *северљив*. Осим придева *мемљив*, остали су занемарљиве фреквенције на Гуглу³³.

Значење придева на *-(љ)ив* мотивисаних именицама Клајн (2003: 287) објашњава као „опседнутост или прекривеност оним што именица значи, као *црвљив*, *вашљив*, *бувљив*, *мемљив*, *плеснив*, *крмељив*, *сврабљив*”. Са друге стране, Рајна Драгићевић (2001: 103) за придеве на *-(љ)ив* којима се означавају људске особине истиче „обавезно

³² О српским придевима на *-(љ)ив* за исказивање емоција видети Јанић 2016б.

³³ Последња Гугл претрага извршена је 17. 4. 2018. године, где је за придев *мемљив* било 3820 подударања, за *смрадљив* 66, а за остале 0–3.

присуство честог испољавања, лаког и брзог довођења носиоца особине у стање кад је он манифестује”. Исто примењује и на придев *худљив*, мотивисан придевом, којим такође илуструје обележје честог испољавања особине, чему додајемо и придеве попут *лењив*. Недвосмислених придева на *-(љ)ив* са придевском основом не само да нема много него нису ни сви чести у употреби. То показују *јешљив* (уобичајеније *јешан*³⁴), *осорљив* (уобичајеније *осоран*³⁵) и *праведљив* (уобичајеније *праведан*³⁶).

Посматрањем значења изведених придева на *-(љ)ив* и на основу досадашњих истраживања, уочили смо да се могу повезати са *модалношћу* (што показује честа употреба модалног глагола *моћи* у реченичним парафразама и речничким дефиницијама), затим *скаларношћу* (видљива је употреба прилога попут *често*, *много* у реченичној парафрази, значење се може приказати на скали и поседује тзв. стандардну вредност), или су пак обе компоненте присутне истовремено, односно јавља се скаларност над модалношћу (у реченичној парафрази постоји прилог попут *лако*). Дубљом анализом даље смо препознали четири класе према компоненти коју садржи придев на *-(љ)ив*, те су се издвојили придеви на *-(љ)ив* који поседују:

1. модалну компоненту;
2. скаларну компоненту;
3. скаларност над модалношћу;
4. скаларност над модалношћу и додатно обележје (попут узрока, тежње/склоности).

Само модалну компоненту имају они придеви чије се посматрано значење објашњава помоћу модалног глагола *моћи* (нпр. *раздвојив* „који се може раздвојити”). Према теорији могућих ситуација, коју смо увели у другом поглављу, код придева на *-(љ)ив* са модалним значењем сама радња мотивног глагола извршава се најмање у једној могућој ситуацији. С друге стране, само скаларну компоненту имају они придеви у чијем посматраном значењу нема модалности (*брбљив* „који брбља”), већ се радња исказана мотивним глаголом извршава увек када се за то створе услови, односно често

³⁴ Према Гугл претрази од 14. 7. 2018. године, придев *јешљив* је имао фреквентност 3, а *јешан* 1980.

³⁵ Према Гугл претрази од 14. 7. 2018. године, придев *осорљив* је имао фреквентност 708, а *осоран* 12.600.

³⁶ Према Гугл претрази од 14. 7. 2018. године, придев *праведљив* је имао фреквентност 2, а *праведан* 251.000.

и у великој мери. Да се не ради само о хабитуалности већ о правој скаларности, при чему се значење придева може приказати на скали и подразумева се да за скалу постоји стандардна вредност, показује то што скаларни придеви на *-(љ)ив* у значењској парафрази могу поседовати прилог *много* или пак *добро*, прилоге који означавају количину или квалитет веће од стандарда. Тако је, на пример, *лажљив* онај који много лаже, *грабљив* онај који много граби, *убедљив* је онај који добро убеђује, *поучљив* онај који добро поучава, док *покретљив*, на пример, можемо описати и прилогом *много* и прилогом *добро*: који се добро креће, који се много креће, који много иде.

Разлика између модалног значења придева и јављања скаларности над модалношћу јесте у томе што је у случају модалног значења нагласак на постојању бар једног могућег света у коме ће се радња мотивног глагола извршити, док у другом случају, када се скаларност јавља над модалношћу, радња исказана мотивним глаголом остварује се у већем броју могућих ситуација од стандардне вредности – просека за носиоце релевантне димензије за извршење радње мотивног глагола.

Код придева попут *гадљив* „који се лако гади”, у чијем значењу постоји скаларност над модалношћу, објаснићемо појам стандардне вредности. Тако ће се, на пример, *гадљив* човек гадити у већем броју ситуација од стандарда, који је контекстуално одређен. У контексту се успоставља нека стандардна, нормална вредност броја ситуација у којима се једна особа нечега гади, те придев означава да за модификандум важи да се гади у значајно већем броју ситуација од тог стандарда. Модална компонента у томе је да се користе могуће ситуације, а скаларна у томе да се пореди њихов број.

Узрочна (каузална) компонента која се јавља код придева попут *уморљив* „који изазива умор” и *страшљив* „који изазива страх”, „изазван страхом”³⁷ није због природе суфикса *-љив*, већ је каузалност садржана у самим мотивним глаголима, што видимо када их декомпонујемо (*уморити (се)* значи „изазвати умор”, а *страшити (се)* значи „изазвати страх”). Тежња/склоност препознаје се у значењу придева попут *лажљив* „склон лагању”, *пропадљив* „склон пропадању”³⁸, о чему ће бити више речи у наставку поглавља. Овде наглашавамо да се значење тежње/склоности прагматички додаје и

³⁷ Иако је ово значење придева *страшљив* издвојено и у РСЈ 2007, не препознају га сви изворни говорници српског језика.

³⁸ Овим не искључујемо постојање значења са скаларношћу над модалношћу, дакле, „који лако лаже”. Одељак 3.7. посветили смо вишезначним придевима.

такође не зависи од суфикса *-љив*. Значење способности у примерима попут *слутљив* „који има способност да наслути” и *убедљив* „који има способност убеђивања, који уме да убеди”, такође је у основи модално (таква модалност сврстава се у тзв. динамичку модалност), уз додатак агентивности и дејства лексичке семантике³⁹ и прагматике. Тако би се *слутљив* могло парафразирати као „који може (лако) да наслути”, а *убедљив* „који може (лако) да убеди”. Према томе, и значење способности такође је прагматички изведено у оквиру одговарајућег, специфичног контекста. Тиме смо показали да су додатна значења више у вези са мотивним глаголом, контекстом и прагматиком него што директно зависе од суфикса *-ив/-јив/-љив*.

Све наведене значењске типове изведених придева на *-(љ)ив* посматраћемо и са становишта тзв. активног и пасивног значења, које смо већ помињали у другом поглављу, а на комбинације значењских компоненти посебно ћемо се осврнути у одељку 3.7, посвећеном вишезначним придевима.

Уместо граматичке активности и пасивности, у раду ћемо надаље у анализи користити и донекле прецизније/прозирније изразе *оријентисаност ка субјекту* или *оријентисаност ка објекту*, при чему се мисли на субјекат или објекат из реченичне парафразе значења придева на *-(љ)ив*, док ћемо термине *активно* и *пасивно* користити када мислимо на семантичку активност/пасивност. Разлог за ово термилошко издвајање јесу примери попут *грожљив* и *трпељив*, који су граматички активни, „субјекатски” („који се грози”, „који трпи”), али семантички гледано су придеви са пасивним значењем будући да сâм субјекат трпи последице „грожења” и „трпљења”.

3.4. Придеви само са скаларном компонентом

Мотивни глаголи⁴⁰ несвршеног вида имају доминантну тенденцију да мотивишу придев са чисто скаларним, активним, односно субјекатски оријентисаним значењем (нпр. *брбљив*, *смрдљив*, *стидљив*) Од 233 придева изведених суфиксом *-ив*, *-љив*, *-јив*

³⁹ Прецизности ради, значење способности посебно издвајамо.

⁴⁰ У вези са одређивањем вида мотивног глагола, наглашавамо да због редуковања глаголске основе у појединим случајевима, попут *испољив* и *пружив* (од *испољити* или *испољавати*, односно од *пружати* или *пружити*), није сигурно да ли се ради о глаголу свршеног или несвршеног вида будући да су облици оба могућа. У том случају треба укључити реченичну парафразу добијеног придева и глагол који се у њој јавља.

субјекатске оријентације, 62,23 %⁴¹ њих мотивисано је глаголом несвршеног вида. Што се тиче глаголског рода мотивних глагола, он у овом случају не тежи нужно непрелазности (нпр. *насртљив*, *провидљив*, *смрдљив*), већ се јављају и примери са мотивним прелазним глаголима (нпр. *брбљив*, *заводљив*, *штедљив*). Проенти показују 37,33 % за непрелазне, 34,33 % за прелазне и 31,33 % за повратне. Ипак, напомињемо да је тежиште саме информације на субјекту значењске парафразе, а објекат је (код прелазних глагола) подразумеван или мање важан: семантички је важније да постоји неко ко стално прича (нешто неважно), а не шта прича, битнији је онај ко (или оно шта) има особину да заводи/заведе, а мање је важно кога, пошто те особе које заводи нису одређене, варијабилне су; што се тиче значења придева *штедљив*, важније је да постоји неко ко штеди, а подразумева се да штеди новац (или штеди на нечему, па је свакако у питању материјални аспект). Другим речима, поменути придеви изводе се из хабитуалног/квалификативног значења, код кога је објекат обично неисказан, осим када је под фокусом.

Скаларни тип придева на *-(љ)ив* илуструјемо и уз реченичну парафразу значења:

брбљив „који брбља”; *бруљив* „[који бруји]”; *галамљив* „[који галами]”; *завидљив* „[који завиди]”; *заводљив* „који заводи својим особинама”; *колебљив* „који се колеба”; *насртљив* „који насрће”;⁴² *провидљив* „[који се провиди]”; *смрдљив* „који смрди”; *стидљив* „који се стиди”; *штедљив* „који штеди”.

У свим наведеним значењским парафразама јасно се види да су придеви са скаларним значењем (чисто скаларно значење је граматички активно, оријентисано ка субјекту⁴³) квалификативни, упућују на хабитуалност вршења радње исказане мотивним глаголом од стране субјекта. Дакле, нагласак је на томе да се извршење радње понавља од стране истог субјекта, уобичајено је за њега. Другим речима, значењем придева исказује се карактеристика самог субјекта (субјекта реченичне парафразе конкретног придева).

⁴¹ Наведени проценат односи се на недвосмислене случајеве.

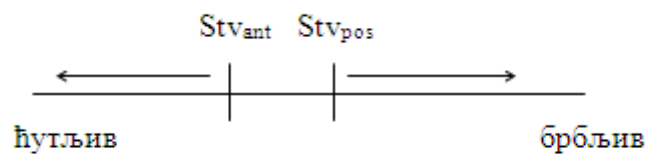
⁴² Код придева попут *насртљив* „који насрће, склон насртању” (РСЈ 2007, s. v. *насртљив*), у речницима је издвојена и компонента склоности (овде: скаларност над модалношћу са додатном значењском компонентом склоности), а скаларношћу над модалношћу посебно се бавимо у наредном одељку.

⁴³ Субјекатску оријентисаност, подсећамо, изједначавамо са граматичком активношћу, која се нужно не поклапа са семантичком активношћу, као што смо изабраним примерима већ показали.

Формалносемантичка репрезентација скаларних придева на *-(љ)ив* попут *брбљив* изгледала би као формулација (1).

Формулација 1⁴⁴: $[[pos]]([[brbljiv]]) = \lambda x. \exists d[\text{standard}(d)([[brbljiv]]) (C) \wedge [[brbljiv]](d)(x)]$

Будући да се ради о скалама, и формалном репрезентацијом представљамо антонимски пар скаларних придева *брбљив* и *ћутљив*, на којој се јасно види постојање стандардне вредности сваке од особина, као и усмерење скале.

Слика 1: Скаларни приказ антонимског пара *ћутљив–брбљив*

У наставку дајемо карактеристике придева код којих је скаларност над модалношћу и оних које карактерише само модалност.

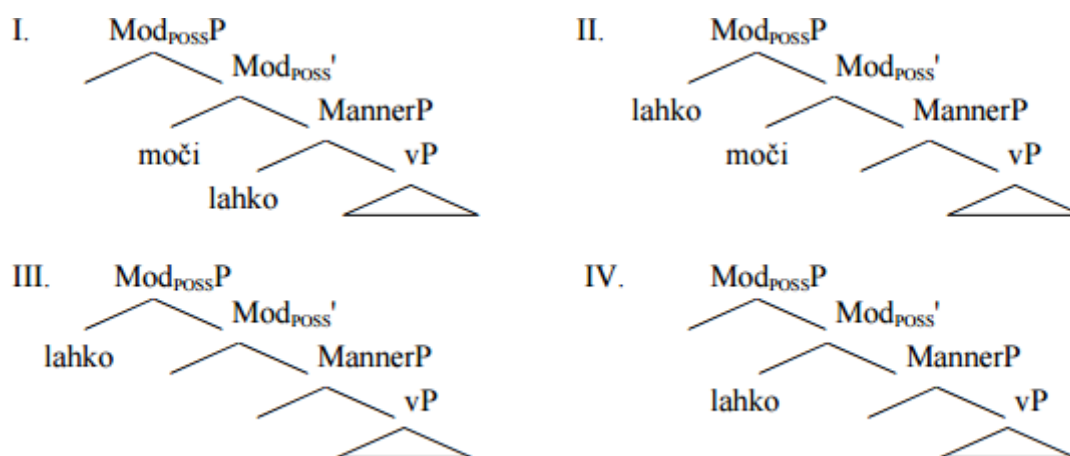
3.5. Придеви у којима је скаларност над модалношћу

У придеве на *-(љ)ив* којима се изражава скаларност над модалношћу убрајамо оне којима се означава да је нешто не само могуће већ врло могуће, односно да је могуће и да је често случај, да је вероватније од неке просечне ситуације исказане мотивним глаголом.

Да бисмо што боље и детаљније објаснили семантику поменутих придева у српском, поћи ћемо од истраживања модалног циклуса у односу на негацију у словеначком (Марушич–Жауцер 2016). Поменуто истраживање Марушича и Жауцера показује да савремени словеначки језик у афирмативним реченицама модалност изражава комбиновањем модалног прилога *lahko* (*лако*) и (пунозначног) глагола у личном глаголском облику, док се пак под негацијом мора користити модални глагол *moči* (*моћи*) уместо поменутог модалног прилога. Наведено ограничење аутори су у

⁴⁴ Прегледности ради, бројеве примера, схема, табела и слика почињемо од јединице у сваком поглављу.

раду објаснили „хијерархијским редоследом релевантних функционалних пројекција и карактеристика одричне речце”⁴⁵ (Марушич–Жауцер 2016: 1). Треба истаћи да *lahko* које се тамо помиње није прилог за начин, већ чисти модални оператор за могућност, а у неким словеначким дијалектима они се чак и фонолошки разликују (Марушич–Жауцер 2016: 3). Историјски гледано, Марушич и Жауцер (2016) у раду представљају лингвистички циклус почев од фазе без модалног прилога, фазе истовремене употребе модалног прилога и модалног глагола, те њихове раздвојене употребе у различитим контекстима (реченична потврдност–одричност). Показано је да је прилог *lahko* прво био појачивач модалности исказане модалним глаголом *moči*, а затим се граматикализовао у модални прилог (као $\text{Mod}_{\text{POSS}}^0$). Четири стадијума граматикализације *lahko* представљена су на Слици 2.

Слика 2: Четири стадијума граматикализације *lahko* (Марушич–Жауцер 2016: 11)

У српском језику прилог *лако* такође има модално значење, али није ограничено само на реченице без обележја одричности.⁴⁶ Српско *лако*, наиме, има значење високе могућности, а словеначко *lahko* обичне могућности, еквивалентно српском *моћи*. Штавише, модално *лако* се у српском не јавља искључиво у значењским реченичним парафразама придева на *-(љ)ив*, већ и у реченицама попут *Кеса се лако откачи са гране*,

⁴⁵ У оригиналу: „...because of the hierarchical order of the modal auxiliary and then grammaticalizing into a modal”.

⁴⁶ Придевима на *-(љ)ив* са префиксом *не-*, самим тим и оним који у парафрази имају *лако*, бавићемо се у одељку 6.

па одлети. У наведеној реченици не подразумева се нужно да неко лако откачи ту кесу са гране, већ да је врло могуће да се она откачи (па и сама од себе, због ветра).

У наведеној реченици *Кеса се лако откачи са гране* граматички субјекат јесте именица *кеса*, али, семантички гледано, *кеса* трпи радњи „откачињања”, при чему свакако не постоји „вољност” која би се везала за реченични субјекат. Исто је у пасивним реченицама попут *Ручак је брзо поједен* – семантички је еквивалентна са *Ручак се брзо поједе* (рефлексивни пасив), иако је *ручак* граматички гледано у функцији субјекта, семантички трпи радњу.

На овај начин отворили смо питање базе модалности. База модалности семантички је иманентна објекту који трпи радњу (у поменутом примеру *кеса* „трпи” померање), те се изражена објекатска оријентисаност значења уочава и у групи придева на *-(љ)ив* у којој је скаларност над модалношћу, што у процентима износи 61,54 %. Овде ћемо на реченичном нивоу упоредити обичну модалност исказану модалним глаголом *моћи* (1), високом модалношћу помоћу *лако* (2) и склоношћу за трпљење радње помоћу *склон* (3).

(1) *Он може да падне.*

(2) *Он лако (може да) падне.*

(3) *Он је склон да падне. / Он је склон паду.*

У реченици (1) постоји бар једна ситуација у бар једном свету у којој наведена особа падне, у другој постоји скаларност над модалношћу, што значи да у већем броју ситуација од неке вредности та особа пада, а у трећој је присутна склоност – скаларност над модалношћу уз базу модалности у природи субјекта, што је само комбинација параметара модалности: могућности и типа базе. Семантички гледано, склоност је велика вероватноћа са модалном базом на ономе ко пада, у овом случају, или шта год му се друго дешава. Разлика између другог и трећег примера заправо је у томе што овакви примери са *лако* могу имати узрочника или агенса, а склоност то не тражи. Поменуто појашњење заправо је питање базе модалности – у догађају или у објекту, што потврђује да у примеру 2 и 3 постоји скаларност над модалношћу, само им је модална база различита.

Будући да придеви који имају значење скаларности над модалношћу у себи већ садрже компоненту лаког извршења радње, очекивано је да ће се прилог *лако* чешће јављати уз придеве на *-(љ)ив* са чисто модалним значењем. Наведену претпоставку

потврдили смо претрагом електронског *Корпуса савременог српског језика на Математичком факултету у Београду* да бисмо детаљније размотрили саму семантику придева на *-(љ)ив*, која такође утиче на колокабилност конкретног придева са другим речима. Претрага је потврдила да се са прилогом *лако* јављају придеви на *-(љ)ив* са модалним значењем, попут *лако подесив*. Једини изузетак, бар на први поглед, били би спојеви *лако запаљив* и *лако кварљив* из *Корпуса*, као и могући попут *лако сварљив*, *лако растворљив*, *лако покварљив* и *лако дробљив*. Међутим, објашњење налазимо у чињеници да су баш они полисемични, односно да, поред значења у коме је скаларност над модалношћу, имају и чисто модално значење, које је у употреби у овим случајевима остварених спојева са *лако*. Уз то, напомињемо да људи ради интензификације у свакодневном говору често користе плеоназме, попут плеонастичних спојева *мала торбица* и *слатки медањак*.

Ради детаљнијег разматрања, у наставку наводимо тестове колокабилности анализираних придева са *лако*, *врло* и *врло лако*.

Претрагом електронског *Корпуса савременог српског језика на Математичком факултету у Београду*, дошли смо до остварених спојева⁴⁷ прилога *лако* и придева на *-(љ)ив*, доминантно оних са модалним значењем, попут *лако уочљив* (*плен, начин, детаљ*). У различитим падежним облицима и родовима потврђени су и:

лако видљив, лако доказив, лако докучив, лако замислив, лако запаљив, лако запамтљив, лако изводив, лако изговорив, лако излечив, лако исказив, лако искористив, лако кварљив, лако купљив, лако мазив, лако наплатив, лако нарушив, лако објашњив, лако оборив, лако обрадив, лако одредив, лако опростив, лако остварив, лако подесив, лако покретљив, лако преводив, лако предвидив, лако преносив, лако препознатљив, лако пријемчив, лако прихватљив, лако проширив, лако разградив, лако разумљив, лако рањив, лако растворљив, лако решив, лако савладив, лако сагорив, лако склопив, лако спојив, лако

⁴⁷ Спојеве смо претраживали уневши *лако*, оставивши у опцијама напредне претраге могућност за придев који се завршава на *-ив* (чиме су обухваћени *-љив* и *-јив*), без обзира на број карактера творбене основе, а након *в* из суфикса оставили смо могућност за 0 карактера (ако је, на пример, номинатив јединине придева неодређеног вида у мушком роду у питању) или пак за 1 карактер, 2 или 3 карактера, тако укључивши све могућности падежних наставака. Затим смо проверавали сваки резултат појединачно. Исти поступак био је примењен и за спојеве са *врло* и *врло лако*.

спроводив, лако схватљив, лако уград(љ)ив, лако уклон(љ)ив,⁴⁸ лако уочљив, ?лако упечатљив,⁴⁹ лако упоредив, лако усвојив, лако утврдив, лако читљив.

Пре детаљније анализе, за пет остварених спојева придева на *-(љ)ив* и *лако* из наведеног низа наводимо и контекст, тачније по једну реченичну потврду из електронског *Корпуса савременог српског језика на Математичком факултету у Београду*, уз напомену о ком се тачно извору ради и подвлачење конкретног траженог споја. У *Прилогу 1* на крају дисертације наводимо реченичне контексте за сваки наведени спој са *лако* из претходног пасуса.

Odlikuju ih zanimljive, pretežno svetle boje, лако sklopivi elementi, vrlo dostupna cena. (*Политика*, 27. 3. 2008)

Vest o tome trebalo bi da nas, ovako zanete i opijene umišljanjem o sopstvenoj veličini, otrezni u prihvatanju banalne i лако dokazive činjenice da je Srbija porušena zemlja, zaparložena, zapuštena, infrastrukturno nesređena, zemlja neudobna za život i skupa za poslovanje... (*Политика*, 3. 11. 2006)

SAD će, uz Evropsku uniju, biti od samog početka predstojećih pregovora Beograda i Prištine o praktičnim pitanjima i to je, kad je o Vašingtonu reč, na neki način iznuđeno, na insistiranje albanske strane koja je za to imala svoje, лако dokučive razloge. (*Политика*, 1. 10. 2010)

Ne, ovaj tekst svakako nije inspirisan лако zamislivim modelom pozitivne diskriminacije, koji bez problema možemo primeniti na Urbana i gerilu ukoliko smo se odlučili za predvidivi model politički korektnog pisanja o malom mađarskom pozorištu iz Subotice koje nepodnošljivo лако pohara nagrade svakog festivala koji poseti. (*Политика*, 14. 11. 2009)

Gazolin je лако zapaljiva i otrovna materija koja se javlja kao nusprodukt prilikom eksploatacije nafte i zemnog gasa. (*Политика*, 20. 3. 2001)

Овде издвајамо и спојеве потврђене интернет претрагом (Гугл претрагом), попут:

?лако гледљив⁵⁰, лако допадљив, лако задовољив, лако заменљив/заменењив, лако заморљив, лако изменљив, лако испарљив⁵¹, лако ломљив, лако мерљив, лако

⁴⁸ Када *љ* наводимо у загради, потврђени су спојеви са њим и без њега.

⁴⁹ Хапакс, једна потврда, извор из 1928.

⁵⁰ Знаком питања означили смо спојеве који се јављају спорадично и нису у потпуности у духу савременог српског језика, односно које изворни говорници српскога језика не би употребили или би их пак ретко употребили.

⁵¹ Овај спој је прихватљив због ергативности мотивног глагола.

*одбрањив, лако одгонетљив, лако откупљив, лако памтљив, лако певљив, лако поводљив, лако подношљив, лако подругљив, лако појмљив, лако покварљив, ?лако помирљив, лако поправљив, лако поткупљив, лако потрошљив, лако применљив, лако пробављив, лако проверљив, лако проводљив, лако променљив, ?лако распознатљив, лако раздражљив, лако рушљив, лако савитљив, лако сагледљив, лако свар(љ)ив, лако сменљив/смењив, ?лако узбудљив.*⁵²

Могућност појаве спојева колокација анализираних придева са *лако* условљава могућност појаве колокација тих придева са *врло лако*. Ипак, у *Електронском корпусу (Корпус савременог српског језика на Математичком факултету у Београду)* нису остварене све очекиване колокације са *врло лако* будући да је у питању плеоназам – *врло* само понавља висок степен на скали, који је већ изражен помоћу *лако*. Остварени су следећи спојеви придева на *-(љ)ив* са *врло лако*: *врло лако видљив, врло лако доказив, врло лако запаљив, врло лако испарљив, врло лако проверљив, врло лако уочљив*. Илустрације ради, у наставку су наведени спојеви дати у контексту.

„Да нејји експонент jeste, то је врло лако видљиво”, каже Milan Njedomir. (*Политика*, 5. 3. 2001)

– Ако је нешто српско културно наслеђе, то је врло лако доказиво, поготово када су у питању сакрални објекти. (*Политика*, 7. 6. 2009)

– Велике теškoће имали смо у гашењу пожара због природе материјала и сировина хемијског порекла које су врло лако запаљиве. (*Политика*, 30. 7. 2007)

Разне материје наведене у наставку, које не спадају под дефиницију неке друге класе, разврставају се у класу 9: чврста јединjenja амонјака са тачком паљења испод 61 °C мање опасани дитионити врло лако испарљива течна материја материја [sic], која емитује штетне паре материје, које садрже алергене хемијска опрема за испитивање и опрема за прву помоћ. (*Закон о потврђивању Европске конвенције о међународном транспорту опасног терета у друмском саобраћају, АДР 2007*)

Неки зацртани циљеви су мерљиви нумерички, а неки нису, али сваки супервизор потписује пројектовани план који је ушао у међународни Holcimov систем планирања па је врло лако проверљив и од њега и зависе промоције и награде. (*Политика*, 12. 10. 2006)

Да нејји експоненти jeste, то је врло лако уочљиво. (*Политика*, 5. 3. 2001)

Остварени спојеви само са *врло* такође ће нам бити од значаја за анализу придева на *-(љ)ив*, конкретно за тестирање постојања скаларности. Управо ови спојеви са *врло*

⁵² Нпр. *лако узбудљиви људи у Травничкој хроници (у Корпусу)*.

доказују да *врло* и *лако*, семантички гледано, имају сличан допринос у колокацијама са посматраним придевима, уз одређена семантичка ограничења самих придева. Ексерциране колокације са *врло* преузете из *Корпуса Математичког факултета* су:

врло благоглагољив, врло бојажљив, врло болешљив, врло брбљив, врло брижљив, врло варљив, врло видљив (у значењу „уочљив, истакнут”), врло говорљив, врло гостољубив, врло гостопримљив, врло грамзив, врло дарежљив, врло дирљив, врло допадљив, врло заводљив, врло занимљив, врло запаљив, врло злоупотребљив, врло избирљив, врло издржљив, врло искључив, врло искористив, врло исплатив, врло језив, врло јестив, врло колебаљив, врло лепљив, ?врло ломљив, врло љубопитљив, врло марљив, ?врло мерљив, врло мирољубив, врло насртљив, врло обазрив, ?врло оборив, врло опипљив, врло осетљив, врло остварив, врло пажљив, врло певљив, врло плашљив, врло поверљив, врло поводљив, врло подношљив, врло подозрив, врло покретљив, врло попустљив, врло поткупљив, врло превртљив, врло предвидљив, врло предузимљив, врло предусретљив, врло презрив, врло препознатљив, врло препоручљив, врло пријемчив, врло прилагодљив, врло примамљив, врло примењив, врло прихватљив, врло пробирљив, врло прождрљив, врло променљив, врло проицљив, врло раздражљив, врло разметљив, врло разумљив, врло рањив, врло растељив, врло родољубив, врло сањив, врло славољубив, ?врло смешљив,⁵³ врло смрдљив, врло сналажљив, врло стидљив, врло стрпљив, врло суздржив, врло сумњив, врло суревњив, врло трпљив, врло трудољубив, врло тугаљив, врло ћудљив, врло ћутљив, врло убедљив, врло уверљив, врло увредљив, врло узбудљив, врло уочљив, врло упадљив, врло упечатљив, ?врло упоредив, врло употребљив, врло учтив, врло хранљив, врло шаљив, врло шкакљив, врло шкодљив, врло штедљив.

Пет реченичних потврда колокација са *врло* и придева на *-(љ)ив* наводимо у наставку, док у *Прилогу 2* дајемо контексте за све ексерциране спојеве са *врло*.

Jedna vrlo brbljiva starica, zaposlena u kuhni, reče joj tajanstveno: – Ovog puta gospodar Fabris neće izići iz tvrđave. (Стендал, *Пармски картузијански манастир*)

⁵³ У преводу са руског на српски (Достојевски).

Kraj leta je ovde vrlo varljiv: svakog časa može da nastane prava zima. (Томас Ман, *Чаробни брег*)

Čoveka guste sede brade i brkova, bele kose, često vezane na neobičan način, najčešće u crnoj odeći, opuštenog i vrlo govorljivog, međutim, niko nije povezivao sa likom vojnog komandanta sa Pala u maskirnoj uniformi okruženog telohraniteljima. (*Политика*, 23. 7. 2008)

Sam dizajn je vrlo dopadljiv i pruža znatnu uštedu poslovnog prostora, a zbirno i investicija u odnosu na pojedinačne uređaje koje zamenjuje. (*Ebit: biznis&informacione tehnologije*)

– Ova gospoda zacemento raspravljaju o nekom vrlo zanimljivom pitanju. (Џејн Остин, *Мансфилд парк*)

На основу тога што је *лако* резервисано за модалну скаларност, а *врло* је опште, издвајамо предикцију да ће *врло* чешће ићи уз придеве без модалне компоненте, а *лако* уз оне са модалном компонентом.

Након наведених потврда спојева придева на *-(љ)ив* и *лако*, *врло лако* или *врло*, укрштамо закључке ради пропратних коментара. Наведени колокацијски тестови омогућују нам детаљнији увид у прецизна значења сваког посматраног придева, конкретно оних на *-(љ)ив*. Тестом са *врло* намера нам је била да издвојимо оне придеве са скаларном семантиком, тј. оне чије се значење може изразити на скали; онима који су колокабилни са *лако* потенцирамо одсуство скаларности над модалношћу (при чему такви придеви у структури већ садрже *лако*), односно присуство чисто модалног значења. Иако код свих спојева са *лако* није потврђена и могућност са *врло лако*, увек је сматрамо могућом, али је ређа јер *врло* тада има плеонастичну улогу, као што је има *лако* уз придеве са скаларношћу над модалношћу. Најмање се очекује спој *врло* + *лако* + скаларност над модалношћу, јер је то онда двоструки плеоназам, а то се ретко дешава.

Приступ са поменутих тестовима сматрамо корисним не само из угла прецизности одређивања значења него и из угла његове примене у лексикографији. Тест за проверу скаларне семантике спојем са прилогом *врло* илуструјемо оствареним синтагмама попут *врло ћутљив*, *врло говорљив*, *врло брбљив*, а не скаларност, односно појава модалности потврђена је колокабилношћу са *лако* у примерима попут *лако сперив*, *лако преводљив*, *лако угасив*. Обрнути спојеви нису колокабилни **лако ћутљив*, **лако говорљив*, **лако брбљив*, **врло сперив*, **врло преводљив*, **врло угасив*, што потврђује поузданост теста за скаларно и не скаларно значење једнозначних придева на *-(љ)ив*. Ипак, овај тест није у потпуности поуздан, управо због могућности плеонастичних спојева.

Поузданим тестом двозначности сматрамо колокабилност и само са *врло* и само са *лако*, код што је интернет претрага потврдила за следеће придеве: *видљив* (постоје

потврде и за *врло видљив* и *лако видљив*, тако и наредне за придеве), *запаљив*, *искористив*, *мерљив*, *оборив*, *остварив*, *певљив*, *поводљив*, *подношљив*, *покретљив*, *поткупљив*, *предвид(љ)ив*⁵⁴, *препознатљив*, *пријемчив*, *применљив*, *прихватљив*, *променљив*, *раздражљив*, *разумљив*, *рањив*, *узбудљив*, *уочљив*, *упечатљив*, *упоредив*. Осим придева *пријемчив*, за све остале придеве на *-(љ)ив* наведене у овом пасусу интернет претрагом⁵⁵ потврдили смо могућност јављања споја и са *врло лако* (*врло лако видљив*, *врло лако запаљив* и сл.). Сви придеви који колоцирају са спојем *врло лако* несумњиво су тада употребљени са не скаларним значењем.

Неки од спојева имају мало потврда и, што је још важније, нису (типично) у духу српскога језика, па ћемо их стога прокоментарисати. У случају да особина исказана придевом или постоји или не постоји код именице уз коју стоји, не очекујемо могућност споја са *врло*. На пример, нешто је или салом(љ)иво или није, те није уобичајен спој *врло салом(љ)ив*. Такође, нешто је или подношљиво или није, уочљиво или није, те нису уобичајени спојеви попут *врло подношљив* и *врло уочљив* у свом основном, композиционалном значењу. Овакве спојеве објашњавамо кривљењем значења придева услед осетљивости на контекст, стога у *Прилогу 2* за све колокације придева са *врло* наводимо по једну реченичну потврду. При томе, пажњу прво треба усмерити на спој придева са одговарајућом именицом и/или прилога *врло* са лексикализованим придевом на *-(љ)ив* (нпр. *подношљив* употребљен у значењу „прихватљив”, *уочљив* у значењу „истакнут”, *препознатљив* „уобичајен”, *разумљив* „јасан, логичан”, *рањив* „осетљив”).

Са друге стране, сви у *Корпусу савременог српског језика* и на интернету потврђени примери уклапају се у предвиђена тзв. селекциона правила. Како и (не)граматични примери показују, уз чисто скаларне придеве, са активним, односно субјекатски оријентисаним значењем, уобичајени су спојеви са *врло*, што је нешто мање изражено код придева у чијем значењу скаларност доминира над модалношћу, а уз *лако* могу да стоје придеви на *-(љ)ив* са чисто модалним, објекатски оријентисаним значењем (в. *Прилог 3*, у коме су придеви колокабилни са *лако*).

⁵⁴ Занимљиво је да Гугл претрага потврђује све могућности (*врло предвидљив*, *врло предвидив*, *лако предвидљив*, *лако предвидив*), а бројнији су *врло предвидљив* и *лако предвидив*: *лако предвидив* (969) – *врло предвидив* (780), *лако предвидљив* (1330) – *врло предвидљив* (1990); претрага извршена 12. 1. 2017.

⁵⁵ Последња Гугл претрага оваквих низова извршена је 8. 4. 2018.

Водећи се судовима граматичности аутора ових редова и других изворних говорника српскога језика, у *Прилогу 4* дајемо оцене граматичности за спојеве са *лако*, *врло* и *врло лако* уз анализиране придева на *-(љ)ив* са потврђеним бар једним значењем у коме постоји скаларност над модалношћу. Прегледности ради, уз сваки придев наводимо и његова значења према РСЈ 2007, а коментарисање ограничења у наставку рада даће нам ближи увид у саму семантику и карактеристике придева на *-(љ)ив*.

На основу карактеристика колокабилних придева на *-(љ)ив* са *лако*, издвајају се селекциона ограничења на основу обележја $+[објекатска\ оријентисаност]$ ⁵⁶ и $+[модалност]$. Отуда нису граматични спојеви попут **лако брбљив*, **лако смрдљив*, **лако стидљив* ($-[објекатска\ оријентисаност]$, $-[модалност]$) и оних попут **лако плачљив*, **лако трепетљив*, **лако уморљив* (за сва три $-[објекатска\ оријентисаност]$, $+[модалност]$). За четврту комбинацију обележја за коју у теорији предвиђамо неколокабилност са *лако*, у пракси нисмо пронашли одговарајући придев на *-(љ)ив* ($+[објекатска\ оријентисаност]$, $-[модалност]$). Разлог за изостанак поменуте четврте комбинације обележја видимо у природи самог суфикса *-(љ)ив* када има објекатско значење, односно пасивну семантику – тежи модалности, док је субјекатско, активно значење склоније изостанку чисте модалности. Наводимо и три граматична придева, која се, као и остали прихваћени судовима граматичности, уклапају у овде формализоване услове: *лако ломљив*, *лако кварљив*, *лако памтљив*.

За потврду нашег приступа анализе значајно је постојање вишезначних придева на *-(љ)ив*, посебно оних придева за које се у речничкој одредници (РСЈ 2007) наводе и чисто модално значење придева на *-(љ)ив* (са *моћи* у речничкој дефиницији) и оно са скаларношћу над модалношћу (најчешће са *лако* у речничкој дефиницији). Значајно их је поменути са освртом на колокабилност са прилогом *лако*. За све такве двозначне придеве на *-(љ)ив* могуће су колокације са прилогом *лако*, баш због тога што поседују модално значење. Са друге стране, колокабилност са *лако* доводи у питање постојање другог значења, оног са скаларношћу над модалношћу, који у својој структури већ садрже елемент *лако* и за које није типично постојање колокација са *лако*. Такви су, на пример, придеви *раскидљив*, *растопљив*, *сварљив*, те у лексикографском раду треба имати у виду и тестове колокација које смо примењивали у дисертацији.

⁵⁶ Присуство обележја $+[објекатска\ оријентисаност]$ искључује обележје $+[скаларно]$, те као посебан услов нисмо помињали $-[скаларно]$.

Из угла формалне семантике, придев *запаљив*, у значењу „који се лако запали”, може се представити у виду формулација (2) и (3).

Формулација 2: $[[\text{pos}]]([\text{zapaljiv}]) = \lambda x. \exists d, d_1 [[\text{standard}(d)([\text{zapaljiv}])](C) \wedge [[\text{zapaljiv}](d_1)(x)] \wedge [(d_1) > \text{standard}(d)]]$

Формулација 3: $[[\text{zapaljiv}]] = \lambda x. \exists w. [[\text{zapaljen}]](x)(w)$

Описано речима, у највећем броју ситуација, већем од стандардне вредности за такве случајеве, када свака нестабилна материја дође у контакт са повишеном температуром, запали се.

3.6. Придеви само са модалном компонентом

Придеви на *-(љ)ив* са модалном семантиком у својој значењској, реченичној парафрази садрже модални глагол *моћи*. Примери су бројни, а издвајамо три једнозначна: *доказив* „који се може доказати”, *одвојив* „који се може одвојити”, *пребројив* „који се може пребројати”.

Ипак, има малобројних примера придева на *-(љ)ив* у чијем се значењу препознаје неопходност (и, између осталог, у РСЈ 2007), а не могућност. Другим речима, у таквим примерима у реченичној значењској парафрази постоји модални глагол *морати*, а не *моћи*. Такви су придеви попут *наплатив* „који се мора наплатити” (РСЈ 2007) и *заплењив* „који се мора заплениити” (РСЈ 2007). Ови и овакви примери отварају питање да ли појава значења неопходности обара досадашњу анализу у терминима могућности и да ли придеви који означавају неопходност представљају посебну класу придева на *-(љ)ив*.

Одговор на оба питања је одричан. Тврдимо да се и код ових придева са значењем неопходности такође ради о могућности, односно могу се свести на могућност, а прагматика додаје неопходност. Конкретније, прагматички се инференцира неопходност у значењу придева попут *наплатив* „који се може, мора наплатити”, као и у примерима *заплењив*, *кажњив*, *опорезив* будући да се ради о неопходности извршења закона од стране извршне власти. Значењска формула у поменутих случајевима била би: Ако се може V, онда се мора V, при чему је V мотивни глагол (попут *наплатити*, *заплениити*, *казнити*, *опорезовати*). Ради се, дакле, о правно регулисаним законима, а не законима природе и према нашем енциклопедијском знању подразумева се да се закон поштује, а свако непоштовање закона строго се кажњава.

Стога је порез *наплатив* (може се и МОРА се наплатити), убиство је *кажњиво* (може се и МОРА се казнити), нелегално увезена роба је *заплењива* (може се и МОРА се запленили), увоз је *опорезив* (може и МОРА да подлеже опорезивању у земљама са правно регулисаним прописима у области економије) и сл.

Као што је, са једне стране, за значење придева на *-(љ)ив* са модалним значењем важна модална компонента, тако су, са друге стране, важне и морфолошке карактеристике мотивног глагола. Код једнозначних придева на *-(љ)ив* са модалним значењем изражена је тенденција ка свршеном виду мотивног глагола и његовој прелазности (нпр. *дохватљив, излечив, наслутив*), која у процентима износи 74,95 %, на супрот несвршеним прелазним мотивним глаголима (нпр. код следећих придева: *изводљив, паљив, подносив*). Дакле, гледано у процентима, 74,95 % објекатски оријентисаних придева на *-(љ)ив* мотивисано је свршеним глаголом, у односу на 25,05 % мотивисаних несвршеним глаголом. Очекивано за придеве објекатске оријентације, семантички пасивне, 95,54 % мотивисано их је прелазним глаголом, док су свршени глаголи такође изразито доминантни као мотивни у односу на несвршене, што показује број процената: 74,35 %. Таква ситуација супротна је у односу на обележја мотивних глагола за придеве субјекатске оријентације, будући да су ти глаголи доминантно несвршеног вида, као што смо показали.

Као што је већ речено, придеве са модалним значењем карактерише колокабилност са *лако*, а саме придеве разврстали смо према структури реченичне парафразе. Изабрани придеви са парафразом *који се може* колокабилни са *лако* набројани су у наставку, а у *Прилогу 3* дати су сви.

Видљив „који се може видети”

Доказив „који се може доказати, потврдити”

Излечив „који се може излечити”

Настањив „који се може настанити”

Одвојив „који се може одвојити”

Придеви на *-(љ)ив* са парафразом *који може* ретки су, што показују две потврде које у парафрази садрже спој „који може”. За разлику од претходне групе, активни су, односно субјекатски оријентисани. Ипак, треба нагласити да се односе на проузроковача/изазивача неког стања:

Ганутљив „који може да гане”

Урокљив „који може да урекне”

Отуда би бар наведено значење првог придева адекватније било дефинисати као „који проузрокује стање ганутости”.

Образложење за колокабилност модалних придева на *-(љ)ив* са *лако* видимо у њиховој нескаларности, а на основу посматране грађе уочавамо да су придеви чије је значење оријентисано ка објекту реченичне парафразе, попут *усељив*, без изузетка колокабилни са *лако*. Штавише, иако се у РСЈ 2007. за *ганутљив* и *урокљив* наводе значења са активном семантиком, остварена колокација *лако урокљив* односи се на пасивно, објекатски оријентисано значење. Пример (4) пронађен на интернету илуструје наведено. Иако припада хрватском језику, наводимо га у недостатку потврда приликом интернет претраге на српском.

(4) Тко је *лако урокљив*, onomu се načini на licu, на ĉelu, или на obrazу kakav crni znak, kano mladež, da, kad ga tko pogleda, vidi onaj znak. (Mijat Stojanović, *Slike iz života hrvatskoga naroda po Slavoniji i Srijemu*)

Овај одељак потврђује оправданост и значај колокацијских тестова са *лако*, *врло* и *врло лако* при утврђивању нескаларног и скаларног значења, што за импликацију има олакшавање лексикографског рада при дефинисању значења. У случају да су могуће (и подједнако уобичајене) колокације и са *врло* и са *лако*, ради се о вишезначном придеву. Детаљније карактеристике вишезначних придева на *-(љ)ив* и комбинације остварених значења представљамо у наредном одељку, односно одељку 3.7.

3.7. Вишезначни придеви на *-(љ)ив*⁵⁷

Вишезначни изведени придеви на *-(љ)ив*, без обзира на то да ли садрже суфикс *-ив*, *-јив* или *-љив*, омогућују нам да испитамо који све фактори поред карактеристика самог суфикса утичу на разноврсност значења. Затим, колико и како оно заправо варира, узимајући у обзир и граматичка обележја мотивних речи, најчешће глагола.

⁵⁷ Овај одељак заснован је на нашем истраживању о вишезначним придевима на *-(љ)ив* у српском језику (в. Јанић 2016а).

Прегледности ради, наводимо ексцерпирани вишезначне придеве на *-(љ)ив* којима се бавимо у овом одељку: *бодљив, болешљив, варљив*^{2,58}, *видљив, гадљив, говорљив, грабљив, грозљив, дељив, димљив, досетљив, дражљив, забрањив, заношљив, запаљив, запамтљив, збунљив/збуњив, лажљив, надраж(љ)ив, певљив, плачљив, плашљив, повер(љ)ив, покретљив, поучљив, примљив, променљив/промењив, пропадљив, раздраж(љ)ив, реш(љ)ив, саблажњив, слутљив, страшљив, сумњив, трпељив, трпљив, тугаљив, убедљив, увредљив, узбудљив, уморљив, уочљив.*

Код вишезначних придева на *-(љ)ив* јављају се исти типови значења који постоје код једнозначних, па тако скаларна и модална компонента посебно, као и скаларност над модалношћу. Наш циљ је да покажемо које комбинације значења једнозначних придева се остварују код вишезначних, као и шта ти подаци говоре о природи самог суфикса *-(љ)ив* и значењима придева на *-(љ)ив*.

У наставку смо издвојено коментарисали значења са модалном компонентом, са скаларном компонентом, скаларност над модалношћу, па следе дискусија и закључци о комбиновању значења код вишезначних придева на *-(љ)ив*.

3.7.1. Придеви са модалном значењском компонентом

У овом делу рада издвојили смо она значења вишезначних придева која имају само модалну компоненту, те је у њиховој реченичној парафрази присутан модални глагол за изражавање могућности (*моћи*). То модално значење исто је као оно које се јавља код једнозначних придева на *-(љ)ив*. Будући да су анализирани вишезначни придеви девербативни, у обзир ћемо узимати и граматичка обележја мотивних глагола, те њихову повезаност са значењем придева.

Пасивно значење и модалну значењску компоненту имају *варљив* „који се може сварити”, *видљив* „који се може видети”, *дељив* „који се може делити, раздвајати на делове”, *забрањив* „који може бити забрањен”, *поучљив* „који се може поучити”, *променљив/промењив*⁵⁹ „који се може променити“, *пропадљив* „кроз који се може

⁵⁸ Настао од глагола *варити*, а не од *варати*, као што је случај са хомонимичним придевом *варљив*¹.

⁵⁹ Код придева на *-(љ)ив* чести су дублети попут овог, без икакве разлике у значењу. Посебно ћемо их помињати уколико их речници српскога језика наводе одвојено и дефинишу без упућивања са једног на други.

пропасти (снег)”, *саблажњив* „који се да, може саблазнити”, *слутљив* „који се може наслутити”.

Наизглед између граматички активног модалног значења и пасивног модалног је придев *покретљив* ‘који се може покретати’, будући да се може мотивисати повратним глаголом *покретати се* или пак прелазним *покретати* (при чему у другом случају *се* у опису значења није део мотивног глагола, већ рефлексивна партикула која даје пасивну интерпретацију). У оваквим случајевима за мотивни глагол узимамо прелазни будући да су повратни глаголи у основи прелазни јер је елемент *се* код повратних глагола апсорбер тематске улоге.

Диференцирање блиских форми придева на *-(љ)ив* као резултат има то да једна форма задржава вишезначност, а друга се развија као специјализована за једно значење, за шта оправдање проналазимо у језичкој економији (будући да значење не преузима нека друга изведеница, а ни лексема страног порекла). Као специфичне у лексикографским одредницама издвајамо вишезначне придеве *трпељив* и *трпљив*, и то због синонимних значења и оног које се диференцирало. Наиме, *трпељив* има семантички пасивно, модално субјекатски оријентисано: „који може да трпи (судија, сиротиња)”, објекатски оријентисано „који одражава трпљење (лице)”, док се *трпљив* сматра или синонимом за *трпељив*, или се пак наводи његово модално пасивно значење (и граматички и семантички) „који се може трпети, [може бити трпљен]”.

Придев *решљив* се у једнотомном речнику Матице српске наводи као синониман са *решив* у модалном објекатски оријентисаном значењу „који се може решити”. Ипак, једно значење првог придева издиференцирало се у скаларно-модално субјекатски оријентисано, о коме ће бити речи у пододелку 3.7.3. Значење придева *поверив* „[који се може поверити]” не региструје се у једнотомном речнику Матице српске, а заправо обухвата и субјекатски оријентисано „[који се поверава]” (од рефлексивног глагола *поверити/поверавати*⁶⁰ *се*) и објекатски оријентисано значење „[што се може поверити, што може бити поверено]” (од прелазног глагола *поверити*). Насупрот томе, за придев *поверљив* везују се скаларно и модално-скаларно значење, о којима ће такође бити речи у наставку.

⁶⁰ Облички редукована глаголска основа може упутити на мотивни глагол свршеног или несвршеног вида, док значењска парафраза код придева активне семантике упућује на несвршени мотивни глагол, а код придева пасивне семантике на свршени мотивни глагол.

Могуће је да се значење придева на *-(љ)ив* лексикализује, за шта су примери *плачљив* у значењима „сличан плачу, [који је као плач]”. Иако је композиционално постојала модалност (који лако плаче), претворена је у метафорично значење: који је сличан ономе који плаче, који је као да је у питању неко ко лако плаче. Сличност је наглашена и у значењу придева *димљив* „који је као дим, сличан диму” (PCJ 2007).

3.7.2. Придеви са скаларном компонентом

Под придевима чије значење има скаларну компоненту, као што је већ поменуто, подразумевали смо оне случајеве у којима постоји хабитуалност, односно придевом исказана особина је или трајна⁶¹ или се испољава кад год се за то створе услови и може се приказати на скали.

За разлику од придева код којих је присутна модална компонента, придеви без ње имају граматички активно значење, те релативна атрибуцка реченица иде увек уз граматички субјекат реченичне значењске парафраза: *болешљив* „који одаје болест”, *поверив* „[који се поверава]” и *поверљив* „који одаје поверење”, па и лексикализовано „који није за јавност, који се мора тајити”.

Уз скаларност, подударност између граматички и семантички активног (непасивног) значења постоји у примерима *лажљив* „који лаже, завараваш”, *сумњив* „који изражава сумњу, [који сумња]”, *увредљив* „који вређаш” јер је *лажљив/сумњив/увредљив човек* онај који завараваш/сумња/вређаш – придев се везује за граматички субјекат (*човек*), а семантички он сâм не трпи лагање/сумњу/вређање. Исто је и са придевима *бодљив* „који боде, који има бодље”, *грабљив* „који има особину да граби, [који граби]”, *димљив* „који се у већој мери дими, пуши”, *дражљив* „који дражи, надражује чула”, *заношљив* „који заноси”, *надражљив* „који надражује”, *раздраж(љ)ив* „који раздражује (мирис, бука)”, *саблажњив* „који саблажњује, наводи на грех”, *убедљив* „заснован на реалности,

⁶¹ О обележју трајности/сталности особине и односу суфикса *-ан/-ни* и *-(љ)ив* видети: Јанић 2017. Истичемо опозицију *болестан–паметан*, при чему су оба придева изведена истим суфиксом, а онај први ипак не карактерише сталност особине. Рајна Драгићевић (2001: 73) наглашава да код деноминалних придева изведених суфиксом *-ан/-ни*, при чему мотивне именице означавају неко осећање, добијено значење придева због константности емоција прераста у особину. За примере наводи *жалостан* „онај који (стално) осећа жалост” и *пркосан*, за који је објашњење следеће: „*Пркосан* је онај код кога се кад год је то могуће или потребно, буди осећање пркоса, па је због сталности то осећање прешло у особину” (Драгићевић 2001: 73).

очигледан, уверљив, [који убеђује]”. Осим *сумњив*, све их повезује транзитивност мотивног глагола, а у опису значења доминантан је несвршени глаголски вид. Исто у вези са активним, „субјекатским” значењем важи и за придеве који се према дескриптивном значењу у оквиру лексикографске одреднице наизглед мотивишу именицама: *покретљив* „који је брзих покрета” од девербативне именице *покрет*, *поучљив* „који у себи носи поуку” од девербативне именице *поука*. Ипак, држећи се композиционалности значења, мотивишемо их глаголом: „[који се брзо (по)креће]”, односно „[који поучава]”.

Пасивно значење (а граматички гледано активно, субјекатски оријентисано) постоји код придева мотивисаних рефлексивним глаголима: *грожљив* „који се грози, осећа грозу”, те прелазним *видљив* „који се види, видан”, *дељив* „који се дели”, *запаљив* „који служи за паљење ватре”⁶², *променљив/промењив* „који се мења, варира”, *трп(е)љив* „који одражава трпљење (лице), [који трпи]”. Међу примере са семантички пасивним и субјекатски оријентисаним значењем убрајамо, дакле, оне попут *променљив/промењив* „који се мења, варира (променљиво време)”, јер то нешто само трпи промену, а у парафрази је граматички субјекат (нпр. време које се мења). С друге стране, двосмисленост између скаларног граматички пасивног и активног значења постоји код придева попут *плашљив* „који се свега плаши, [који буде уплашен од свега/сваког]” и „који плаши”. Пасивно значење има и *збрањив* „који се збрањује” (нпр. *збрањив поступак*).

Придев *тугаљив* посебно издвајамо јер се често повезује са именицом *туга*, а на тај начин је лексикографски представљено и у описном значењу „који изражава тугу”. Међутим, то значење бисмо, у овом случају, композиционално представили као „[који тугује]”. На крају, лексикографска одредница за придев *уочљив* обухвата и значење „који се истиче, издваја, [који се уочава]”, које бисмо на основу ње сврстали у скаларно значење.

⁶² Без обзира на ову лексикографску дефиницију у РСЈ 2007, сматрамо да је значење придева *запаљив* у савременом српском језику само оно са скаларношћу над модалношћу, односно „који се лако, брзо пали”, такође регистровано у РСЈ 2007. Сетимо се само упозорења *Пажња, запаљиво!* на боцама са опасним супстанцама, које упућује на то да се та супстанца лако може запалити, чак и без намере неког субјекта да је запали.

3.7.3. Придеви у којима се исказује скаларна вредност модалности

Као што је већ поменуто, придеве у чијем значењу постоји скаларност над модалношћу карактерише то да постоји већи број релевантних могућих ситуација од стандардне вредности у којима се процес исказан мотивним глаголом реализује.

Такви су *варљив*⁶³ „који се лако вари, кува, [који лако буде сварен, скуван]”, *дражљив* „који се лако дражи, надражује, осетљив на дражи [који лако буде (на)дражен]”, *заношљив* „који се лако заноси, поводљив, [који лако буде занесен]”, *запаљив* „који се лако, брзо пали, [који лако буде запаљен]”, *запамтљив* „који се лако памти, [који лако буде запамћен]”, *збунљив/збуњив* „који се лако, брзо збуни, [који лако буде збуњен]”, *раздраж(љ)ив* „који се лако раздражује (човек, пас), [који лако буде раздражен]”, *увредљив* „који се лако увреди, [који лако буде увређен]”, *узбудљив* „који се лако узбуди, [који лако буде узбуђен]”, *уморљив* „који се лако и брзо умори, [који лако буде уморен]”, *уочљив* „који се лако уочава, [који лако буде уочен]”, у којима постоји објекатски оријентисано значење. Тако је, на пример, *раздражљив/увредљив/збуњив* човек онај који се раздражи/увреди/збуни у већини случајева када за то буде услова, а слично важи и за придев *надражљив* – неко ко је иначе „осетљив на надражаје, [ко се лако надражи]”. Активно, субјекатски оријентисано значење је код *болешљив* „који често болова”, *говорљив* „који радо, много говори”, *запамтљив* нар. „који лако, добро памти”, *плачљив* „који лако (за)плаче”, *поверљив* „који се лако поверава”, *решљив* „који брзо доноси одлуку, [који брзо решава нешто]”.

Опозицију објекатски и субјекатски оријентисаног значења илуструјемо на значењима придева *примљив* „који се лако прима” (објекатски оријентисано), „који лако прима” (субјекатски оријентисано). Наспрам наведеном објекатски оријентисаном значењу у стандардном српском језику, постоји и жаргонска употреба од мотивног глагола *примити се*, а односи се на особу која лако поверује у све што јој се каже. У односу мотивних глагола *примити* и *примити се*, други је лексикализован (у жаргонској употреби, при чему је значењем прелазна алтернатива блокирана), тако да су значења мотивисаног придева „који (се) лако прима” и „лаковеран, који лако поверује у све што му се каже”. Значењска опозиција субјекатски и објекатски

⁶³ Овај придев *варљив* хомонимичан је са придевом *варљив* у значењу „који вара (обично чула)”.

оријентисаног значења постоји и међу значењима придева *невљив* „који радо пева” (субјекатски оријентисано) и „лак за певање, [лако се пева]” (објекатски оријентисано).

Што се тиче додатно спецификованог значења вишезначних придева на *-(љ)ив* код којих постоји скаларност над модалношћу, најчешћи је узрок, па склоност/тежња и способност⁶⁴. Придеви *страшљив* и *гадљив* имају по два значења која се тичу скаларности над модалношћу. Једно нема додатну компоненту „који се лако страши, страшљиво дете”, односно „који се лако гади”, а у другом је видљиво значење узрока „који изазива [проузрокује] страх, страхан (пуцњава, шкрипа)”, односно „који изазива [проузрокује] гађење (гадљива рана)”. Придев *досетљив*, поред значења без додатне компоненте „који се лако досети”, има и значење са додатном компонентом склоности „склон досеткама”. Са додатном компонентом узрока су и придеви *грожљив* „који изазива [проузрокује] грозу”, *збунљив/збуњив* „који изазива [проузрокује] забуну”, *саблажњив* „који изазива [проузрокује] саблазан”, *сумњив* „који изазива [проузрокује] сумњу, неповерење, подозрење у себе”, *тугаљив* „који изазива [проузрокује] тугу”, *узбудљив* „који изазива [проузрокује] узбуђење”, *уморљив* „који изазива [проузрокује] умор”.

Придев *слутљив* „који има способност да наслути” има активно, модално-скаларно значење, са компонентом способности, као и *говорљив* „уме да говори”, *убедљив* „који има способност убеђивања, уме да убеди”. Компонента тежње, склоности постоји и код придева *бодљив* „склон бодењу”, *грабљив* „склон грабљењу, отимању”, *лажљив* „који је склон лагању”, *пропадљив* „склон пропадању” и *сумњив* „који је склон сумњичењу”. Као што смо већ видели, значење способности, склоности и узрока углавном се прагматички изводе, те не зависе само од природе *-(љ)ив*.

3.7.4. Комбиновање значења код полисемичних придева на *-(љ)ив* и дискусија

Фреквентност вишезначних придева у анализираном лексичко-фреквенцијском корпусу⁶⁵ (Арсенијевић 2015) креће се од 85 до нуле, и то на следећи начин:

⁶⁴ Ова значења издвојена су прецизности ради, будући да се уочава дејство модалности и прагматике.

⁶⁵ Бројевима у загради представљамо њихову фреквентност у *Лексичко-фреквенцијском корпусу савременог српског језика*, који нам је на коришћење уступио проф. др Бобан Арсенијевић (2015), на чему му и овом приликом захваљујемо.

убедљив (85), *видљив* (31), *решив* (31), *сумњив* (31), *запаљив* (14), *променљив* (12), *промењив* (12), *варљив* (6), *тугаљив* (4), *поверљив* (3), *дељив* (2), *досетљив* (2), *дражљив* (2), *надражив* (2) / *надражљив* (2), *певљив* (2), *плачљив* (2), *решљив* (2), *увредљив* (2), *бодљив* (1), *болешљив* (1), *гадљив* (1), *говорљив* (1), *грабљив* (1), *грожљив* (1), *димљив* (1), *заношљив* (1), *запамтљив* (1), *збунљив* (1), *збуњив* (1), *лажљив* (1), *покретљив* (1), *поучљив* (1), *раздражљив* (1), *саблажњив* (1), *страшљив* (1), *трпељив* (1), *трпљив* (1), *узбудљив* (1), *уморљив* (1), *уочљив* (1), *забрањив* (0), *плашљив* (0), *поверив* (0), *примљив* (0), *пропадљив* (0), *слутљив* (0).

Наведени бројеви нису упоредиви са другим корпусима док се не узме у обзир обим целог овог корпуса. Обим корпуса Арсенијевић 2015. износи 11.716.710 речи, што нам, подељено са хиљаду (11.716,71), омогућава израчунавање фреквентности наведених придева на хиљаду речи. Фреквентност на 1000 речи за наведене придеве, занемарљива је, а добијамо је када горенаведене фреквенције 85–0 поделимо са 11.716,71:

убедљив (0,0072546), *видљив* (0,0026458), *решив* (0,0026458), *сумњив* (0,0026458), *запаљив* (0,0011949), *променљив* (0,0010242), *промењив* (0,0010242), *варљив* (0,0005121), *тугаљив* (0,0003414), *поверљив* (0,000256), *дељив* (0,0001707), *досетљив* (0,0001707), *дражљив* (0,0001707), *надражив* (0,0001707) / *надражљив* (0,0001707), *певљив* (0,0001707), *плачљив* (0,0001707), *решљив* (0,0001707), *увредљив* (0,0001707), *бодљив* (0,0000853), *болешљив* (0,0000853), *гадљив* (0,0000853), *говорљив* (0,0000853), *грабљив* (0,0000853), *грожљив* (0,0000853), *димљив* (0,0000853), *заношљив* (0,0000853), *запамтљив* (0,0000853), *збунљив* (0,0000853), *збуњив* (0,0000853), *лажљив* (0,0000853), *покретљив* (0,0000853), *поучљив* (0,0000853), *раздражљив* (0,0000853), *саблажњив* (0,0000853), *страшљив* (0,0000853), *трпељив* (0,0000853), *трпљив* (0,0000853), *узбудљив* (0,0000853), *уморљив* (0,0000853), *уочљив* (0,0000853), *забрањив* (0), *плашљив* (0), *поверив* (0), *примљив* (0), *пропадљив* (0), *слутљив* (0).

Иако ови вишезначни придеви нису фреквентни (у посматраном корпусу), три придева од њих (*видљив*, *забрањив*, *трпељив*) имају мотивни глагол који се налази међу двеста најфреквентнијих глагола у истом корпусу: *видети* је 25. по реду (укупна фреквентност у корпусу Арсенијевић 2015. износи 5483, а на хиљаду речи 0,4679641),

125. је *забранити* (укупна фреквентност 1325, а на хиљаду речи 0,1130863), 171. је *трпети* (укупна фреквентност 959, а на хиљаду речи 0,0818489). Што се тиче броја регистрованих значења у речницима, као и према принципу композиционалности, изузев придева *поверив/поверљив, саблажњив, сумњив* и *трпљив* са по три значења (комбинације модалног, скаларног и модално-скаларног значења (са додатном компонентом или без ње)), остали вишезначни придеви на *-(љ)ив* су двозначни (те имају, као што смо показали, два значења од следећих: модалног, скаларног и модално-скаларног значења (са додатном компонентом или без ње)).

Иако су у великом броју случајева варијанте придева на *-љив* и *-ив* синонимичне када су мотивисане истом мотивном речју (попут *надраж(љ)ив, оствар(љ)ив, поколеб(љ)ив, савлад(љ)ив*), постоје и случајеви у којима се један облик диференцирао и има лексикализовано значење. Придев *поверив* „[који се може поверити]” има композиционо значење и у вези је са мотивним глаголом *поверити*, док се облик *поверљив* лексикализовао, те има значење које формулишемо као „[који не треба свако да види или зна]”, односно „који није за јавност, који се мора тајити” (*поверљив документ, поверљив извор, поверљива информација* и сл.). Ради илустровања употребе придева *поверљив/поверив*, на основу *Корпуса савременог српског језика* Математичког факултета Универзитета у Београду издвојили смо најчешће колокације: *поверљив документ, поверљив извор, поверљив материјал, поверљив податак, поверљив посао, поверљив сарадник, поверљив фонд, поверљив човек, поверљив круг људи, поверљиви телефонски разговор, десет касета са поверљивих компјутера; поверљива документација, поверљива информација, поверљива муштерија, поверљива особа, поверљива пријатељица, поверљива војна архива; поверљиво писмо*; док за облике придева *поверив* у овом корпусу није било подударња.

Посматрајући поделу према компонентама значења, најмање чести су они придеви који оба своја значења имају у оквиру исте групе (модалне, скаларне или оне у којој је скаларност над модалношћу), диференцирајући их према обележју +/- [пасивно]. Таквих је највише међу придевима код којих постоји скаларност над модалношћу: *гадљив, говорљив, запамтљив, певљив, примљив, страшљив, уморљив; досетљив* (код овог оба активна), *збунљив* (оба пасивна). При томе треба имати на уму да некада једно значење има додатну компоненту, а друго не (нпр. код *гадљив, говорљив, досетљив, узбудљив*). Код прелазних глагола могућа комбинација су пасивно модално и немодално значење (*видљив, дељив, забрањив*), пасивно модално и активно

скаларно (*поучљив, променљив*), пасивно модално и активно модално-скаларно (*решљив*).

Најмање је придева који комбинују чисто модално и модално-скаларно значење са додатном компонентом (*пропадљив и слутљив*). По заступљености следи комбинација чисто модалног и чистог скаларног значења (*видљив, дељив, забрањив, покретљив, поучљив, променљив*), као и модално-скаларног без додатне компоненте и са додатном компонентом (*гадљив, говорљив, досетљив, збунљив, страшљив, узбудљив, уморљив*). Највише је примера за комбиновање скаларног и модалног скаларног у ширем смислу – са додатном компонентом или без ње (*бодљив, болешљив, грабљив, грозљив, дражљив, заношљив, запаљив, лажљив, надражљив, раздражљив, тугаљив, убедљив, увредљив, уочљив*). Комбинација чисто модалног и модално-скаларног значења без додатне компоненте потврђена је код придева попут *варљив* и *сварљив*, док је за *поверљив* и *решљив* специфична по томе што је то случај где је могућ облик придева на *-љив* и *-ив*. При томе, ти облици на *-љив* и *-ив* имају синонимична значења, али један од њих има и значење које се издиференцирало и лексикализовало (међу нашим примерима придев на *-љив*).

Кривљење из чисто модалног значења у оно са скаларношћу над модалношћу иде у корист тврдњи да је примарно значење модално, а да се компонента скаларности касније развија (или је над модалношћу, па се затим при изражавању хабитуалности скаларна компонента издваја самостално). Значајан је елемент вршења радње (бар у једној могућој ситуацији), те његовог јављања (доминантног код скаларности над модалношћу, а учесталог и/или без изузетка код чисте скаларности). Такви су примери *дробљив* „који се може дробити”, „који се лако дробити”, *покварљив* „који се може покварити”, „који се лако поквари”, *преломљив* „који се може преломити”, „који се лако [пре]ломи”, *разједљив* „који се може разјести”, „који се лако разједа”, *раскидљив* „који се може раскинути”, „који се лако раскида”, *растопљив* „који се може растопити”, „који се лако растапа”, *рушљив* „који се може рушити”, „склон рушењу”, *сварљив* „који се може сварити”, „који се лако свари”. *Речник српскога језика* (нпр. РСЈ 2007) наведена значења не одвајају нужно као два посебна у оквиру одреднице (са ознаком 1, 2 итд.), већ их наводе у наставку. Чисто скаларно значење блиско је значењу скаларности над модалношћу са додатном компонентом склоности, те не чуди комбинација баш ових значења. На пример, *крадљив* „који краде”, „склон крађи”.

Код трозначних придева, присутне су следеће комбинације значења: модално, скаларно и скаларност над модалношћу (*повер(љ)ив*); модално, скаларно и скаларност

над модалношћу са додатним обележјем узрока (*саблажњив*); скаларно и скаларност над модалношћу са додатним обележјем узрока или склоности (*сумњив*); субјекатски оријентисано модално, објекатски оријентисано модално и скаларно (*трпљив*).

Мотивни глаголи несвршеног вида, као и код једнозначних скаларних придева, имају тенденцију да мотивишу придев са чисто скаларним значењем. То се и види у описном значењу придева. Међутим, при повезивању са обликом мотивног глагола, у неким се случајевима придева на *-(љ)ив* недвосмислено види да је мотивни глагол свршеног вида (*досетити се – досетљив, запалити – запалљив, променити – променљив, узбудити – узбудљив*), а негде постоји простор за колебање између свршеног и несвршеног, будући да се суфикс *-(љ)ив* додаје на редуковану глаголску основу (*забранити/забрањивати – забрањив, надражити/надраживати – надражив, поверити/поверавати – поверљив, поучити/поучавати – поучљив, раздраживати/раздражити – раздражљив*).

Да би се боље разумела појава скаларног значења и уопште односа суфикса *-(љ)ив* и *-ан/-ни*⁶⁶, издвојили смо сва значења оних на *-(љ)ив* из овог одељка који имају пандан са *-ан/-ни* (о суфиксу *-ан/-ни* и о односу описних и односних придева видети, на пример, Ристић 1956; Ристић 2015; Грицкат 1990): *видљив* „који се може видети, који се види, који се лако може видети” и *видан* „који се види, који се лако може видети, уочљив”, *грозљив* „који се грози, осећа грозу, који изазива грозу” и *грозан* „који изазива грозу, језив”, *лажљив* „који лаже, заварава, лажан, склон лагању” и *лажан* „који представља лаж, неистину”, *покретљив* „који се може покретати, покретан, који је брзих покрета, окретан” и *покретан* „који нешто покреће, који има способност покретања, који се лако може покретати, који је у покрету”, *поучљив* „који у себи носи поуку, поучан, који се може поучити” и *поучан* „који у себи носи, има поуку, који може послужити као поука”, *страшљив* „који се лако страши, који изазива страх” и *страшан* „који садржи претњу, који изазива осећање страха”, *уморљив* „који се лако и брзо умори, који изазива умор” и *уморан* „исцрпљен, који одаје, одражава такво стање”. Међу њима су три придева на *-љив* који имају и скаларно значење, али и модално значење, конкретније: *видљив, покретљив, поучљив*. Повезаност овде наведених

⁶⁶ Рајна Драгићевић (2001: 71) сагласна је са Стјепаном Бабићем (1986: 398), који наводи да је заједничко „svima n-sufiksima što sami nemaju nikakvo značenje, semantički su prazni, služe samo da od različitih osnova tvore pridjeve, koji značenje dobivaju prema značenju osnove”. Са друге стране, Клајн (2003: 265) наводи да придеви на *-ан/-ни* од глаголских основа имају агентивно (попут *бујан* „који буја”) или ређе пасивно значење (*наследан* „који се наслеђује”).

-ан/-ни и -љив придева са истим мотивним глаголима огледа се у томе што и они из прве групе у свом лексикографском значењу у овим случајевима углавном имају компоненту модалности (попут *моћи, лако, способност, изазивати*).

Закључак је да се синонимичност овде наведених придева на *-(љ)ив* и *-ан/-ни* не огледа само у чисто скаларном значењу, већ и у модалном, при чему је видљив међусобни утицај типичних значења двеју група придева. Такође, примећује се да су придеви на *-ан/-ни* општијег, свеобухватнијег значења у односу на своје парњаке са *-(љ)ив*. Примера ради, дајемо синтагме *лажна информација* и *лажљива информација*. У првом случају, синтагма се може односити на то да нешто уопште није информација или се пак може употребити у значењу да је нека информација употребљена са намером да завара. Друга синтагма показује да се придев *лажљива* односи само на садржај, а нема могућности „поништавања” значења саме именице. Разлика може бити и у трајности особине, што илуструјемо примером *покретљива трака*, која се може покренути, а *покретна трака* била би трака коју иначе карактерише та особина, као и за покретне степенице. Додајемо и то да Стјепан Бабић (1986: 404–405) наводи следећу тенденцију при разграничавању описних од односних придева са истом основом: да се из језика губе придеви са суфиксом *-(а)н* или се пак узимају други суфикси, међу којима је и *-(љ)ив*, за шта наводи примере *пробављив, заражљив, жучљив* уместо *пробаван, заразан, жучан*.

3.8. Закључне напомене

У овом поглављу смо на основу вишезначних придева на *-(љ)ив* показали могућности комбиновања значења и карактеристике суфикса *-љив/-јив/-ив*. При посматрању свих њихових значења, најважније нам је било присуство значењских компоненти које смо издвојили и код једнозначних, а код вишезначних посебно комбиновање тих компоненти: модалну, скаларну, те њихову комбинацију, односно јављање скаларности над модалношћу (уз могућност додатног обележја тежње, узрока или способности, која се у контексту изводе). Поред тога, постоји могућност активног или пасивног значења (семантички и/или граматички, односно субјекатски или објекатски оријентисаног).

Најмање је придева који комбинују чисто модално и модално-скаларно значење са додатном компонентом (*пропадљив* и *слутљив*). Након тога, следи комбинација чисто модалног и чистог скаларног значења (попут *зобрањив, покретљив*), као и

модално-скаларног без додатне компоненте и са додатном компонентом (попут *гадљив*, *говорљив*). Затим, комбинација чисто модалног и модално-скаларног значења без додатне компоненте (попут *варљив*, *сварљив*). На крају, највише је примера за комбиновање скаларног и модалног скаларног у ширем смислу – са додатном компонентом или без ње (попут *бодљив*, *болешљив*).

На основу истраживања значења вишезначних придева на *-(љ)ив* и њихових комбинација, закључили смо да суфикс *-ив/-љив/-јив* има примарно модално значење, које се структурним амбигвитетом грана на пасивно и активно, те укључује и скаларност, при чему скала може бити бинарна (дискретна) или континуална.

Суфикс *-љив* и *-ив* нису се системски диференцирали по значењу, али има примера код којих постоје оба облика, при чему сматрамо да је језичка економија била узрок за диференцирање њихових значења, а не за постојање синонима/дублета. Отуда би *издрж(љ)иво* било оно што се може издржати. С друге стране, када се уз исту именицу може направити семантичка дистинкција, облик са *-љив* имаће тенденцију ка субјекатском значењу (*издржљив човек* „човек који свашта може издржати”, док би *издржив човек* имало претходнонаведено објекатско значење „човек који се може издржати, неко може издржати његово понашање и сл.”).

IV ОДНОС КРАЈА ТВОРБЕНЕ ОСНОВЕ И СУФИКСА *-ЉИВ*, *-ИВ*, *-ЈИВ*: МОРФОЛОШКО-ФОНОЛОШКИ АСПЕКТ АНАЛИЗЕ ПРИДЕВА НА *-(Љ)ИВ*

4.1. Увод

У овом поглављу бавићемо се придевима на *-(љ)ив* из морфолошко-фонолошког угла, конкретније посматраћемо однос завршне фонеме из творбене основе и суфикса *-ив*, *-љив*, *-јив*. Коначни циљ нам је да утврдимо који је од наведених суфикса примаран у савременом српском језику, односно који се први усваја од стране изворних говорника. Непосредни циљ је видети постоји ли условљеност било које варијанте суфикса фонолошким контекстом, односно, може ли се било која од варијанти (и до које мере) посматрати као контекстуално условљена реализација (аломорф) друге.

Грађа анализирана у овом поглављу ограничена је на примере потврђене у речницима српског језика, конкретније на придеве који се завршавају на *-(љ)ив*. Ексерцирана је из *Обратног речника српског језика* Мирослава Николића будући да обједињује грађу из више речника српског језика. Даље је та грађа организована тако да су се изведени придеви са истом основном рачунали само једанпут – било да су у речнику навођени и као ненегирани и негирани, или пак само као негирани⁶⁷. Што се тиче сложених придева, уколико их је било више са истом основном непосредно испред суфикса, рачунали смо један пример. Сва тако разврстана грађа, раздвојена на три групе према суфиксу који садржи, налази се у *Прилогу б*.

Сама анализа придева обухвата четири нивоа будући да смо код придева са више могућих творбених тумачења наводили све творбено-фонолошке могућности. Први ниво анализе искључује такве придеве са више могућих творбених тумачења, а у осталим нема искључених примера. Наиме, у другом случају дајемо статистику јављања свих придева на *-(љ)ив* са фаворизованим тумачењем суфикса *-ив*, у трећем са фаворизованим *-јив*, а у четвртом са фаворизованим *-љив*. У сва четири случаја крај основе разврставамо према конкретним крајњим фонемама основе, те их посматрамо груписане на основу критеријума начина и места изговора. Податке о појединачним завршним фонемама и суфиксима дајемо у *Прилогу 7* да би се јасније уочиле фонолошке тенденције краја творбене основе и везивања за суфиксе *-љив*, *-ив*, *-јив*, а у

⁶⁷ Негација је стављана у заграду код придева који су у посматраној речничкој литератури наведени само као негирани.

циљу одређивања примарног суфикса, односно статуса посматраних трију морфема у савременом српском језику. Сви резултати дати су табеларно и у виду графика у *Прилогу 7*, при чему су посебно и збирно коментарисани од одељка 4.2. до 4.5, на основу чега следе детаљнија дискусија у одељку 4.6. и закључне напомене дате у одељку 4.7.

4.2. Анализа без фаворизованих суфикса и примера са два тумачења

Будући да нам у овом поглављу циљ није фонолошко коментарисање свих појединачних примера крајњих фонема творбене основе уз суфиксе, ни у овом, ни у наредним одељцима не наводимо све примере. Податке о крајњим фонемама груписане према фонолошким карактеристикама уз *-љив*, *-ив*, *-јив* дајемо у *Прилогу 7*, кроз табеле и графиконе, ради транспарентности свих података и што мањег оптерећивања самог текста. У том прилогу дате су бројне вредности конкретног броја различитих основа уз суфикс *-ив/-јив/-љив*, као и процентуална заступљеност једне крајње фонеме или типа фонема уз суфикс *-ив*, *-јив*, *-љив* појединачно.

У одељцима овог поглавља посебно коментаришемо оне крајње фонеме уз *-ив*, *-јив*, *-љив* код придева који имају двоструку или вишеструку мотивацију, дакле, оне које су нам најважније за дискусију о статусу *-ив*, *-јив*, *-љив*. Ради прецизнијег поређења, наводили смо прво апсолутне, „сирове” бројеве јављања примера у одговарајућим подгрупама, а при међусобном поређењу затим и „нормализоване” бројеве – поделивши апсолутне са укупним бројем посматраних примера са конкретним суфиксом *-ив*, *-љив* или *-јив*.

У овом одељку анализирали смо придеве на *-(љ)ив* искључујући оне са двоструком или вишеструком мотивацијом, односно са два могућа творбена тумачења или више њих, при чему мислимо на случајеве где је, за исти резултат, фонолошки могуће да се у истом примеру ради о суфиксу *-јив* или *-љив*, *-ив* или *-јив*, односно *-ив*, *-јив* или *-љив*. У првом случају, где постоји фонолошка недоумица између суфикса *-јив* и *-љив*, ради се о примерима код којих се основа завршава лабијалним сугласником, попут *м* у примеру *занимљив* (*заним-* + *-љив* и *заним-* + *-јив*) или пак о сонанту *л* на крају основе и *-јив* или *-љив* (*запал-* + *-јив* и *запал-* + *-љив*). Други тип примера који смо овде искључили у анализи обухвата творбено-фонолошку недоумицу између суфикса *-ив* и *-јив* код придева чија се творбена основа завршава меким сугласником, попут *ј*, *њ*,

ђ, ħ⁶⁸. На пример, *усвојив* може бити анализирано као *усвој-* + *-ив*, али фонолошки је за исти резултат подједнако могуће и *усвој-* + *-јив*. Трећи скуп придева подразумева подједнаку могућност за сва три суфикса, и то онда када се основа завршава на *љ*, што постоји у примерима попут *брбљив* (*брбљ-* + *-ив*, *брбљ-* + *-јив*, *брбљ-* + *-љив*). Истичемо да се након изостављања примера попут поменутих при анализи у овом одељку јавља искривљена слика у вези са односом *-ив*, *-јив*, *-љив*, те ћемо то имати у виду при коментарисању преосталих, недвосмислених придева са *-ив*, *-јив*, *-љив*. Потпунија слика биће дата у одељцима 4.3, 4.4. и 4.5, у којима ћемо анализирати сценарије са фаворизованим тумачењем *-ив*, *-јив*, *-љив*, што ће нам омогућити конкретније и прецизније закључке у корист примарног суфикса у српском језику од поменуте три морфеме.

Циљ нам је био да у овом одељку утврдимо: 1) има ли и колико примера где постоји *-љив*, а није могло да настане алтернацијом; 2) има ли и колико примера где постоји *-ив*, а није могло да настане алтернацијом и 3) има ли и колико примера са *-јив* истих таквих. За сваку од три класе важно је да је искључен један број гласова на крају основе, а сваки пут су у питању други, као што смо видели на наведеним примерима. На основу остатка примера, оних недвосмислених, донели смо закључке, а у наредним одељцима закључке смо наводили и за фаворизовани суфикс, при чему је циљ у том случају био да се утврди постоји ли сваки од суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив* у савременом српском језику и колико је јак, да ли је фонолошки резултат, да ли је само постојао историјски, па данас постоји у фонолошки условљеном, фиксираном скупу основа и сл., док ћемо се њиховом продуктивношћу бавити у петом поглављу.

Искључивши придеве који припадају трима групама творбено двосмислених/вишесмислених придева на *-(љ)ив*, однос суфикса *-љив* : *-ив* : *-јив* је у примерима који их недвосмислено садрже 614 : 308 : 51, што и у овим искривљеним околностима показује доминантност суфикса *-љив* у савременом српском језику, који је душло чешћи уз различите основе од придева са *-ив*, а чак шест пута чешћи од *-јив*.

Будући да смо прво поредили апсолутне бројеве основа, сматрамо релевантним и поређењем нормализованог броја уз различите основе, који добијамо када сваки од појединачна три броја поделимо укупним бројем различитих основа уз *-љив*, *-ив* и *-јив*

⁶⁸ Основе које се завршавају сонантом *љ*, без обзира на обележје мекоће, нису у овој групи будући да се такви примери одликују вишеструком мотивацијом – фонолошки је подједнако могуће да се ради о суфиксу *-ив*, *-љив* и *-јив*. Такве примере са троструком мотивацијом сврстали смо у трећу групу.

(овде 973). Тако добијени однос *-љив*, *-ив* и *-јив* је 0,631 : 0,3165 : 0,0524. Наведени бројчани однос *-љив* према *-ив* и *-јив* показује да *љ* из *-љив* није последица фонолошке алтернације, већ да *-љив* у савременом српском језику има статус самосталног суфикса. Нормализацију бројева и надаље радимо да би се избегло поређење апсолутних бројева, које не даје прецизне резултате. Будући да је укупан број придева на *-љив* највећи, уз највећи број завршних фонема основе очекује се више примера него у групи са *-ив* и *-јив*, које су иначе мање бројне према апсолутним бројевима. Да би се избегао овај нежељени ефекат, код нормализованих бројева за сваку посматрану подгрупу (са одређеном завршном фонемом или типом фонеме) узима се у обзир и укупан број придева из целе те групе (групе са *-љив*, групе са *-ив* или са *-јив*). На тај начин отвара се и могућност за поређења са другим придевским суфиксима и њиховима варијантама.

У наставку ћемо посебно са фонолошке стране посматрати тенденције јављања крајњих фонема из основе са суфиксима *-јив*, *-љив* и *-ив*, и то прво према подели по месту изговора, затим по начину изговора и звучности. Показаћемо да недвосмислени придеви с обзиром на крај творбене основе и избор суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив* нису, наравно, довољни за коначан закључак.

Што се задњонепчаних сугласника на крају творбене основе тиче, бројчано се најчешће јављају уз суфикс *-љив*: различитих 49 основа, а само 2 уз *-ив*, а однос је такође у корист *-љив* и када поредимо нормализоване⁶⁹ бројеве, који су у правом смислу упоредиви будући да се у обзир узима број примера из конкретне подгрупе уз један суфикс и посматра у односу на укупан број основа уз тај суфикс, па се тек онда пореди са истом подгрупом придева уз други суфикс у односу на укупан број основа уз тај други суфикс. У овом случају, нормализовани бројеви за јављање основа на задњонепчани сугласник уз *-љив* и *-ив* су [0,0798] и [0,0065]. Нема сигурних придева за јотовање *к* у *ч* и *г* у *ж* суфиксом *-јив*, будући да се *ч* и *ж* могу објаснити и првом палатализацијом уз суфикс *-ив* (преглед консонантских промена код изведених именица и придева у јужнословенским језицима видети у: Стакић 1992). Ради се о примерима

⁶⁹ Под нормализованим бројем подразумевамо сирови број јављања различитих основа са једном фонемом на крају уз одговарајући суфикс (*-ив*, *-љив*, *-јив*) подељен са укупним бројем основа које иду уз тај суфикс. Ради јаснијег истицања нормализованих бројева, наводићемо их у угластој загради.

попут *(не)поречив*, *(не)опоречив* за промену *к* у *ч*⁷⁰, а за *г* у *ж* су *достижив*, *избежив*, *лажив*, *(не)постижив*, *(не)престижив*.

Палатализација задњонепчаних сугласника у творби јесте очекивана, попут оне у односу *јунак–јуначина*, *хајдук–хајдучина*, *нога–ножица* (осим у случајевима правописних изузетака у виду могућег невршења промене, нпр. *фиокица*). Са друге стране, у фонологији је познато да задњонепчани сугласници испред *флексивног* наставака *-и* (или оног који почиње на *и*) прелазе у сибиланте и да се ради о сибиларизацији (нпр. *јабуци*, *руци*, *ораси*), а не (првој) палатализацији. Отуда су неочекивана два мотивисана примера из грађе са извршеном сибиларизацијом: *изрецив*, *непоречив*. Специфично је то да је основа иста, инфинитивна, односно аористна *изрек-* и *порек-*, те се дублетне форме *изречив/изрецив*, *(не)поречив/(не)поречив* могу сматрати само варијацијама, од којих су други облици у пару уобичајенији у говору, о чему говори њихова фреквентност: *изречив* (1) : *изрецив* (1080), *неизречив* (91) : *неизрецив* (8770); *поречив* (0) : *поречив* (195); *непоречив* (8) : *непоречив* (7560).⁷¹ Само је бројчано нешто више различитих примера за прву палатализацију задњонепчаних на крају основе уз *-љив*, нпр.: *далачљив*, *(не)опоречљив*, *(не)поречљив* (в. Табелу 12 у Прилогу 7).

Када су предњонепчани сугласници на крају творбене основе, највише их је уз *-љив* (128), па уз *-ив* (86), док уз *-јив* нема творбено недвосмислених примера. Самим тим, при поређењу предњонепчаних сугласника уз *-љив*, *-ив*, *-јив* добија се искривљена слика будући да је *-јив* у потпуности искључено. При поређењу нормализованих бројева за *-љив* и *-ив* уз поменуте основе на предонепчани сугласник код недвосмислених примера, заправо, блага је тенденција ка *-ив* [0,2792] у односу на *-љив* [0,2085]. Издвајамо неколико конкретних придева са *-љив*: *плачљив*, *причљив*, *уздржљив*, *умножљив*, *смањљив*; уз *-ив*: *суздржив*, *умножив*, *разлучив*, *растумачив*, *укључив*.

Зубни сугласници на крају творбене основе најчешће стоје уз суфикс *-љив* (303), па *-ив* (136), те *-јив* (2). Разлика између *-љив* и *-ив* још је мања, чак и незнатна, када се пореде нормализовани бројеви, конкретно за *-љив* је [0,4935], за *-ив* [0,4416], а за *-јив*

⁷⁰ Детаљан преглед консонантских алтернација именица и придева у јужнословенским језицима даје Милан Стакић (1987), почев од оних примарних из праиндоевропског гласовног система, а обухватајући и оне секундарне, настале у прасловенском језику. Посебан рад Стакић (1985) посвећује консонантским алтернацијама са суфиксима који садрже *ј*.

⁷¹ Гугл претрага ових облика извршена је 28. 7. 2017.

[0,0393]. Илустративни примери су следећи, за *-љив*: *досетљив*, *забитљив*, *заметљив*, *зановетљив*, *заситљив*, за *-ив*: *милостив*, *опростив*, *подносиив*, *уносиив*, *укротив*, за *-јив*: *уношиив*. Пример за *з* у *ж* јотовањем уз суфикс *-јив* (*не*)*достижив* недвосмислен је само у случају мотивисања несвршеним глаголом *достизати*. Ако се мотивише свршеним глаголом *достигнути*, основа је свакако на *г*, те би се *ж* у добијеном придеву могло објаснити јотовањем уз *-јив* или палатализацијом уз *-ив*, што смо већ прокоментарисали.

Тенденције алвеоларних сугласника на крају творбене основе су да иду уз суфикс *-љив* (132), *-јив* (49) или *-ив* (56). Када гледамо нормализоване бројеве, иду у корист *-јив* [0,9608], а за *-љив* [0,215] и *-ив* [0,1818] не разликују се у великој мери. Овде треба имати у виду да су због двосмислености искључени примери са основом на *л*, које је у придеву дало *љ* (попут *упаљив*) будући да се могу мотивисати суфиксом *-јив* или *-љив* уз исти резултат (*упал-* + *-јив* или *упал-* + *-љив*). Отуда овде наведени однос нећемо детаљније интерпретирати узевши у обзир да је искривљен због изузетих двосмислених придева и да ће бити јаснији у одељцима са фаворизованим *-јив* и *-љив*. Наводимо и овде по пет примера са алвеоларним сугласником на крају основе и суфиксима *-љив* (*додирљив*, *обманљив*, *одбранљив*, *отклонљив*, *оценљив*), *-ив* (*ветрив*, *застарив*, *плеснив*, *прогонив*, (*не*)*уклонив*) и *-јив* (*гоњив*, *забрањив*, (*не*)*заплењив*, *примењив*, *приоњив*).

Будући да смо суфиксе *-јив* и *-љив* искључили уз основе на уснене сугласнике као творбено двосмислене, лабијали на крају творбене основе у недвосмисленим примерима једино иду уз суфикс *-ив* и за то је 28 примера, а нормализован број износи [0,0909]. С обзиром на то да су два суфикса у овом случају искључена, овде се не може закључивати о односу *-ив*, *-љив* и *-јив*. Издвајамо неколико недвосмислених потврда за *-ив*: *отрпив*, *склопив*, (*не*)*слопив*, *поколебив*, (*не*)*поправив*.

За вокално *р*⁷² на крају основе у нашој грађи има само два примера, и то са суфиксом *-љив*: *прождрљив*, *пождрљив*, који имају такорећи занемарљив удео међу

⁷² Најблаже речено, дискутабилне су остале основе које се завршавају вокалом и имају суфикс *-љив*. Таква би потенцијално могла постојати у примерима попут *тугаљив* (које Клајн (2003: 287) сматра примером са сложеним суфиксом *-аљив*). Са становишта савременог српског језика, свакако не бисмо могли говорити о глаголској основи *туга-* јер глагол гласи *туговати*, а у српској творби речи никада немамо ситуацију да се на целу именицу додаје суфикс, већ на именичку основу. Најпростији пример је однос деминутива *зградица* (а не **зградица*) и мотивне именице *зграда*. Отуда је тешко на други начин

примерима на *-љив* – [0,0033]. Будући да се односе на особу и имају квалификативну улогу, наведена два примера у семантичкој парафрази садрже несвршене глаголе *прождирати* и *пождирати* („онај који п(р)ождире”), али су у формалном смислу облички повезани са глаголима *прождрети* и *пождрети*, односно њима мотивисани. Након редуковања инфинитивне основе ова два глагола, као и у већини придева на *-(љ)ив*, попут *ломљив* од редуковане глаголске основе *лом-* (од глагола *ломити*), остаје *п(р)ождр-*, при чему *р* постане вокално, отуда оно и у мотивисаним придевима са суфиксом *-љив*.

Друга фонолошка могућност, коју одбацујемо, била би да је *р* постало вокално тек након додавања суфикса *-љив* због четворочлане сугласничке групе тешке за изговор. Разлог за одбацивање те могућности јесте, с једне стране, непостојање придева попут **пождрив*, **прождрив*, који би требало да буду фонолошки могући да *р* у основи није вокално. Редукована основа од несвршног глагола *п(р)ождирати* (*п(р)ождир-*), са друге стране, не везује се ни за суфикс *-љив*, ни за суфикс *-ив*, што потврђује и Гугл претрага⁷³ са резултатом од нула примера, а са фонолошке стране, могући су облици *п(р)ождирљив* и *п(р)ождирив*. Будући да су у потоњим примерима искључени облици са *-љив* и *-ив* у оба пара, не утичу на горепоменућу анализу. Сматрамо да су придеви добијени од несвршених глаголских основа *п(р)ождирљив* и *п(р)ождирив* искључени из разлога језичке економије будући да су (додуше, ограничено) у употреби они са вокалним *р*, свршеним основама и *-љив*.

*

У овом делу, крај творбене основе посматрамо према начину изговора да бисмо проверили тенденције и тако груписаних фонема. Будући да су сви примери разврстани у *Прилогу 7* и да смо уз поделу завршних фонема из творбене основе наводили примере, надаље их у овом одељку нећемо наводити, већ ћемо поредити опште тенденције уз *-љив*, *-ив*, *-јив* и наглашавати када је и у ком погледу слика искривљена због неурачунавања творбено двосмислених придева.

објаснити *а* из *тугаљив*, а не прибећи при томе објашњењу сложеног суфикса или увођењем тематског вокала (овде: *а*). Сложене суфиксе са *-(љ)ив* детаљније разматрамо у дискусији, у одељку 4.6.

⁷³ Гугл претрага извршена 21. 7. 2017.

Што се праскавих сугласника тиче, највише је примера у групи са суфиксом *-љив* (266), па *-ив* (122), а са *-јив* нема недвосмислених примера – они већ поменути са *к* и *г* у основи који прелазе у *ч* и *ж* двосмислени су између суфикса *-јив* и *-ив*.⁷⁴ Поредићи нормализоване бројеве за *-љив* и *-ив*, не разликују се много: [0,4332] и [0,3961]. Будући да искључени творбено двосмислени придеви са *п*, *б* могу ићи у корист *-љив* или *-јив*, а са *г* и *к* (који прелазе у *ж* и *ч*) у корист *-ив* или *-јив*, овде се не може донети ни закључак о односу *-љив* и *-ив*. Праве тенденције и закључке о односу *-љив*, *-ив* и *-јив* моћи ћемо тек да наведемо у одељцима са фаворизованим *-љив*, *-ив* и *-јив*, који ће нам помоћи да утврдимо који од тих творбених сценарија важи у савременом српском језику, односно који је суфикс примаран.

Струјни сугласници на крају творбене основе најчешће иду уз суфикс *-љив* (155 примера), па *-ив* (92), а мало је недвосмислених примера са *-јив* (2). Из угла распрострањености у оквиру сваке од подгрупа (у односу на укупан број недвосмислених придева са *-љив*, са *-ив* и са *-јив*), нормализовани бројеви незнатно говоре у корист *-ив*, које се уз струјне сугласнике јавља у виду нормализованог броја [0,2987], па тек онда следи *-љив* [0,2524] и, на крају, *-јив* са занемарљивом вредношћу [0,0392].

Слична је ситуација и када су сливени сугласници на крају творбене основе, с тим што нема недвосмислених примера са суфиксом *-јив*. У случају фаворизованих придева, такви придеви ишли би у корист *-јив* или *-ив* уз *ђ* (попут *отуђив*) и *ћ* (нема потврда у грађи), меке предњонепчане сугласнике. Са *-љив* (46) више је примера него са *-ив* (31), а нормализовани бројеви за недвосмислене примере на *-ив* и *-љив* говоре у корист првих: [0,1006] и [0,0749].

Сонанти се на крају основе код творбено недвосмислених примера најчешће јављају уз суфикс *-љив* (145), па уз суфикс *-јив* (49) и, на крају, уз *-ив* (63). Када се пореде нормализовани бројеви заступљености броја придева у односу на све са тим суфиксом, бројеви су у корист придева са *-јив* [0,9608], а *-љив* и *-ив* готово су уједначни [0,2362] : [0,2045]. Напомињемо да се и овде ради о искривљеној слици будући да су изостављене основе са *л*, *ј*, *в*, *љ*, *м*, *њ*, које су двосмислене између *-љив* и *-јив* (са *м* и *в*), између *-ив* и *-јив* (са *ј* и *њ*) или пак између *-љив*, *-ив* и *-јив* (са *љ*).

⁷⁴ Милан Стакић (1988: 186) наводи промену *г* у *ж* и *х* у *ш* за *strašivъ* и *nedqživъ* уз суфикс *-ив* имплицирајући палатализацију, док не помиње могућност јотовања са *-јив*, нити сибиларизације која се неочекивано јавила у примерима из наше грађе, попут *(не)изрецив*, *(не)порецив*.

Група придева са струјним сугласником на крају основе посебно је значајна за анализу данашњег статуса *-јив* у српском језику, поготово основе на струјне зубне сугласнике *с* и *з*. Ради детаљнијег увида у анализу која следи, у наставку прво издвајамо недвосмислене придеве на *-ив* са основама на струјни сугласник, које ћемо упоредити са недвосмисленим примерима са *-љив* и потенцијалним⁷⁵ недвосмисленим са *-јив*, попут следећих придева са *-ив*: *(не)гасив*, *избрисив*, *брзосушив*, *(не)довршив*, *изразив*, *грамзив*, *(не)издржив*, *(не)истражив*.

На основу примера из грађе чија се творбена основа завршава струјним сугласником, примећујемо да након струјних сугласника *ш* и *ж* може стајати и *-љив* уместо *-ив*. Ипак, након *с* и *з* тенденција је да остане *-ив*, док се паралелно може употребљавати и *-љив* са уобичајенијом или мање уобичајеном употребом, што не важи и за *-јив* – вероватно због превелике модификације основе и потенцијалног удаљавања од мотивне речи, односно замагљивања мотивисања саме речи и одређивања њеног композиционалног значења. Наведено илуструјемо примерима датим у кратком табеларном прегледу (в. Табелу 1). Табелу са свим придевима и поменути трочланим односом са *-ив*, *-љив* и *-јив* уз исте основе дајемо у Прилогу 5.

Придев са <i>-јив</i>	Фреквенција ⁷⁶	Придев са <i>-љив</i>	Фреквенција	Придев са <i>-ив</i>	Фреквенција
<i>вежив</i>	2	<i>вежљив</i>	0	<i>везив</i>	4830
<i>докажив</i>	1	<i>докажљив</i>	203	<i>доказив</i>	21.600
<i>избришив</i>	1	<i>избришљив</i>	1	<i>избрисив</i>	2340
<i>опишив</i>	0	<i>опишљив</i>	4	<i>описив</i>	5970
<i>растежив</i>	0	<i>растежљив</i>	106	<i>растезив</i>	317

Табела 1: Кратки преглед фреквентности истих основа на струјне сугласнике *с* и *з* и суфикса *-јив*, *-љив* и *-ив*

Већина придева са јотованим *с* и *з* у овим примерима страна је изворним говорницима српског језика и сматрамо је потпуно неграматичном: **вежив*, **грамжив*, **мажив*, **обилажив*, **припужив*, **оповржив*, **опожив*, **опорежив*, **развежив* и сл.

Најблаже речено, наведени бројеви фреквентности у савременом српском језику указују на то да *-јив* није подједнако активно у савременом српском језику као *-љив* и

⁷⁵ Потенцијалним у смислу реалног постојања у (савременом) српском језику, о чему ће бити речи.

⁷⁶ Гугл претрага свих примера у табели извршена је 28. 7. 2017. године.

-ив. Штавише, указују на то да је *-жив* у савременом српском језику резидуал и да није (врло) активан суфикс. Детаљније свеобухватније закључке моћи ћемо да наведемо тек након сценарија са фаворизовањем *-љив* и *-жив*.

*

Обележје [+/-] звучност не сматрамо значајним фактором за избор суфикса *-љив*, *-ив* или *-жив*. Из Табеле 6 у Прилогу 7 види се да су нормализовани бројеви за суфиксе *-љив* и *-ив* уједначени – и за безвучне сугласнике на крају творбене основе ([0,4072] : [0,4188]), и за звучне сугласнике у најужем смислу ([0,3534] : [0,3766]), и за сонанте, које карактерише обележје звучности, а немају безвучне парњаке ([0,2362] : [0,2045]). Такође, гледано у оквиру сваке од подгрупа, звучни сугласници у ширем смислу (и прави звучни консонанти и сонанти) јесу заступљенији. Закључак је да обележје звучности крајњег сугласника творбене основе јесте честа појава, а будући да је *-љив* и иначе бројније уз различите основе него *-ив* и *-жив*, та тенденција важи и за поделу по звучности. Самим тим, обележје звучности не условљава појаву ниједног од суфикса.

*

Појединачне завршне фонеме нећемо посебно коментарисати у овом одељку будући да је њихова заступљеност често искривљена због изостављених примера, што нам није од користи за коначне закључке јер не даје целокупни увид због искључених примера. Не може се јасно утврдити ни тенденција ка само једном суфиксу. На пример, *-љив* и *-ив* готово су уједначени када се број примера са задњонепчаним сугласником на крају основе посматра у односу на укупан број придева са *-љив* и *-ив*. Такође, нормализовани бројеви за ова два суфикса блиски су и за алвеоларне сугласнике и сонанте. Једино је случај да нормализовани број за суфикс *-жив* доминира управо у групи алвеоларних сугласника и сонаната, што је свакако последица искривљене слике због изостављања *л* од алвеоларних уз *-љив* и *-жив*, као и већине сонаната *љ* (*-љив*, *-ив*, *-жив*), *л*, *м*, *в* (*-жив* или *-љив*), *ј*, *њ* (*-ив* или *-жив*). Тенденција ка *-љив* уочава се уз зубне, праскаве сугласнике (искључене основе на *п*, *б*) и уз вокално *р*, док је доминантност над *-ив* мања код задњонепчаних. Са друге стране, *-ив* доминира уз предњонепчане (при чему треба имати у виду да су искључене основе на *ј*, *љ*, *њ*, *ћ*, *ђ*), струјне и сливене (искључене оне на *ћ*, *ђ*).

Табеларно приказане податке за творбено недвосмислене придеве дајемо у *Прилогу 7*, у табелама 4–7. Конкретније и прецизније закључке након укључивања творбено двосмислених примера и распоређивања у корист конкретног фаворизованог суфикса даћемо у наредним одељцима кроз дискусију и у самом закључку.

4.3. Анализа са фаворизованим *-ив*

У овом одељку анализирани су сви ексцерпирани примери различитих основа, и то уз фаворизовање суфикса *-ив* у случајевима где постоји више од једне фонолошко-формалне могућности за творбену анализу. Наиме, у случајевима попут *бројив*, могућа творбена тумачења су да је такав пример добијен од редуковане глаголске основе *број-* + *-ив* или *број-* + *-јив*, при чему смо у овом одељку рачунали да је у питању суфикс *-ив*. Исти тип примера су и основе на меки сонант *њ* и меки предњонепчани сугласник *ђ*, код којих смо се у овом одељку такође определили за тумачење са *-ив*, а не са *-јив* (*отуђив* и *окрњив* од, редом, *отуђ-* и *-ив* и *окрњ-* и *-ив*, а не од *отуђ-* + *-јив* и *окрњ-* + *-јив*). На крају, у примерима попут *брбљив*, са *љ* на крају основе, могуће творбене анализе су од редуковане глаголске основе *брбљ-* и било којег од суфикса *-ив*, *-јив*, *-љив*, при чему у овом одељку и за тај тип примера рачунамо да је у питању *-ив*, а не *-јив*, нити *-љив*.

У наредна два одељка биће фаворизовано *-љив*, па *-јив* и биће наведени резултати у виду апсолутних и нормализованих бројева заступљености у оквиру подгрупе укупног броја придева са тим суфиксом. Напомињемо да смо у *Прилогу 7* у табелама 8–11 осенчили колоне са фаворизованим суфиксом *-ив* ради њиховог визуелног истицања, а у самом овом одељку коментарисаћемо утицај управо фаворизованих придева са *-ив*. Циљ нам је био да проверимо да ли је могуће узети да је један од суфикса *-ив*, *-љив*, *-јив* данас „победио”, а да су други остатак старијих стања, те видети колики део грађе објашњава свака од такве три варијанте – да је данас победио *-ив*, *-јив*, *-љив*. Суфикс који објашњава највећи удео у оквиру грађе разматрамо као „победника”.

Општи однос суфикса *-љив*, *-ив* и *-јив* добијен у случају фаворизовања *-ив* јесте 803:362:51, при чему нормализовани бројеви у односу на укупан број придева на *-(љ)ив* изгледају овако: [0,6604] : [0,2977] : [0,0419]. Творбено двосмислених облика који имају и могућност тумачења са *-ив* и неким од преостала два суфикса има 54 [0,0444]. Са

друге стране, више је двосмислених придева између *-љив* и *-јив* 189 [0,1554], што већ говори у корист закључка да *-ив* у савременом српском језику није примаран суфикс.

У односу на анализу из одељка 4.2, где су искључени творбено двосмислени придеви у вези са избором суфикса *-ив*, *-љив*, *-јив*, у овом одељку, чак и након фаворизовања *-ив* у тим творбено двосмисленим примерима, ипак *-љив* доминира код основа које се завршавају задњонепчаним и праскавим сугласником, док *-ив* доминира само у случају предњонепчаних, сливених и струјних сугласника на крају основе, а *-јив* у случају сонаната и алвеоларних сугласника на крају творбене основе. Што се зубних сугласника на крају творбене основе тиче, нормализовани бројеви у односу на групе са суфиксом *-љив* и *-ив* прилично су уједначени, што значи да би *-љив* недвосмислено у највећем броју случајева доминирао када је фаворизован, што ћемо показати у одељку 4.4.

Прокоментарисаћемо прво фаворизоване случајеве са *-ив* уз основе на *љ*, *ђ* насупрот случајевима основа на *њ*, *ј*, *к*, *г*. У првој групи, при фаворизовању суфикса *-ив*, ти тумачени облици на *-ив* немају недвосмислену алтернативу на *-љив*. Једноставно је у истим примерима од *-јив*, *-ив*, *-љив* (за *љ*, примери попут *брљив*, *испољив*, *кревељив*, *кукољив*, *чаврљив*) или од *-јив* и *-ив* (за *ђ*, примери попут *отуђив*) изабрана творбена могућност са *-ив* (на пример, *брљ-* + *-ив*, *отуђ-* + *-ив*, а не *брљ-* + *-јив*, *брљ-* + *-љив*, нити *отуђ-* + *-јив*). Са друге стране, у примерима на *њ* и *ј* постоји творбена недоумица између *-јив* и *-ив* у примерима попут *лењив*, *наводњив*, *(не)мењив*, *освојив*, *пребројив*, *сумњив*, *усвојив*, где смо у овом одељку изабрали *-ив*, али је такође било недвосмислених примера у корист суфикса *-љив* са основама на *њ* и *ј*, у примерима попут *(не)заменељив*, *(не)испуњељив*, *мењељив*; *бројељив*, *брујељив*, *одвојељив*, што такође указује на примарност *-љив* над *-ив* у савременом српском језику.

Након разврставања свих примера, сабирања апсолутних бројева фонема из одређених група (одвојено по месту и начину изговора), као и нормализовања броја основа у датим подгрупама са тим суфиксом у односу на све примере са тим суфиксом, издвојили смо случајеве у којима *-ив* доминира на *-љив* или *-јив* да бисмо видели да ли дају довољно аргумената у корист *-ив*. Будући да се у овом одељку усредсређујемо на фаворизовану анализу са *-ив* у вишеструко мотивисаним придевима који укључују и *-ив*, у случајевима где је творбена двосмисленост искључиво између *-љив* и *-јив*, разрешена је у корист првог будући да је то морало да буде доследно у корист једног и у овом одељку. Отуда се међусобни однос *-љив* и *-јив* не посматра детаљно у овом поглављу, већ преваходно у двама наредним, у којима су фаворизовани *-љив*, па *-јив*. У

тим је одељцима посматран однос двосмислених примера *-љив* и *-јив* у односу на *-ив*, те је дата потпуна слика прво о *-љив* у сценарију као доминантном, а затим о *-јив* као доминантном.

У наставку овог одељка показујемо какав је однос у оним класама код којих није творбено сигурно да ли је суфикс *-ив* или *-јив*, односно *-љив*, што ће нам помоћи да разлучимо суфиксе у сваком од сценарија, те самим тим да на крају видимо који од три могућа сценарија важи у савременом српском језику. Другим речима, проверићемо који од та три сценарија ће тенденције са фаворизованим суфиксом показати као најизраженије. Следе резултати за фаворизовани суфикс *-ив*.

Предњонепчани сугласници на крају основе везују се за *-љив* (128) и *-ив* (133), што је у односу на укупан број примера на *-љив*, односно *-ив*, нормализовано, редом [0,1594] и [0,3674]. Оваквом анализом, односно фаворизовањем суфикса *-ив*, искључује се суфикс *-јив* код меких предњонепчаних сугласника *ј, љ, њ, ћ, ђ*.

Сливени сугласници на крају основе јављају се уз суфиксе *-љив* (46) и *-ив* (32). Нормализовани бројеви су у корист *-ив* [0,0884], па следи *-љив* [0,0573].

Сонанти на крају творбене основе јављају се уз сва три суфикса: *-љив* (259), *-ив* (109) и *-јив* (49). Нормализовани бројеви једино овде иду у корист *-јив* [0,9608], и то због основа на *н* које недвосмислено доминирају од сонаната уз овај суфикс, попут придева *обмањив, одбрањив, отклоњив, оцењив, примењив*, док није велика разлика између *-ив* [0,3011] и *-љив* [0,3225].

Међу задњонепчаним сугласницима на крају творбене основе, највише је примера са суфиксом *-љив* (49), па са *-ив* (9). Нормализовани бројеви иду у корист *-љив* [0,061], мање су уз *-ив* [0,0249], а нема их уз *-јив* при фаворизовању *-ив*.

Што се тиче поделе по начину изговора, праскави сугласници на крају основе показују тенденцију везивања за суфикс *-љив* (341), па *-ив* (129), али не и уз *-јив* у анализи у којој се фаворизује *-ив*. У односу на укупан број придева у свакој подгрупи, заступљеност праскавих сугласника изражена је истим редоследом, и када је нормализована: *-љив* [0,4247], *-ив* [0,3563].

*

Анализа са фаворизованим *-ив* не указује на то да је *-ив* доминантан суфикс у српском језику будући да су нормализовани бројеви за *-љив* и *-ив* у неким случајевима блиски, у неким у корист *-ив*, а у неким у корист *-љив*. Подсећамо да је *-љив*

изразитије у односу на *-ив* и у творбено недвосмисленим примерима, што је показано у претходном одељку и код алвеоларних, зубних и струјних сугласника на крају творбене основе. Још бољи показатељ је укупни удео фаворизованих придева на *-ив*, који је мањи од оних са *-љив*, и када се посматрају апсолутни и када се посматрају нормализовани бројеви.

У наредном одељку дат је сценарио са фаворизованим *-љив* у творбено двосмисленим примерима, што ће нам дати и прецизнији увид у однос *-љив* и *-ив*, као и у чињеничност постојања *-јив* у савременом српском језику.

4.4. Анализа са фаворизованим *-љив*

У овом одељку је уз све посматране основе фаворизован суфикс *-љив* код фонолошко-творбено двосмислених примера, односно оних са вишеструком мотивацијом. У случају основа на *љ*, рачунат је суфикс *-љив* уместо *-ив* или *-јив* (нпр. примери попут *брбљив* од *брбљ-* + *-љив*, а нису рачунате творбене могућности *брбљ-* + *-ив*, нити *брбљ-* + *-јив*). Затим, код основа на уснени сугласник *п*, *б*, *в*, *м* рачунамо суфикс *-љив* уместо *-јив*, што значи да смо у примерима попут *лепљив* у обзир узимали анализу са *-љив*, а не са *-јив*, дакле, *леп-* + *-љив*, а не од *леп-* + *-јив*; у онима попут *занимљив* од *заним-* + *-љив*, а не од *заним-* + *-јив*; у онима попут *успављив* од *успав-* + *-љив*, а не од *успав-* + *-јив*; а у онима попут *заљубљив* од *заљуб-* + *-љив*, а не од *заљуб-* + *-јив*. На крају, за основе на алвеоларни сонант *л* такође смо у овом одељку рачунали анализу са *-љив*, а не са *-јив*. Дакле, примери попут *запаљив* мотивисани су као *запал-* + *-љив*, а не *запал-* + *-јив*.

Општу расподелу суфикса *-љив*, када је фаворизован, *-јив* и *-ив* дајемо у *Графикону 9*, који је у *Прилогу 7*. У *Прилогу 6* су сви примери придева, а овде ћемо посебно издвајати придеве релевантне за сценарио са фаворизованим *-љив*, који иде у корист примарности *-љив* над *-ив* и *-јив*. У случају двосмислених придева са *-јив* и *-ив*, у табелама са фаворизованим *-љив* фаворизовано је и *-јив* у својој колони у поређењу са *-ив*, будући да смо и такве случајеве морали доследно да спроведемо у табели, а у анализи обе ситуације узимамо у обзир. У сваком случају, најважнија је фаворизована колона са *-љив* и њоме се бавимо у овом одељку.

Однос *-љив*, *-јив* и *-ив* при фаворизовању *-љив* је такав да 824 примера од 1216 иде у корист *-љив*, тачније 824 : 84 : 308. Нормализовани бројеви за *-љив*, *-јив* и *-ив* у односу на све примере су [0,6776] : [0,069] : [0,2533]. У случају да су двосмислени

примери између *-ив* и *-јив* рачунати у корист *-ив*, однос *-љив* : *-јив* : *-ив* био би 824 : 51 : 341, односно [0,6776] : [0,0419] : [0,2804]. Већ се из општих и нормализованих бројева види доминантност суфикса *-љив* каква се за *-ив* није јавила при фаворизовању *-ив* у претходном одељку.

С обзиром на то да су се творбено вишесмислени примери који укључују могућност анализе са *-љив*, коју смо тако рачунали у овом одељку, јављали у групама основа на уснене, праскаве, алвеоларне, предњонепчане сугласнике и сонанте, посебно ћемо у њима обратити пажњу на *-љив* као потенцијално примарни суфикс, а такву тенденцију је, видели смо, већ показао међу творбено недвосмисленим примерима.

Задњонепчани сугласници на крају основе најчешће су уз суфикс *-љив* (49), а знатно је мање примера за *-јив* (7) и *-ив* (2). Нормализовани бројеви су у корист *-јив* [0,8333], па тек онда *-љив* [0,0595], а за *-ив* занемарљивих [0,0065].⁷⁷

Творбене основе са предњонепчаним сугласником на свом крају најбројније су уз суфикс *-љив* (149), па *-ив* (86), те уз *-јив* (26). Нормализовани бројеви незнатно су израженије код *-јив* [0,3095], па тек *-ив* [0,2792], *-љив* [0,1808].

Зубни сугласници као последњи у творбеној основи такође показују тенденцију ка суфиксу *-љив* (303). Готово дупло је мање основа са суфиксом *-ив* (136), а занемарљив је број оних са *-јив* (2). Нормализовани бројеви показују незнатну тенденцију у корист *-ив* [0,4416], па *-љив* [0,3677], а занемарљив је број за *-јив* [0,0238].

Алвеоларни сугласници на крају творбене основе имају тенденцију споја са *-љив* (172), *-јив* (49), *-ив* (56). Нормализовани бројеви за сваку подгрупу иду у корист *-јив* [0,5833], па *-ив* [0,1818] и тек на крају *-љив* [0,2087].

Будући да је у овом одељку фаворизован суфикс *-љив*, са усненим сугласником на крају творбене основе и суфиксом *-јив* нема примера, док са *-љив* има 149 основа, а са *-ив* око пет пута мање (28). У односу на своје подгрупе са *-љив* и *-ив*, нормализован број уснених сугласника на крају основе са *-љив* је [0,1808], а са *-ив* скоро дупло мањи: [0,0909].

Приступивши подели сугласника према начину изговора, праскави сугласници на крају творбене основе јављају се највише уз суфикс *-љив* (341), па *-ив* (122), а готово

⁷⁷ Будући да у овом одељку фаворизујемо анализу са суфиксом *-љив*, однос *-ив* и *-јив* морали смо да ускладимо фаворизовањем једног, па смо се определили да придеви двосмислени између *-ив* и *-јив* буду у корист другог, као у случају прелаза *к* и *г* на крају основе *у*, редом, *ч* и *ж*.

занемарљиво уз *-жив* (7). Нормализован број праскавих сугласника на крају основе у свакој подгрупи је следећи: *-љив* [0,4138], *-ив* [0,3961], *-жив* [0,0833].

Што се тиче струјних сугласника на крају творбене основе, такође се јављају најчешће уз суфикс *-љив* (155), па *-ив* (92), те занемарљиво уз *-жив* (2). Са друге стране, *-љив* и *-ив* су у различитој мери, и то у корист *-ив*, заступљени у оквиру својих група. Нормализован број за *-ив* уз основе на струјне сугласнике износи [0,2987], у групи са *-љив* [0,1881], а у групи са *-жив* занемарљив је број [0,0238].

Сливени сугласници на крају творбене основе најчешће се јављају уз суфикс *-љив* (46), *-ив* (31), те уз *-жив* (1). Нормализовани број и у случају струјних сугласника иде у корист суфикса *-ив* (0,1006), а упола је мања заступљеност струјних уз *-љив* [0,0558], док је за *-жив* занемарљив број [0,0119].

Сонанти на крају основе најчешће се јављају уз суфикс *-љив* (280), уз *-жив* (74), а уз *-ив* (63). Гледајући нормализоване бројеве у односу на подгрупу са одговарајућим суфиксом, редослед је следећи: *-жив* [0,8809], *-љив* [0,3398], *-ив* [0,2045], где *-љив* доминира над *-ив*.

Изразита разлика у погледу заступљености конкретног краја основе јесте у вези са *н* и *л*, који теже јотовању и тиме суфиксу *-жив*, што иде у корист суфиксу *-жив*. Међутим, придеви са суфиксом *-љив* су фреквентнији, те би се њиме могли објаснити и придеви са основом на *л*. Формално, у примерима где се крај основе недвосмислено јотује најчешће имају и варијанту са суфиксом *-љив* и/или *-ив* (код основа на *н*, *с*, *з*: *запалив:запаљив*, *замањив:заменљив:заменив*, *запажив:запазив*), те самим тим *-жив* није једина могућност уз једну основу. Штавише, подсећамо да нису сви придеви са потенцијалном основом на *с* и *з* подједнако граматични јотовани суфиксом *-жив*: **обришив*, **напишив*, **подношив*, **разношив*, **одношив*, **наквашив*, **мажив*, **намажив*, **истежив*, **препужив*, **допужив* и сл.

На основу свега до сада наведеног, сматрамо да изворни говорник српског језика прво усваја суфикс *-љив*, коме је и најизложенији, а касније додаје и *-ив* као могућност за примере тешке за изговор из фонолошких разлога (код сугласничких група на крају основе и додавања суфикса који почиње сугласником (*-љив*)); на супрот придевима попут *изветрив*, *игрив*, *обуздив*, налазе се непостојећи пандани са истом основом и *-љив* **изветрљив*, **игрљив*, **обуздљив*, при чему би *р* из групе *тр* и *гр* у прва два случаја тежило да се вокализује) и из семантичких разлога при диференцирању значења у паровима придева са истом творбеном основом. За *-жив* досадашњи детаљно анализирани примери у поређењу са *-ив* и *-љив* указују на то да је он у српском језику

резидуал, претпостављани суфикс због појаве примера са јотованим *n* првенствено, али се не јавља самостално. Детаљније закључке моћи ћемо да наведемо након фаворизованог сценарија са *-жив*.

4.5. Анализа са фаворизованим *-жив*

У овом одељку фаворизован је суфикс *-жив* у односу на *-љив* и *-ив* у случајевима у којима би фонолошки гледано било могуће више тумачења: са *-жив* или *-љив*, односно са *-жив* или *-ив*, односно са *-жив* или *-љив* или *-ив*. Другим речима, код лабијала на крају основе рачунали смо суфикс *-жив* (уз *n*, *m*, *b*, *v*). На пример, попут *лепљив* (*леп-* + *-жив*, а не *леп-* + *-љив*), попут *ломљив* (*лом-* + *-жив*, а не *лом-* + *-љив*), попут *удубљив* (*удуб-* + *-жив*, а не *удуб-* + *-љив*), попут *направљив* (*направ-* + *-жив*, а не *направ-* + *-љив*). Такође, код меких сугласника *j*, *њ*, *ђ*, *ћ*⁷⁸ рачунали смо *-жив*, а не *-ив* (попут *освојив* < *освој-* + *-жив*; а не *освој-* + *-ив*; попут *гањив* < *гањ-* + *-жив*, а не *гањ-* + *-ив*; попут *отуђив* < *отуђ-* + *-жив*, а не *отуђ-* + *-ив*). За основе на меко предњонепчано *љ* рачунали смо *-жив*, а не *-ив*, нити *-љив* (попут *брбљив* < *брбљ-* + *-жив*, а не *брбљ-* + *-ив*, нити *брбљ-* + *-љив*). Даље, основе на *л* у придевима са завршетком *-љив* сматрали смо мотивисаним суфиксом *-жив*, а не *-љив* (попут *упаљив*, за какве смо рачунали да су од *упал-* + *-жив*, а не *упал-* + *-љив*). На крају, придеви са *к* и *г* у основи који су прешли, редом, у *ч* и *ж* у овом поглављу рачунати су као јотовање, а не са *-ив* и првом палатализацијом (примери су попут *(не)поречив*, *(не)опоречив* за промену *к* у *ч*, а за *г* у *ж* су *достижив*, *избежив*, *(не)постижив*, *(не)престижив*). Однос суфикса *-жив*, *-љив* и *-ив* јесте 294 : 614 : 308, а нормализовано [0,2418] : [0,5049] : [0,2533], и овога пута у корист *-љив*, које недвосмислено доминира.

Творбено потенцијално вишеструко мотивисани су придеви са сонантима, африкатама, те усненим, праскавим, предњонепчаним, алвеоларним и задњонепчаним сугласницима на крају творбене основе.

Расподелу суфикса *-жив*, када је фаворизован, *-ив* и *-љив* дајемо у *Графикону 13*, који је у *Прилогу 7*. У *Прилогу 6* су сви примери придева, а овде ћемо посебно издвајати придеве релевантне за сценарио са фаворизованим *-жив*, који иде у корист примарности *-жив* над *-љив* и *-ив*. Најважнија је фаворизована колона са *-жив* у *Прилогу 7* и њоме се

⁷⁸ За *ћ* на крају основе није било примера у нашој грађи, а такве бисмо овде сврстали. Не искључујемо да постоје, макар као хапакси.

бавимо у овом одељку, а у табелама 16–19 је осенчена. Оно што су резултати показали јесте да *-јив*, када је фаворизовано, доминира само када су на крају основе алвеоларни и уснени сугласници.

Задњонепчани сугласници се на крају основе јављају најчешће уз суфикс *-љив* (49), па мање уз *-јив* (7) и *-ив* (2). Посматрајући нормализоване бројеве за ова три суфикса, задњонепчани сугласници на крају основе нису доминантни, а јављају се у следећем редоследу: *-љив* [0,0798], *-јив* [0,0238], *-ив* [0,0065].

Предњонепчани сугласници на крају основе најчешће су уз суфикс *-љив* (128), а знатно мање уз *-ив* (86), па *-јив* (47). Процентуална заступљеност у односу на одговарајућу подгрупу иде у корист споја предњонепчаног сугласника на крају основе са *-јив* [0,2792], па тек онда са *-љив* [0,2085] и *-ив* [0,1599].

Зубни сугласници на крају основе најбројнији су (303) и најзаступљенији [0,4935] у групи са суфиксом *-љив*. Затим следи спој са *-ив* (136), који је готово у истој мери заступљен са [0,4416], док је примера са *-јив* занемарљиво – само 2, што нормализовано чини [0,0068] те подгрупе.

У односу на зубне сугласнике, другачија је бројност основа на алвеоларни сугласник уз посматране суфиксе: *-љив* (132), *-јив* (89), па *-ив* (56). Нормализована заступљеност у оквиру подгрупа је у корист *-јив* [0,3027], па *-љив* [0,215] и *-ив* [0,1818], при чему је мања разлика између *-љив* и *-ив* него између *-јив* и *-љив*.

Фаворизовањем суфикса *-јив*, уснени сугласници на крају основе доминантно су уз суфикс *-јив* (149), што чини више од половине подгрупе [0,5068], а знатно се мање јављају уз *-ив*, конкретно је 28 различитих основа у нашој грађи, што је нормализовано [0,0909] за ту подгрупу.

Вокално *р* уз *-љив* чини [0,0033] те подгрупе (2 основе уз *-љив*).

Без обзира на фаворизованост суфикса *-јив*, праскави сугласници на крају основе најчешће стоје уз суфикс *-љив* (266), па око двапут мање уз *-ив* (122), те око три пута мање од *-љив* их је са *-јив* (82). Поредићи нормализоване бројеве за сваку групу, редослед је исти: уз *-љив* [0,4332], уз *-ив* [0,3961], уз *-јив* [0,2789].

Струјни сугласници на крају основе најчешће су такође уз суфикс *-љив* (155), па *-ив* (92), те занемарљиво уз *-јив* (2). Нормализован број за *-ив* је [0,2987], за *-љив* [0,2524] и занемарљиво за *-јив* [0,0068]. Управо ови бројеви указују на малу активност *-јив* као суфикса у савременом српском језику. Да је активан, грађа и урађена интернет претрага о основама са јотованим струјним зубним сугласницима *с* и *з* показали би склоност таквих основа ка *-јив*. Ипак, једини примери који недвосмислено упућују на

јотовање суфиксом *-јив* и који су чешћи јесу заправо они са основама на *н*, за које закључујемо да је *-јив* само резидуал претходног стања у језику будући да *-љив* данас доминира у таквим примерима.

Творбене основе са сливеним сугласницима на крају јављају се уз суфикс *-љив* (46), *-ив* (31) и занемарљиво уз *-јив* (1). Њихова заступљеност у оквиру подгрупа је [0,1006] за *-ив*, [0,0749] за *-љив*, а сливени на крају основе уз *-јив* чине само [0,0034].

Сонанти на крају творбене основе највише се јављају уз *-јив* (209), па *-љив* (145), те *-ив* (63). Заступљеност у оквиру подгрупе је [0,7109] за *-јив*, [0,2362] за *-љив* и [0,2045] за *-ив*.

Заступљеност вокалног *р* међу основама са *-љив* је 0,33 % (2 основе).

4.6. Дискусија о статусу *-љив*, *-ив*, *-јив* заснована на јављању уз различите завршне фонеме из творбене основе

На основу података изнетих у претходним одељцима, приступамо детаљнијој дискусији у вези са суфиксима *-љив*, *-ив* и *-јив* у савременом српском језику из фонолошко-морфолошког угла, што указује и на њихово усвајање⁷⁹, односно редослед усвајања, од стране изворних говорника српскога језика. Редослед усвајања заправо рефлектује живост суфикса, њихов статус у савременом стању језика у смислу колико су активни – који је основни суфикс, а шта су резидуали (уколико нису систематично условљени морфологијом, фонологијом или семантиком, на пример), односно контекстуалне варијанте (уколико јесу условљени). Даље, упућује и на тенденције избора суфикса уз одговарајућу крајњу фонему основе засновано на броју различитих творбених основа уз суфиксе *-љив*, *-ив* и *-јив*, самим тим и на изложеност нових говорника овим суфиксима уз различите основе.

У овом поглављу посматране су различите основе уз суфиксе *-љив*, *-ив* и *-јив*, при чему смо у обзир узели сва три могућа фонолошко-творбена сценарија – фаворизовање суфикса *-љив*, *-ив*, па *-јив* у случајевима који фонолошки дају исти резултат додавањем двају или чак трију суфикса на исту основу, као и четврти сценарио: уклањање придева са могућношћу двоструке/вишеструке мотивације. Пример двоструке мотивације били би придеви попут *лепљив* (*леп-* + *-јив*; *леп-* + *-љив*), а вишеструке придеви попут *брбљив* (*брбљ-* + *-ив*; *брбљ-* + *-љив*; *брбљ-* + *-јив*).

⁷⁹ О когнитивним аспектима обраде придева видети Филиповић–Костић 2003, Костић 2014.

Овакав начин анализе придева са фаворизовањем суфикса није присутан у србистичкој (и сербокroatистичкој) литератури будући да вишеструка мотивација са више могућих суфикса уз исту основу није ни узимана у обзир, већ је увек давано само једно творбено „решење”. На пример, Стјепан Бабић (1986: 423) каже да „[s]амо *-iv* добивају – основе на *lj* и *nj*, што је и разумљиво [sic!]: *migoljiv*, *odoljiv*⁸⁰, *produljiv*, *udaljiv*, *škakljiv*, *zabavljiv*, *sumnjiv*...”. Дакле, у овим и оваквим примерима Бабић ни не оставља могућност за друге суфиксе осим *-ив*, конкретно за *-љив* и *-јив*.

Детаљније ћемо овде прокоментарисати и три изабрана придева на *-(љ)ив* са вишеструком творбеном мотивацијом, која су део анализе из претходних одељака. На пример, *рашчлањив* се може мотивисати на следеће начине: од редуковане основе свршеног глагола *рашчланити* или несвршеног *рашчлањивати*, тачније од *рашчлан-* + *-јив*, *рашчлањ-* + *-ив*, *рашчлањ-* + *-јив*. Придеви попут *расправљив* дају и више творбених могућности, конкретније, од редуковане основе глагола *расправити* или *расправљати*: *расправ-* + *-јив*, *расправ-* + *-љив*, *расправљ-* + *-ив*, *расправљ-* + *-јив*, *расправљ-* + *-љив*. У примерима попут *(не)престижив* мотивни глагол је *престигнути* или *престизати*. У творби учествује редукована глаголска основа *престиг-* или *престиз-*, а до облика *(не)престижив* долази се јотовањем суфиксом *-јив* (јотовано *г* и *з* дају *ж*) или првом палатализацијом уз суфикс *-ив*.

Као што се види у датим примерима, код придева који се завршавају на *-(љ)ив* творбена основа је типично редукована глаголска (инфинитивна)⁸¹ у случајевима попут

⁸⁰ Са становишта савременог српског језика и екавице, неком би се могло учинити да је Бабић грешком уврстио овај пример у дати низ будући да мотивни глагол у екавици има *л* на крају редуковане основе, а не *љ*: *одол-* од *одољети*, а суфикс је самим тим *-јив*, не *-ив*. Ипак, у јекавици се редукована основа мотивног глагола *одољети* заиста завршава на *љ* (*одољ-*). И управо зато је у оваквим примерима и у јекавици могућа трострука творбена мотивација (*одољ-* + *-ив*, *одољ-* + *-јив* и *одољ-* + *-љив*)

⁸¹ Стјепан Бабић (1986: 422) наводи да је глаголска творбена основа презентска (нпр. за *бодљив*, *крадљив*, *ломљив*), те да код неких придева друге врсте и прве са презентом по другој врсти одбацују *-нем* (нпр. *додирљив*, *истегљив*, *отегљив*), док за придеве на *-(љ)ив* мотивисане глаголима шесте врсте наводи да „одбацију *-овати*, *-евати*, *-ивати*” (Бабић 1986: 422), што илуструје примерима *осмјешљив*, *подругљив*, *подсмјешљив*. Будући да овакав приступ творбеној анализи не показује уједначеност код различитих глаголских врста, у нашој анализи се у оваквим примерима држимо става о (редукованим) инфинитивним основама, без икаквог помињања презентских основа, које нису уобичајене у творбеној анализи (*зидар* од редуковане глаголске основе *зид-* од глагола *зидати* (наглашавамо да се код мотивних глагола пете, као у овом случају, и шесте Стевановићеве глаголске врсте инфинитивна и презентска основа облички поклапају, изузевши поста акценатску дужину) и недвосмислено *писац* од редуковане

уносив (од уносити, унос- + -ив, са -јив мање прихватљиво, односно на граници прихватљивости ??уношив) или се пак поклапа са граматичком од мотивне именице или мотивног придева (код придева попут *црвљив*, *мекотљив*; *лењив*).

У случајевима када би редуковањем инфинитивне основе дошло до замагљивања значења, творбена основа добијена је од крњег инфинитива, одбијањем крајњег *и*. Један такав пример замагљивања значења био би од мотивног глагола *ганути*. Уколико би се придев на *-(љ)ив* у овом случају добијао од редуковане основе *ган-*, могли бисмо добити придев *гањив*, што пре асоцира на дериват мотивног глагола *гањати*, који не само да је несвршеног вида већ има потпуно другачију семантику од *ганути*. *Ганути* је у РСЈ 2007. дефинисано као „јакo узбудити, дирнути, тронути, потрести”, а *гањати* као несвршен парњак од *гонити* „навалјивати на некога да нешто учини, уради” (ово – треће значење – односи се на човека, а прва два у речнику наведена односе се на животиње). Отуда се за придев на *-(љ)ив* мотивисан глаголом *ганути* користи крњи инфинитив као творбена основа.

Придеви са основом од окрњеног инфинитива су и: *забитљив*, *клонутљив*, *(не)повитљив*, *податљив*, *прегнутљив*, *препознатљив*, *савитљив*, *сазнатљив*, *снетљив*, *спознатљив*, *чезнутљив*. Формално гледано, неке од наведених основа могле би се довести у везу са обликом трпног глаголског придева, као у придевима: *ганутљив*, *препознатљив*, *сазнатљив*, *снетљив*, *спознатљив*, али трпни глаголски придев није семантички неопходан у реченичној парафрази придева, већ има инфинитива (нпр., в. РСЈ 2007), као и код парафразе осталих придева. Штавише, и међу преосталим глаголима из низа где је у основи крњи инфинитив има прелазних (нпр. *повити*), као и међу онима са редукованом инфинитивном основом, те такво објашњење искључујемо због несистематичности творбене анализе, односно због беспотребног увођења новог творбеног модела код изведених придева на *-(љ)ив*. Крњи инфинитив је и фонолошка

глаголске инфинитивне основе *пис-* од глагола *писати*). Горепоменути Бабићевим примерима мотивисаним глаголима прве Стевановићеве врсте попут *бости* и *крати* додајемо примере попут *рећи*, који показује да се не ради о презентској основи као полазишту за творбenu, будући да се и сâм презент са том граматичком основом употребљава ограничено, углавном у дијалектима, а до основе попут *рек-* (*изрек-*, *порек-* и сл. у *изрецив*, *порецив* итд.) може се доћи и преко инфинитивне/аористне основе, што се уклапа у ширу слику о којој смо говорили. Основу од императива не узимамо у обзир због семантичких разлога, а и ограничена је углавном на слагање (нпр. *сецикеса*) и не везује се за творбу придева суфиксацијом. Ипак, Шојат (1959: 107), на пример, сматра да *ц* из придева *неиспецив*, *неизрецив*, *пресецив* према императивној основи.

стратегична избегавања вокала на крају творбене основа, а исти циљ има и редуковање глаголске/инфинитивне основе.

У ексцерпираној грађи поменули смо једина два примера вокалног *r* на крају основе: *прождрљив*, *пождрљив*. Фонолошки гледано, *r* није „типични” вокал, па не чуди једино његово јављање на крају основе, ипак, у ограниченом броју случајева, попут наведених. Драгољуб Петровић и Снежана Гудурић (2010: 186) истичу недоумице које се у литератури јављају у вези са артикулацијом *r*: „Реч је, пре свега, о двоструком фонолошком статусу који *r* може имати у зависности од окружења у конкретном гласовном низу: у самогласничком окружењу овај глас понашаће се као и сваки други сугласник, док ће у сугласничком окружењу имати функцију слоговног нуклеуса, односно имаће улогу самогласника”. Не улазимо у даљу дискусију да ли су та „два” *r* артикулационо идентична и у постојање додатног „полугласничког” елемента код вокалног *r*, већ само доводимо у везу сонант *r* са *r* у вокалској функцији.

Као што је Бабић (1986: 423) приметио, нема примера придева на *-(љ)ив* а да се творбена основа завршава сугласницима *ћ*, *ф*, *ц*. То потврђује и наша грађа, уз напомену да вокали *a*, *e*, *и*, *o*, у никада недвосмислено нису на крају творбене основе, већ се могу јавити само у оквиру сложених суфикса (на пример, *-аљив* у *вучаљив*, *-ајив* у *приштајив*, *чукљајив*, *глистајив*, *жуљајив*, *кључајив*, *шуљајив*, *-ељив* у *стрпељив*, *грмељив*⁸²), а само је придев *отуђив* илустрација за *ћ* на крају основе. Осим задњонепчаних сугласника као завршних фонема творбене основе, јасно је изражено јављање уз суфикс *-љив* и за основе на *б*, *в*, *д*, *з*, *м*, *п*, *р*, *с*, *т*, а уједначеност уз *-љив* и *-ив* у великој мери примећујемо код основа на *ж*, *ч*, *ш*. За основе на *ц* Стјепан Бабић (1986: 423) наводи да су ретке, па издвајамо такве придеве из грађе, доминанто са *-љив*: *голицљив*, *мразопуцљив*, *помицљив*, *проницљив*, *францљив*.

⁸² На пример, *a* у *глистајив*, *жуљајив*, *кључајив* могло би се објаснити тематским вокалом *a* и суфиксом *-јив* (именица *глиста* је треће Стевановићеве врсте, а глаголи *жуљати* и *кључати* имају *a* као наставак за инфинитивну основу), као и *e* у *грмељив* и *стрпељив* (од мотивних глагола *грмети* и *стрпети се*). Међутим, наведено се не би могло применити на придеве *приштајив* и *шуљајив* (од *пришт* и *шуљ*), *чукљајив* (од *чукаљ*, при чему је граматичка основа *чукаљ-* послужила за творбenu), као ни на *вучаљив* (од мотивног глагола *вући*). Узевши у обзир све наведено и не правећи разлику у мотивацији наведених, и иначе малобројних, примера – и по разноврсности и по фреквентности (последња Гугл претрага од 9. 3. 2018. давала је за поменуте придеве фреквенцију од 0 до 8), не сматрамо да је нужно уносити анализу са укључивањем тематских вокала код именица у творбени процес, што свакако није уобичајено у творбеној србистичкој литератури.

Нема ни придева на *-јљив* у електронском *Корпусу савременог српског језика*, али их има у ексцерпираној грађи: *бројљив* (21⁸³), *брујљив* (0), *(не)затајљив* (*затајљив* 0, *незатајљив* 3), *одвојљив* (16), *освојљив* (21), *пребројљив* (2), *раздвојљив* (3), *сојљив* (0), *(не)усвојљив* (*усвојљив* 258, *неусвојљив* 1). Управо ови примери са основама на *ј* показују примарност суфикса *-љив* у савременом српском језику. Дакле, упркос фонолошкој сличности *ј* и *љ* (сонанти, предњонепчани, меки сугласници), суфикс *-љив* додаје се на основе које се завршавају на *ј*. Озвучавање краја основе није типично, а присутно је у примеру попут *инадљив*, у коме се на крају основе јавља *д* уместо *т* из мотивне речи (глагол *инатити се*).

Стране мотивне речи се код придева на *-(љ)ив* јављају изузетно ретко и ускоспецифично, терминолошки, попут примера *есконтљив* и *францљив*. Иако малобројни, и ти примери указују на примарност суфикса *-љив*. Сви раније у тексту поменути примери показују да су мотивне речи придева на *-(љ)ив* домаћег, словенског порекла. Чак и међу њима има неубичајених придева за говорнике савременог српског језика, као што су *покучив*, *шкрапљив* (од *шкрапа* „а. узак браздаст усек, пукотина између оштрих гребена у голој кречњачкој стени у крашком пределу (један од облика крашког рељефа). б. удубљење левкастог облика у крашкој области, пониква” РСЈ 2007) и *употљив* („ознојив”), а за неке и изостају одредница и значење у РСЈ 2007, попут *скречљив*, *шусљив*.

Посматрајући различите основе које иду уз суфиксе *-љив*, *-ив* и *-јив* у фаворизованим и нефаворизованим околностима, апсолутни бројеви су за посматране суфиксе следећи: за *-љив* 614–784⁸⁴, за *-ив* 308–362, за *-јив* 51–294, а њихови нормализовани бројеви у односу на број свих придева на *-(љ)ив* крећу се на следећи начин: за *-љив* 0,5049 – 0,6447, за *-ив* 0,2533 – 0,304, за *-јив* 0,0419 – 0,2418. Иако је најмање оних придева са *-јив*, највећи распон је управо међу њима када су нефаворизовани и када су фаворизовани. Тај податак указује на нестабилност *-јив* као суфикса у савременом српском језику и упућује нас на то да је у питању само остатак старијег стања. Као суфикс, *-јив* једино недвосмислено постоји у резултату *њ* основа на *н*, а код таквих основа могу стајати и *-љив* и *-ив* (уп. *одбрањив*, *одбранљив* и *одбранив*), што је још конкретнији показатељ да је резидуал и да није самосталан. То посебно

⁸³ У заградама дајемо податке о фреквентности добијене Гугл претрагом извршеном 9. 3. 2018.

⁸⁴ Први број представља нефаворизовани приступ, а други фаворизовани за конкретни суфикс.

показују струјни сугласници *с* и *з*, који имају могућност јотовања, а доминантно су неграматични са *-јив*, док се јављају са *-ив* и *-љив* (уп. *односив* и *??одношив*).

Суфикс *-љив* и те како доминира над преостала два с обзиром на број регистрованих, потврђених⁸⁵ основа уз које иде. Прво, и када су искључени придеви са вишеструком мотивацијом, *-љив* се јавља уз двоструко више различитих основа од *-ив*, а уз око шест пута више творбених основа од *-јив*. Чак и кад поредимо ова три суфикса према фаворизованим контекстима броја различитих основа уз које иду, бројне вредности су у корист *-љив*, више од двоструког броја основа са *-ив* и *-јив* појединачно. Ни у једном случају број основа у споју са *-љив* није мањи од броја оних уз *-ив* и *-јив* заједно. Процентуална заступљеност уз минимално и максимално фаворизовање суфикса *-љив* увек иде њему у прилог, што се види из заступљености међу посматраним придевима у распону од 50,49 до 64,47 процената у грађи.

За задњонепчане сугласнике на крају основе Стјепан Бабић (1986: 423) наводи да иду само уз суфикс *-љив*. Међутим, међу примерима у нашој грађи издвајамо оне који би се могли мотивисати глаголима чија се основа завршава сугласником *к*, *г*, док за *х* нисмо пронашли пример у грађи, што не значи да искључујемо ту могућност: *изрецив*, *(не)порецив* (са *-ив*) и *достижив*, *избежив*, *лажив*, *непостижив*, *(не)престижив*, *(не)опоречив*, *(не)поречив* (са *-јив* или *-ив*). Према томе, рекли бисмо да је јака тенденција основа на задњонепчани сугласник да иду уз суфикс *-љив*, а не уз *-ив* или *-јив*. Ту тенденцију можемо проверити и путем тзв. потенцијалних речи, на пример од страних основа на задњонепчани сугласник попут *лајк-* од глагола *лајковати*, при чему бисмо добили придев попут *лајкљив*, а не би били могући пандани са *-ив*, нити *-јив* (**лајкив*, **лајчив*).

Код зубних сугласника на крају творбене основе такође је јасно изражена тенденција ка *-љив* – око 33,14 % недвосмислених примера. Мање је изражена тенденција за алвеоларне – око 21,85 %, будући да *л* и *н* теже јотовању са *-јив*, конкретно 90,9 % основа на *л* и 51,58 % оних на *н* имају суфикс *-јив*, с тим што је *-јив* недвосмислено суфикс само код основа на *н*. Затим, код основа на уснене сугласнике завршетак је доминантно *-љив* (суфикс *-љив* или *-јив*, у зависности од тога који фаворизујемо у анализи, будући да дају исти резултат), и то чак за 84,18 % основа на

⁸⁵ Будући да су примери ексцерпирани из речника, на тај начин уједначили смо приступ суфиксима, што не значи да се у говору не јављају и не би могли јавити још неки придеви са овим суфиксима, посебно с обзиром на њихову продуктивност, о којој ће бити речи у поглављу 5.

лабијале. Што се тиче основа на предњонепчане сугласнике, у анализи без вишеструко мотивисаних придева уз суфикс *-љив* има 59,81 % (нема недвосмислених придева са *-јив* и основом на предњонепчани сугласник), док при анализи са фаворизованим *-ив* или *-јив*, основа уз суфикс *-љив* има око половине: 49,04 %.

Када се посматра подела сугласника на крају основе по начину изговора, изражена је тежња ка *-љив* у односу на *-ив* и *-јив* уз праскаве и струјне сугласнике. За примере без творбених недоумица проценат праскавих и струјних сугласника уз *-љив* редом износи: 68,56 %, и 62,25 %. Сонанти и сливени само су нешто бројнији на крају основе уз *-љив* него уз преостала два у збиру. Што се тиче поделе по звучности завршних фонема творбене основе, ту преовладавају основе са *-љив* у оба случаја. Дупло их је више него различитих основа са *-ив*, што је и општа заступљеност основа са *-љив* у односу на оне са *-ив*, а уз сонанте је број основа са *-љив* готово уједначен са бројем основа уз *-ив* и *-јив* заједно.

Након свих фаворизованих сценарија са творбено потенцијално вишеструко мотивисаним придевима на *-(љ)ив*, као и издвојених примера без вишеструке мотивације у вези са статусом суфикса *-љив*, *-ив* и *-јив* у српском језику, у дискусији у наставку коментаришемо примере који нису (неопходно) изведени од самосталног суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив*, већ од сложеног суфикса који садржи завршетак *-(љ)ив*. Иако нису често у употреби, могу индиректно допринети закључцима о статусу *-љив*, *-ив* и *-јив*. Ради се о примерима попут: *дарежљив* (31.700), *зеленчив* (2), *кичељив* (54), *кључајив* (0), *лежећив* (3), *летећив* (3), *лећајив* (5), *молећив* (8160), *мучаљив* (3500), *прашњив* (198), *пријемчив* (15.100), *прилепчив* (306), *примчив* (2), *приштајив* (0), *седећив* (0), *сипутљив* (7), *?смејуљив* (0), *спаваћив* (6), *спавежљив* (0), *?справедљив* (46), *срамежљив* (29.900), *стрпелив* (7), *трпежљив* (94), *трпелив* (9930), *тугаљив* (8540), *ужежљив* (2), *хрипутљив* (12), *чукљајив* (6), *шуљајив* (2), *шуљчив* (1)⁸⁶.

Већина наведених примера са сложеним суфиксом, или бар могућим творбеним тумачењем са сложеним суфиксом с обзиром на одговарајућу основу, као што и број потврда употребе говори на основу претраге и на основу искуства изворних говорника, заправо показује да су застарели, са архаичним значењем, често и непознатим говорницима савременог српског језика. Уобичајени/фреквентни су *дарежљив*, *срамежљив*, *молећив*, *мучаљив*, *тугаљив*, *пријемчив*, *трпелив*.

⁸⁶ Гугл претрага извршена 1. 8. 2017.

Примере *дарежљив* и *срамежљив* мотивишемо редукованом глаголском основном глагола *даровати* и *срамити се* (*дар-* и *срам-*), а на њих је додат сложени суфикс *-ежљив*, као и у примерима *спавежљив* (од редуковане основе глагола *спавати*, односно *спав-*), *трпежљив* (од редуковане основе глагола *трпети*, односно *трп-*). У неким сличним примерима, попут *дремежљив*, према формалном критеријуму, искључујући семантику, придев би се могао мотивисати именицом на *-еж* (овде *дремеж*). Ипак, није свуда случај да постоји одговарајућа именица на *-еж*, али би могла бити прелазна форма без обзира на постојање саме именице на *-еж* (у примерима попут *дарежљив*, где очигледно не постоји именица на *-еж дареж*). Издвајамо да се у оваквим примерима као завршни део сложеног суфикса не јавља *-ив*, него увек *-љив*. Клајн (2003: 287) такође издваја *-ежљив* као сложени самостални суфикс.

У примерима попут *лежећив*, *летећив*, *молећив*, *седећив*, семантички критеријум је врло важан у творбеној анализи, која упућује на редуковане основе глагола *лежати*, *летети*, *молити*, *седети* и сложени суфикс *-ећив*. Чисто формални критеријум ишао би у корист крњег облика глаголског прилога садашњег и суфикса *-ив*. Иако са мало потврда примера у савременом српском језику, на статус *-ећив* као сложеног суфикса може упутити и постојање сложеног суфикса *-аћив*, као у *спаваћив*, где основа очигледно није окрњени глаголски прилог садашњи, који сам цео гласи *спавајући*. Оно што би их могло објединити и творбено поједноставити анализу била би основа придева на *-ћи* који свуда постоји, било као онај настао конверзијом (*летећи* тањир), било као изведен суфиксом *-аћи* (*спаваћа* кола), али неки формално не постоје као придеви настали конверзијом (**молећи* поглед). Клајн (2003: 288) издваја суфикс *-ћив* (објашњава га као спој *-ћи* и *-ив*), који се додаје на основу од трећег лица јединице презента, а у случају придева *спаваћив* каже да је основа инфинитивна или презентска, што додатно компликује анализу. Чини нам се као боље образложење да се ради о сложеном суфиксу *-ећив/-аћив* него да тип творбене основе толико варира код изведеница на *-(љ)ив*.

Сложени суфикс *-чив* постоји у примерима од глаголских редукованих основа (од глагола *прилепити* и *примити*, на пример, односно *прилеп-* и *прим-*): *прилепчив*, *примчив*, али и од именичких *пријем-* (девербативна) и *шуљ-*: *пријемчив* и *шуљчив*, те смо нашли потврду и од придевске основе *зелен-*: *зеленчив*. Осим *пријемчив*, сви остали придеви на *-чив* су архаични.

Постојање сложених суфикса *-ељив*, *-аљив* и *-а(ј)ив* видљиво је у следећим придевима: *кичељив*, *стрпељив*, *трпељив*; *мучаљив*, *тугаљив*; *кључајив*, *лећајив*,

приштајив, чукљајив, шуљајив. Неки од наведених придева имају и пандане само са *-љив*, попут *стрпљив, трпљив, мучљив*, али им се семантика може разликовати. У неким случајевима формално може изгледати да је *-љив* додато на пуну глаголску основу или на целу именицу. Друго одмах искључујемо с обзиром на то да у процесу чисте суфиксације никада не учествује цела именица него њена граматичка основа, што се најбоље види код именица треће Стевановићеве врсте као мотивних (од мотивне именице *жена – женин*, не **женаин*). Отуда је и *тугаљив* са суфиксом *-аљив*, као и *мучаљив* од редуковане глаголске основе и поменутог сложеног суфикса. Завршетак *-јив* у сложеном суфиксу *-ајив* може се тумачити и хијатом, будући да се јављају и са *-аив*, те није доказ о активности *-јив*, нити о његовом јављању на површинској структури. Чак и да јесте, показивао би само некадашњу активност и резидуални статус у савременом српском језику.

Засновано на анализи у претходним одељцима, која показује да је изразито већи број различитих основа са суфиксом *-љив*, закључујемо да је управо овај суфикс први који изворни говорници српског језика усвоје, а не *-ив* или *-јив*. Самим тим што га првог усвоје, он је и први који претпоставе када неки пример дозвољава више анализа.⁸⁷ Под актуелним статусом морфеме *-јив*, фонолошки гледано, не сматрамо потпуну самосталност суфикса, односно одвојеност од *-љив*, будући да се *-јив* ни у једном придеву не задржава у том облику, већ јотује основу, а на површинској структури је и у том случају доминантно видљив завршетак *-(љ)ив*.

Могућност да се суфикси *-љив* и *-ив* усвајају посебно, односно одвојено, одбацили смо не само из разлога веће бројности различитих основа уз првонаведени суфикс већ и зато што је *-љив* немаркирано – обухвата шири опсег значења од *-ив*. Уколико је могућ облик на *-љив*, не мора неопходно да значи да постоји и пандан са *-ив*: *црвљив*, али не и **црвив*, *свадљив*, али не и **свадив*, *(на)прављив*, али не и **(на)правив* и сл. Напомињемо да смо овде наведене постојеће придеве и њихове неграматичне пандане навели тако да се разликују по типу значења (појмове активности, пасивности, субјекатске и објекатске оријентације увели смо у трећем

⁸⁷ Пример из академске праксе који иде у корист овој тврдњи јесте и да студенти Србистике на трећој години студија на часовима из области творбе речи у примерима попут *лепљив* прво претпоставе суфикс *-љив*, али, будући да су упознати са појавом јотовања лабијала, чак често сами, мислећи да су погрешили, одмах коригују одговор у *-јив* као суфикс. Таква анализа са *-јив* више наликује реконструкцији него одразу савременог стања у српском језику.

поглављу), а да је увек превагнуло *-љив*, а не *-ив*. *Црвљив* означава да је нешто пуно црва, *свадљив* да је неко склон свађању, а *направљив* да се нешто може направити.

Да бисмо прецизније могли да упоредимо однос *-љив* и *-ив* у смислу примарности и активности суфикса, из грађе наводимо и велики број примера са *-љив* који немају граматичан пандан на *-ив*. То су примери попут: *гадљив*, *голицљив*, *есконтљив*, *љубопитљив*, *намигљив*, *одвугљив*, *(не)оповргљив*, *помицљив*, *проницљив*, *распознатљив*⁸⁸, *смрдљив*, *убодљив*, *уједљив*, *урокљив*, *францљив*, *шапутљив*, *ишакљив*. Само овај издвојени број придева који могу имати *-љив*, али не и пандан на *-ив*, упадљиво је већи него за обрнуту ситуацију, када се *-ив* не може заменити са *-љив*. Дакле, у менталном лексикону говорника српског језика нису очекивани следећи облици, које сврставамо у неграматичне: **гадив*, **голицив*, **есконтив*, **љубопитив*, **намигив* (нити **намижив*), **одвугив* (нити **одвужив*), **(не)оповргив* (*??оповржив*, *??оповрзив*), **помицив*, **проницив*, **распознатив*, **смрдив*, *??убодив*, *??уједив*, **урокив*, **францив*, **шапутив*, **ишакив*. Сваки од наведених неприхватљивих облика за изворне говорнике српског језика проверили смо и интернет претрагом, посматрајући интернет као највећу базу. Број потврда је, с обзиром на величину интернета као корпуса, занемарљив чак и када се јави потврда, а врло често се баш у тим случајевима помиње као неграматични облик или је у питању словна грешка: **гадив* (1), **голицив* (0), **есконтив* (0), *??љубопитив* (369), **намигив* (0) (нити **намижив* (0)), **одвугив* (0) (нити **одвужив* (0)), **(не)оповргив* (1) (*??оповржив* (3), *??оповрзив* (1)), **помицив* (0), **проницив* (127), **распознатив* (2), **смрдив* (2), *??убодив* (1), *??уједив* (3), **урокив* (0) (*??урочив*⁸⁹ (0)), **францив* (0), **шапутив* (0), **ишакив* (0).⁹⁰

Ради бољег увида да је *-љив* доминантније у српском језику од *-ив*, показаћемо и изразито мањим бројем примера у којима може стајати *-ив*, а не може *-љив* из фонолошких разлога. Такви су придеви са творбеним основама које се завршавају сугласничким групама *гр*, *тр*, *зр*, *дњ*, *жд*, *зд*, *вч*, јер би се додавањем суфикса *-љив* у

⁸⁸ Код основа од окрњеног инфинитива примећујемо доследну тежњу ка *-љив*: *забитљив*, *клонутљив*, *(не)повитљив*, *податљив*, *прегнутљив*, *препознатљив*, *савитљив*, *сазнатљив*, *снетљив*, *спознатљив*, *чезнутљив*, неграматични би били пандани са *-ив*: **забитив*, **клонутив*, **(не)повитив*, **податив*, **прегнутив*, **препознатив*, **савитив*, **сазнатив*, **снетив*, **спознатив*, **чезнутив*.

⁸⁹ Семантика би у случају овог примера могла одиграти улогу у употреби и *-ив* насупротив *-љив* у одговарајућем контексту: *урокљив* „[онај који урекне]”, *урочив* „[оно што може бити урекнута, онај који може бити урекнут]”.

⁹⁰ Гугл претрага извршена је 1. 8. 2017. године.

том случају створила трочлана сугласичка група, фонолошки још тежа за изговор. Наводимо све примере из грађе са поменутиим сугласничким групама, који су и у *Прилогу б*: *ветрив, даждив, изветрив, игрив, наводњив, обазрив, (не)обуздив, подозрев, презрив, прозрив, (не)смотрив, снатрив, сумњив, уновчив*, док пандани са *-љив* нису могући, нити уобичајени у употреби, а доминантно теже неграматичности: **ветрљив, *даждљив, *изветрљив, *игрљив, *наводњљив, *обазрљив, *обуздљив, *подозрљив, *презрљив, *прозрљив, *(не)смотрљив, *снатрљив* (0), *сумњљив* (4), *уновчљив*.

Још је Стевановић (1981: 553) приметио да је код сугласничких основа на *р* које испред себе имају још један сугласник тежња да се дода суфикс *-ив* јер би додавањем *-љив* *р* постало вокално, што илуструје придевима попут *неободрив, неодобрив, неумудрив, ненадмудрив, неорабрив*, али не и **неободрљив, *неодобрљив, *неумудрљив, *ненадмудрљив, *неорабрљив* – „то би мењало облик ови речи у мери која би довела у питање и само значење њихово” (Стевановић 1981: 553).

У поменутиим примерима је због сугласничком групе на крају творбене основе и избегавањем даљег усложњавања сугласником *љ* из суфикса *-љив*, суфикс *-ив* заправо једини избор. На пример, уколико би се конкретно на основе *изветр-*, *проветр-*, *игр-* и слично додало *-љив*, то би за последицу имало да *р* из основе у хипотетичким примерима попут **изветрљив, *проветрљив* и **игрљив* постане вокално.

Стјепан Бабић (1986: 423) посебно је за сугласничке групе *гр, тр, зр, вч* и *пћ* нагласио да иду само уз *-ив*, а ми смо ту листу мало проширили. Интернет претрагом проверили смо све поменуте неграматичне примере са *-љив*, а резултати показују да се чак и они јављају, макар као хапакси, једном, па све до 4510 пута за пример *уновчљив*, за какве примере Бабић наводи да се користе само са *-ив*. Примери попут *уновчљив* иду у прилог нашој тврдњи да је *-љив* примарни суфикс у савременом српском језику. Конкретни бројеви потврда добијени Гугл претрагом⁹¹ су: **ветрљив* (1), **даждљив* (0), **изветрљив* (0), **игрљив* (55), **наводњљив* (0), **обазрљив* (10), **обуздљив* (1), **подозрљив* (1), **презрљив* (0), **прозрљив* (3), **(не)смотрљив* (0), **снатрљив* (0), **сумњљив* (4), **уновчљив* (4510). Тежња ка *-љив* видљива је управо у овим потврдама у разговорном стилу, спонтаном писању на интернету, попут коментара. Да закључимо, најбољи доказ за примарност *-љив* јесте да се у већем броју случајева поред постојећег облика на *-ив* може извести и онај са *-љив*, што смо показали и на групи придева који се завршавају на *-јљив*.

⁹¹ Гугл претрага извршена је 1. 8. 2017. године.

Став Стјепана Бабића (1986: 423), који укључује и нормативни аспект, јесте да „[o]stale osnove [Изузима оне које се завршавају на *љ*, *њ*, сугласничке групе *гр*, *тр*, *зр*, *вч*, *пћ*, основе на ненепчани сугласник и конкретан пример *отуђив* будући да за поменуте основе наводи да иду само са *-ив*, као и основе на *к*, *г*, *х*, за које каже да иду само уз *-љив*. За основе на *ц* каже да су ретке, а да нема примера за основе на *џ*, *Ѣ* и *ћ*.] добивају *-ив* и *-љив*, али су придеви са *-ив* већином ријетки и с малом честотом, тако да се за књижевни језик може поставити правило: кад могу оба суфикса, препоручљивије је употријебити придев с *-љив*”. Бабић на истој страни наводи да су „обично ријетки по употријеби” *бљувив*, *доказив*, *изберив*, *колебив*, *ложив*, *мазив*, *савладив*, *утјерив*, *згрушив*.

Са становишта савременог српског језика, чак и неки од наведених примера нису толико мало фреквентни, нити неуобичајени: *доказив* (21.200⁹²), *савладив* (6650), *мазив* (5980), *ложив* (639), *колебив* (93). Сличан став у вези са нормативним аспектом облика на *-ив* – у случају када постоји и облик на *-љив* уз исту основу – наводи Томо Маретић (1963: 375), дајући предност облицима на *-љив*: „Mislím da nije dobro što se takvi pridjevi u pisaca nalaze s nastavkom *-iv* mjesto *-ljiv*: *nedokučiv*. Iv. 75, *nevidiv*. Lj. 94, 142 (u toga se pisca nalazi i *vidiv* mjesto *vidljiv*. 142, 176)”.

У целом овом поглављу статусу морфема *-љив*, *-ив* и *-јив* у савременом српском језику пришли смо из фонолошко-морфолошког угла. Ради свеобухватније дискусије и прецизнијих закључака, осврнућемо се још и на статус примарног суфикса релевантан семантички аспект посматраних примера у грађи када је семантика разлог за употребу два различита суфикса ради диференцирања значења. Такође, тврдње о примарном суфиксу *-љив* и поређење активности *-љив* и *-ив* не би биле потпуне без показивања на примерима да *-љив* заиста има шири опсег значења од *-ив*, да су управо придеви на *-љив* они који могу бити вишезначни и лексикализовани, а да се *-ив* од истих основа употребљава за диференцирање значења. У трећем поглављу дали смо семантички аспект анализе свих придева на *-(љ)ив*, а продуктивношћу се посебно бавимо у петом.

Суфикс *-ив* се, посебно у случајевима јављања *-љив* и *-ив* уз исту творбену основу, специјализовао за објекатски оријентисана модална значења, док *-љив* полази од скаларног субјекатски оријентисаног значења, преко модално-скаларног, па до модалног објекатски оријентисаног. Отуда није неопходно истовремено усвајање *-љив* и *-ив*, већ је други важан за накнадну семантичку диференцијацију уз исту основу, било

⁹² Бројеви у заградама представљају фреквентност конкретних придева добијену Гугл претрагом 18. 7. 2017.

да се ради о опозицији скаларно–нескаларно, односно скаларно–модално значење: *горљив* „[који гори]”⁹³ и *горив* „[који може да гори]”, било да је у питању само опозиција објекатска–субјекатска оријентација код вишезначних придева са *-љив*: *примљив* „који се лако прима” (објекатска оријентација), *примљив* „који лако прима” (субјекатска оријентација). Истичемо и значај аргументске структуре мотивних речи (најчешће глагола). Конкретно, придеви попут *брбљив* и *избрбљив* садрже исти суфикс и мотивисани су глаголима из видског пара *брбљати–избрбљати*, од којих је први несвршени, ателичан и прелазни, а други свршени, теличан и прелазни, али сами придеви немају исте значењске компоненте. *Брбљив* је квалификативни придев, са субјекатско оријентисаним, скаларним значењем „који брбља”, док је *избрбљив*, у значењу „што се може избрбљати”, модалног, објекатски оријентисаног значења.

Ипак, још Стевановић (1981: 556) примећује да су придеви *обазрив* и *необазрив* на *-ив*, а имају субјекатско значење, а *мерљив* и *немерљив*, *остварљив*, *подмитљив*, *савладљив* објекатско, иако су са *-љив*, те из тог разлога говоримо о доминантној тенденцији, а не о правилима.

Диференцијација значења придева са суфиксима *-љив* и *-ив* не мора нужно да се јави у случајевима свршених прелазних теличних глагола као мотивних, што потврђују парови придева са истом творбеном основом попут *испричљив* и *?испричив* „који се може испричати”. Због језичке економије увек ће један члан пара бити употребљиванији и „обичнији” за изворне говорнике. Са друге стране, од несвршеног глагола *причати* као мотивног добијен је квалификативни придев *причљив*, док *?причив* није у истој мери прихватљив за изворне говорнике српског језика, чак је и маргинализован. Наведено показује примарност *-љив*, које карактерише већа разноврсност, односно нијансираност значења од *-ив*, иако *-ив* фонолошки може стајати уз исте основе као *-љив* (осим *-ив* уз вокално *p*).

⁹³ Значења у угластим заградама су композиционална и нису из речника, већ смо их сами осмишљавали у складу са придевом, његовим значењем, мотивном речи да би реченична парафраза значења придева била што адекватнија. Управо за пар *горљив–горив* и само за њега Стјепан Бабић (1986: 423) наводи постојање диференцираности значења облика на *-љив* и *-ив* са истом основом, наводећи их у синтагмама *гориво дрво* и *горљив човек*. Сагласни смо да има разлике у значењу, што наводимо и у тексту, али издвајамо и лексикографске дефиниције из РМС 2007, према којима придев *горљив* заправо има шире значење од *горив*, које је синонимно са првим значењем *горљив* „који може да гори, који лако гори, запаљив”. Остала значења придева *горљив* су пренесена, попут „ватрен, одушевљен, здушан”.

Карактеристично за придеве са суфиксом *-љив* јесте да су они доминантни међу вишезначним придевима, што такође упућује на шири опсег значења придева са суфиксом *-љив* од *-ив* и *-јив*, те на преплитање значењских компоненти скаларности и модалности. Овде ћемо само навести те вишезначне придеве, а у трећем поглављу бавили смо се значењима придева и компонентама тих значења: *бодљив*, *болешиљив*, *варљив*^{2, 94}, *видљив*, *гадљив*, *говорљив*, *грабљив*, *грожљив*, *дељив*, *димљив*, *досетљив*, *дражљив*, *забрањив*, *заношљив*, *запаљив*, *запамтљив*, *збунљив/збуњив*, *лажљив*, *надраж(љ)ив*, *невљив*, *плачљив*, *плашљив*, *повер(љ)ив*, *покретљив*, *поучљив*, *примљив*, *променљив/промењив*, *пропадљив*, *раздраж(љ)ив*, *реш(љ)ив*, *саблажњив*, *слутљив*, *страшљив*, *сумњив*, *трпељив*, *трпљив*, *тугаљив*, *убедљив*, *увредљив*, *узбудљив*, *уморљив*, *уочљив*.

У случају пара са истом основом, уколико се значење лексикализује, (и) такво некомпозиционално значење преузима облик на *-љив*, на пример: *поверљив* „[који не треба свако да види или зна]”, „који није за јавност, који се мора тајити”, док за *поверив* остаје композиционо значење „[који се може поверити]”. Други случај је лексикализован облик на *-љив* без пандана на *-ив*, попут: *радљив* у значењу „радан, вредан, марљив, радишан”. Код придева на *-(љ)ив* није изражена лексикализација, а наводимо још неколико недвосмислених примера лексикализација: *марљив* „вредан”, *неустрашив* „смео, одважан, храбар”, *урачунљив* „који се сматра да је здраве памети”.

4.7. Закључне напомене

У овом поглављу испитани су суфикси *-љив*, *-ив*, *-јив* из угла три различита сценарија творбене фаворизованости, по један за сваки од њих у случају вишеструке мотивације придева на *-(љ)ив*. И општи аспект творбене анализе, са искљученим творбено вишесмисленим примерима – указивао је на *-љив* као доминантан, примаран суфикс, а то је касније потврдила и анализа са фаворизованим *-љив*. Као суфикс, *-јив* се фонолошки показао као резидул и превасходно се његово постојање сматра последицом јотовања творбених основа, и то оних на *н*, које увек имају пандане са *-љив* и *-ив*. Творбена анализа са *-јив*, осим код основа на *н* које се јотује у *њ*, сматрамо да није у духу савременог српског језика ни код јотованих лабијала *п*, *б*, *м*, *в* ни код алвеоларног *л*, већ је треба тумачити примарним суфиксом *-љив*. Као што смо поменули и као што се

⁹⁴ Придев мотивисан глаголом *варити*.

види у грађи, суфикс *-јив* не постоји у површинској структури и никада није видљив, већ се реконструише.

О примарности *-љив* у односу на *-ив* закључили смо на основу бројности основа са *-ив* које могу имати и *-љив*, при чему је обрнуто мање изражено и често доводи до неграматичних и тешко прихватљивих примера за изворне говорнике српског језика, који су од рођења и чешће изложени облицима на *-љив* него на *-ив*. Из семантичког угла, о примарности *-љив* такође говори и шири опсег значења од *-ив*, те су управо придеви на *-љив* они који могу бити вишезначни и лексикализовани, а придев са *-ив* од истих основа као и *-љив* употребљава се за диференцирање значења.

Потпуно семантички аспект анализе придева на *-љив* дали смо у трећем поглављу, а продуктивношћу се посебно бавимо у наредном поглављу.

V ПРИДЕВИ СА ИСТИМ ОСНОВАМА И ВАРИЈАЦИЈОМ СУФИКСА -ИВ/-ЉИВ/-ЈИВ

5.1. Увод

Предмет истраживања у овом поглављу су придеви на *-(љ)ив* са истом основом који могу имати варијанте са различитим суфиксима, конкретно *-ив*, *-јив* и *-љив*, при чему нема међусобних разлика у значењу (нпр. *победив–победљив* „који се може победити” и *непобедив–непобедљив* „који се не може победити”, односно „који није побед(љ)ив”). Ненегирани придеви посматрају се одвојено од негираних из разлога што су први настали суфиксацијом, најчешће од мотивног глагола, а други префиксацијом, доследно од одговарајућег ненегираног придева. Разлог за навођење података и о негираним придевима је поређење података са ненегираним, али и као увод у наредно поглавље, посвећено специфичностима свих негираних придева на *-(љ)ив*.

Циљ нам је да код придева на *-(љ)ив* анализом која обухвата комбиновање различитих суфикса са истом основом и на основу бројности таквих придева, помоћу добијених прецизних података о продуктивности анализираних суфикса, почевши од „сирових”, апсолутних бројева, а затим и користећи математичке формуле у литератури већ осмишљене за израчунавање продуктивности суфикса помоћу хапакса – дођемо до закључака на следећа истраживачка питања:

- 1) Да ли је у случају појаве више придева на *-(љ)ив* са истом основом увек у питању пар примера или је могућ и трочлани низ?
- 2) Да ли се такви примери изводе двама или трима суфиксима, односно да ли у савременом српском језику, поред суфикса *-ив* и *-љив*, постоји и суфикс *-јив*?
- 3) Да ли на могућност избора више суфикса уз исту основу (више) утичу граматичке одлике мотивне речи (нпр. глаголски вид) или семантика самог придева (нпр. актив/пасив или субјекатска/објекатска оријентација)?

Прво наводимо аргументе за коришћење *Гугла* као корпуса у овом поглављу, затим методолошке поставке самог истраживања, уз фреквентности свих анализираних придева и њихових мотивних речи датих у *Прилогу 10*. У *Прилогу 8* дата је фреквенција придева на *-(љ)ив* са истим основама и различитим суфиксима, а на крају је дискусија

свих резултата и примећених специфичности с обзиром на постављена истраживачка питања.

Без обзира на то да ли за неки језик постоји анотирани корпус или пак више њих, у корпусној лингвистици све је чешће претраживање података помоћу *Гугла*. У корист легитимности грађе и разноврсности података експлицитно је говорило више аутора, попут: Фераресија (2009), Димера (2011), Смара и Гроуа (2002). Конкретније, Ферареси (2009: 1) сматра да „интернет може бити коришћен у лингвистичке сврхе ако се схвати као огроман корпус”. Посебно је истакао могућност претраживања значења (и употребе) термина у различитим областима циљаног језика, па и (постојања) конкретних фраза, али се усредредио на проблем превођења. Такође, битно је нагласити да се претраживане речи или спојени речи (у најширем смислу) као резултат претраге добијају у контексту, што умногоме олакшава анализу и потврђује да се заиста ради о „виртуелном корпусу”. Стивен Димер (2011) такође говори у корист коришћења *Гугл* сервиса као корпуса, уз, подразумева се, адекватну методологију, а даје и своје истраживање о променама у вези са префиксацијом глагола у енглеском језику. Смар и Гроу (2002: 8) закључују да је интернет „највећа и најажуриранија збирка доступних текстова”. Његов потенцијал у научним истраживањима виде уз употребу алата попут *GoogleLing*, поготово уз њихово даље усавршавање.

Нама су у овом поглављу од значаја потврде за постојање парова/низова придевских облика на *-(љ)ив* (са истом основом), као и њихова фреквентност, при чему је предност *Гугла* у односу на остале корпусе то што је изнијансиран, односно што даје веће разлике у фреквентности облика у односу на друге доступне корпусе у српском језику. У *Лексичко-фреквенцијском корпусу* (Арсенијевић 2015) код придева на *-(љ)ив* било је нереално много хапакса (787, од укупно 1232 примера), чак и за оне примере који су говорницима српског језика сасвим уобичајени и који се често употребљавају (нпр. *дремљив*, *жалостив*, *растегљив*, *узбудљив*, *шаљив*), па га нисмо користили у овом поглављу за испитивање варијантности суфикса, односно за њихово јављање уз исте основе. Такође, из истог разлога – мањег броја потврда (значајно мањи број хапакса), док за неке облике уопште нема потврда (претпостављамо због функционалностилских ограничења), те и не тако великих међусобних разлика – за ову врсту анализе мање користан од *Гугла* је и постојећи *Корпус савременог српског језика* Математичког факултета у Београду. На крају, још један аргумент који смо имали приликом опредељивања за *Гугл* претрагу јесте разноврсност тема, контекста и регистара, те је

самим тим омогућено више различитих контекста, више разговорног стила, као и већи уплив у остале стилове.

Фреквентност конкретних придева на *-(љ)ив* проверавана је у истом дану, у континуитету, чиме смо желели да их уједначимо према том аспекту – будући да ћемо се бавити управо упоређивањем *бројних* вредности које показују њихову фреквентност у *истом* тренутку.⁹⁵ За бољи увид у придеве које и какве овде анализирамо послужио нам је и *Обратни речник српског језика*, који обухвата грађу из више речника савременог српског (и српскохрватског) језика. Анализирани су сви придеви на *-(љ)ив* који имају исту основу, односно мотивну реч, и више могућих суфикса.

Структура овог поглавља је следећа: у одељку 5.2. дајемо досадашња истраживања у вези са ставовима о продуктивности суфикса *-ив/-љив/-јив*. Истичемо да се ради о ставовима, будући да подаци нису засновани на формулама за продуктивност, које су тренутно популарне у творбеним истраживањима страних аутора. Саме формуле детаљније ћемо образложити. Поређењем фреквентности придева на *-(љ)ив* са истом основом бавимо се у одељку 5.3. Односом негираних и ненегираних парова примера бавимо се у одељку 5.4, а односом самих форманата *-ив, -љив, -јив* уз исте основе у одељку 5.5, те продуктивношћу ова три суфикса у одељку 5.6. Дискусија и закључна разматрања дати су у одељку 5.7.

5.2. Досадашња истраживања

Иако смо у другом поглављу, односно у теоријском делу дисертације, дали детаљнији преглед србистичке (сербокроатистичке) литературе о придевима на *-(љ)ив*, овде дајемо кратку дискусију о завршетку *-(љ)ив* и суфиксима *-ив, -љив и -јив*. У литератури нема дилеме о томе да доприносе истим значењима и да се у том смислу ради о „једном” или, боље рећи, јединственом суфиксу. Са друге стране, полемике су заправо у вези са постојањем суфикса *-јив*. Једна могућност је да као творбени форманти постоје *-ив, -љив и -јив*, а друга је да као творбени форманти постоје само *-ив* и *-љив*.

⁹⁵ Начином претраге (конкретним придевом под наводницима и типичним српским (српскохрватским) негираним обликом помоћног глагола *није*) ограничили смо се на релевантне податке и тако их „нормализовали”. Тај поступак примењивали смо у свим Гугл претрагама.

Са синхронијске тачке гледишта, Стјепан Бабић (1966) говори о суфиксу *-јив*, паралелно са *-ив* и *-љив*, као и Јања Шакић (1965), док Михаило Стевановић (1981: 550–558) издваја само *-ив* и *-љив* као суфиксе. Затим, Рајна Драгићевић (2001) не обрађује посебно оне придеве са *-јив* којима се означавају људске особине због малобројности у грађи, али га назива творбеним формантом *-јив*, према Бабићу, док Клајн (2003: 281–288) *-јив* помиње само када цитира друге ауторе, из чега произлази да се имплицитно оградио само на *-ив* и *-љив* као суфиксе.

Наводимо опречна мишљења о учесталости придева на *-ив* и *-љив*. Рајна Драгићевић (2001: 99) закључује следеће: „Данас је осамостаљени творбени формант *-љив* много продуктивнији од форманта *-ив*”. Са друге стране, и сама истиче да не треба занемарити ни констатацију Михаила Стевановића из 1963. године да „у данашњих писаца и у данашњој дневној штампи знатно више срећемо придеве с наставком *-ив*, него што их налазимо у језику наших књижевника из времена од пре неколико деценија” (наведено према Драгићевић 2001: 99). Без детаљне провере свих примера и израчунавања продуктивности не можемо се сагласити ни са једном тврдњом. Напомињемо да се Рајна Драгићевић у својој монографији бавила само придевима за означавање људских особина. Укупно их је седамдесетак које издваја, а наша грађа је свеобухватнија, тематски неограничена и укључује око двадесет пута више придева, те очекујемо да ће пружити прецизније податке, и то за стање савременог српског језика у овом тренутку.

У светлу свих наведених истраживања, наше грађе и продуктивности придева са посматраним суфиксима, приступамо детаљнијој анализи.

5.3. Фреквентност придева на *-(љ)ив* са истом основом

Наш крајњи циљ је да у овом поглављу одговоримо на још увек (у потпуности) нерасветљено питање о двама или трима суфиксима. Ради што исцрпније анализе, прво ћемо их посматрати као три (*-ив*, *-љив* и *-јив*), па кроз опозицију непалатални (*-ив*) у односу на палаталне⁹⁶ (*-љив/-јив*), а на крају се усредсредити на недвосмислену опозицију *-ив* и *-љив*. Да би се имао лакши увид у све придеве на *-(љ)ив* са варијантним суфиксима и у њихову фреквентност, наводимо их у *Прилогу 8* (в. табеле 20 и 21). У

⁹⁶ Термин палатални (суфикс) овде посматрамо у најопштијем смислу, према критеријуму прве фонеме у тзв. покривеном слогу –*j* и *љ* су меки сугласници, односно меки сонанти.

свакој табели наведени су негирани и ненегирани облик придева на *-(љ)ив*, разврстани према суфиксима. Гугл претрага извршена је 29. 1. 2017. године.

Претпоставка од које полазимо јесте да је *-ив* примарни суфикс (бар историјски гледано), а да су од њега добијени прво *-жив*, па перинтеграцијом⁹⁷ и *-љив*. Очекивање је да све основе могу имати облик придева на *-ив*, али не и *-жив* и *-љив*, при чему је највише фонолошких ограничења за *-жив*. Претпоставка је да је тип глаголске основе за све суфиксе исти, или бар доминантно исти, на пример, редукована инфинитивна основа. Истичемо да нам објашњење увођења основа од трпног глаголског придева само код неких глагола делује врло произвољно, поготово ако се има у виду да је већина мотивних глагола за придеве на *-(љ)ив* прелазна, па се доводи у питање избор случајева у којима у грађењу придева учествује облик трпног глаголског придева, који свакако имају сви транзитивни глаголи.

У овом одељку нећемо занемарити ни негиране придеве добијене од ненегираних придева на *-(љ)ив* са истом основном и различитим суфиксима (*-љив/-ив/-жив*). Однос фреквенција негираних и ненегираних придева са *-љив/-ив/-жив* указаће на специфичности самих придева и, још важније, тенденције самих суфикса које посматрамо. То ће бити својеврстан увод у наредно поглавље, посвећено семантичким и структурним специфичностима придева на *-(љ)ив* са префиксом *не-*.

⁹⁷ Под *перинтеграцијом* подразумевамо процес у коме се од краја основе и суфикса (који у таквој речи заједно имају само статус завршетка) добије нови суфикс, који се надаље самостално користи као пандан првом. Прецизније, ради се о случајевима када „суфикс настаје проширењем од неизведеног дела творбене основе, нпр. код деминутива типа *брчић*, *ћачић* елемент *-чић* се почиње осећати као суфикс, па се аналошки преноси и на деминутиве типа *прозорчић*, *станчић*, *официрчић*” (Јовановић 2010: 8). На пример, од придева попут *коцкаст*, у коме је суфикс *-аст*, од краја основе и суфикса *-аст* осамосталио се нови, сложени суфикс *-каст*, као у примерима попут *плавкаст* (о оба суфикса говори Иван Клајн (2003: 274–275). Слично је и са односом деминутивних именичких суфикса *-ић* и *-чић*, или аугментативних *-ина* и *-чина* и сл. (в. Јовановић 2010). У случају са *-жив* и *-љив*, полазни пример би на крају основе имао сонант *л* или лабијал *п*, *б*, *м*, *в* (*запљив*, *ломљив* и сл.), па је долазило до јотовања, односно јотовања лабијала у потоњем случају, или пак од случајева у којима је „цело” *љ* већ било у основи, као у *брбљив*, што је (у оба могућа случаја) за резултат имало осамостаљење суфикса *-љив* (као у *сазнатљив*, *спознатљив*). Милан Стакић (1987: 182) закључује да се перинтеграцијом „објашњава порекло највећег броја прасловенских именских суфикса; њоме се објашњавају и деривати прасловенских суфикса – тада перинтеграцији увек претходи промена деривационог односа, а разлагање морфема увек се врши на морфемском шаву, дериват настаје богаћењем основног суфикса на рачун основе”.

Очекивање у вези са односом ненегираних и негираних придева са истим суфиксом је да ће доминирати ненегирани облици из парова будући да се значење негираних углавном може изразити синтаксичком негацијом уз ненегиране, нпр. *невидљив* као *није видљив* (те и ти облици на *-(љ)ив* улазе у број ненегираних), или пак негацијом уз мотивни глагол, нпр. *не може се видети*. Са друге стране, специфични фактори, попут прагматике или лексикализованости, могли би довести до веће бројности негираних придева из пара.

У *Табели 1* дајемо преглед најфреквентнијих придева са *-ив* и придева са истом основом и суфиксом *-љив/-јив*. Потпуну табелу дајемо у *Прилогу 8*, где је однос истих основа са различитим суфиксом, као и овде – прво код ненегираних облика (*Табела 1*), па и код негираних (*Табела 2*) ради лакшег поређења.

Придеви са <i>-ив</i>	Фреквенција ⁹⁸	Придеви са <i>-љив</i>	Фреквенција	Придеви са <i>-јив</i>	Фреквенција
<i>преносив</i>	219000	<i>преношљив</i>	478	<i>преношиив</i>	0
<i>одржив</i>	177000	<i>одржљив</i>	279	X ⁹⁹	
<i>занемарив</i>	171000	<i>занемарљив</i>	160000	X	
<i>расположив</i>	151000	<i>расположљив</i>	12500	X	
<i>јестив</i>	95300	<i>јешљив</i>	4	X	
<i>остварив</i>	91900	<i>остварљив</i>	26400	X	
<i>предвидив</i>	69000	<i>предвидљив</i>	94600	X	
<i>склопив</i>	61800	X ¹⁰⁰		<i>склопљив</i>	7100
<i>одвојив</i>	52700	<i>одвојљив</i>	234	X	
<i>расклопив</i>	42000	X		<i>расклопљив</i>	11900

Табела 1: Кратак преглед десет најфреквентнијих придева на *-ив* и варијацијама са *-љив/-јив*

⁹⁸ Гугл претрага извршена је 29. 1. 2017.

⁹⁹ Ознаком X означили смо непостојање облика са тим суфиксом.

¹⁰⁰ Фонолошки је могуће да су придеви са основом на лабијални сугласник, попут придева *склопљив*, настали додавањем суфикса *-љив* и *-јив*, али смо се у овим табелама морали доследно држати једне могућности, те смо овакве придеве уписивали само у колону са суфиксом *-јив*. То не утиче на нашу анализу односа негираних и ненегираних облика.

Придеви са не- и -ив	Фреквенција ¹⁰¹	Придеви са не- и -љив	Фреквенција	Придеви са не- и -јив	Фреквенција
<i>непобедив</i>	1660000	<i>непобедљив</i>	1440	X	
<i>непредвидив</i>	161000	<i>непредвидљив</i>	107000	X	
<i>неуништив</i>	159000	<i>неунишћљив</i>	200	X	
<i>неодржив</i>	152000	<i>неодржљив</i>	45	X	
<i>незамислив</i>	133000	<i>незамисћљив</i>	2940	X	
<i>непогрешив</i>	128000	<i>непогрешљив</i>	7990	X	
<i>недопустив</i>	118000	<i>недопустљив</i>	398	X	
<i>неустрашив</i>	70300	<i>неустрашљив</i>	281	X	
<i>непремостив</i>	61800	<i>непремостљив</i>	642	X	
<i>неодвојив</i>	58700	<i>неодвојљив</i>	5	X ¹⁰²	

Табела 2: Кратак преглед десет најфреквентнијих негираних придева на *-ив* и варијацијама са *-љив/-јив*

5.4. Однос негираних и ненегираних парова придева са истим основама

Будући да смо ово поглавље усмерили ка анализи истих творбених основа и суфикса *-љив*, *-јив* и *-ив*, касније и продуктивности ових суфикса, сматрамо значајним за целокупну анализу бар кратко коментарисање односа фреквентности негираних и ненегираних придева на *-(љ)ив* са истим основама и разлоге за разликовање њихове бројности – било у смеру ненегираних, било у смеру негираних.

Пре навођења закључака о односу ненегираних и негираних придева са истом основом и суфиксом, као и пре анализе самих суфикса, издвајамо неколико илустративних негираних придева који су се показали бројнијим од својих ненегираних парова. Такви су, на пример: *недодирив* (1130:640)¹⁰³, *недодирљив* (117.000:3320), *недокучив* (34.200:4950), *недокучљив* (139:105), *недопустљив* (118.000:11.300), *недокажив* (2:1), *недостизив* (127:102), *недостижив* (806:171), *незаменљив*

¹⁰¹ Гугл претрага извршена је 29. 1. 2017.

¹⁰² Конкретно у случајевима попут овог, фонолошки је могуће да је, поред недвосмислене појаве облика са суфиксом *-љив*, подједнако могуће објашњење суфиксом *-ив* и *-јив* (*одвој-* + *-ив*; *одвој-* + *-јив*).

¹⁰³ Први број у заградама показује фреквентност негираног придева, а други фреквентност ненегираног члана пара.

(57.300:26.200), *незамењив* (28.800:16.700), *незамислив* (133.000:26.100), *незамисљив* (2940:225).

Посматрајући односе парова у којима има више негираних него ненегираних облика и горенаведене односе њихове бројности, разлике у броју примера у корист првих су од 1.660.000:4670 у корист *непобедив*, па до 262:260 при поређењу *неподражљив* и његовог ненегираног антонима. Као разлог за све случајеве бројнијих ненегираних придева не видимо могућу хомоформичност са обликом глаголског прилога прошлог који се завршава на *-в* (код глагола шесте Стевановићеве врсте, на пример *употребив*, *усавршив*, *хранив*), у том облику на *-в* (а не *-виш*) сада већ архаичног, због тога што има и одговарајућих придева на *-(љ)ив/-(ј)ив* са истим односом при упоређивању фреквентности негираног и ненегираног облика, за које хомоформичност са глаголским прилогом прошлим на *-в* не важи, нпр. *уклоњив*, *употребљив*, *храњив*.

Као што смо већ поменули, уместо негираних придева употребљавају се и ненегирани облици придева у неганим контекстима, односно уз одричну речцу *не* или негиране облике помоћног глагола *јесам* у презенту (обрнуто је ређе и стилски маркираније, нпр. када се употреби *није нерешив* у значењу „решив”), или пак негације и мотивног глагола. Могући разлози за случајеве где је већи број негираних придева су лексикализовано – некомпозиционално значење (нпр. *неустрашив* „смео, одважан, храбар” РСЈ 2007), пренесено значење (нпр. *недодирив*, значење „који има повлашћен положај”, поред „који се не може дирнути, дотаћи” РСЈ 2007) и када се на основу тзв. енциклопедијског знања подразумева извршење радње која је у основи придева, те је такав придев, прагматички гледано, најчешће редундантан, односно ретко када информативан (нпр. *замислив*, *оборив*, *потрошив* насупрот придевима *незамислив*, *необорив*, *непотрошив* – на основу енциклопедијског знања подразумевамо да бисмо мање-више све могли да замислимо, све би се могло оборити (у буквалном или пренесеном значењу) – на лакши или тежи начин и потрошити, а потребно је само довољно креативности, снаге или воље). У случају придева *недокучљив* чак ни фонолошки фактори стварање сугласничке групе тешке за изговор нису утицали на смањење бројности негираног придева, који је фреквентнији од одговарајућег ненегираног.

Бројношћу следећих колокација придева (посебно негираних) и изабраних именица показујемо чешћу употребу у пренесеном значењу, а не у буквалном, композиционалном значењу (в. Табелу 3).

Колокација са ненегираним придевом на <i>-(љ)ив</i>	Фреквенција	Колокација са ненегираним придевом на <i>-(љ)ив</i>	Фреквенција
оборив доказ	121	необорив доказ	17.100
оборив зид	0	необорив зид	8
освојива девојка	1	неосвојива девојка	9
освојива тврђава	2260	неосвојива тврђава	17.500
победив човек	0	непобедив човек	103
победив аргумент	0	непобедив аргумент	161
погрешива одлука	1	непогрешива одлука ¹⁰⁴	96
погрешива особа	1	непогрешива особа	68

Табела 3: Колокације са (не)негираним придевима на *-(љ)ив* и именицама у буквалном и пренесеном значењу, Гугл претрага од 25. 4. 2017.

5.5. Однос форманата *-ив, -љив, -јив* уз исте основе

На основу табела датих у *Прилогу 8*, у којима се види фреквентност јављања придева на *-(љ)ив* са истим основама, односно са суфиксима *-ив, -љив, -јив* у истом тренутку на Гуглу, прокоментарисаћемо сва три форманта. Суфикс *-јив* ни у једном примеру не постоји у тој форми, већ га реконструишемо из примера где би његова употреба довела до јотовања творбене основе. До завршетка *-љив* (не нужно и суфикс *-љив*) долази се уколико се основа завршава на лабијал *л* или пак на неки од уснених сугласника, при чему је у другом случају јотовано тзв. епентетско *л*. Уколико је завршетак *-њив*, постоје две могућности у вези са суфиксима: *-јив* (ако се основа завршава на *н*, нпр. *брањив, храњив*) или *-ив/-јив* (ако се сама основа завршава на *њ*,

¹⁰⁴ Колокацију *непогрешива одлука* не сматрамо значењски прихватљивом/смисленом будући да имплицира активност граматичког субјекта, у овом случају саме одлуке, која нема обележје [живо]. Човек може бити непогрешив, али не и одлука. Ова колокација подсећа нас на синтагму *уједљиви пси* у виду знака за опрез од опасних паса, на коју смо наишли на интернету. Ипак, синтагма *уједљиви пси* има једино значење да пси могу бити уједени, тако да не преноси намеравано значење онога ко је поставио такав знак за опасност. *Уједљив* се не може тумачити значењем „који уједа”.

нпр. *лењив*, *сумњив*). У последњем случају се суфикс *-јив* свакако не може „помешати” са суфиксом *-љив*, али, као што смо поменули, баш код основа на *н* постоји могућност за додавање сва три суфикса. Другим речима, завршеци су само *-ив* и *-љив*, а „чисто” *-јив* видљиво је искључиво у оквиру сложених суфикса, на пример *-ајив* (нпр. *ближњајив*, *глистајив*, *жуљајив*, *журајив*, *кључајив*, *лећајив*, *приштајив*, *чукљајив*, *шуљајив*), што иде у прилог (макар дијахронијском) постојању суфикса *-јив*, али није доказ. Сама фреквентност набројаних придева са сложеним суфиксима изразито је ниска и креће се од нуле до девет јављања, што показује да се ради о спорадичним или бар архаичним, старијим облицима, који нису у употреби у савременом српском језику. Такође, *ј* које се јавило у сложеном суфиксу може бити посматрано и као последица хијата.

Будући да је у овој групи примера употреба *-ив*, *-љив* или *-јив* само варијација и да уопште не утиче на значење самих придева (нема разлике¹⁰⁵ што се тиче субјекатске/објекатске оријентације нити семантичке активности/пасивности), то показује да су ови суфикси семантички идентични и да се везују за исте основе (превасходно глаголске).

Најзначајнији за анализу су, са једне стране, придеви на *н*, будући да показују да су сва три суфикса, у мањој или већој мери активна (или пак да су била активна), те да се *-љив* није потпуно осамосталило насупрот *-јив*, односно да се није у потпуности издвојило као једини пандан суфиксу *-ив*. Штавише, бројност придева са основом на *н* и са суфиксом *-јив* показује активност овог суфикса. Само када је *н* на крају основе имамо реализације са сва три суфикса – *-ив*, *-љив* и *-јив*. Код осталих случајева завршних фонема из творбене основе, завршеци у придевима су *-љив* (јотовани сугласник с краја основе када је *-јив* у питању или се овај завршетак пак подударе са суфиксом *-љив*, при чему оба суфикса сматрамо палаталним) и *-ив*, односно непалатална варијанта

¹⁰⁵ Потенцијалну разлику у значењу уочавамо само у пару *храњив*–*хранљив* („који се може (на)хранити” (дете) – „који има способност да храни” (вредност неке намирнице)), о чему ће више речи бити у наставку поглавља, тачније у делу о основама које се завршавају на *н*. Овакву разлику узимамо као тенденцију ка диференцијацији наведених значења. Штавише, једнотомни речник Матице српске их не раздваја по значењу (наиме, са одреднице *храњив* упућује на *хранљив*), а Гугл претрагом колокација *храњива вредност* и *хранљива вредност* добили смо однос (15.000 : 17.100). Разлика у фреквентности за друго наведено значење у колокацијама *хранљиве намирнице* и *храњиве намирнице* још је видљивија (4150:2550). Ова Гугл претрага извршена је 8. 3. 2017. Узевши све поменуто у обзир, придеве *хранљив* и *храњив* нисмо изоставили из анализе.

посматраног суфикса. Под особином палаталности подразумевамо меко *ј* или *љ* испред *-ив*.

Ради бољег увида, у *Прилогу 9* у *Табели 22* посебно издвајамо комбинације истих основа на *н* са суфиксима *-јив*, *-ив*, *-љив* и њихове фреквенције на основу Гугл претраге извршене 12. 2. 2017. године.

Изузевши примере *засен(љ)ив*, *скан(љ)ив*, *катран(љ)ив*, *сан(љ)ив*, *прион(љ)ив* јер има изједначених и понеких непотврђених примера Гугл претрагом, дајемо податке за сваки од суфикса (*-јив*, *-ив*, *-љив*) када је на првом, другом и трећем месту по бројности у трочланим низовима ненегираних и негираних придева чија је основа на *н* (в. табеле 4–6). Наведени бројеви упућују на однос посматраних суфикса из угла примарности једног од трију суфикса, као и на међусобни однос негираних и ненегираних облика.

Случајеви када је придев по бројности на 1. месту	<i>-љив</i>	<i>-јив</i>	<i>-ив</i>	<i>не-</i> и <i>-љив</i>	<i>не-</i> и <i>-јив</i>	<i>не-</i> и <i>-ив</i>
Број пута	1	8	2	2	9	0

Табела 4: Број придева са основом на *н* и суфиксима *-љив*, *-јив* и *-ив*, када су првопласирани

Случајеви када је придев по бројности на 2. месту	<i>-љив</i>	<i>-јив</i>	<i>-ив</i>	<i>не-</i> и <i>-љив</i>	<i>не-</i> и <i>-јив</i>	<i>не-</i> и <i>-ив</i>
Број пута	2	4	5	6	3	2

Табела 5: Број придева са основом на *н* и суфиксима *-љив*, *-јив* и *-ив*, када су другопласирани

Случајеви када је придев по бројности на 3. месту	<i>-љив</i>	<i>-јив</i>	<i>-ив</i>	<i>не-</i> и <i>-љив</i>	<i>не-</i> и <i>-јив</i>	<i>не-</i> и <i>-ив</i>
Број пута	7	0	5	2	0	10

Табела 6: Број придева са основом на *н* и суфиксима *-љив*, *-јив* и *-ив*, када су трећепласирани

Посебно истичемо чињеницу да у случајевима творбених основа на *н* речници српскога језика готово никада не региструју варијанту са *-ив*, односно одреднице на *-нив*, те је стога однос наизглед само између „палаталних” суфикса *-јив* и *-љив* (нпр. *примењив* и *применљив*), без могућег трећег члана (*применив*, као и негирани *неприменив*).¹⁰⁶ Претрага корпуса показала је да постоје придеви на *-нив* попут *непроценив* (у колокацијама са *таленат*, *размак*, *значај*, *извор* и сл.), *неиспунив* (у колокацијама са именицама *сан*, *ниво* и сл.), *неуклонив* (*разлог*, *сукоб*, *траг* и сл.). Издвојили смо негиране облике из разлога што би код ненегираних, бар облички, постојала подударност са, сада већ архаичним, обликом глаголског прилога прошлог на *-в* (*уклонив*, *проценив* уместо уобичајенијег *уклонивши*, *проценивши*).

Наиме, постоје две могућности за ситуацију у речницима: 1) да се у речнику (РСЈ 2007, на пример) не налази придев на *-нив*, али има увек пандана на *-њив* и (углавном) *-нљив* (*збунив*, *отклонив*, *прионив*, *променив*, *проценив*, *ранив*, *санив*, *сканив* и *хранив* се не јављају у РСЈ 2007, а јављају се *збунљив*, *збуњив*, *отклонљив*, *отклоњив*, *прионљив*, *приоњив*, *променљив*, *промењив*, *процењив*, *ранљив*, *рањив*, *сањив*, *сканљив*, *скањив*, *хранљив* и *храњив*); 2) не само да у речнику нема придева на *-нив* него ни пандана на *-њив* и *-нљив* (наводимо само основе са суфиксом *-ив*: *засенив*, *искоренив*, *испунив*, *катранив*, *одбранив*, *оценив*, *уклонив*). Мишљења смо да детаљније треба претраживати придеве на *-нив* и њихову употребу и бар најфреквентније, ако не и све, унети у речнике када сâм обим речника није ограничење.

Што се тиче творбене анализе, суфиксу *-ив* супротстављамо палаталне суфиксе, који су у конкуренцији, а њихов однос најбоље нам може показати њихова продуктивност управо у оваквим случајевима. Међу овим придевима са основом на *н* најбројнији су они са суфиксом *-јив*, па *-љив* и *-ив*. Други смер анализе био би да се и у свим овим случајевима ради о два суфикса – *-љив* и *-ив* – али им основа може бити глаголска која се подудара са редукованом инфинитивном основом или редукованим трпним глаголским придевом. Да друго поменуто објашњење не обухвата све примере показују облици од глаголске основе (*достижив*, *докажив* и др.) и сви од именичке на

¹⁰⁶ Код суфикса *-љив* напомињемо и примере са асимилацијом *н* у *њ* када се нађе уз *љ* (ради лакшег изговора). Таквих примера, попут *заменељив*, *брањељив*, *сањељив*, није много.

н (*катрањив*,¹⁰⁷ *сањив* итд.). Однос н и њ у придевским облицима *сањив*, *сањљив*, *санив*, *санљив* структурно би се могао тумачити глаголском или именичком основом.

Долазимо до закључка да суфикс *-љив* иначе тежи самосталности, те да потисне *-јив*, али подаци показују да баш код основе на н бројчано доминира *-јив*. Изгледа да основе које се могу јотовати, бар према фреквентности на Гуглу, и теже томе да се јотују. Наведени закључци важе са истом основом (најчешће глаголском, неколико примера је са именичком, а овде нисмо дошли до оних са придевском основом, којих је и иначе најмање), при чему се не мења значење. Напомињемо да код избора варијантних суфикса уз исту основу утицај има фреквентност самих облика са једним од суфикса (бира се најфреквентнији облик), посебно када се у некој области ради о техничком термину. Отуда, на пример, *променљива* у математици и *променљиве врсте речи* као термин у лингвистици (уобичајене на *-љив*, а не, рецимо, *промењива* и *промењиве речи*, нити *променива* и *промениве речи*).

Последица закључка да формант *-јив* није суфикс била би да се све палаталне варијанте суфикса, па и именичких попут *-ја* у односу на *-а* и *-њак* и *-јак* у односу на *-ак*, такође не сматрају суфиксима. Ипак, на основу података и примера којима располажемо, не видимо боље решење од њиховог третирања суфиксима.

Када Клајн (2003) говори о формантима *-а* и *-ја*, за први каже да је моциони (нпр. *унука*), са хипокористичним значењем (нпр. *тета*) или се пак ради о девербативним именицама (нпр. *буна*), а за други да је „палатална верзија суфикса *-а*” (уп. са примерима *госпођа*, *жеља*, *крађа*, *удаја*, *лија*, *Паја* и сл.) – (Клајн 2003: 16–20). Сложенија ситуација код именица од оне претходно поменуте, а најближа оној којом се бавимо у вези са придевским суфиксима *-ив*, *-јив* и *-љив* – јесте у вези са именичким суфиксима *-ак*, *-јак* и *-њак* (Клајн 2003: 30–35), које илуструје примерима попут *глупак*, *првак*, *трећак*; *просјак*, *мужјак*, *црњак*; *цвећњак*, *травњак*, *воћњак*. Иван Клајн (2003: 31) истиче да су *-њак* и *-љак* „стекли статус посебних суфикса”, али касније у тексту (Клајн 2003: 34–36) ипак наводи да „за постојање суфикса *-љак*, као различитог од *-јак* односно *-ак* с палатализацијом нема сигурних доказа. Овакав завршетак јавља се само после основа с лабијалом на крају, при чему је *љ* могло настати јотовањем као у *врбљак* (= *врбак*, *врбик*)”. Код придева попут *зобљак* и *шибљак* за *љ* наводи да би могло бити део основе (од *зобље* и *шибље*). Недвосмислени примери са суфиксом *-јак*, дакле, без

¹⁰⁷ РСЈ 2007. региструје и глагол *катранити*, који би могао бити мотивни за придев.

јотовања основе, јесу *просјак*, *мужјак*, *вучјак* и сл., те Клајн (2003: 31) формант *-јак* сматра палаталном варијантом, али не и посебним суфиксом.

Питање које постављамо јесте: Где је граница између непалаталног суфикса и његових палаталних варијанти, односно да ли и форманте *-њак* и *-јак*, у овом случају, сматрати палаталним варијантама суфикса *-ак*? Са друге стране, за *-јив* се Клајн не опредељује експлицитно, уз *-ив* и *-љив*, иако има придева са сложеним суфиксом *-ајив* – и сâм наводи примере за овај сложени суфикс: *сипљајив*, *приштајив*, *жуљајив*, *чукљајив*, *ближњајив*, *лећајив* и *журајив* (Клајн 2003: 288), који имплицира и постојање самог суфикса *-јив*. Сматрамо да су код придевског суфикса *-јив* историјски већа фонолошка ограничења, али да се свакако треба издвојити уз *-ив* и *-љив*. Уколико се та палатална варијанта не призна као суфикс, морала би се такође урадити ревизија именичких суфикса код којих се издваја палатална варијанта неког суфикса као посебан суфикс, па и код глагола (нпр. *-јати* : *-ати*, где се такође *-јати* никада неће самостално јавити, већ ће увек јотовати основу када се јави, што показују примери изведених глагола несвршеног вида *осећати*, *плаћати*, *враћати*, *преобраћати*, *лаћати се*, за које Клајн (2003: 361) и каже да је дошло до јотовања, али не издваја експлицитно чак ни палаталну варијанту суфикса *-ати* (*-јати*), већ једино *-ати*, само помињући јотовање).

5.6. Продуктивност *-ив*, *-јив*, *-љив*

Термин продуктивност може се дефинисати на различите начине. Бауер (2003: 16) полази од Дикове (1967: 370) дефиниције да су потпуно продуктивни они морфолошки процеси који се могу применити на отворену класу творбених основа, при чему је сваки од добијених резултата прихватљив изворним говорницима. Са друге стране, ако су само неки добијени резултати прихватљиви изворним говорницима, ради се о делимично продуктивном процесу, док под непродуктивним процесима сматра ситуацију када је број могућих творбених основа ограничен. Уз овакав приступ дефинисању продуктивности, делимичне продуктивности и непродуктивности творбених модела, сагласни смо са закључком Лори Бауер (2003: 16) да је група потпуно продуктивних модела, оних применљивих на отворену класу основа, заправо у свим језицима мала. У контексту придева на *-(љ)ив*, колико год била отворена класа мотивних глагола, нису апсолутно све реализације прихватљиве, на пример, изостају

оне попут *вратљив*, *остајљив*, *постатљив*, *постојљив*, *продављив*, без обзира на велику фреквентност¹⁰⁸ мотивних глагола.

Еверт и Лудлинг (2001: 167) продуктивност објашњавају као морфолошки феномен да изворни говорници једног језика могу спонтано да створе неограничен број нових речи користећи постојећи творбени образац неке друге речи. Као кључне речи за појаву продуктивности Пустилников и Шнајдер-Вјежовски (2009: 3) истичу спонтаност, неограниченост и правилност, док Лори Бауер (2003: 97), након дискутовања различитих дефиниција продуктивности, даје своју: „Продуктивност је обележје морфолошке иновације”.

Већу продуктивност имају они суфикси који творе већи број речи са мањом фреквенцијом од оних са већом (в. Бајен 1992; Плаг 2003; Ду–Занг 2010: 61). Доказано је да се речи са великом фреквентношћу чувају целе у меморији, док се оне са мањом фреквенцијом граде, састављају из морфема (в. Ду–Занг 2010: 61), композиционалног су значења и разумљиве су изворним говорницима који их никада нису ни чули.

Једна од формула за израчунавање продуктивности у ужем смислу (в. Бајен 1991) јесте (1), при чему је P ознака за продуктивност, n_1 број речи насталих конкретним процесом које се јављају само једном (хапакси), а N представља укупан број речи (тзв. токена) насталих тим творбеним процесом.

$$(1) P = n_1/N$$

Поређења продуктивности помоћу формуле (1) могућа су у оквиру истог корпуса, а ради прецизности и могућности поређења са резултатима из других корпуса користили смо и формулу (2), у којој је n_1 број хапакса, а N_p укупан број речи насталих тим творбеним процесом, са свим понављањима.

$$(2) P = n_1/N_p$$

Будући да је исти корпус у питању и да је претрага извршена у истом дану, прво ћемо упоредити „сирове”, односно апсолутне, бројеве потврда јављања појединачних

¹⁰⁸ Мотивни глаголи су, редом, *вратити се*, *остајати*, *постати*, *постојати*, *продавати* и спадају у 25 најфреквентнијих глагола према фреквенцијском корпусу који смо користили (Арсенијевић 2015).

придева са суфиксима *-ив*, *-љив* и *-јив*, посебно хапакса, у односу на број различитих придева из сваке врсте, те број у односу на сва понављања у свакој врсти. Будући да се ради о истим основама и варијацијама суфикса, управо нам анализа ових примера може дати и прецизније увиде у продуктивност самих суфикса, рачунату према постојећим формулама за продуктивност суфикса, које смо навели.

Фреквентност реализација 124 основе, чије смо потврде за различите суфиксе пронашли у грађи, коментарисаћемо прво у поређењу сва три суфикса: *-ив*, *-љив*, *-јив*, затим непалаталног *-ив* према палаталним *-љив* и *-јив*. Напомињемо да са становишта савременог српског језика не можемо тврдити да се суфикс *-јив* и дан-данас активно користи будући да се везује само за основе које су иначе фонолошки подложне јотовању (посебно оне на *н*), при чему се, на пример, *-јив* у случајевима додавања суфикса на творбену основу која се завршава лабијалним сугласником не може са сигурношћу одвојити од *-љив*. Антун Шојат (1959), на пример, већ у самом наслову говори о „придевским наставцима” *-ив* и *-љив*.¹⁰⁹

„Сирови” бројеви придева са суфиксима *-ив*, *-љив*, *-јив* дати су у табелама 7 и 8.

Придеви са <i>-ив</i>	1.524.423	Придеви са <i>не-ив</i>	3.255.950
Придеви са <i>-љив</i>	1.564.444	Придеви са <i>не-љив</i>	969.964
Придеви са <i>-јив</i>	853.651	Придеви са <i>не-јив</i>	485.536

Табела 7: Број јављања анализираних придева са суфиксима *-ив*, *-јив* и *-љив*

Непалатално <i>-ив</i>	1.524.423	<i>Не-</i> и непалатално <i>-ив</i>	3.255.950
Палатални <i>-љив</i> и <i>-јив</i>	2.417.795	<i>Не-</i> и палатални <i>-љив</i> и <i>-јив</i>	1.455.500

Табела 8: Број јављања са непалаталним суфиксом *-ив* и палаталним *-љив* и *-јив*

Када се пореде *-ив*, *-љив* и *-јив*, апсолутни бројеви показују да су код чистих изведеница придеви са суфиксима *-ив* и *-љив* готово изједначени, а оних са *-јив* има дупло мање од броја *-ив* и *-љив* појединачно. Из тога се може претпоставити да се суфикс *-јив* јављао у историјском развоју, да су се ти примери тако очували, а да се

¹⁰⁹ Истичемо да је у том раду коришћен (општији) термин наставак.

данас заправо осамосталило *-љив* и да је оно у правој конкуренцији са *-ив*. Уколико се пак пореди фреквентност палаталних *-љив* и *-јив* у односу на непалатално *-ив*, први се у збиру 1,5 пута чешће јављају од оних са *-ив*.

Са друге стране, желели смо да упоредимо и негиране придеве са суфиксима *-ив*, *-љив* и *-јив*. Тиме смо проверавали колико су исти придеви које смо помињали јављају у негираним облицима. Очекивали смо исти однос међу ненегираним и одговарајућим негираним придевима на *-ив*, *-љив* и *-јив* у смислу редоследа суфикса, али Гугл претрага то није потврдила, што указује на већу подложност неких варијанти суфикса да се јаве уз префикс *не-*. Наиме, негираних придева са *-ив* има око три пута више од оних на *-љив* и око шест пута више од оних са *-јив*. Чак и када *-ив* посматрамо у односу на палаталне *-јив* и *-љив* заједно, оних на *-ив* има дупло више. Разлог за то видимо у чињеници да се суфикс *-љив* чешће јавља у субјекатски оријентисаном значењу, те се употребивши *-ив* уз негацију такво могућност субјекатског значења изоставља. И иначе, придеви на *-љив* са чисто скаларним, односно субјекатски оријентисаним значењем не подлежу типично префиксацији префиксом *не-* (*#небрљив*, *#несвадљив*, *#нелаж(љ)ив*, *#неплач(љ)ив*, *#непривлачљив* и сл.). Детаљнија објашњења у вези са префиксом *не-* и придевима на *-(љ)ив* дајемо у шестом поглављу, посвећеном специфичностима негације.

Пре анализе продуктивности посматраних суфикса, упућујемо на *Табелу 23* из *Прилога 10*, у којој је, упоредо са придевима на *-ив*, дата фреквентност мотивних речи (најчешће глагола) у „најненутралнијем”, и иначе честом глаголском облику, који се користи без видских ограничења – у облику радног глаголског придева мушког рода једнине (улази у састав перфекта, футура другог и потенцијала, нелични глаголски облик). Мотивне именице на Гуглу претраживали смо у облику номинатива једнине.¹¹⁰ Сврху за претрагу мотивних речи видели смо ради каснијег објашњавања мање или веће фреквентности мотивисаних придева које посматрамо да бисмо искључили фактор одраза броја мотивних речи мање фреквентности на јављање хапакса код мотивисаних придева. Конкретно, уколико се и сâм глагол ретко јавља, не би чудило да се и њиме мотивисан придев не јавља често и да је због тога хапакс.¹¹¹ Поменута *Табела 23*, коју дајемо у *Прилогу 10*, показује да то није случај, а у наставку смо издвојили кратки

¹¹⁰ Мало је примера са мотивним именицама, али нисмо хтели изоставити податке о њиховој фреквентности, при чему се свакако не имплицира поређење са фреквентношћу мотивних глагола.

¹¹¹ Уколико се пак мотивни глагол често јавља, не споримо његов утицај на већу бројност мотивисаног придева, што није од значаја за појаву хапакса.

преглед фреквентности 10 најфреквентнијих придева на *-ив* и фреквентности њихових мотивних глагола у радном глаголском придеву (Табела 9), као и фреквентности 10 најфреквентнијих облика радног глаголског придева од мотивних глагола и фреквентности одговарајућих придева на *-ив* (Табела 10).

Придеви на <i>-ив</i>	Број придева на <i>-ив</i>	Тражени облик мотивне речи	Број траженог облика мотивне речи
<i>преносив</i>	219.000	<i>преносио</i>	229.000
<i>одржив</i>	177.000	<i>одржао</i>	1.060.000
<i>занемарив</i>	171.000	<i>занемарио</i>	177.000
<i>расположив</i>	151.000	<i>располагао</i>	176.000
<i>јестив</i>	95.300	<i>јео</i>	458.000
<i>остварив</i>	91.900	<i>остварио</i>	1.060.000
<i>предвидив</i>	69.000	<i>предвидео</i>	209.000
<i>склопив</i>	61.800	<i>склопио</i>	416.000
<i>одвојив</i>	52.700	<i>одвојио</i>	558.000
<i>расклопив</i>	42.000	<i>расклопио</i>	26.500

Табела 9: Кратки преглед 10 најфреквентнијих придева на *-ив* и њихових мотивних глагола у радном глаголском придеву, Гугл претрага извршена је 12. 2. 2017.

Придеви на <i>-ив</i>	Број придева на <i>-ив</i>	Тражени облик мотивне речи	Број траженог облика мотивне речи
<i>превозив</i>	127	<i>превозио</i>	1.970.000
<i>изведив</i>	16.500	<i>извео</i>	1.740.000
<i>победив</i>	4670	<i>победио</i>	1.480.000
<i>освојив</i>	5660	<i>освојио</i>	1.310.000
<i>оптужив</i>	411	<i>оптужио</i>	1.230.000
<i>савладив</i>	7190	<i>савладао</i>	1.120.000
<i>одржив</i>	177.000	<i>одржао</i>	1.060.000

<i>остварив</i>	91900	<i>остварио</i>	1.060.000
<i>оценив</i>	1020	<i>оценио</i>	924.000
<i>изразив</i>	2360	<i>изразио</i>	920.000

Табела 10: Кратки преглед 10 најфреквентнијих радних глаголских придева од мотивних глагола и њима мотивисаних придева на *-ив*, Гугл претрага извршена је 12. 2. 2017.

Једино се придеви *одржив* и *остварив* јављају у табелама за првих 10 најфреквентнијих облика за радни глаголски придев и самих 10 најфреквентнијих придева на *-ив*. Цела табела дата у *Прилогу 10* потврђује да нема директне зависности између фреквентности мотивног глагола (понекад и мотивне именице) и фреквентности одговарајућег придева на *-(љ)ив*.

Доминантно мањи број негираних придева у односу на ненегиране (осим са *-ив*) већ смо објаснили тиме што се негирано значење може постићи и синтаксичком негацијом уз мотивни глагол или одричном речцом или одричним обликом помоћног глагола *јесам* (обликом *нисам*, *ниси* итд.) уз придев. На употребу ненегираног или негираног облика придева, те и на њихову фреквенцију, може утицати и синтаксички контекст, односно фреквентност реченичних парафраза. Речено о синтаксичкој негацији мотивног глагола илуструјемо са по четири придева из група најмање фреквентних и најфреквентнијих придева са *-љив* и *-ив* (в. *Табелу 11*).

Негирани придев са <i>-ив</i>	Фреквенција	Негирани придев са <i>-љив</i>	Фреквенција	Реченична парафраза	Фреквенција
<i>неодразив</i>	1	<i>неодражљив</i>	0	<i>не може се одразити</i>	31.500
<i>неразвличив</i>	1	<i>неразвљив</i>	0	<i>не може се развличити</i>	7
<i>неуплатив</i>	2	<i>неуплатљив</i>	0	<i>не може се уплатити</i>	7860
<i>незаstraшив</i>	1	<i>незаstraшљив</i>	0	<i>не може се заstraшити</i>	1

<i>недопустив</i>	118.000	<i>недопустљив</i>	398	<i>не може се допустити</i>	25.100
<i>неуништив</i>	159.000	<i>неуништљив</i>	200	<i>не може се уништити</i>	15.200
<i>непредвидив</i>	161.000	<i>непредвидљив</i>	107.000	<i>не може се предвидети</i>	15.600
<i>непобедив</i>	1.660.000	<i>непобедљив</i>	1440	<i>не може се победити</i>	1330

Табела 11: Однос негираних придева на *-ив*, *-љив* и њихових реченичних парафраза, Гугл претрага извршена 2. 2. 2018.

Из наведених бројних вредности јављања негираних придева и њихових парафраза са синтаксичком негацијом мотивног глагола види се да на употребу једног или другог начина не утиче семантика (бар не у оваквим случајевима), већ прагматика и устаљеност саме придевске форме, која је обрнуто сразмерна са алтернативним начином употребе.

Хапакси су речи/образи који се јављају само једном у корпусу и они су од највеће важности при израчунавању продуктивности форманта који садрже. Међутим, због изразито великог обима Гугл корпуса, у „хапаксе” смо убројали оне примере који су имали до десет јављања. Ради се о томе да је корпус толико велики да је могуће да се два пута јави исти неологизам, независно један од другог. Поређењем броја хапакса, као знака продуктивности, и применом формула за продуктивност суфикса желели смо да упоредимо продуктивност у садашњем тренутку у оквиру савременог српског језика.

$1 \leq N \leq 10$, придеви са <i>-ив</i>	13	$1 \leq N \leq 10$, придеви са <i>не-</i> и <i>-ив</i>	25
$1 \leq N \leq 10$, придеви са <i>-љив</i>	30	$1 \leq N \leq 10$, придеви на <i>не-</i> и <i>-љив</i>	29
$1 \leq N \leq 10$, придеви са <i>-јив</i>	5	$1 \leq N \leq 10$, придеви на <i>не-</i> и <i>-јив</i>	10

Табела 12: Број различитих придева који се у Гугл претрази јављају од десет пута до једанпут

Продуктивност суфикса *-ив*, *-љив*, *-јив* показује се само код ненегираних придева. Када применимо исти образац на негиране облике, добија се продуктивност префикса *не-* у домену придева на *-(љ)ив* будући да је префиксација префиксом *не-* последња морфолошка инстанца у творби негираних придева, што нам показује тенденцију ка негираним облицима са истим основама и суфиксом.

Применом формуле (1) за израчунавање продуктивности и поређење у оквиру истог корпуса добили смо резултате представљене у Табели 13, а применом формуле (2) израчунали смо резултате који не само да се могу користити за поређење у оквиру једног корпуса него и међусобно из више њих (в. Табелу 14).

Придеви са <i>-ив</i>	0,1048	Придеви са <i>не-</i> и <i>-ив</i>	0,2016
Придеви са <i>-љив</i>	0,2419	Придеви на <i>не-</i> и <i>-љив</i>	0,2339
Придеви са <i>-јив</i>	0,0403	Придеви на <i>не-</i> и <i>-јив</i>	0,0806

Табела 13: Продуктивност израчуната на основу хапакса у односу на све придеве који имају исте основе (124 основе)

Придеви са <i>-ив</i>	0,0000085278	Придеви са <i>не-</i> и <i>-ив</i>	0,0000076783
Придеви са <i>-љив</i>	0,0000191761	Придеви на <i>не-</i> и <i>-љив</i>	0,000029898
Придеви са <i>-јив</i>	0,0000058572	Придеви на <i>не-</i> и <i>-јив</i>	0,0000205958

Табела 14: Продуктивност израчуната на основу хапакса у односу на сва понављања за сваки од суфикса

Чак и када из анализе искључимо *-јив*, под претпоставком да нема статус суфикса, већ га припојимо *-љив*, поново резултати продуктивности говоре у корист *-љив*, а не *-ив*, што показујемо табелама 15, 16 и 17.

$1 \leq N \leq 10$, придеви са <i>-ив</i>	13	$1 \leq N \leq 10$, придеви са <i>не-</i> и <i>-ив</i>	25
$1 \leq N \leq 10$, придеви на завршетак <i>-љив</i>	35	$1 \leq N \leq 10$, придеви на <i>не-</i> и <i>-љив</i>	39

Табела 15: Хапакси придева на *-ив* и *-љив* (непалатално–палатално)

1≤N≤10, придеви са <i>-ив</i>	0,1048387097	1≤N≤10, придеви са <i>не-</i> и <i>-ив</i>	0,2016129032
1≤N≤10, придеви на завршетак <i>-љив</i>	0,2822580645	1≤N≤10, придеви на <i>не-</i> и <i>-љив</i>	0,314516129

Табела 16: Продуктивност израчуната на основу хапакса у односу на све основе (124)

Непалатално <i>-ив</i>	0,0000085278	<i>Не-</i> и непалатално <i>-ив</i>	0,0000076783
Палатални <i>-љив</i> и <i>-јив</i>	0,0000144759	<i>Не-</i> и палатални <i>-љив</i> и <i>-јив</i>	0,0000267949

Табела 17: Продуктивност на основу хапакса и свих понављања

Једино код негираних придева продуктивност рачуната дељењем броја хапакса са бројем свих понављања иде у корист *-љив*, *-јив*, па *-ив* (в. Табелу 14), а у свим осталим случајевима посматрања продуктивности самих суфикса у ненегираним одговарајућим примерима *-љив*, *-ив*, *-јив*. Из тога произлази да је негација продуктивнија на палаталним суфиксима, што може значити да је велики број придева са суфиксом *-ив* лексикализован или да је ових придева тако мало да морају имати високу продуктивност да би уопште опстали. Наиме, има више хапакса негираних придева са *-љив* од оних са *-ив* и *-јив*, али када се узме у обзир број свих придева са понављањима, показано је да заправо код негираних и ненегираних има више оних на *-ив*, па следе *-љив* и *-јив* (в. Табелу 27 у Прилогу 11). Код ненегираних остаје исти однос суфикса и код хапакса и међу свим посматраним придевима: *-љив*, *-ив*, па *-јив*.

Важно је истаћи да, што више повећавамо границу за број понављања посматраних облика придева, то је збир понављања већи код придева са *-ив* него код оних са *-љив*. На пример, укупна учесталост ненегираних придева са суфиксом *-љив* са фреквенцијом до 100 је 1130, оних са *-ив* 591, а са *-јив* 21, док је укупна учесталост придева са суфиксом *-ив* са фреквенцијом до 1000 је 19.303, оних са *-љив* 12.064 и оних са *-јив* 3491 (в. табеле у Прилогу 11). Наведени подаци упућују нас на закључак да суфикс *-љив* не само што је продуктивнији него из тога произлази да су значења добијених придева композиционална, док се придеви са суфиксом *-ив*, уопштено гледано, чешће понављају, те им се у меморији чешће приступа целима.

Пре детаљније дискусије о продуктивности и статусу суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив*, излажемо чињенице које смо установили у овом одељку. Сами апсолутни, сирови бројеви фреквентности употребе придева са *-ив*, *-љив* и *-јив* иду у корист *-љив*, али разлика између *-љив* и *-ив* није велика код ненегираних облика (око 40.000). Суфикс *-љив* је недвосмислено најпродуктивнији, па следе *-ив* и *-јив*. Статус *-јив* као форманта није сигуран, будући да смо издвојивши *-јив*, заправо издвојили његову фонолошку могућност. Такође, и када се *-јив* у случајевима где је завршетак *-љив* припоји суфиксу *-љив*, *-љив* доминира према продуктивности над *-ив*. Што се негираних облика тиче, оних на *-ив* је око три пута више него оних на *-љив*. Ту појаву објашњавамо доминантно пасивном семантиком придева на *-ив* и доминантно активном семантиком оних на *-љив*. Прецизније резултате и дискусију у вези са тим дајемо приликом анализе семантичких специфичности односа ненегираних и негираних придева на *-(љ)ив* у шестом поглављу. Такође, већи број хапакса са *-љив* и на *-љив* од придева са *-ив* на други начин указује на нетипичност додавања негације придевима на *-љив*, а већу склоност додавања негације придевима на *-ив*, који су превасходно објекатски оријентисани.

5.7. Дискусија и закључна разматрања

У свим поређењима (и апсолутних бројева фреквенције и продуктивности) вредности за *-јив* увек су мање од *-ив* и *-љив*. Суфикс *-љив* има продуктивност 0,2419, *-ив* за 0,14 мање, односно 0,1048, док *-јив* има шест пута мању продуктивност, односно 0,0403. Што се негираних придева тиче, *не-* је најпродуктивније када се посматрају хапакси са *-љив* (0,2339), па *-ив* (0,2016), па *-јив* (0,0806). Наведени резултат са негираним придевима иде у прилог нашем закључку да *не-* иде уз *-љив* ређе него уз *-ив*.

Што се броја придева са највећим бројем понављања тиче, број потврда већи је за *-ив* него за *-љив*, што показује да је суфикс *-ив* заиста у ранијим периодима био активнији и да се у тим случајевима најфреквентнији придеви цели складиште у нашој меморији. До фреквенције 500 код негираних придева доминира *-љив*.

Добијени резултати у сагласју су са ранијим ставовима из литературе да је *-љив* најпродуктивније у савременом српском језику, а нису у сагласју са ставом да је *-јив* неактивно и у нестајању и да је *-ив* у последње време фреквентније од *-љив/-јив*. У овом закључку о односу посматраних варијантних суфикса враћамо на две констатације о учесталости придева на *-ив* и *-љив*. Рајна Драгићевић је (2001: 99) на основу своје грађе закључила следеће: „Данас је осамостаљени творбени формант *-љив* много

продуктивнији од форманта *-ив*”, а сама је истакла констатацију Михаила Стевановића из 1963. године да „у данашњих писаца и у данашњој дневној штампи знатно више срећемо придеве с наставком *-ив*, него што их налазимо у језику наших књижевника из времена од пре неколико деценија” (наведено према Драгићевић 2001: 99). Наши подаци о продуктивности показују да *-љив* јесте продуктивнији, а сви придеви са варијантним суфиксима показују да се чешће бирају варијанте на *-ив*, односно да су се оне више усталиле код „обичних”, фреквентнијих речи, којима у менталном лексикону прилазимо целима, а не градимемо их изнова.

Чак и поред фонолошких ограничења избегавања сугласничких група тешких за изговор, нпр. избегавање стварања вокалног *p* након додавања суфикса *-љив*, суфикс *-љив* показује највећу активност уз основе које се завршавају различитим фонемама, а и највећу продуктивност и када се уз исте основе паралелно посматрају суфикси *-љив*, *-ив* и *-јив*. Из тога закључујемо да је суфикс *-љив* активан и врло продуктиван у савременом српском језику. Иако је *-ив* мање продуктиван, и он је активан, не само ради диференцијације значења код придева са истом основом у односу на облик са *-љив*. На крају, ни продуктивност *-јив* није занемарљива, али се, према подацима из претходног и овог поглавља, одржава првенствено због придева који имају основу на *n*, што образлажемо у наставку дискусије.

Без потврда у Гугл корпусу су и неки придеви са јотовањем, попут *растежив*, *преношив*, *угашив*, *одражив*, *превожив*, *изражив*, који пак имају пандан са *-љив* и *-ив*, а показују нам да суфикс *-јив* није склон ни хапаксима и да је мање активан од *-љив*, али се не може пренебрегнути као (историјска) палатална варијанта у односу на *-ив* и прелазни творбени корак ка *-љив*.

Деветнаест је придева са суфиксом *-јив*¹¹² (рачунато свуда где се фонолошки може претпоставити *-јив*) који имају фреквенцију већу од 1000, конкретно: *рањив*, *сањив*, *оцењив*, *храњив*, *примењив*, *замењив*, *процењив*, *промењив*, *измењив*, *уклоњив*, *отклоњив*, *збуњив*; *склопљив*, *употребљив*, *лепљив*, *расклопљив*, *упорабљив* (више је српскохрватски пример, али се налази и у РСЈ 2007), *исцрпљив*, *растопљив*. Учесталост придева на *-јив*, а ниска продуктивност у односу на *-љив* и *-ив* показује да *-јив* није врло активан суфикс у савременом српском језику, већ примери са творбеном основом на *n*, које се јотовало у *њ* при додавању *-јив*, представљају старије стање, нису нови, те их

¹¹² У седам случајева где се творбена основа завршава лабијалним сугласником, попут *склопљив* и *употребљив*, формално-фонолошки не бисмо могли бити сигурни да није у питању суфикс *-љив*.

као такве учимо. Уз то, сви придеви на *-њив* имају одговарајуће придеве са *-нљив* и *-нив*, што такође иде у прилог наведеном закључку.

Другим речима, два су основна закључка у вези са *-јив*:

- 1) придеви на *-јив* су дубоко у менталном лексикону, те им приступамо целима;
- 2) облици са *-јив* које претпостављамо фиксирани су, а у савременом српском језику *-јив* уступа место суфиксу *-љив*, који понегде показује већу бројност придева и у конкуренцији је са *-ив*.

Што се карактеристика мотивних речи тиче, од 120 глаголских основа, 19 их је од глагола несвршеног вида, а 101 од глагола свршеног вида. Код придева мотивисаних несвршеним глаголима због малог броја примера не издваја се јасна тенденција ка субјекатској (нпр. *лаж(љ)ив*, *плач(љ)ив*), објекатској оријентацији (нпр. *подносив/подношљив*, *растезив/растезљив*, *преносив/преношљив*) или могућности и субјекатске и објекатске оријентације за један пример¹¹³ (нпр. *хран(љ)ив*, *страш(љ)ив*, *брод(љ)ив*). Могућност и објекатске и субјекатске оријентације једног придева на *-(љ)ив* израженија је код оних мотивисаних несвршеним глаголима, док је пример за придев мотивисан свршеним глаголом *разор(љ)ив*. Свршени глаголи као мотивни доминантно су и прелазни, те имају тенденцију да мотивишу придеве са објекатском оријентацијом, односно пасивне семантике (нпр. *утешиив*, *оптужив*, *отклонив*, *подерив*, *оценив* и њихове друге варијанте). Ергативни глаголи, иако су оријентисани ка субјекту, пасивне су семантике и најчешће свршеног вида (*сагорив*, *прегорив*, *изгорив*, *пресушиив*), једино је међу овде анализираним придевима *горив* мотивисан ергативним глаголом несвршеног вида.

Будући да се суфикси *-ив* и *-љив* иначе налазе на две различите стране према тенденцији ка објекатској/субјекатској оријентисаности, на основу грађе и њене фреквентности у овом поглављу закључујемо да је суфикс *-јив* ближи субјекатској оријентацији, дакле, суфиксу *-љив*, те их стога не повезује само палаталност. Међу 30 придева са највећом фреквенцијом у групама са *-ив*, *-љив*, *-јив*, у групи са *-ив* јавио се један пример потврде за постојање субјекатске оријентације (и то ергативни субјекат,

¹¹³ Код оваквих примера са обе значењске интерпретације (субјекатски и објекатски оријентисаном) могло би се очекивати диференцирање суфикса: *-љив* за субјекатско, а *-ив* за објекатско значење. У преостала два случаја не издваја се таква могућност.

дакле, и даље је пасивна семантика у питању), у групи са *-љив* 7 (од којих је један ергативни), а у групи са *-јив* 6.

VI НЕГИРАНИ ПРИДЕВИ НА *-(љ)ив* У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

6.1. Увод

За негиране придеве на *-(љ)ив* у литератури је углавном, као и за већину придева са префиксом *не-*, констатовано да се превасходно ради о префиксално-суфиксалној творби (нпр. Клајн 2002), те да им је мотивна реч доминантно глагол, а не придев. Такође, примећено је делимично ограничење за додавање негације придевима на *-(љ)ив* активног значења (нпр. Клајн 2003), што илуструјемо непостојећим, односно у употреби најблаже речено дискутабилним негираним облицима попут *#небрљив*, *#несмрдљив*, *#нестидљив*, док су – насупрот њима – субјекатски оријентисаног значења, али без сумње граматични и уобичајени придеви са префиксом *не-* они попут *непажљив*, *необазрив*, *нестрпљив*. Са друге стране су они придеви са објекатски оријентисаним значењем, и то не мали број њих, за које се у литератури закључује да се увек јављају у негираном облику, а да ненегирани облик не постоји (в. нпр. Клајн 2003). Мисли се на придеве попут *неописив*, *неукротив*, *неопорецив*, при чему се њихови ненегирани пандани у литератури наводе као непостојећи: **описив*, **укротив*, **опорецив*.

Циљ нам је да у овом поглављу укажемо на специфичности придева на *-(љ)ив* са префиксом *не-*, и то да превасходно покажемо:

- 1) да ли су ненегирани придеви на *-(љ)ив* објекатски оријентисаног (пасивног) значења који се у литератури сматрају непостојећим заиста неграматични и заиста се не употребљавају од стране изворних говорника српског језика или пак то није случај – односно, ако постоје контексти када се употребљавају, шта их условљава на семантичко-синтаксичком плану;
- 2) када и зашто постоје ограничења за додавање префикса *не-* придевима на *-(љ)ив* субјекатски оријентисаног (активног) значења;
- 3) о ком начину творбе се ради код придева који садрже форманте *не-* и *-(љ)ив* – да ли се начин творбе увек може свести само на префиксалну или префиксално-суфиксалну творбу, или пак има ограничења, односно специфичнијег правила које до сада није експлицитно издвојено (осим досадашњих коментарисања појединачних примера).

Осим *Обратног речника српског језика* и *Лексичко-фреквенцијског речника српског језика* као изворâ, постојање и употребу поменутих примерâ на *-(љ)ив*, односно контексте у којима се придеви јављају када је и сâм контекст релевантан, проверавали смо у *Корпусу савременог српског језика* Математичког факултета у Београду и на Гуглу. Заправо, Гугл и у овом поглављу посматрамо као највећи корпус, који такође даје (оквирне) бројчане податке омогућивши тако увид у, на пример, однос негираних и оних ненегираних облика који се у литератури сматрају непостојећим и којих нема у речницима.

У одељку 6.2. бавимо се негацијом помоћу префикса *не-* код придева на *-(љ)ив* објекатски оријентисаног значења и њиховим специфичностима, а у одељку 6.3. негацијом помоћу префикса *не-* код придева на *-(љ)ив* субјекатски оријентисаног значења и њиховим особеностима. Притом, свуда узимамо у обзир и досадашња истраживања, у литератури истакнуту и нашу, ширу грађу, те износимо своја запажања и закључке превасходно на морфолошком и семантичком нивоу, али и на лексичком и синтагматском нивоу, укључујући и прагматички аспект, када је био од значаја за саму анализу. Импликације нашег истраживања у овом поглављу на лексикографски рад у вези са обрадом (не)негираних придева на *-(љ)ив* дајемо у одељку 6.4, док одељак 6.5. доноси закључке овог поглавља.

6.2. Придеви на *-(љ)ив* објекатски оријентисаног значења и негација

Иван Клајн у првом тому *Творбе речи у савременом српском језику* придеве на *-(љ)ив* са префиксом *не-* често сврстава у префиксално-суфиксалну, а не у чисто префиксалну творбу (2002: 208), иако су у већини случајева и негирани и ненегирани облик придева регистровани у речницима и употребљавају се. На пример, Пипер и Клајн (2013: 243) придеве попут *неуништив* и *незајажљив* сврставају у префиксално-суфиксалну творбу. Тачно је да би се у значењској парафрази оваквих придева могао јавити (мотивни) глагол (нпр. *неуништив* „који се не може уништити”, *незајажљив* „који се не може зајазити”) без (велике) разлике у значењу, али је у таквим случајевима подједнако семантички прихватљива и парафраза са придевом на *-(љ)ив* и синтаксичком негацијом (попут „који није уништив”, „који није зајажљив”). Сматрамо да у значењској парафрази треба тежити синтаксичкој негацији када постоји ненегирани придев узевши у обзир непосреднију повезаност ненегираног и негираног облика, и то без обзира на појединачну остварену фреквентност употребе ненегираног

облика у (савременом) српском језику. Штавише, доследно се залажемо за творбу префиксацијом код придева који садрже *не-*.

Са друге стране, конкретно за придев *нерањив*, и сâм Клајн (2003: 285) сматра да је настао чистом префиксацијом, а не префиксално-суфиксалном творбом. Сагласни смо са тим будући да поменути негирани придев значи „није рањив”, а не „не може се ранити”. У вези са употребом антонима који садрже *не-*, Милош Ковачевић (2002: 95) закључује следеће: „Таква се творба [привативна префиксација], нормално, везује само за истокорене антониме: негати[в]ном префиксацијом твори се 'одрични' антонимски парњак”, што се може применити на однос негираних и ненегираних придева на *-(љ)ив*.

За придеве попут *неизводљив*, *немерив* и *непреводив* Рада Стијовић (1983: 126) наводи да „то нису секундарне речи у односу на одговарајуће придеве без префикса – *преводив*, *изводљив*, *мерив* и сл. (за којима је, иначе, мања потреба, јер не значе неку ређу особину); *немерив* је, свакако, информативнија реч од речи *мерив*, јер је готово све мериво)”, чиме се залаже за глагол као мотивну реч, а не тзв. афирмативни придев на *-(љ)ив*, који не искључује да постоји, само помиње да је мање информативан. Све ово што наводи Рада Стијовић тумачимо као аргумент за то да је придев мотивна реч, само се та реч ретко употребљава. Повезано с тим, Клајн (2003: 284) издваја неке од придева на *-(љ)ив* са тзв. пасивним значењем који имају само негирани облик, али не и основни, ненегирани, који није ни регистрован у речницима српског језика, те стога оне са префиксом *не-* недвосмислено сматра префиксално-суфиксалним твореницама мотивисаним глаголом: **(не)описив*, **(не)укротив*, **(не)опорецив*, **(не)раскидив*, **(не)задржив*, **(не)угушив*, **(не)размрсив*, **(не)зајажљив*, **(не)салом(љ)ив*, **(не)зауостављив*¹¹⁴.

Нерегистровање наведеног низа ненегираних придева на *-(љ)ив* у речнику, који није наведен као коначан низ, већ само илустративно од стране Клајна (2003: 284) – не сматрамо доказом њиховог непостојања у српском језику, односно њихове неграматичности. Штавише, изворни говорници српског језика сматрају их потпуно прихватљивим, уз одређена ограничења у контексту, која ћемо у овом одељку издвојити и прокоментарисати. Једноставно, прагматички гледано, ограничен је број

¹¹⁴ Ставивши звездицу уз придеве наведене у овој реченици, преносимо Клајнов став о непостојању ненегираних облика, али не и наш став о статусу облика *описив*, *укротив*, *опорецив* итд., који износимо и образлажемо у наставку овог поглавља. Што се тиче начина творбе, чак и у овим и оваквим примерима сматрамо да се ради о чисто префиксалном, а не префиксално-суфиксалном начину творбе, што показује даља анализа оваквих придева у овом одељку.

ситуација у којима би поменуте ненегиране придеве на *-(љ)ив* изворни говорници српског језика могли употребити. Отуда се ти придеви свакако ређе употребљавају од негираних пандана.

Да бисмо показали да се горенаведени ненегирани придеви које Клајн сматра непостојећим у лексичком инвентару српског језика ипак употребљавају и прецизирали у којој мери, у *Прилогу 12* дајемо *Табелу 28*, која показује однос тих ненегираних облика и њихових негираних парњака. Бројеви добијени Гугл претрагом недвосмислено иду у корист негираних облика, али не упућују на непостојање одговарајућих ненегираних.

Будући да Клајн не даје исцрпну листу, већ само илуструје појаву о „непостојању” неких ненегираних облика на *-(љ)ив*, ради још ширег увида, у *Прилогу 13* наводимо све примере који у речницима српск(охрватск)ог језика, према *Обратном речнику* као извору, немају регистрован ненегирано облику на *-(љ)ив*, а имају одговарајући са префиксом *не-*. При томе, и за све те негиране и ненегиране придеве наводимо број потврда добијен Гугл претрагом.

Пета колона у табели из *Прилога 12* показује однос негираних и ненегираних придева из сваког пара, односно колико је конкретно сваки наведени негирани облик пута бројнији од ненегираног. Узевши у обзир израчунате податке, ненегиране придеве наводимо у опадајућем редоследу према односу броја негираних и ненегираних придева за сваки конкретни пар придева: *зајажљив, задржив, саломљив, заустављив, опоречиив, размрсив, описив, укротив, раскидив, угушив*. Другим речима, у наведеном низу полази се од придева где је највећа разлика између негираних и ненегираних облика из пара придева на *-(љ)ив*, па до све мање разлике, штавише и случајева када ненегираних облика има више од негираних (нпр. *угушив*). Фреквенцијски изнадпросечни ненегирано придеви су *описив* и *заустављив*, а изнадпросечни негирани су њихови антоними *неописив* и *незаустављив*.

Иако неки од наредних придева у речницима постоје и у ненегираном облику, Клајн (2003: 285) сматра да „ретко кад имају потврду у грађи. Може се с разлогом претпоставити да су већину њих лексикографи систематски уносили, држећи се сумњиве логике по којој уз сваку негирану реч мора постојати и реч без негације”, при чему издваја следећи незавршени низ: *недокучив, неизрециив, незадржив, неодржив, недопустив, неодољив, неумољив, неодвојив, неразлучив, неспојив, незамислив,*

*неизбрисив, непрестив, необорив, ненадокнадив, непогрешив*¹¹⁵, *непобедив, недоказив, неустрашив, неунитив, неугасив, непромочив, неоцењив, непроцењив, непоколеб(љ)ив, непревод(љ)ив, недодирљив, непоправљив, неурачунљив* итд.

На Гуглу смо проверили и број потврда ових ненегираних и негираних облика, које наводимо у *Табели 29*. Учесталост тражених облика доминантно иде у корист негираних облика, а број потврда ненегираних већи је него у претходној провераваној групи. Штавише, код придева *доказив, одржив* и *оцењив* број потврда изразито је већи него код њихових негираних парњака.

Пета колона у *Табели 29* показује однос негираних и ненегираних придева из сваког пара, односно колико је конкретно сваки наведени негирани облик пута бројнији од ненегираног. Узевши у обзир израчунате податке, придеве наводимо у опадајућем редоследу према односу броја негираних и ненегираних придева за сваки конкретни пар придева, што нам даје прецизнији увид у међусобан однос негираних придева: *устрашив, поколебив, задржив, одољив, поколебљив, избрисив, промочив, уништив, додирљив, умољив, погрешив, допустив, победив, изрецив, замислив, поправљив, престив, надокнадив, угасив, оборив, процењив, докучив, спојив, одвојив, разлучив, преводив, урачунљив, преводљив, одржив, доказив, оцењив*. Према фреквенцији, изнадпросечних ненегираних има шест придева, у опадајућем низу: *одржив, оцењив, доказив, урачунљив, одвојив, замислив*, а негираних дванаест: *неодољив, незамислив, неизбрисив, неунитив, недопустив, неодржив, непогрешив, неумољив, непобедив, непоколебљив, неустрашив*.

На основу прихватљивости ненегираних облика на *-(љ)ив* из обеју табела од стране изворних говорника српског језика, што показују и потврде у *Корпусу савременог српског језика* и често незанемарив број потврда на Гуглу, показали смо да нису неграматични, а ни да нису (толико) неинформативни да би били неупотребљиви, већ сматрамо да је њихова употреба ограничена прагматичким фактором. Испитивали смо који су то семантичко-синтаксички услови потребни у самом прагматички одговарајућем контексту да би се ненегирани придев употребио. Пре него што их наведемо, прокоментаришемо и илуструјемо употребљене у реченицама, укратко ћемо навести повезана запажања и отворена питања која се помињу у вези са панданима (превасходно) из романских језика.

¹¹⁵ Од свих примера које Клајн наводи у овом низу, једино је *(не)погрешив* заправо активног, односно субјекатски оријентисаног значења будући да се придев *погрешив* односи на особу која (ретко) греша.

Бавећи се односом рефлексивног пасива (конкретно тзв. медијалне конструкције, енгл. *middle construction*) и придева на *-ble*, Изабел Олтра Масует (2010: 95) осврће се на примере које даје Грасија (Gracia 1995), при чему Грасија тврди да прилог *лако* (енгл. *easily*, кат. *facilment*) неопходан уз посматране придеве, као и уз рефлексивни пасив. Понављамо два примера на каталонском, уз пренете глосе на енглеском (према Олтра Масует 2010: 95) и њихове преводе на српски које смо додали (в. 1а–2в).

(1а) * un	llibre	recomanable	pel professor
(1б) a	book	recommendable	by-the professor
(1в) ?? Ø	књига	препоруч(љ)ива	од (стране) професора

(2а) ? un	llibre	fàcilment	recomanable	per qualsevol que l’hagi llegit
(2б) a	book	easily	recommendable	by anyone that it have-3sgSubj read-Part
(2в) ??	књига	лако	препоруч(љ)ива	од (стране) било кога ко ју је прочитао

Пример (2а) Изабел Олтра Масует (2010: 95) и њени испитаници сматрају потпуно граматичним, за разлику од Грасије (1995), чије примере Изабел Олтра Масует даје, отуда упитник за статус прихватљивости примера (2а). Притом, Олтра Масует наводи да јављање прилога (овде: *fàcilment/easily*) није неопходно ни код придева, а ни код одговарајућих конструкција рефлексивног пасива (в. 3а–3в), чиме их повезује.

(3а) una	pel·lícula	censurable	per l’Església
(3б) a	film	reprehensible	by the-Church
(3в) ??	филм	схватљив	од (стране) Цркве

Што се тиче таквих примера на српском, односно (1в), (2в), (3в), све их сматрамо подједнако маргинализованим, између осталог, највероватније и због мање склоности изворних говорника српског језика ка исказивању агенса конструкцијом *од (стране) + генитив* у пасивим реченицама. Јављање прилога *лако* и уопштеног агенса у (2в) не сматрамо прихватљивијим у споју са придевом на *-(љ)ив*, нити више у духу српског језика од (1в) и (3в).

Наиме, претпоставка Изабел Олтре Масует (2010: 96) јесте да „ако се испостави да је неопходност за адвербијалну модификацију некако синтаксички енкодирана, то се

може повезати са чињеницом да постоје многи придеви који имају тенденцију да се јаве само са негацијом, на пример, негацијом би била остварена иста функција као адвербијалом”, при чему је остало отворено питање која је то функција коју има адвербијал. Фабрегас (2005: 107, према Олтра Масует 2010: 96) за негацију наводи да када се негативни оператор примени на својство (енгл. *property*), добија се константна вредност, што дозвољава да представи класу. Са друге стране, када негације нема, скала изражена придевом није ограничена, те не може реферисати на класу. У вези са придевима на *-ble*, Олтра Масует (2010) даље запажа да се неопходност постојања негације (или неког другог средства које може ограничити денотацију придева) може повезати са чињеницом да су *-ble* придеви *карактеризишући предикати* (енгл. *characterizing predicates*) (в. Крифка, Пелетјер и др. 1995: 7).

Иако из прагматичког угла нису толико честе ситуације где би се у српском језику могао употребити неки од раније поменутих ненегираних „тривијалних” придева на *-(љ)ив*, односно оних подразумеваних на основу енциклопедијског знања изворних говорника, препознали смо и издвојили контексте за њихову употребу у српском језику:

- 1) уз реченичну негацију;
- 2) уз прилоге који доприносе исказивању степена особине, најчешће са негативном конотацијом – *тешко, лако, ретко, једва, малчице, (не) сасвим*;
- 3) са поредбеном речи *као*;
- 4) након испуњења неког услова, односно у контексту услова;
- 5) при конкретизовању, када постоје одређени ограничени услови важења;
- 6) када се наглашава да је нешто подразумевано.

Издвојене контексте 1, 2, 4 и 5 обједињује то што су то тзв. контексти доњег следства (енгл. *downward entailing contexts*), који су логички гледано еквивалентни негацији. Код израза доњег следства најважније је то да све што важи за одређени скуп важи и за његов подскуп. На пример, ако важи да *Ниједна жена није никада била на Марсу*, онда важи и да *Ниједна мајка није никада била на Марсу*. У обрнутој ситуацији, то не би био случај. На пример, да је случај да *Ниједна мајка није била на Марсу*, из тога не би произлазило да *Ниједна жена није била на Марсу* – имајући у виду да није свака жена нужно и мајка. Напомињемо да је опширнија дискусија о различитим семантичким и логичким темама, између осталог и о контекстима горњег и доњег

следства, дата је у *Станфордској енциклопедији филозофије* (в. Јансен 2017), а у литератури се за енглеско говорно подручје често доводи у везу са елементима негативне поларности (енгл. *negative polarity items*, скраћено *NPI*), попут *ever*, *any* (в. нпр. Ротсчајлд 2018, Јанакиду 2011), што такође важи и за српске лексеме попут *икад*, *ико*, *икакав*. Према нашем истраживању, контексти доњег следства доминирају у употреби ненегираних придева на *-(љ)ив*. У овом одељку их посебно издвајамо ради детаљнијег објашњења сваке подгрупе (1, 2, 4 и 5).

Изабране примере из корпуса у наставку наводимо према издвојеним синтаксичко-семантичким условима, уз коментарисање сваке издвојене групе примера. С обзиром на прагматичко ограничење употребе посматраних „неинформативних” ненегираних придева на *-(љ)ив* у српском језику, сви поменути синтаксичко-семантички услови заправо (имплицитно или експлицитно) одричу могућност испољавања особине исказане оваквим придевом у том тренутку у актуелном свету, односно ограничавају број могућих ситуација у којима се та особина испољава. Још прецизније, ако се ненегирани придев јавља у негативним контекстима, односно њима еквивалентним контекстима доњег следства, то значи да ненегирани придев прво настаје у негативном контексту, а онда се негативни контекст даље кондензује у негативном префиксу.

1) Уз негацију у реченици:

(4) [S]ud će voditi računa o značaju povređenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom. (*Закон о облигационим односима*, <http://www.overa.rs/zakon-o-obligacionim-odnosima-3.html>, 16. 8. 2017)

(5) Kako štedljivo grejanje pri savremenoj tehnici jednostavno nije zamislivo bez dobro izolovane kuće, prvi deo knjige je posvećen baš tome – toplotnoj zaštiti koja sa aspekta kućnog proračuna вреди blaga i zimi i leti. (<http://www.agmknjiga.co.rs/masinstvo-energretika-elektrotehnika/stedljivije-grejanje-majstor-na-kvadrat-1>, 16. 8. 2017)

(6) Ono što je propušteno nije nadoknadivo. (<http://www.republika.co.rs/544-545/25.html>, 16. 8. 2017)

У изабрана три примера реченица (4)–(6) на синтаксичком нивоу одричу се, редом, особине спојивости, замисливости и надокнадивости у конкретним случајевима. Притом, истакнути (подвучени) спојеви који садрже синтаксичку негацију уз ненегирани придев на *-(љ)ив* синонимни су са негираним придевима *неспојив*, *незамислив*, *ненадокнадив*. Стога се могу заменити у реченици (в. примере 4а–6а). Иако нас знање о актуелном свету упућује на то да је све под одређеним околностима (било да знамо за њих, било да за њих још увек нико не зна) спојиво, замисливо, надокнадиво итд. – на пример, човек је најкреативније биће, способно да све замисли – прагматички гледано, чешћи су контексти у којима постоји потреба да се истакне да, због одређених ограничења, тако нешто није случај. Тада је информацијско тежиште у реченици управо на придевима којима се означава постојање ограничења за испољавање особине (нпр. *неспојив*, *незамислив*, *ненадокнадив*), а могуће их је парафразирати спојем синтаксичке негације и ненегираног облика придева, што може бити и стилски избор. Сматрамо да је за потпуну анализу оваквих примера и објашњење специфичности у вези са великом разликом у фреквентности употребе негираних и ненегираних придева прагматички фактор неопходан.

(4а) Суд ће водити рачуна о значају повређеног добра и циљу коме служи та накнада, али и о томе да се њоме не погодује тежњама које су неспојиве са њеном природом и друштвеном сврхом.

(5а) Како је штедљиво грејање при савременој техници једноставно незамисливо без добро изоловане куће, први део књиге је посвећен баш томе – топлотној заштити која са аспекта кућног прорачуна вреди блага и зими и лети.

(6а) Оно што је пропуштено је ненадокнадиво.

Говорећи о трпним глаголским придевима у нецеситативној употреби, Петар Ђорђевић (1928–1929: 104) закључује да „с негацијом постаје значење тих облика временски неограничено, то јест оно може бити везано не са завршетком или *извесним* трајањем у времену, него са сталном особином предмета која остаје не само вечно непромењена него се и не може променити”, при чему се то обележје непромењивости особине које помиње Ђорђевић код негираних облика не може повезати са свим негираним придевима на *-(љ)ив* пасивног значења. Сматрамо да сталност особине не условљава само негација, већ на укупну интерпретацију утиче и семантика мотивног придева и његова употреба у конкретној реченици.

Са једне стране, код придева попут *неломљив*, *несавитљив*, *нечитљив* подједнако је стална особина ненегираног и негираног облика – нешто је ломљиво или неломљиво, савитљиво или несавитљиво, читљиво или нечитљиво, односно ломљивост/неломљивост, савитљивост/несавитљивост, читљивост/нечитљивост карактеришу одговарајући појам. Са друге стране, врло је тешко ове негиране (али и ненегиране) придеве на *-(љ)ив* употребити да се означи привремена особина. Чак и у случају да се каже *На температурама испод нуле алуминијум постаје несавитљив*, та његова несавитљивост постаје његова стална особина, до те мере да се алуминијум на ниској температури посматра као неки други алуминијум у односу на онај на вишим температурама.¹¹⁶ Наведено показује да сталност особине јесте граматичко-семантички ефекат негације, чак и упркос енциклопедијском знању које дозвољава другу интерпретацију. Придеви на *-(љ)ив* заиста јесу карактеришући, што наводе Фабрегас (2005), Крифка и његови сарадници (Крифка, Пелетјер и др. 1995), те Ђорђевић (1928–1929), као што смо већ поменули, свако на свој начин.

Исто важи и за негиране придеве чији се ненегирани облици ограничено користе. Дакле, *неспојив*, *незамислив*, *ненадокнадив* и сл. означавају сталну особину, али она може бити временски или другим условима ограничена у реченици. На пример, количина новца незамислива *детету*; *из овог угла* неспојиве тврдње и сл. Рекли бисмо да сам негирани облик казује одсуство особине (нпр. *ненадокнадив* је семантички једнако „није надокнадив”), а дужини трајања особине доприноси и контекст, односно адвербијална одредба или значење именице са којом колоцира¹¹⁷ придев (нпр. на једном рочишту необорив доказ може постати оборив на наредном рочишту, али је до тада заиста био такав да се није могао оборити уз постојеће доказе) и сл. Такође, семантички гледано, сматрамо да се све може описати и замислити, те значење придева попут *неописив* и *незамислив* можемо парафразирати као *изузетно тешко описив* и *врло тешко замислив*, а не у смислу потпуног одрицања особине, на шта нас упућује енциклопедијско знање о свету у коме живимо. Другим речима, водећи се поставком Крифке и његових сарадника (Крифка, Пелетјер и др. 1995), врло је важно раздвојити оно што су чињенице спољног света и оно што су ограничења која намеће граматика.

¹¹⁶ На овом примеру захваљујемо проф. др Бобану Арсенијевићу.

¹¹⁷ О карактеристикама колокација, превасходно у енглеском језику, видети, на пример, књигу Виолете Стојичић (2010).

Та два скупа ограничења обично се разилазе, а некада иду у супротном смеру, као у овим случајевима.

- 2) Уз прилоге који доприносе изражавању степена – *лако, тешко, ретко, једва, малчице, (не) сасвим*:

(7) Наравно, могло би се рећи да разлика између лако преводиве прозне књижевности и књижевности у стиху, која се далеко више опире превођењу, није карактеристична само за Италију. (*Корпус савременог српског језика*, Улрих Шулц-Бушхаус, *Превођење и стварање канона*)

(8) Teško opisiv меџ је почео уз teško opisivo, али очекивано фантастично навijaње 8.125 навijaча и сјајну игру шампиона Србије. (*Blic, Novo čudo – Partizan srušio i Barselonu!*, 3. 2. 2010, <http://sport.blic.rs/kosarka/domaca-kosarka-i-aba/novo-cudo-partizan-srusio-i-barselonu/s7qrfm0>)

(9) Radio има посебне могућности; ствара teško raskidive везе између слушалаца и програмског садржаја. (*Корпус српског језика на интернету*, <http://nlp.ffzg.hr/resources/corpora/srwac/>)

(10) Iznenada се Saša Ilić нашао у позицији да угрози гол Јавора, дефанзивци Иванјићана заборавили су на капитена црно-белих на левој страни, видео је то Škuletić, у право време одложио лопту за Ilića, али је његов ударак био лако ukrotiv за Mišića. (*Mondo.rs, Lazović „ofsajd”, гол, povreda – pobeda!*, 12. 4. 2014, <http://mondo.rs/a681723/Sport/Fudbal/Lazovic-ofsajd-gol-povreda-pobeda.html>)

(11) Muzika oplemenjena pokretom привукла је тако, поред бројне публике, и пролазнике који су nailazeћи на аутентичан средњејевковни амбијент [sic!] ¹¹⁸, махом застajали препуштајући се машти која их је водила у, из ове перспективе, teško zamisliva времена витезова, дворова и забава прохујалих времена. (<http://www.teatarmimart.org.rs/predstave/svetkovine.php>, 16. 8. 2017)

(12) Међутим, тај аргумент је лако oboriv јер оглашивачи ван интернета, иако би вероватно волели да имају ту могућност, немају циљане огласе па ипак добро послују.

¹¹⁸ Све реченице преносимо онако како су оригинално наведене, не мењајући писмо нити правописно коригујући текст ни на који начин. У самом тексту постојала је словна омашка *амбијент* уместо *амбијент*.

(<https://www.informacija.rs/Clanci/Ko-vas-i-zasto-prati-na-internetu.html>, 16. 8. 2017)

(13) [...] ovo je vreme vladavine Akima Akimića, Isaka Fomića, Alije, Karenjina, Orlova, Sirotkina, Gazina, Mihajlova, Sušilova, Almazova, Skuratova, Luke Kuzmića, Varlamova, Bulkina, Lučke, Potjejkina, Baklušina, Petrova, Vasilija Antonova, Necvetajeva, Kobilina, ovo je vreme potvrde da je čovek „pun životinje, pun prasneta, pun ogromnih, jedva ukrotivih nagona životinje, surove samoživosti, koje kultura, dogovor i civilizacija prikrije, ne pokazuje, ali svaki od ovih nagona živi i dalje, nijedan ne biva ubijen, nijedan nije večito, trajno preobražen i oplemenjen” (Hese)... (*Корпус савременог српског језика*, Оливер Б. Ињац, *Велике адвокатске одбране*)

(14) Gete je – po sopstvenom izveštaju – insistirao na svom „tvrdoglavom realizmu”, ali u tom suprotstavljanju se ipak obrazovalo nešto zajedničko, i tako se zasnovala veza ta dva velika čoveka, kako se Gete izrazio, „na najvećoj, možda ne sasvim razmrsivoj utakmici između subjekta i objekta”. (*Корпус савременог српског језика*, Ханс-Георг Гадамер, *Филозофија и поезија*)

Примерима попут (7)–(14) заједничко је да се изражава степен у коме се јавља одређена особина, нпр. преводивост, описивост, раскидивост, укrotивост, замисливост, оборивост, размрсивост, односно у којој је мери нешто преводиво, описиво, раскидиво, укrotиво, замисливо, обориво, размрсиво. Спојеве су *тешко преводив* (7), *тешко описив* (8), *тешко раскидив* (9), *тешко замислив* (11); *лако укrotив* (10), *лако оборив* (12); *једва укrotив* (13); *не сасвим размрсива* (14), при чему *сасвим* упућује на затворену скалу. Другим речима, рекли бисмо да се наведеним прилозима (и прилошким изразима), у терминима семантике могућих светова (в. нпр. Мензел 2017), ограничава број могућих светова у којима се испољава особина о којој је реч тиме што се могућност извршења радње мотивног глагола ставља на скалу, на којој се пореди са стандардном вредношћу за извршење радње о којој се ради.

3) Са поредбеном речи *као*:

(15) Текст који је унапред сачињен као преводив у том кругу бива награђен и већим реалним преводилачким ангажманом. (*Корпус савременог српског језика*, Улрих Шулиц-Бушхаус, *Преводјење и стварање канона*)

(16) Podaci dobijeni od RIS-a mogu služiti као обориви доказ на суду. (Корпус савременог српског језика, Закон о пловидби и лукама на унутрашњим водама, 2354-10)

Примери попут (15) и (16) са поредбеном речи *као* такође имају функцију да извршење радње исказане мотивним глаголом придева на *-(љ)ив*, конкретно у овим случајевима да се текст преведе (15) и доказ обори (16), сместе у неки од могућих светова, а не представљају радњу нужно извршену у актуелном свету. Са друге стране, у примеру (16) модалност је додатно изражена и модалним глаголом *моћи* (*могу служити као...*).

4) Након испуњења неког услова, односно у контексту услова:

(17) Једни уважавају његово образложење да није био дошао потпуно спреман, али да му је намера била да већ почне да плива у новом костиму јер га догодине очекује државни шампионат САД. Други већ с великом сигурношћу тврде да је победив чим скине „скафандер”. (Корпус савременог српског језика, Политика, 17. 11. 2009)

(18) Ja mislim da bi to bio put kojim bi svako čim ga vidi, sa logičkom nužnošću, trebao da pođe ili da se postidi ako to ne učini. Na sličan način, apsolutno dobro, ako je to uopšte opisivo stanje stvari, bilo bi ono koje bi svako, nezavisno od njegovih ukusa i sklonosti, nužno ostvarivao ili bi se osećao krivim što to ne čini. (Корпус савременог српског језика, Лудвиг Витгенштајн, Предавање о етици)

(19) Kad hoće da svetu donesu mir, slobodu i blagostanje, one to stvarno hoće ukoliko je to spojivo s njihovim interesima (Корпус савременог српског језика, Алекса Буха, Европа или Америка?)

(20) А ако његово тело кроз које је светлост пролазила није уништиво средствима која убијају наша тела? (Корпус савременог српског језика, Ги де Мопасан, Хорла, прев. И. Марковић)

У примерима попут (17) претпостављено је да би се радња изражена мотивним глаголом придева на *-(љ)ив* (да га могу победити) испунила тек након извршења друге радње (скидања „скафандера”), што је условљава. У примерима попут (18) и (19) сами придеви на *-ив* (*спојив* и *описив*) налазе се у условној реченици, те се тиме „модализује”

извршење радње за придев мотивног глагола, односно поменута радња остварује се само у оним могућим световима у којима је испуњен конкретни услов (о односу корелатива, кондиционала и релативних клауза видети у Арсенијевић 2009). Штавише, сумња у извршење може се додатно истаћи и спојем услова, негације и стављања реченице у контекст питања (реченица 20).

5) Конкретизовање, одређени ограничени услови важења:

(21) Po ovom stanovištu, većina društvenih problema, ako ne i svi – zločini sa nasiljem, vandalizam, ALKOHOLIZAM, HOMOSEKSUALIZAM, političko ili moralno disidenstvo – posledica su klinički opisivih „oboljenja” koja su izlečiva ako se prepuste nezi lekara. (*Корпус савременог српског језика, Слово М из Енциклопедије модерне мисли*)

(22) Kako je u vreme Modestina brak bio raskidiv (putem razvoda), opredelili smo se za drugačije značenje: zajednica svih oblika života. (*Корпус савременог српског језика, Обрад Станојевић, Римско право*)

Примере употребе попут (21) и (22) посебно смо издвојили будући да у самом контексту постоји нека врста ограничења које сужава услове испуњења радње мотивног глагола или пак особине самог придева – нпр. описивости у случају *клинички описивих обољења* (21) и раскидивости брака *у време Модестина* у односу на у контексту посматрано време када то није било могуће (22). Без наведених ограничења исказаних у контексту реченице, сличне реченице не би биле довољно информативне када би се употребио само ненегирани придев попут *раскидив* и *описив* будући да је очекивано, подразумевано да се све може раскинути и описати, те прагматички није ни релевантно тако нешто рећи у разговору, односно употребити у реченици.

б) Када се наглашава да је нешто подразумевано:

(23) U pet američkih država taj događaj – venčanje – nije više samo prizor u kojem mladoženja u svečanom odelu, a mlada u venčanici po propisanom scenariju izgovaraju sudbonosno „da” i potpisuju ugovor o doživotnoj vernosti (raskidiv, naravno, kao i svaki ugovor): to mogu da čine i dva „partnera” istog pola. (*Корпус савременог српског језика, Политика, 31. 1. 2010*)

(24) Ono јединство које је у Богу нераскидиво, у човеку дакле mora бити раскидиво – а то је могућност добра и зла (*Корпус савременог српског језика, Ридигер Сафрански, Зло или драма слободе*)

(25) Pametnjaković i tribun Rože Federer Federer [sic!] se već upisao u besmrtnike, ali smo sada načisto da je i on od krvi i mesa, da dogma o njemu postaje praznoverica, da je ranjiv, pobeđiv, salomiv, da ga bol od poraza razdere do suza... (*Корпус савременог српског језика, Политика, 12. 2. 2009*)

(26) Prevodi, naravno, uvek nešto previđaju, ali treba imati u vidu da je svaka proza prevodiva, pa prema tome i svaki roman je prevodiv (*Корпус савременог српског језика, Политика, 2. 10. 2010*)

Ненегирани облик придева такође се употребљава када се у контексту посебно жели нагласити да је подразумевано да ће се радња мотивног глагола посматраног придева извршити. То се може постићи речцом за изражавање става сигурности, на пример, наравно раскидив за уговор у примеру (23), исказивањем уверености помоћу модалног глагола за изражавање неопходности: *mora бити раскидиво* (24), помоћу опште придевске заменице *сваки*: *свака проза је преводива* (26) или је пак јасно из контекста, на пример, када се говори о смртности, човеку од крви и меса и саломивости (25).

Штавише, примери (23)–(26) могу се парафразирати и тако да се синтаксичком негацијом негира негирани облик придева на *-(љ)ив* (није да је *не-глаголска_основа-ив*) без (осетне) промене у значењу: *брачни уговор није нераскидив* (23), *јединство у човеку не сме бити нераскидиво* (24), *Федерер није несаломив* (25), *проза није непреводива* (26), чиме се посматрани придеви на *-(љ)ив* поново доводе у везу са негацијом и контекстима доњег следства.

*

Издавањем претходних група примера и прецизирањем контекста показали смо да је у српском језику заправо могућа употреба ненегираних облика који су у литератури сматрани непостојећим/неграматичним и који као такви, последично, нису регистровани у речницима српск(охрватс)ог језика или су пак истицани као „тривијални”. У наставку одељка прокоментарисаћемо још неке семантичке

специфичности негираних придева на *-(љ)ив* са пасивним значењем, превасходно са објекатском оријентацијом¹¹⁹.

С обзиром на значење и употребу придева на *-(љ)ив* са префиксом *не-*, посебно издвајамо оне примере са значењем мере или броја у творбеној основи. На пример, синтагма *неизмерива дубина* не значи да се она заиста не може измерити, већ да је *толико дубока да скоро да се не може измерити*. Само та (велико)количинска компонента остаје у значењу оваквих придева када су у колокацији са апстрактним именицама, које у свом основном значењу у потпуности искључују могућност мерења. Отуда уз апстрактне именице (нпр. *подршка, помоћ, вредност*) придев попут *немерив, неизмерив, небројив, неизбројив* добија количинско значење какво имају придеви *огроман, прекомеран* и сл.

У вези са апстрактним именицама и њиховим карактеристикама у споју са квантификаторима, Ивана Митић (2011: 4) наводи да „њихова природа [природа апстрактних именица] блокира могућност да им [апстрактним именицама] вредности буду омеђене неким конкретним параметрима”, са чиме смо сагласни, свакако, у основном значењу апстрактних именица. Значење придева *немерљив* доводи у везу са прилозима *много, пуно* и *веома*. Конкретније, „њиме се квалификује оно чега има у мери већој од стандардне вредности за *мерљив*. У том случају, постојала би нека стандардна вредност до које се ентитети сматрају мерљивим, а изван које ентитети добијају својства *немерљив*, те би негирани придев могао да добије својство суперлатива, јер казује да нечега има у много већем степену у односу на основни степен” (Митић 2011: 4).

Ипак, буквално и математички гледано, све конкретне ствари и предмети могу се измерити и изразити одређеним бројем неких мерних јединица. Отуда у парафразама са *толико велики* наглашавамо компоненту *као* (толико велики *као* да се не може измерити) будући да из прагматичких разлога није увек неопходно нагласити тачну меру, већ је довољно уопштено значење велике количине „много, пуно, претерано”. Наиме, негирани придеви често се употребљавају у стилској улози хиперболе. Другим

¹¹⁹ Као што смо већ поменули у трећем поглављу, нису сви семантички пасивни придеви на *-(љ)ив* нужно и објекатски оријентисани, односно оријентисани ка објекту из реченичне парафразе. Изузетак би били придеви мотивисани ергативним глаголима, попут придева *горив*, који јесте пасивне семантике, али радњу „трпи” субјекат из реченичне значењске парафразе.

речима, код таквих негираних придева интерпретација није буквална, него пореди реалну меру са преувеличаном мером.

Са друге стране, код апстрактних именица та семантичка компонента изражености величине постоји тек када се апстрактно значење конкретизује будући да апстрактне именице нису подложне мерењу и бројању у свом основном значењу (*Јованове три велике љубави* – мисли се, на пример, на конкретне три женске особе). Прагматичко ограничење које помињемо блиско је ситуацији са збирним именицама. Оне граматичким обликом једнине семантички исказују множину (нпр. *лишће, грање, цвеће*), при чему саговорник одмах разуме да се ради о множини, а прагматички за комуникацију није релевантно колико има, на пример, листова, иако би неко заиста могао избројати колико има листова на једној гомили, грана на једном стаблу или пак цветова на једном простору.

За префикс *не-* се у литератури помиње да утиче на промену основног значења у односу на одговарајући ненегирани облик придева, за шта се наводи неколико примера, а због другачијег значења, очекивано, не колоцирају са истим именицама. На пример, Клајн (2003: 286) издваја: „Понеки [придеви] с додатком префикса *не-* мењају и основно значење. Тако се *пов(ј)ерљив* односи на неживе појмове (*поверљиви списи* и сл.),] а *непов(ј)ерљив* на човеков карактер; *непомирљив* и *неиздржљив* су ПСТ [префиксално-суфиксалне творенице] ’пасивног’ значења (који се не може помирити, који се не да издржати), а нису негације од *помирљив*[,] односно *издржљив*”. И Михаило Стевановић (1981: 431–432) за малобројне придеве попут *неповерљив* („који нема поверења, који сумња”) каже да се негацијом добија нова лексичка вредност која није повезана са мотивним придевом *поверљив*.

Са друге стране, *издржљив* може имати и субјекатску оријентацију, те се *издржљив* (нпр. *човек*) може парафразирати као „који може (много) да издржи”, а *неиздржљив* би човек био онај „који није издржљив”, док је код објекатске оријентације у литератури најчешћа парафраза са негацијом уз мотивни глагол, на пример, *(не)издржљив проблем* је онај „који се (не) може издржати”. Сматрамо да ни у таквим случајевима, када нема утицаја на семантику, не треба искључити парафразу са придевом и то још једном истичемо. Дакле, није немогуће ни придев *неиздржљив* (нпр. *проблем*) парафразирати синтаксичком негацијом *није издрж(љ)ив* и требало би тежити што унифициранијој парафрази при творбеној анализи у оквиру исте класе (овде конкретно придева на *-(љ)ив*).

Без обзира на значења наведена у речнику (РСЈ 2007), за придеве *издржљив* и *неиздржљив*, која наводимо у фусноти¹²⁰, након што смо на интернету и у корпусу упоредили реализације њихове употребе, сматрамо да су се ова два облика диференцирала у употреби и да све више показују тежњу ка субјекатски (*издржљив*) и објекатски (*неиздржљив*) оријентисаном значењу. Негирани облици у оваквим паровима показују више семантичких нијанси значења и разноврсније колокације, што се види и у речничким дефиницијама, па и у односу придева *помирљив–непомирљив* и у речницима издвојеним значењима¹²¹.

Наиме, оба придева имају оба значења, али су им се (фреквенијски) разишла доминантна значења, што није необично с обзиром на промену природе скале. Важно је и да сâм ненегирани придев на *-(љ)ив* има оба значења, а негирани се онда може градити само од једног значења ненегиране мотивне речи. Штавише, нигде нема примера где ненегирани придев на *-(љ)ив* заиста нема значење супротно значењу које има одговарајући негирани, што значи да је полазиште за негирани придев увек ненегирани, као и код осталих придева (нпр. *срећан–несрећан*). Тиме смо показали повезаност значења поменутих ненегираних и негираних придева, као и да не важи наведена Стевановићева констатација да се негацијом добија нова лексичка вредност која није повезана са мотивним придевом, нити Клајнова у вези са променом основног значења.

Прецизније гледано, што се тиче односа ових негираних и ненегираних придева на *-(љ)ив* и њиховог другачијег типа значења, наш закључак је да ипак *није* случај да сâм префикс *не-* може променити значење придеву из објекатског у субјекатско, нпр., *поверљив–неповерљив*, већ су у овом случају једноставно остала слабије реализована поља за негирано објекатско и ненегирано субјекатско значење. На тај начин су се негирани и ненегирани облик диференцирала у употреби, те би илустративни типови колокација у каквима се појављују били *поверљиви списи* и *неповерљив човек*. Речник српског језика (2007) региструје нешто више значења за придев *поверљив*: „1. заснован

¹²⁰ *Издржљив* „1. који добро подноси напоре, тешкоће: издржљиви војници, ~ на батине. 2. истрајан, постојан: ~ владар”; *неиздржљив* „1. в. неиздржив [неподношљив, несносан]. 2. који не може да издржи велик напор”.

¹²¹ *Помирљив* „а. који жели, остварује мир: ~ политика. б. склон мирољубивости: ~ човек”; *непомирљив* „1. а. који не жели помирење, мирну нагодбу, који се не може помирити с неким, нечим; који је трајно, доследно против нечега (о човеку). б. својствен таквој особи: ~ држање, ~ расположење. 2. који није за компромис, категоричан; бескомпромисан: ~ човек, ~ борба” (РСЈ 2007).

на поверењу, отворен, искрен: ~ разговор 2. који одаје поверење; који улива поверење: ~ осмех; ~ човек. 3. који се лако поверава, лаковеран. 4. који ужива поверење; који обавља тајне послове: ~ особа. 5. који није за јавност, који се мора тајити: ~ извештај, ~ допис”, док је сужење, односно диференцирање значења код негираног облика *неповерљив* уочљиво у истом речнику и наводи се само значење „који нема поверења у некога, у нешто, сумњичав; који изражава неповерење”.

Могуће је и да је негирани облик некомпозиционалан/лексикализован, попут придева *неурачунљив*, који је лексикализован у значењу „[који није при здравој памети]”, односно „слабоуман, неразуман”, када описује човека, и није антоним пасивном модалном значењу *урачунљив* „који се може/мора урачунати”, већ лексикализованом субјекатски оријентисаном „који се сматра да је здраве памети”, који се мање користи од негираног облика (*урачунљив* 19.700 : *неурачунљив* 32.600¹²²).

Имајући увид у све придеве на *-(љ)ив*, приметили смо да ови придеви немају изражену склоност ка лексикализацији. Штавише, тежњу ка лексикализацији у већој мери показују неке творбено-семантичке групе именица попут деминутива (уп. Јанић 2013). Међутим, постојање примера *урачунљив₁–неурачунљив₁* (пасивни, објекатски оријентисани) и *урачунљив₂–неурачунљив₂* (субјекатски оријентисани, некомпозиционални, лексикализовани) значајно је и као потврда за закључак који смо раније навели у вези са придевима на *-(љ)ив* са префиксом *не-* чије се основно значење „мења” и иду у прилог нашој тврдњи да промену значења из корена не условљава префикс *не-*, већ да у пракси могу постојати празна (или слабије реализована) поља у паровима ненегираних и негираних облика, које сматрамо тзв. потенцијалним речима.

6.3. Придеви на *-(љ)ив* субјекатски оријентисаног значења и негација

За разлику од у претходном одељку посматраних придева пасивног, односно објекатски оријентисаног, значења на *-(љ)ив*, за које се у литератури наводило да имају само негирани, а не и ненегирани облик, за придеве на *-(љ)ив* активног, односно субјекатски оријентисаног, значења *негирани* облици не постоје увек, или бар нису уобичајени у употреби, што ће бити предмет дискусије у овом одељку.

¹²² Резултати добијени Гугл претрагом 30. 10. 2017.

Као ограничења за додавање префикса *не-* придевима Стјепан Бабић (1986: 421) издваја следећа, оградивши се притом и сâм да нису апсолутна, а додали бисмо да су врло уопштена:

- 1) „ако придев има више опрека: *crven: plav, zelen, žut...*¹²³
- 2) ако се опрека изриче другим придевом: *debeo – mršav, desni – lijevi, divlji – pitom, dobar – zao, jeftin – skup, sit – gladan, svijetao – taman, težak – lak, uzak – širok, velik – malen...*
- 3) ако придев има негативан смисао: *srdit, zao, zloban...*”.

Напомињемо да се код негираних именица често у литератури (нпр. Бабић 1986: 330; Клајн 2002: 185) издваја значење чисте негације (нпр. *непливач, нехришћанин*) и значење које произлази из негације – значење супротности (нпр. *непријатељ, непоштење*), која се могу применити и на придеве. Конкретније, именица *непријатељ* не означава само некога ко нам није пријатељ – и неки познаник нам није пријатељ, као што нам особа коју уопште нисмо упознали није пријатељ, али аутоматски нам није ни непријатељ – већ непријатељ означава супротност пријатељу, односно означава некога ко нас мрзи и жели да нам се догоди нешто лоше, насупрот ономе „ко нам прија” (мотивацијска, значењска парафраза именице *пријатељ*) и са ким се дружимо и лепо слажемо. Конкретно у вези са придевима који садрже префикс *не-*, Стана Ристић је препознала и издвојила следеће нијансе значења (2009а: 157–158): одсуство, одрицање, умањивање (ублажавање), искључивање, супротстављеност и негативно значење.

Што се тиче односа творбене и синтаксичке негације, Милош Ковачевић (2002: 13) закључује следеће:

„Улога лексичке префиксалне негације не исцрпљује се само на лексичком нивоу. Она има утицаја и на реченичну негацију, јер се негиране лексеме у реченици појављују у улози реченичних чланова. Лексичку и реченичну

¹²³ Рајна Драгићевић (2007: 287) парове *црвен–плав, црвен–жуто* и сл. не сврстава у праве антониме. Конкретно за чланове пара *црвен–зелен* у оквиру дискусије различитих приступа наводи да би се могли посматрати као антоними „када је из контекста јасно да је реч о светлима на семафору”, а у фусноти 26 на истој страни пита се „да ли су према овом апсолутно неутемељеном погледу на антонимију и *жуто* и *зелено* антоними”. Данко Шипка (2006: 56) помиње три типа супротности: комплементарну (*тачно–погрешно*), антонимску (*брз–спор*) и дирекциону (*спуштати се – пењати се*).

негацију на творбеном плану обједињују *не* и *ни* као негатори, тј. језички елементи негирања (одрицања). *Не* и *ни* нису дакле само лексички већ и реченични негатори. Друкчије речено, њима се не пориче само остварење лексичког него и реченичног садржаја.”

Позивајући се на тврдњу Милоша Ковачевића (2000: 134) да се „свака унутарлексичка негација може замијенити граматичком, док обрнута замјена најчешће није могућа, јер је сфера употребе граматичке негације у српском језику неупоредиво шира” и на његов приступ односа антонимије, негације, градације и литоте, Стана Ристић (2004: 102) закључује да Ковачевић пренаглашавајући улогу синтаксичке негације, „занемарује могућност замењивања синтаксичне негације лексичком негацијом и функционалностилске ефекте такве замене, иако ту могућност показују чак и примери негираних придева из парова контрадикторних антонима, наведени у његовом раду”. Као илустрацију поменутих контрадикторних антонима, Стана Ристић је користила парове попут *интересантан–неинтересантан* и *изражајан–неизражајан*, при чему је негиране облике могуће заменити спојем синтаксичке негације и ненегираних антонима: *није интересантан*, *није изражајан* и сл.

Испреплетаношћу лексичке и семантичке негације у вези са глаголима бавила се Рајна Драгићевић (2011), у циљу издвајања нових значења, односно нових лексичких вредности у споју негације и глагола, закључивши да се у том случају одрична речца *не* понашала слично префиксу *не-* уз именске речи. Наиме, Драгићевић (2011: 43–44) добијање различитих лексичких вредности именица и придева уз негацију и постојање истих модела иако се ради о различитим врстама речи доводи у везу са логичким механизмима и закључује да се „они пресликавају у језику” (2011: 44). Закључак њеног рада у вези са негацијом и глаголима јесте да се издвајају четири групе, чији би представници били спојеви негације и глагола посматрани као лексичке јединице *нестати*, *не живети*, *не видети*, *не волети* супротстављене, редом, глаголима *стати*, *живети*, *видети* и *волети*, чиме се нећемо бавити будући да није директно повезано са нашим истраживањем придева, већ само са општом сликом о негацији, различитим врстама речи и њиховим значењима.

Конкретно на (не)могућност додавања негације придевима на *-(љ)ив* утицаја свакако има опозиција активно–пасивно значење самог придева. Наиме, постоји видљиво ограничење додавања негације на придеве са активним значењем. Клајн (2003: 286), на пример, наводи да „само мали део придева ’активног’ значења има негацију

(нпр. *непажљив, необазрив, нестрпљив*)”. Значењске парафразе за три могућа примера која Клајн наводи (*непажљив, необазрив, нестрпљив*) сматрамо да треба да буду „који није пажљив”, „који није обазрив”, односно „који није стрпљив”, а не „који не пази”, „који се не обазире”, нити „који не може да се стрпи”, посебно из разлога што се ради о супротном, а не чисто негираном значењу. На пример, *непажљив* муж је онај који није пажљив, супротставља се синтагми *пажљив муж*, а *необазрив* комшија је онај који није обазрив, а не онај који се не обазире (ни на шта). Отуда код ових и оваквих твореница које садрже префикс *не-* нисмо сагласни са Клајновим мишљењем да се ради о префиксално-суфиксалној творби, већ сматрамо да се код могућих негираних придева са активним значењем, као и код свих негираних са пасивним значењем, ради о чистој префиксацији.

Заиста, придеви са активним значењем доминантно (у употреби) немају (уобичајено) парове са префиксом *не-*. Списак одабраних активних преузет из Клајн (2003: 285), за које Клајн каже да се углавном односе „на људске карактерне особине или типично понашање” и које није детаљније коментарисао, даће нам за почетак општу слику грађе: *позорив, обазрив, презрив, сажалјив, брбљив, пажљив, сналажљив, проницљив, стрпљив, предусретљив, досетљив, заљубљив, предузимљив, разметљив, наметљив, насртљив, причљив, говорљив, ћутљив, плачљив, прождрљив, заборављив, снебивљив, стидљив, колебљив, плашљив, превртљив, помирљив, заједљив, завидљив, подругљив, попустљив, лажљив, осетљив, голицљив, грабљив, горљив, штедљив, свадљив*. Управо код већине оваквих ненегираних придева на *-(љ)ив* искључује се могућност додавања префикса *не-*, односно искључује се постојање негираних варијаната наведених придева на *-(љ)ив*. Однос прихватљивости овде побројаних активних ненегираних придева на *-(љ)ив*, њихових негираних пандана и регистрација у речнику наводимо у наредном одељку овог поглавља, где издвајамо и импликације нашег истраживања придева на *-(љ)ив* за лексикографски рад.

Прво ћемо испитати поменуто Бабићево правило о постојању већ једног разнокоренског антонима као ограничење за грађење истокоренског антонима са *не-*. Парови *причљив–ћутљив, штедљив–расипан* заиста илуструју постојање разнокоренских антонима, али такво правило не би обухватило све примере активног значења и било разлог за немогућност додавања префикса *не-*. Конкретније, у такво објашњење не уклапају се придеви попут *заљубљив, плачљив, стидљив, свадљив*, који не само да немају разнокоренски антоним већ ни истокоренски са префиксом *не-*, или бар не онај који је уобичајен у употреби према ставу изворних говорника српског

језика. Из тог разлога такво објашњење искључујемо за придеве на *-(љ)ив* активног значења као једини фактор, а за проблематичнију интерпретацију негираних придева *неплачљив* и *нестидљив* решење видимо у њиховој скаларној структури. Наиме, *плачљив* је неко ко плаче, али преко неке мере, *стидљив* је неко ко се стиди преко неке мере. Исто важи и за придеве *грабљив*, *колебљив* у односу на *неграбљив*, *неколебљив*. Негација (у оваквим примерима) не може постићи то значење,¹²⁴ те су примери попут *неплачљив* и *нестидљив* теже интерпретабилни без додатно прецизираног контекста будући да се прималац језичке поруке која садржи негирани придев колеба да ли се ради о негацији особине плачљивости, стидљивости или пак о негацији у односу на прекомерно извршење радње мотивног глагола.

Обележје градуалности мотивног придева активног значења на *-(љ)ив* искључујемо као важан фактор будући да негирани облици са највећим и најмањим бројем потврда добијених Гугл претрагом могу бити степеновани. На пример, са једне стране су по фреквенцији облици *неграбљив* (0), *неколебљив* (0), *нелажљив* (0), *неподругљив* (0), *непрождрљив* (0), *незаљубљив* (58), а са друге *нестрпљив* (131.000), *ненаметљив* (44.800), *неосетљив* (15.300), *непопустљив* (18.500), *непажљив* (11.500), *несналажљив* (3640). Према истовременој Гугл претрази, ређе су употребљавани облици компаратива попут *лажљивији* (664), *колебљивији* (430), *подругљивији* (248), *заљубљивији* (229), *грабљивији* (77), *прождрљивији* (1), али их то не чини ништа мање граматичним од следећих облика компаратива: *пажљивији* (53.700), *осетљивији* (40.100), *стрпљивији* (22.600), *попустљивији* (12.100), *сналажљивији* (7270), *наметљивији* (1860)¹²⁵. Напомињемо да мала фреквентност не мора да буде показатељ неграматичности, већ се може радити и о ограничењима у контексту због значењских специфичности самих речи или се једноставно ради о ретким контекстима.

Уопштено гледано, мотивни активни придеви који имају негативно/непожељно, самим тим семантички маркирано значење основног, ненегираниог облика – често немају уобичајен, у потпуности ван контекста интерпретабилан облик са префиксом *не-*, попут *брбљив*, *грабљив*, *плачљив*, *подругљив*, *превртљив*, *сажаљив*, *снебивљив*, *ћутљив*. Другим речима, правим фактором сматрамо типичност саме особине. Уколико

¹²⁴ Подсећамо, код придева који садрже префикс *не-*, Стана Ристић (2009а: 157–158) издваја следеће нијансе значења: одсуство, одрицање, умањивање (ублажавање), искључивање, супротстављеност и негативно значење.

¹²⁵ Фреквенције су наведене на основу Гугл претраге извршене 30. 10. 2017.

је типична, очекивана, уобичајена особина исказана ненегираним обликом, може се очекивати негирани облик да би се на тај начин маркирала непожељна или ређа особина (*незаљубљив, неосетљив, непажљив, ненаметљив*,¹²⁶ *непопустљив, несналажљив, нестрпљив*). Ако је пак непожељна, ређа особина исказана ненегираним обликом, негација ће се само синтаксички изражавати, а не и на творбеном нивоу префиксом *не-* (отуда ретка употреба примера попут *неграбљив, нелажљив, непрождрљив*). Однос субјекатски оријентисаних ненегираних и негираних придева према фреквенцији на Гуглу наводимо у *Прилогу 14*, у *Табели 31*.

Разлог ређе употребе негираних придева попут *#небрљив*, а несумњивог постојања придева попут *нестрпљив* видимо и у самом значењу негираног префикса. Наиме, није реч о чистом негираном значењу код придева (активног) значења на *-(љ)ив*, већ о додатном значењу супротности, односно настајању правих антонима, као што смо већ поменули. Ову тврдњу потврђује могућност синтаксичке негације уз придев у оба типа случајева. Дакле, могуће је рећи за неког да није *брљив*, али ретко и да је *#небрљив* (што није случај са придевима пасивног значења где *није читљив = нечитљив*). Конкретније, сâм придев *брљив* значи да неко много говори, а у негираној варијанти *небрљив* значи неког ко не говори нарочито много, што је неутрално и неинформативно, те није зачуђујуће што се негирани придев *небрљив* не употребљава (често).

Још бољи показатељ је поређење значења споја синтаксичке негације и придева попут *стрпљив* и постојећег придева са префиксом *не-* *нестрпљив*. Да је реч о чистом значењу негације, израз *није стрпљив* и *нестрпљив* имали би исто значење и били би заменљиви у истом контексту. Ипак, у случају придева *нестрпљив* ради се о додатном значењу супротности. Наведено ћемо илустровати и на нивоу реченице, уз адекватан контекст. Могуће је, рецимо, за неког очуха рећи да *није стрпљив* према деци своје нове жене, односно када су деца у питању, али не и да је *нестрпљив* према деци. Такође, ни *неосетљив* није исто што и *није осетљив*. Ако неко није осетљив, ништа га тако лако не може повредити, а ако је неосетљив, мења се перспектива, па је он сâм

¹²⁶ Ана Макишова (2011: 212) придеве *ненаметљив, неодољив, неописив* смешта у исту групу са *ненападан, неопасан, недвосмислен, недвојбен* и *незабораван* као оне који формално имају негативно обележје, а у ствари именују позитивну семантичку вредност и, додали бисмо, означавају пожељне особине.

такав према другима, семантички је ближе синтагми *емоционално хладан*. *Непопустљив* не значи само да неко *није попустљив*, него да је и *доследан*.

Сви примери из наше грађе потврђују констатацију Милоша Ковачевића (2002: 112) која говори о неутрализацији антонима, што уопштавамо и за наше примере: „[Т]реба рећи да се свака таква унутарлексичка негација може замјенити граматичком [синтаксичком], док обрнута замјена најчешће није могућа, јер је сфера употребе граматичке негације у српскохрватском језику неупоредиво шира”. Са друге стране, Стана Ристић (2009а: 166) сматра да је на тај начин пренаглашена улога синтаксичке негације, али и да се занемарује обрнут смер – могућност замене синтаксичке негације лексичком. Даље, Ирена Грицкат (1961–1962: 117) издваја да се „углавном може констатовати двојака функција обличких средстава за негирање: одрицање у ужем смислу и придавање новог, и то антонимичног, смисла речима уз које оне стоје. Функцију одрицања носи обично речца *не* а функцију претварања у антоним префикс *не-*, мада има изузетака у оба правца”. Бавећи се новим лексемама у савременом српском језику насталим продуктивним типом творбе у виду префиксације префиксом *не-*, превасходно код именица, Стана Ристић (2009б: 38) закључује да овај префикс, као и префикс *анти-*, носи и „велики граматичко-категоријални потенцијал, чија сфера деловања надилази оквире лексичке творбене модификације и захвата модификацију пропозицијског, синтаксичког или дискурсног садржаја, што их на плану врста речи приближава партикулама”.

Модално значење самог придева и семантичка пасивност могу такође бити у вези са могућношћу за додавање негације. На пример, *непоколебљив* је онај ко не може бити поколебан, док придев *колебљив*, који има активно значење „онај који се (често) колеба”, нема негирани облик који се употребљава, већ је облик *неколебљив*, најблаже речено, маргинализован. Сматрамо да твореница за „није колебљив” није лексиколошки гледано неопходна нити довољно информативна будући да *колебљив* има антониме попут *неустрашив*, док би придеву *поколебљив* прави антоним био *непоколебљив*, уз шта има и модално-пасивну семантику „који не може бити поколебан”. Даље, рећи *#неиздржљив човек* у активном значењу „који не може издржати” није уобичајено у употреби вероватно донекле јер је блокирано пасивном семантиком, делимично и због скаларне природе, која није склона негирању, али би такав пример и даље било могуће интерпретирати, можда само уз осећај стилске маркираности, не и неграматичности. Са друге стране, синтагма *неиздржљив човек* са негацијом се може јавити у пасивном значењу, у значењу да га други не могу издржати,

као што може јавити у синтагми *неиздржљив притисак*, уз колокацију са именицом која им обележје [-живо].

Исто је са могућношћу додавања негираног префикса *не-* код пасивног значења *незаборављив*, али такве могућности код активног значења нема, где ни ненегирани придев *заборављив* „који заборавља” не карактерише честа употреба, можда и због тога што се у том значењу већ употребљава придев са суфиксом *-(а)н забораван*. *Некварљив* има субјекатски оријентисану, али пасивну семантику – због рефлексивности мотивног глагола *кварити се*, радњу трпи субјекат реченичне парафразе. Исти случај је и са придевом *непокварљив*, који има пасивно значење и дупло је фреквентнији од облика *некварљив* (1980:969¹²⁷). Исто показује и пар #*неколебљив–непоколебљив*. Само значење семантички није активно, већ је у речнику субјекатски оријентисано, док му је семантика пасивна. Ако се нешто квари, сâмо трпи последице кварења и пропадања. Тако су и *променљив–непроменљив* термилошки антоними у контексту врста речи и пасивне су семантике.

*

Након увида у целокупну грађу¹²⁸ придева на *-(љ)ив* активне семантике, закључујемо да граматичке карактеристике мотивног глагола ненегираног придева нису релевантне за (не)постојања ових придева са префиксом *не-*. Објашњење видимо у томе што је негирани облик придева директно повезан са ненегираним (што показује и процес творбе префиксом *не-*), те зависи од његових обележја семантичке маркираности, пожељности особине и типичности особине придева. Са друге стране, негирани облик придева само је у посредној вези са мотивним глаголом за ненегирани облик члана придевског пара, али смо запазили одређене друге јаче и слабије тенденције, које ћемо још једном издвојити.

Семантички гледано, ненегирани придеви на *-(љ)ив* мотивисани ергативним глаголима ближи су придевима пасивног значења – иако су формално активни по значењској парафрази, граматички субјекат је тај који „трпи радњу”, те стога није ни

¹²⁷ Гугл претрага извршена је 30. 10. 2017.

¹²⁸ Целокупна активна ексцерпирана грађа налази се у *Прилогу 6* у табелама 1–3, при чему смо за оне придеве који постоје у РСЈ 2007. значење одатле наводили, а за случајеве придева који не постоје у РСЈ 2007. значење смо наводили композиционом методом.

изненађујуће што се у највећем броју оваквих примера може уз придев на *-(љ)ив* јавити негирани префикс *не-*, за који нема препрека код придева пасивне семантике. Наведено илуструјемо следећим примерима: *неиспарљив, нехлапљив, негорљив, незастарив*.

У групи лексикализованих придева на *-(љ)ив* такође се показала тенденција ка могућности додавања префикса *не-*, што објашњавамо новим, некомпозиционалним значењем. Издвајамо примере попут: *неупадљив* (*упадљив* „који пада уочи својим изгледом, особинама и сл., *изразит*” РСЈ 2007), *непроницљив* (*проницљив* „а. који својом мишљу дубоко продире, који брзо и правилно схвата; који оштро, живо запажа (о погледу, очима)” РСЈ 2007), *непредузимљив* (*предузимљив* „а. који енергично и обично с успехом предузима различите активности, *подузетан; вредан, марљив. б. агилан, активан, дрзак*” РСЈ 2007), *немарљив* (*марљив* „који ради с вољом, који се истрајно труди да што боље уради послове, *вредан, приљезан, ревностан*” РСЈ 2007).

Активни у најужем смислу са могућношћу додавања негације су: *пробирљив, помирљив, погрешив, пажљив, насртљив, наметљив, избирљив*. Речници српског језика дозвољавају и: *нештедљив, неупадљив, неувредљив, ?нестидљив, несналажљив, непропадљив, непровидљив, незагодљив*.

Након увида у грађу и значења, издвојили смо три групе придева који не могу да стоје са префиксом *не-*, и то према структури значењске реченичне парафразе самих недвосмислено активних придева. Ради се о моделима „који V”, „који Adv. + V” и „који Mod. + V”, које илуструјемо са неколико примера:

1. Модел „који V”: *брљив* [„који брља”], *брујљив* [„који бруји”], *вребљив* [„који вреба”], *галамљив* [„који галами”], *дрхтуљив* „који дрхтуљи”, *забављив* „који забавља”, *жагорљив* „који жагори”, *жуборљив* „који жубори”, *заударљив* „који заудара”, *кричљив* „који кричи”, *мамљив* [„који мами”], *мигољив* „који се мигољи”.
2. Модел „који Adv. + V”: *гадљив* „који се лако гади”, *гибљив* „који се лако гиба”, *дречљив* „који много и често дречи”, *дурљив* „који се брзо и често дури”, *заношљив* „који се лако заноси”, *заљубљив* „који се лако заљубљује”, *једљив* „који се лако једи”, *посртљив* „који често посрће”, *приговорљив* „који радо или често приговара”, *причљив* „који много и радо прича”.
3. Модел „који Mod. + V”: *преварљив* „који може да превари”.

Сви ови придеви маркирани су семантички већ у ненегираном облику будући да показују неспецифичну особину за типичног човека. Отуда прагматичко-семантички приступ анализи сматрамо најобухватнијим, без обзира на структуру реченичне парафразе самог ненегираног придева, која нема важну улогу. Наведено илуструјемо придевом *стрпљив*, који би припадао трећем структурном моделу парафразе („који се може стрпети”), и *пажљив*, који припада првом („који пази”), а оба могу имати негиране облике *нестрпљив* и *непажљив*, који се и сами уклапају у објашњење које смо дали о вези са прагматичком потребом употребе придева за изражавање нетипичних особина, чак и када се ради о негираним облицима.

У вези са придевима на *-љив* за означавање људских особина, износимо закључке Рајне Драгићевић (2001: 102) изведене на основу грађе од седамдесетак примера активне семантике. Ауторка закључује да мотивни глагол утиче на значење самог (ненегираног) придева, и то на следећи начин: 1) „Ако је основни глагол прелазни (*лагати*, *варати*, *штипати*), и ако објекат може бити човек, онда деривирани придев има велике изгледе да уђе у групу придева са значењем особине од појединца ка стварности”; 2) „Ако је глагол прелазни са директним објектом који не значи лице [на пример, *штедети* (новац), *радити* (кућу), *мирисати* (цвет)], придев означава особину појединца за себе”; 3) „Ако глагол није прелазни, придеви на *-љив* такође означавају особину појединца за себе (*ћутљив*, *дремљив*, *хитљив*, *кострешљив*, *мучаљив*, *смрдљив*, *уморљив*)”. Рајна Драгићевић (2001: 102) наводи да обележје повратности мотивног глагола, као ни глаголски вид, не утиче на мотивисање само једног од три типа придева (који означава особину од појединца ка стварности, од стварности ка појединцу или особину појединца за себе).

Да резимирамо: Будући да негиране придеве без изузетка сматрамо производом префиксације суфиксом *не-*, мотивни глаголи према својим граматичко-морфолошким особеностима не утичу на негирани облик, већ су у директној вези само са ненегираним обликом. Не искључујемо потпуно ниједан негирани облик придева на *-(љ)ив* активног значења и сматрамо их у великој мери интерпретабилним, уз изузетак чисто скаларних попут *небрбљив*, што би говорник увек могао прецизирати у контексту (да ли се ради о неком ко не прича уопште или не прича преко неке мере, означене тзв. стандардном вредношћу те особине). Ипак, неки су стилски маркирани, посебно уколико већ имају разнокоренски антоним (придеви попут *#непревртљив*, *#нештедљив*, *#неграбљив* и *#нелажљив*). Рајна Драгићевић (2001: 187) за придеве којима се исказује (људска) особина коју немамо сви наглашава да немају праве антониме, наводећи притом

придеве са наглашеном негативном/непожељном особином попут *глув, нем, слеп, кљакав, гушав, грбав, ногат* и *глават*. Конкретније, насупротив придеву *кљакав* наводи нелексикализовану вредност описану као *нормалан, без деформитета у вези са екстремитетима*.

6.4. Импликације за лексикографију

Индијектно гледано, наше истраживање има импликације и за лексикографију, а тиче се предлога различитих начина за речничку обраду и дефинисање групе придева на *-(љ)ив*. Општа запажања и инструкције у вези са речничким дефиницијама преваходно изведених именица даје, на пример, Јулија Балтова (1997). Такође, примећено је да су неке лексикографске дефиниције уједначеније у речницима (нпр. дефиниције глаголских именица на *-ње* и именица субјективне оцене), а неке су неуједначене, односно уочавају се „различита одступања од очекиваних типизираних начина дефинисања” (в. Ћорић 1997: 350).

Један вид нашег доприноса за лексикографију је прецизно одређивање значења и уједначено дефинисање придева на *-(љ)ив* (в. поглавље 3), а други је у виду разрешења лексикографске недоумице када наводити (не)негирани облик (или оба облика). Будући да смо анализирали све придеве на *-(љ)ив*, у *Прилогу 13*, у *Табели 30* издвојени су сви случајеви у којима се у речницима српск(охрватск)ог језика (према *Обратном речнику*) наводи само негирани придев на *-(љ)ив* са објекатски оријентисаном семантиком, али не и ненегирани.

Бројност поменутих негираних и ненегираних облика добијену Гугл претрагом тамо је приказана у *Табели 28*, при чему истичемо да је скоро у половини случајева ненегирани облик био бројнији од негираног, што је било мање¹²⁹ или више изражено, при чему посебно треба обратити пажњу на велике разлике. Колико год се ненегирани облик на први поглед чинио неинформативним, сматрамо да га треба унети у речник, као и негирани, са амбицијом комплетног описа лексичког инвентара српског језика (рецимо, у перспективи, шестотомног речника српског језика), посебно из разлога што смо потврдили и ограничили типове контекста у којима се заиста јављају ненегирани облици за које се сматрало да су непостојећи или бар тривијални. Штавише, ако би

¹²⁹ Малим разликама понекад доприноси погрешно писање речце *не* одвојено уз придев у случајевима када је јасно да се ради о негираном облику придева (префиксом *не-*).

требало изоставити неки облик из разлога ограничености обима речника, сматрамо да би требало изоставити негирани облик.

Издвајамо и придеве на *-(љ)ив* активног значења из наше грађе без потврде са префиксом *не-* у РСЈ 2007, који, на први поглед, индиректно иду у прилог изостанку могућности додавања негације. То су следећи придеви: *баздљив, бруљив, вребљив, вредљив, вугљив, галамљив, ганљив, глибљив, додворљив, дружљив, жмирљив, жуборљив, зазирљив, залудљив, зановетљив, застарив, заударљив, звекетљив, инатљив/инадљив, ишчежљив, јежљив, капљив, киндишљив, кмезљив, кокетљив, кострешљив, крвельив, кретљив, либљив, мамљив, намигљив, напастљив, наступљив, кретљив, опредељив, претргљив, одвугљив, одражљив, одразив, одрешљив, опредељив, опружив, пискутљив, побегљив, погрешљив, подскокљив, подузимљив, покудљив, поругљив, поскокљив, поснављив, посртљив, постидљив, преварљив, пренагљив, пренемагљив, продирљив, смејуљив, спављив, спадљив, срамотљив, срдљив, чаврљив, шиштаљив.*

Ипак, већина наведених примера не само да не постоји у негираном облику већ су и ненегирани облици дискутабилни, односно можда некада употребљени у неком књижевном делу као хапакс и онда ексцерпирани за грађу, али свакако не постоје у свести изворних говорника и не чују се типично у употреби, те не чуди ни одсуство њихових негираних парњака. Стога би и такве ненегиране придеве требало изоставити из речника. Са друге стране, за следеће негиране облике међу изворним говорницима српског језика постоје тежње ка њиховој прихватљивости: *недодворљив, незастарив, некретљив, неопредељив, непретргљив, непогрешљив* и *непродирљив*, као и за њихове ненегиране парњаке, без обзира на то што нису регистровани у РСЈ 2007, те због тога сматрамо да би и њих ваљало уврстити у лексички инвентар свеобухватнијег речника српског језика – у перспективи, шестотомника.

Заиста, придеви са активним значењем доминантно (у употреби) немају (уобичајено) парове са префиксом *не-*. Већ у претходном одељку наведени списак одабраних активних преузет из Клајн (2003: 285), за које каже да се углавном односе „на људске карактерне особине или типично понашање”, дакле активног, субјекатски оријентисаног, доминантно скаларног значења, и које није детаљније коментарисао – даће нам општу слику и у вези са стањем у *Речнику српскога језика* (2007): *подозрив, обазрив, презрив, сажалљив, брбљив, пажљив, сналажљив, проицљив, стрпљив, предусретљив, досетљив, заљубљив, предузимљив, разметљив, наметљив, насртљив, причљив, говорљив, ћутљив, плачљив, прождрљив, заборављив, снебивљив, стидљив,*

колебљив, плашљив, превртљив, помирљив, заједљив, завидљив, подругљив, попустљив, лажљив, осетљив, голицљив, грабљив, горљив, штедљив, свадљив.

Од придева наведених у претходном пасусу, језичка интуиција изворних говорника српског језика ограничено прихвата следеће негиране облике придева на *-(љ)ив* са активним значењем које наводимо у наставку, при чему ради бољег семантичког увида и даље дискусије цитирамо значење *ненегираног* облика из једнотомног *Речника српског језика* Матице српске из 2007. године (будући да би се значење негираног облика свуда могло изразити као *није + ненегирани придев*), а по потреби у угластим заградама додајемо композиционо значење: *#(не)подозрив* лексикализовано значење „сумњичав, неверљив”, *#(не)презрив* „који изражава презир, [вредан презира *сем. пас.*]”¹³⁰, *(не)сажашљив* „који показује, одражава сажаљење” (Нпр., *та његова несажашљива природа скупо ће га коштати*, али и у активном значењу уз именицу која означава особу: *несажашљив човек*. Ипак, колокација *несажашљив човек* могла би се пак употребити у пасивном значењу, онда када се односи на човека кога други не могу сажалити.), *#(не)брбљив* „који брбља, који прича много и без смисла”, *#(не)причљив* „који много и радо прича”, *#(не)говорљив* „који радо, много говори”, *#(не)ћутљив* „који мало говори, [који ћути]”, *#(не)плачљив* „који лако (за)плаче”, *#(не)прождрљив* „који много и похлепно једе”, *#(не)заборављив* „који лако заборавља, забораван”¹³¹, *#(не)стидљив* „који се стиди”, *#(не)колебљив* „који се колеба”, *#(не)плашљив* „који се свега плаши”, *#(не)превртљив*¹³² „фиг. непоуздан”, *#(не)заједљив* „који заједа”, *#(не)подругљив* „који воли да се подругује”, *#(не)лажљив* „који лаже, склон лагању”, *#(не)грабљив* „који има особину да граби, склон грабљењу”, *#(не)горљив* (мотивисано ергативним глаголом *горети*) „који може да гори, који лако гори”, *#(не)штедљив* „који штеди”.

Списак нерегистрованих негираних примера у РСЈ 2007. од придева које помињемо у већој мери се поклапа са у употреби дискутабилним примерима према интуицији изворних говорника српског језика, што указује на то да се не ради само о мањој обухватности речника као ограничењу. Ипак, неколико примера недостаје, а

¹³⁰ За придев *презрив* сматрамо да има пасивну семантику јер се односи на некога ко је вредан презира, изазива код других презир, а не неког ко презире.

¹³¹ Придев *(не)заборављив* има и пасивну интерпретацију „[који се не може заборавити]”.

¹³² Придеви попут *непревртљив, нештедљив, неграбљив* и *нелажљив* били би у потпуности прихватљиви да нема већ разнокоренских антонима од *превртљив, штедљив, грабљив* и *лажљив* (*постојан, растрошан/расипан, скроман* и *истинољубив*).

изворним говорницима српског језика су прихватљиви: *неголицљив* према *голицљив* „осетљив на голицање” (семантички је пасивно значење, будући да је објекатски оријентисано значење на онога који трпи последице голицања), *недосетљив* према *досетљив* „који се лако досети”, *незавидљив* према *завидљив* „коме туђи успех и срећа изазивају завист”, *(не)заљубљив* „који се лако заљубљује”, *ненасртљив* према *насртљив* „који насрће, склон насртању, нападан”, *непроницљив* према *проницљив* „који својом мишљу дубоко продире”, *неразметљив* према *разметљив* „који се размеће, нескроман”, *несвадљив* према *свадљив* „увек спреман на свађу, који започиње свађу, изазивачки”, *неснебивљив* према *снебивљив* „који се много снебива”.

Што се тиче регистрованих негираних придева од оних ненегираних које смо већ издвојили да их Клајн (2003: 285) убраја у оне са активним значењем, то су следећи подвучени: *ненаметљив* према *наметљив* „који се намеће некоме”, *необазрив* према *обазрив* „који све узима у обзир, опрезан”, [„који је склон ка обазирању, освртању”], *неосетљив* према *осетљив* „који брзо, лако, интензивно региструје спољашње надражаје”, *непажљив* према *пажљив* „који нешто обавља са пуно пажње”, *непомирљив* према *помирљив* „који жели, остварује мир”, *непопустљив* према *попустљив* „који је склон уступцима”, *непредузимљив* према *предузимљив* „који енергично и обично с успехом предузима различите активности”, *непредусретљив* према *предусретљив* „који радо излази у сусрет, љубазан”, *несналажљив* према *сналажљив* „који се лако сналази, спретан”, *нестрпљив* према *стрпљив* „који је способан без приговора трпети, подносити нешто што може бити мучно, непријатно”.

Ниједан од наведених негираних примера није неинтерпретабилан, а поготово не у контексту, при чему сматрамо да или сви негирани придеви на *-(љ)ив* активне семантике треба да буду део речника, на пример, будућег шестотомника српског језика – посебно јер тамо могу бити наведене све могуће значењске интерпретације уз адекватне примере употребе на реченичном нивоу. Друго решење било би проширити регистар до сада навођених негираних придева на *-(љ)ив* активног значења, уз напомену по ком су критеријуму одабрани (нпр. фреквенцијском). Такође, просторних ограничења не би било ни у потенцијалном електронском речнику српског језика.

6.5. Закључне напомене

У овом поглављу циљ нам је био да укажемо на специфичности придева на *-(љ)ив* са префиксом *не-*, и то да појаснимо следеће:

- 1) да ли су ненегирани придеви на *-(љ)ив* пасивног (објекатски оријентисаног) значења који се у литератури сматрају непостојећим заиста неграматични и заиста се не употребљавају од стране изворних говорника, а ако постоје контексти када се употребљавају, шта их условљава на семантичко-синтаксичком плану;
- 2) када и зашто постоје ограничења за додавање префикса *не-* код придева на *-(љ)ив* активног (субјекатски оријентисаног) значења;
- 3) о ком се начину творбе ради код придева који садрже форманте *не-* и *-(љ)ив* – да ли се начин творбе увек може свести само на префиксалну или префиксално-суфиксалну творбу, или пак има ограничења, односно специфичнијег правила које до сада није експлицитно издвојено (осим досадашњих коментарисања појединачних примера).

Иако из прагматичког угла нису толико честе ситуације где би се могао употребити неки од ненегираних „тривијалних” придева на *-(љ)ив*, односно оних подразумеваних на основу енциклопедијског знања говорника, препознали смо и издвојили контексте за њихову употребу у српском језику, тиме показавши и да нису неграматични ненегирани придеви попут *задржив*, *описив*, *опорецив*, *раскидив*, *укротив*. Синтаксичко-семантичко окружење за употребу наведених и сличних ненегираних придева су превасходно контексти доњег следства (1, 2, 4 и 5):

- 1) уз реченичну негацију;
- 2) уз прилоге који доприносе исказивању степена особине, најчешће са негативном конотацијом – *тешко*, *лако*, *ретко*, *једва*, *малчице*, *(не) сасвим*;
- 3) са поредбеном речи *као*;
- 4) након испуњења неког услова, односно у контексту услова;
- 5) конкретизовање, одређени ограничени услови важења;
- 6) када се наглашава да је нешто подразумевано.

На основу у овом поглављу детаљније анализирани и целокупне доступне грађе, код придева на *-(љ)ив* са префиксом *не-* при творбеној анализи доследно се залажемо за префиксалну творбу придева, а не за префиксално-суфиксалну творбу глагола, коју искључујемо будући да овај тип придева има јединствену структуру. Наведено

примењујемо и на придеве попут *неуништив*, *неприхватљив* (који се у литератури често мотивишу префиксално-суфиксалном творбом) с обзиром на реченичне парафразе попут „који није уништив”, „који није прихватљив”, каквим сматрамо да треба тежити када постоји ненегирани придев. Дакле, узимамо у обзир непосреднију повезаност ненегираног и негираног облика него глагола и негираног облика придева, и то без обзира на појединачну остварену учесталост употребе ненегираног облика у (савременом) српском језику.

Имајући увид у све придеве на *-(љ)ив*, приметили смо и да ови придеви немају изражену склоност ка лексикализацији. Штавише, тежњу ка лексикализацији у већој мери показују неке творбено-семантичке групе именица попут деминутива (уп. Јанић 2013). Међутим, парови примера *урачунљив₁–неурачунљив₁* (пасивни, објекатски оријентисани) и *урачунљив₂–неурачунљив₂* (субјекатски оријентисани, некомпозиционални, лексикализовани) значајни су и као потврда за закључак који смо навели у вези са придевима на *-(љ)ив* са префиксом *не-* чије се основно значење мења и иду у прилог нашој тврдњи да промену значења из корена не условљава префикс *не-*, већ да у пракси могу постојати празна поља у паровима ненегираних и негираних облика, које сматрамо тзв. потенцијалним речима.

Друго питање које смо детаљније истраживали јесте ограничена могућност додавања префикса *не-* придевима на *-(љ)ив* активног (субјекатски оријентисаног) значења. Општи закључак је да мотивни активни придеви који имају негативно/непожељно значење без негације често немају граматичан облик са префиксом *не-*, попут *брбљив*, *грабљив*, *нелажљив*, *плачљив*, *подругљив*, *превртљив*, *сажальив*, *снебивљив*, *ћутљив*. Правим фактором за изостанак негираног придева на *-(љ)ив* сматрамо типичност саме особине. Уколико је типична, очекивана, уобичајена особина исказана ненегираним обликом, може се очекивати негирани облик да би се на тај начин посебном лексемом маркирала непожељна или ређа особина (*неосетљив*, *непажљив*, *ненаметљив*, *непопустљив*, *несналажљив*, *нестрпљив*). Ако је пак непожељна, ређа особина исказана ненегираним обликом, негација ће се само синтаксички изражавати. Такође, закључујемо да активни придеви на *-(љ)ив* са префиксом *не-* доминантно нису неграматични, само се мање или више ретко употребљавају, а свакако су интерпретабилни изворним говорницима српског језика, само је за оне са чисто скаларним значењем потребан и контекст ради прецизирања значења (потпуног одсуства особине или само мање изражености у односу на стандардну вредност).

Сви ови придеви маркирани су семантички већ у ненегираном облику будући да показују неспецифичну особину за типичног човека. Отуда прагматичко-семантички приступ анализи сматрамо најобухватнијим, не узевши у обзир структуру реченичне парафразе самог придева, која нема примећену улогу. Наведено илуструјемо придевом *стрпљив*, који би припадао трећем структурном моделу парафразе („који се може стрпети”), и *пажљив*, који припада првом („који пази”). Оба могу имати негиране облике *нестрпљив* и *непажљив*, који се и сами уклапају у објашњење које смо дали о вези са прагматичком потребом употребе придева за изражавање нетипичних особина, чак и када се ради о негираним облицима.

Наше истраживање, индиректно гледано, има импликације и за лексикографију. Један вид доприноса огледа се у прецизном одређивању значења и уједначеном дефинисању придева на *-(љ)ив* (в. поглавље 3), а други се види у разрешењу лексикографске недоумице када наводити негирани, а када ненегирани облик, или пак оба облика. Будући да смо анализирали све придеве на *-(љ)ив*, у *Прилогу 13*, у *Табели 30* издвојени су сви случајеви у којима се у речницима српск(охрватск)ог језика (према *Обратном речнику*) наводи само негирани придев на *-(љ)ив*, али не и ненегирани, уз њихову фреквентност добијену Гугл претрагом.

Чак и онда када се, на први поглед, ненегирани облик чинио неинформативним, сматрамо да га, као и негирани облик, треба унети у речник, што смо потврдили и оствареним употребама у реченицама од стране изворних говорника српског језика на основу корпуса. Штавише, уколико би неки облик требало изоставити због ограничености обима речника, сматрамо да би негирани облик био тај који би требало изоставити.

VII СЛОЖЕНИЦЕ НА *-(љ)ив* У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

7.1. Увод

У овом поглављу бавићемо се сложеницама на *-(љ)ив* било да се, према устаљеним обличким критеријумима у области творбе речи, по начину творбе ради о чистом слагању или пак о комбинованој творби (конкретно, истовременом слагању и суфиксацији). Другим речима, оно што у овом поглављу повезује све анализирание примере је присуство суфикса *-ив/-љив/-јив* и двеју творбених основа (било да су повезане спојним вокалом или не). Грађи приступамо семантички, односно из угла значења сложеница и њених саставних делова, као и генеративнограматички, из угла деривацијске структуре. Циљ нам је да анализи суфикса *-љив/-ив/-јив* приступимо што свеобухватније. Конкретније, главна истраживачка питања у овом поглављу су:

- 1) Да ли се суфикс *-љив/-ив/-јив* додаје на целу мотивну фразу или се пак прво везује за другу основу, па се затим повезује са првом основом и да ли при томе има ограничења?
- 2) Има ли специфичности у односу префикса *не-* и сложеница на *-(љ)ив*?

Досадашња истраживања сложених придева у домаћој литератури не могу се директно повезати са нашим истраживањем сложених придева на *-(љ)ив*, те њихов садржај нећемо детаљније коментарисати.¹³³

Структура овог поглавља је следећа: у одељку 7.2. наводимо грађу, разврстану према творбеним типовима, притом је детаљно творбено-семантички анализирајући на основу реченичне парафразе и деривацијске структуре. Префиксу *не-* и већ сложеним придевима на *-(љ)ив* посветили смо одељак 7.3, а у одељку 7.4. представљена је фреквентност сложених придева на *-(љ)ив* и њихових синонима, уз одговарајућу дискусију о њиховом статусу у савременом српском језику. Одељак 7.5. доноси закључке целог поглавља.

¹³³ Издвајамо нека од досадашњих истраживања сложених придева у српском језику: Сурдучки (1981), Лашкова (1987), Марјановић (1995), Милојевић (1997), Ненезић (2000, 2001, 2002), Неринг (2006), Ракић (2006), Радић Бојанић – Решетар (2012).

7.2. Грађа и творбени типови

Ексерпирани сложени придеви на *-(љ)ив*, којима се бавимо у овом поглављу, из више су корпуса и речника савременог српског језика (*Корпус савременог српског језика на Математичком факултету у Београду, Електронски корпус српскога језика на интернету, Лексичко-фреквенцијски корпус српског језика, Обратни речник српског језика, Речник српскога језика Матице српске*).

Будући да је сложених придева на *-(љ)ив* знатно мање од изведених, свега стотинак у односу на око хиљаду, навешћемо их све¹³⁴ уазбучено:

благоглагољив, благочастив, благочестив, благоречив, богобојажљив, богољубив, братољубив, брзосушив, властољубив, вододрж(љ)ив, водонепропустљив, водопримљив, водопропустљив, гостољубив, гостопримљив, домољубив, дружељубив, дуготрпељив, дуготрпљив, женољубив, законољубив, зимогројљив, зимогрозив, злопамт(љ)ив, злоречив, инсектоједив, истинољубив, књигољубив, користољубив, красноречив, краткоречив, лакозапаљив, лакоречив, лепоречив, лепотољубив, љубопитљив, медоточив, милоречив, мирољубив, мироточив, многоглагољив, многоговорљив, многомилостив, малоречив, многоречив, многотрпељив, мразопуцљив, осветољубив, пламенољубив, полупропустљив,¹³⁵ полуразумљив, полусањив, полустидљив, правдољубив, правољубив, праворечив, празноречив, празноговорљив, родољубив, рукописљив, самодопадљив, самолепљив, самољубив, самоподмазив, самосавладив, самосавладљив, самосажалљив, свевидљив, свемилоствив, свеобухватљив, сверазорљив, светлопроводљив, себелљубив, слаборечив, славољубив, слободољубив, слаткоречив, среброљубив, сузољубив, суперпроводљив,¹³⁶

¹³⁴ При томе, коначан број сложеница на *-(љ)ив* не ограничавамо само на оне овде поменуте ексерпирание придеве будући да не очекујемо да се нужно ради о строго затвореном низу. Наша анализа обухвата различите творбено-семантичке типове, који дају ширу слику при анализи сложених придева на *-(љ)ив*.

¹³⁵ Мишљења о статусу форманта *полу-* нису уједначена у с(е)рб(окроат)истичкој литератури, па њих овде набрајамо будући да су од „типичних” префиксираних придева на *-(љ)ив* доминантно јављају негирани облици са префиксом *не-*, а формант *полу-* има значење „половина” (не увек буквално), чиме се приближава сложеницама. Више о томе у наставку овог поглавља.

¹³⁶ Сложеницама смо прикључили и придеве на *-(љ)ив* са квантификатором/префиксоидом *супер-*.

*трудољубив, тужномилостив, христољубив, црвоточив*¹³⁷, *честољубив, човекољубив.*

Грађи овде прво приступамо из угла творбених типова према обличком критеријуму, који је уобичајен за структурну творбену анализу,¹³⁸ ставивши акценат на саму структуру делова сложенице и њихово значење. Обично се у литератури (в. нпр. Клајн 2002) анализа ту и завршава. Међутим, сâм творбени модел не говори много о прецизном редоследу повезивања творбених форманата у сложеницу, што показујемо касније деривацијском структуром која би објединила примере свих сложеница и објаснила положај суфикса *-љив/-ив/-јив* у творби придева.

Површинска структура сложеница биће нам основа за сложенију генеративно-семантичку творбену анализу, која ће нам дати увид у деривацијску структуру и, самим тим, увид у прецизан редослед творбених процеса. Циљ нам је да број творбених типова сведемо на што мањи број и, још важније, да издвојимо правило да ли се суфикс *-ив/-јив/-љив* увек везује за целу сложену фразу, тј. двокоренску основу, или постоје случајеви када се прво друга коренска морфема веже за суфикс, па се тек онда повежу са првом коренском морфемом.

Напомињемо да је однос суфикса *-ив, -јив и -љив* у нашој грађи сложеница 56:11:21, тим редом, што показује доминантност и немаркираност првог суфикса (*-ив*) у време када су сложене, затим само формално постојање другог (*-јив*),¹³⁹ док су и тада (вероватно пре диференцијације значења примећене код изведеница на *-ив* и *-љив*) код сложеница били присутни облици са *-ив* и *-љив* уз исте основе (нпр. *злопамтив* и *злопамтљив, вододржив* и *вододржљив*).

Што се тиче поделе на творбене типове према саставним деловима сложеница на *-(љ)ив*, издвојили смо их осам, и то¹⁴⁰:

¹³⁷ Овај придев могуће је мотивисати глаголом *црвоточити*, односно сматрати га његовом изведеницом, али ћемо у анализи узети у обзир и могућност слагања.

¹³⁸ У случајевима где потенцијално постоји вишеструка мотивација, наводимо ону коју сматрамо најбољом са становишта значења у савременом српском језику.

¹³⁹ Свуда где је било могуће јотовање лабијала (шест придева, попут *водопримљив*), рачунали смо *-јив* као суфикс. Алтернативно би и на тим местима било *-љив*, који је свакако израженији од *-јив*, али не и од *-ив* код сложеница.

¹⁴⁰ Скраћенице обележавамо на начин на који то чини Иван Клајн (2003): И – именица, Ио – именичка основа, с. – спојни вокал, П – придев, По – придевска основа, Пр – прилог, Го – глаголска основа.

- 1) Ио^с + Го + *-ив/-јив/-љив*;
- 2) По^с + Ио + *-ив*;
- 3) Пр + Ио + *-ив*;
- 4) Пр + Го¹⁴¹ + *-ив/-љив/-јив*;
- 5) З(о^с) + Го + *-ив/-љив/-јив*;
- 6) Го^с + Го + *-ив/-јив*;
- 7) П_о + П;
- 8) Кв¹⁴² + П.

Уз сваки творбени тип наводимо све ексцерпирание придеве који се, према нашој анализи, уклапају у тај тип, као и њихова значења. У фуснотама су додатни коментари за примере код којих се наша анализа разликује од оне дате у литератури (уколико је конкретни пример поменут), као и разлоге за то. Даљом анализом показаћемо како се поменутих осам творбених типова може свести на мањи број.

1) **Ио^с + Го + *-ив/-јив/-љив*: *богобојажљив*¹⁴³** „који се боји бога, побожан; скрушен, смеран, снисходљив”¹⁴⁴, ***богољубив*** „који воли бога, одан богу, побожан”,

¹⁴¹ Напомињемо да су глаголске основе већином редуковане инфинитивне.

¹⁴² Ознаку Кв користили смо за префиксе, као и за префиксоиде са квантификативним значењем.

¹⁴³ Придев *богобојажљив* могао би се разложити на Ио^с + Ио + *-љив*, уз парафразу „који осећа бојазан од бога”, при чему је именичка основа *богобојаз-* редукована, а спој *осећати бојазан* заправо је декомпоновани глагол *бојати се*. Уколико се пак друга основа сматра редукованом глаголском, радило би се о сложеном суфиксу *-ажљив*, који такође садржи *-љив*, што не утиче на нашу анализу и једини је такав пример међу сложеницама, те би се могао и изоставити – поготово ако се посматра као изведеница од *богобојазан*. Конкретније, Иван Клајн придев *богобојажљив* не анализира у делу о слагању (Клајн 2002), где помиње само сложену именицу *богобојазан* (Клајн 2002: 42), већ у делу о суфиксацији придева, где *богобојажљив* мотивише поменутом сложеном именицом, а оставља и могућност творбе сложеним суфиксом *-ажљив*, што имплицира комбиновану творбу именичке, редуковане глаголске основе и поменутог суфикса (в. Клајн 2003: 287).

¹⁴⁴ Клајн (2002) не анализира овај придев међу сложеницама, а не наводи ни наредне сложене које смо издвојили у овом поглављу: *богољубив*, *братољубив*, *вододрж(љ)ив*, *водопримљив*, *водопрпустљив*, *женољубив*, *законољубив*, *инсектоједив*, *књигољубив*, *лептољубив*, *медоточив*, *мирољубив*, *мразопуцљив*, *осветољубив*, *пламенољубив*, *рукописљив*, *светлопроводљив*, *сузољубив*, *човекољубив*; *многомилостив*; *брзосушив*, *дуготрп(е)љив*, *злоречив*, *лакозапаљив*, *милоречив*, *многочичљив*, *правољубив*, *праворечив*, *празноговорљив*, *самоподмазив*, *самосавлад(љ)ив*, *свевидљив*, *свеобухватљив*,

братољубив „који воли брата, ближњега; пун братске љубави”, **властољубив** „који воли власт, који жуди за влашћу, похлепан за влашћу”, **вододрже(љ)ив** „који не пропушта воду, непропустљив”, [који држи воду]¹⁴⁵, **водопримљив** нема у РСЈ, [који прима воду], **водопронустљив** нема у РСЈ, [који пропушта воду], **гостољубив** „а. који радо прима и добро дочекује госте, дочекљив; љубазан, предусретљив. б. који одаје, одражава љубазност према госту”, **гостопримљив** „гостољубив”, [који (радо) прима госте], **домољубив** нема у РСЈ, [који воли дом], **женољубив** „који је наклоњен женама, који воли жене”, **законољубив** нема у РСЈ, [који воли, поштује закон], **зимогрожљив/зимогрозив** „осетљив на хладноћу, зимљив”, **злопамт(љ)ив** „који не заборавља, који памти нането зло, увреду, осветољубив”¹⁴⁶, **инсектоједив** нема у РСЈ, [који једе инсекте], **истинољубив** „који воли истину”, **књигољубив** нема у РСЈ, [који воли књиге], **користољубив** „који безобзирно тежи за материјалном користи, грамзив, похлепан” [који воли (да има) корист], **лепотољубив** нема у РСЈ, [који воли лепоту], **медоточив** нема у РСЈ, [који (као да) точи мед], **мирољубив** „а. који избегава свађе и сукобе, доброћудан, помирљив; који се залаже за мир, који је против рата, ратних сукоба, мироточив, б. у којем нема насиља, који није насилан”, [који воли мир], **мразопуцљив** нема у РСЈ, [који пуца од мрза], **осветољубив** „који је склон осветама, спреман на освету”, [који воли освету], **пламенољубив** нема у РСЈ, [који воли пламен], **правдољубив** „који воли правду, који се бори за њу”, **родољубив** „који воли, љуби свој народ, своју домовину; испуњен родољубљем, патриотски”, **рукопипљив** „који се може опипати рукама, опипљив”, **светлопроводљив**¹⁴⁷ нема у РСЈ, [који проводи светло], **славољубив** „који тежи, жуди за славом”, [који воли славу], **слободољубив** „који воли слободу, који се бори за слободу”, **среброљубив** „који је лаком, похлепан на новац, који

сверазорљив; тужномилостив; полупропустљив, полуразумљив, полусањив, полустидљив, суперпроводљив (в. Регистар у Клајн 2002: 307–372).

¹⁴⁵ Композиционо значење формулисали смо сами у случајевима када у РСЈ није било одреднице за тај конкретни придев. Ради разликовања, такве значењске парафразе и у овом поглављу наводимо у угластим заградама.

¹⁴⁶ Потенцијалну вишеструку мотивацију уочавамо код придева типа *злопамтљив*, који би се на основу обличког критеријума могао дефинисати као „памти зло, рђаво” или „памти нането му зло”. Будући да се узима у обзир и семантички критеријум, остварен је други творбени модел.

¹⁴⁷ Код именица средњег рода које се у номинативу јединице завршавају на *о*, *о* након именичке основе из првог дела сложенице сматраћемо спојним вокалом будући да у творби учествују граматичке основе (а не речи у акузативу) и код именица осталих деклинационих типова, што се јасно види код именица треће Стевановићеве врсте (нпр. *истинољубив*, а не **истинољубив*).

претерано воли новац” [који воли сребро], *сузољубив* нема у РСЈ, [који воли сузе], *трудољубив* „вредан, марљив, радан” [који воли труд], *христољубив* „који је одан хришћанству, побожан” [који воли, поштује Христа], *црвоточив*¹⁴⁸ нема у РСЈ, *чистољубив* „који воли и жели да буде уважен, цењен, који много држи до свога угледа, реномеа и до почаста које му се указују, амбициозан”, *човекољубив* „који воли људе, прожет, испуњен љубављу према људима, хуман”.

Иако је површинска структура наведених придева иста (садрже именичку и глаголску основу), по деривацијској структури они се разликују, што показују и њихове значењске парафразе. Највише је примера који се уклапају у тип споја глагола и правог објекта, у виду формуле (Nacc¹⁴⁹ + V) + *-(lj)iv*, за шта су примери они попут *истинољубив*: (љуби/воли истину) + *-ив*. Користећи заграде, заправо наглашавамо редослед творбених процеса будући да сматрамо да се слагање глаголске и именичке основе не врши у истом тренутку када и додавање суфикса, нити се, стога, суфикс овде прво додаје на глаголску основу (**љубив* не постоји самостално као придев настао од глаголске основе и суфикса *-ив*, нити придеви **једив*, **држ(љ)ив*). Иако постоје придеви *пропустљив* и *примљив*, односно могу се у већој или мањој мери употребити самостално, што је потврдила и Гугл претрага, и придеве попут *водопрпустљив* и *водопримљив* доследно сврставамо у подтип (Nacc + V) + *-(lj)iv* будући да се у значењској реченичној парафрази користе глагол и именица, а не именица и придев на *-(љ)ив*.

Сматрамо да се *-љубив* данас понаша као везана основа и да спојеви са њом нису продуктивни у савременом српском језику, већ се ради о устаљеном лексичком инвентару – нема могућности за додавање нових лексичких јединица. Иако постоји лексема *братољубив*, лексеме *#сестрољубив*, *#мајкољубив*, *#оцељубив*, не употребљавају се иако су семантички блиске са *братољубив* и имају исти број слогова (изворни говорници српског језика могли би разумети намеравано значење, дакле, примери овог типа били би интерпретабилни, али се свакако ради о празним пољима и потенцијалним речима). Пример за појаву празних лексичких поља у српском био би такође еквивалент за енглеску именицу *sibling*, која нема српски пандан у виду једне

¹⁴⁸ Овај придев могуће је мотивисати и глаголом *црвоточити*. По значењу се у шестотомном речнику Матице српске доводи у везу са придевом *црвоточан* „а. који су источили, расточили, изгризли црви. б. који је настао црвоточењем”, такође мотивисаном од сада архаичног глагола *црвоточити*. За разлику од у РСЈ 2007. регистровног глагола *црвоточити*, нема одреднице за *медоточити*.

¹⁴⁹ За акузатив смо ставили интернационалну скраћеницу *acc*, за генитив *gen* и т. сл.

лексема (односи се на брата и/или сестру), већ се евентуално могу користити реченичне парафразе када је потребно исказати то значење. Исто је и са примерима попут *инсектоједив*, али не и *#супоједив*, *#печуркоједив*, *#рибоједив* и сл., што нам показује да се не ради о активним творбеним типовима у савременом српском језику.

Остали подтипови су следећи: (Ngen + V) + *-(lj)iv*, као у: *мразопуцљив* у значењу *пуца од мраза* (генитив са предлогом *од*), *рукопиљив* у значењу *пипа рукама* (Nins + V) + *-(lj)iv*. Посебно издвајамо придев *црвоточив* – уклапа се облички у тип са именичком и глаголском основом, али остављамо и могућност мотивисања сложеним глаголом *црвоточити*, чему и дајемо предност. Наведени примери *мразопуцљив*, *рукопиљив* и *црвоточив* регистровани су у шестотомнику, али углавном нису уобичајени у употреби у савременом српском језику. Аспектом фреквенције анализираних сложених придева на *-(љ)ив* и њиховим статусом бавићемо се детаљније у одељку 7.4.

2) **По^с + Ио + -ив: *благочастив*** нема у РСЈ, ***благочестив*** нема у РСЈ, „арх. смиран, смирен, побожан” (РМС I). Ови примери лексикализовани су у том облику, а воде порекло из рускословенског, односно црквенословенског језика.

Наведена два придева сврстали смо у ову групу због саме њихове структуре, узевши у обзир да је мотивна фраза *блага част*, односно *блага чест*. Могућност тумачења сличних примера спојем прилога и придева на *-(љ)ив* даћемо у наставку, када ћемо понудити другачији, прецизнији начин груписања свих сложеница на *-(љ)ив* у творбене класе него само методом издвајања порекла, односно врсте творбених основа водећи се припадношћу одређеној врсти речи. Тада ћемо показати да ли се суфикс *-ив/-љив/-јив* увек додаје на фразу или не.

3) **Пр + Ио + -ив: *многомилостив*** [који има много милости]. Међутим, у овом случају подједнако је могућа и семантичка парафраза [који је много милостив]. Будући да при овој подели истичемо саставне делове сложенице и суфикс, наводимо прво тумачење, а о могућности другог ћемо збирно коментарисати сложене придеве на *-(љ)ив* са прилошким елементом као првим делом, што ће нам такође помоћи да покажемо да ли се суфикс *-ив/-љив/-јив* увек додаје на фразу или не. Као доказ лексикализованости и ограничености скупа оваквих сложеница видимо у употреби неостварену антонимску сложеницу *?маломилостив*.

4) **Пр + Го + -ив/-љив/-јив: благоглагољив**¹⁵⁰ „који много прича, причљив, брбљив; који уме лепо да прича, благоречив, слаткоречив, красноречив”, **благоречив**¹⁵¹ „који својим благим говором придобија; који говори лепшим, бираним речима, слаткоречив”, **брзосушив** нема у РСЈ, [који се брзо суши], **дуготрпељив** нема у РСЈ, [који дуго трпи], **дуготрпљив** нема у РСЈ, [који дуго трпи], **злоречив** нема у РСЈ, [који зло говори, на зао начин говори¹⁵²], **красноречив** „који лепо, вешто и течно говори, који се лако и умешно изражава”, **краткоречив** „који мало, кратко говори”, **лакозапаљив** нема у РСЈ, нема у РМС, [који се лако може запалити, лако запаљив¹⁵³], **лакоречив** „који се с лакоћом изражава, речит, говорљив”, **лепоречив** „који забавно, занимљиво прича; који говори, разговара вешто, спретно, речив, красноречив”, **малоречив** нема у РСЈ, [који мало говори], **милоречив** нема у РСЈ, [који мило говори], **многоглагољив** „много, претерано глагољив, причљив, брбљив”, [који много говори], **многоговорљив** нема у РСЈ, [који много говори], **многоречив** „а. који много говори, веома говорљив, причљив, преопширан (у говору или писању), уп. **многоглагољив**. б. који садржи мноштво речи, веома опширан, преопширан”, **многотрпељив** нема у РСЈ, [који много

¹⁵⁰ Клајн (2002: 118) за придев *благозвучан* и за овај придев помиње могућност да су спој прилога и придева, уз ограничење „ако нису од глагола *звучати* и застарелог *глагољати*”. С обзиром на значењску парафразу, за творбено-семантичку анализу саставних делова овде смо се определили за друго тумачење, без обзира на архаичност мотивног глагола. У време самог творбеног процеса глагол *глаголати* није био архаичан, а о активности суфикса *-(љ)ив* у ранијим периодима говоре и већ поменути црквенословенизми који садрже овај суфикс, који је постојао и у старословенском периоду.

¹⁵¹ Клајн (2002: 104) овај придев сврстава у тип По^с + Ио + *-ив*, као и *красноречив*, *краткоречив*, *лакоречив*, *лепоречив*, *празноречив*, али смо се у овом поглављу одлучили да, имајући у виду и остале сличне сложенице са другим глаголским основама и доследности ради, придеве са *рек-* тумачимо глаголском основом и у случајевима када би подједнако било могуће да потичу од именичке синтагме са именицом *реч*, осим наравно у случајевима када је једина значењска парафраза само са именицом *реч*, а уопште не постоји могућност глаголске интерпретације. Још један аргумент за мотивисање прилогом и глаголом јесте да у случају покушаја објашњавања помоћу придева и именице у структури се подразумева и глагол *говорити*, те би значењска парафраза била *који говори благе речи*, при чему у структури онда не би било оправдања за глагол уз придев и именицу, отуда је семантички ближе, језички економичније и прецизније мотивисати овакве примере прилогом и глаголом, у случају за *благоречив: говорити благо*.

¹⁵² Остављамо могућност и за парафразу [који говори зле речи], што ћемо детаљније прокоментарисати у наставку. Напомињемо да се таква парафраза у сличним примерима не може свуда ни бити могућност. На пример, *лакоречив* је онај ко лако говори, а не онај ко говори лаке речи.

¹⁵³ Могућност тумачења овог придева као споја прилога и придева коментарисаћемо у наставку.

трпи], *правољубив* нема у РСЈ, [који љуби, воли на прави начин], *праворечив* нема у РСЈ, „праворек (који право говори)” (РМС IV), *празноговорљив* нема у РСЈ, „који много и несадржајно говори” (РМС IV), *празноречив* „који говори или пише празне речи, речи без значења”, [који празно говори, без релевантне садржине], *слаборечив* „ћутљив, шутљив” [који слабо говори], *слаткоречив* „који у говору употребљава лепе, угодне, допадљиве речи”, [који слатко говори].

Наглашавамо да смо код сложеница које садрже *-речив* у другом делу свуда тежили да се одредимо за глаголску основу *рек-*, а не за именичку *реч-* (како их, на пример, сврстава Клајн 2002). Свуда деривацијску структуру видимо као Adv + (V + *-(lj)iv*). И сама семантика сложеног придева показује да се вероватније ради о глаголској основи, попут у придеву *краткоречив*, будући да је то онај који кратко говори, а не онај који говори кратке речи. У случају покушаја мотивисањем именичком синтагмом, именица *реч* нема значење блиско значењу лексеме, већ би се више односила на беседу. Ипак, у значењској парафрази био би, поново, и глагол *говорити*: који *говори* кратку беседу. Из тог разлога, доследно се одређујемо за семантички мање комплексну могућност, ону са прилогом и глаголом, будући да би у супротном требало оправдати појаву глагола *говорити* уз именичку мотивну синтагму.

Примеру *краткоречив* блиски су придеви *слаборечив* и *лакоречив*, будући да им је једина могућа значењска парафраза „који слабо/лако говори”, али не и **који говори слабе/лаке речи*. Код придева попут *красноречив*, *лепоречив* и *милоречив* такође се залажемо за парафразу *који красно/лепо/мило говори* будући да није нужно да та особа све време притом изговара *красне/лепе/миле речи*.

Са друге су стране сложени придеви који својом семантиком упућују и на друга творбена решења. Могућност за *многотрпљив*¹⁵⁴ и *лакозапаљив* у виду типа Adv + A. Другим речима, творбена недоумица у вези са сложеним придевом *лакозапаљив* огледа се у томе да ли га мотивисати од *лако се запали* или од *лако запаљив*. Према значењу дефинисаном у РСЈ, већ изведени придев *запаљив* има исказану скаларност над модалношћу изражену апстрактним елементом *лако*, што се види у парафрази „који се лако, брзо пали”, а поред овог, наведено је и значење „који служи за паљење ватре,

¹⁵⁴ Код примера попут *многотрпљив/малотрпљив* сматрамо да су семантички ближи томе да је неко *много/мало трпљив*, а не да *много/мало трпи*. У обзир узимамо да није за свакога ко много трпи могуће рећи да је *многотрпљив*, већ више за онога ко много може да трпи, а модалност се преноси из значења придева на *-(љ)ив*.

пожара и сл.”. Будући да је очигледно да сложени придев *лакозапаљив* и те како постоји у српском језику, експлицираним елементом *лако*, јачим од неексплицираног *лако* из значењске парафразе, додатно се наглашава лакоћа постизања особине исказане мотивним придевом. Отуда следи објашњење да би се *лакозапаљив* добило слагањем прилога и целог придева *запаљив*.

Придев *зоречив* ближе је објашњењу „који говори зле речи” (Насс + V) + *-iv*, а мање је колокабилно рећи да неко зло говори (у тумачењу рђаво, лоше), с тим што колокабилност у реченици не сматрамо нужно пресудном за спајање творбених форманата. Исту структуру има и *празноречив* (који говори празне речи, а не онај који говори празно). Ипак, пример *празноговорљив*, истог односа саставних делова као *празноречив* (уп. *реч–рећи*, *говор–говорити*), више иде у корист значењској парафрази „празно говорити” или „говорити у празно” него „празном говору”. Иако је *говор* девербативна именица од глагола *говорити*, наведене парафразе нису подједнако прихватљиве због додатне значењске спецификованости девербативне именице.

5) З(о^с)¹⁵⁵ + Го + *-ив/-љив/-јив*: *самодопадљив* „који је сам себи допадљив, који је заљубљен у самог себе, нарцисоидан”, *самолепљив* нема у РСЈ, [који се сам лепи], *самољубив* „који се одликује, истиче самољубљем”, [који воли сам себе], *самоподмазив* нема у РСЈ, [који се сам подмазује], *самосавладив* и *самосавладљив* нема у РСЈ, [који се сам савлада], *самосажалљив* „који је сажалљив према самоме себи”, [који се сам сажалева], *сведидљив* нема у РСЈ, [који све види], *свеобухватљив* нема у РСЈ, [који обухвата све], *сверазорљив* нема у РСЈ, [који разара све], *себељубив*¹⁵⁶ РСЈ упућује на *самољубив*, [који љуби, воли себе].

Већина наведених придева могла би бити у истом надтипу као и спој именице у акузативу без предлога и глагола, при чему би се радило о споју именске речи у акузативу и глагола. Ради се о сложеницама попут *сведидљив*, *свеобухватљив*, *себељубив*, *сверазорљив*, *себељубив*. У тај тип не уклапају се *свемилоствив* „бескрајно милостив, најмилостивији” (интензификаторску улогу има *све* уз придев *милостив*, а у реченичној парафрази не ради се о именичкој синтагми *сва милост*), *самодопадљив* (допада се себи) и *самолепљив* (сâм се лепи, начинска одредба уз глагол).

¹⁵⁵ У примерима попут *сведидљив*, *свеобухватљив*, *себељубив* сматрамо да цела заменица учествује у творби, а не само њена основа и спојни вокал, те отуда заграде у навођењу типа. У супротном, нема фонолошки оправданих разлога за спојни вокал *e* уместо очекиваног *o* након основа на *v* и *b*.

¹⁵⁶ Клајн (2002: 111) напомиње да РМС упућује на то да се ради о русизму.

Код сложених придева попут *самосавлад(љ)ив*, у реченичној парафрази рекли бисмо да је и даље видљива модалност, која је присутна и код изведеног придева који се налази у другом делу сложенице: *самосавлад(љ)ив* [који сам себе може савладати], а не [који се сам савладава].

б) $\text{Го}^{\text{с}} + \text{Го} + \text{-ив/-јив}$: *дружељубив*¹⁵⁷ „који воли друштво, који се радо дружи”, *љубопитљив*¹⁵⁸ „а. знатижељан, радознао. б. који одражава, показује нечију радозналост, знатижељу, испитивачки”, [воли да пита]. Примећујемо да код свих сложеница на *-(љ)ив* постоји фонолошка тежња да прва компонента буде двосложна и да се истовремено тој компоненти наметне категорија из обрасца по коме се реч прави, стога на крају тај први, најчешће двосложни, део сложенице не изгледа сасвим као цела реч одговарајуће категорије која се јавља у значењској парафрази.

Дружељубив, семантички и структурно гледано, има две глаголске основе, при чему се парафразира на следећи начин: „[љуби/воли да се дружи]”. Исто је и са придевом *љубопитљив* – две глаголске основе „воли да пита”, али не и са **мрзоједљив* (претпостављено значење „мрзи да се једи”). Од придева овог типа Иван Клајн (2002: 96) издваја само *љубопитљив* повезујући га са руским *любопытный*, при чему наводи и да само *пытный* има исто значење. Код оваквих примера Клајн истиче да не вреди превише инсистирати на синхронијској анализи. Узевши у обзир малобројност примера, закључујемо да њихова специфичност у структури није резултат нових творбених процеса, те сматрамо да их у анализи карактеристика сложеница на *-(љ)ив* у савременом српском језику не треба рачунати као посебне типове из разлога њихове лексикализованости, као ни црквенословенизме *благочастив* и *благочестив*.

7) $\text{П}_0^{\text{с}} + \text{П}$: *тужномилостив*¹⁵⁹ нема у РСЈ, „који изражава истовремено тугу и самилост” (РМС, VI).

Једино у примеру *тужномилостив*, што се види према наведеном значењу, запажа се координативност придевских значења *тужан* и *милостив*, а не прилошког и придевског значења *тужно милостив*, који се и иначе не доводе у колокацијску везу.

¹⁵⁷ Из угла савременог српског језика, придев *дружељубив* може се семантички повезати са именицама *дружина* и *друштво*, али, морфолошки гледано, основа *друж-* је редукована глаголска, а именице *дружина* и *друштво* и саме су изведене од именичке основе *друг-*. Ипак, сматрамо да придев *дружељубив* није мотивисан накнадно, након именица попут *дружина* и *друштво*, за које Клајн (2003: 97, 185) дозвољава и мотивацију именицом *друг*.

¹⁵⁸ Морфолошки и семантички може се повезати са прилошко-глаголским спојем *радо пита*.

¹⁵⁹ Клајн (2002) не помиње уопште пример *тужномилостив*, стога ни његов творбени тип.

Дакле, значење наведено у речнику односи се на то да је неко истовремено тужан и милостив, а не на то да је на тужан начин милостив. Напомињемо да придев *тужномилостив* није уобичајен у употреби у савременом српском језику. Чак и изворне говорнике српског језика доводи до недоумица када буду упитани за његово значење. То показује и фреквенција за *тужномилостив*, за који Гугл претрага не даје ниједан резултат (1. 12. 2017).

Координацијска веза типична је и за придевске полусложенице попут *жуто-црвен* (када се говори неизменично о жутој и црвеној боји, рецимо о пругама), али има и сложеница са координативним значењем и спојним вокалом, попут придева *глувонем* (неко је глув и нем истовремено). Спојни вокал свуда сматрамо само фонолошком реализацијом, која нема утицаја на деривацијску структуру.

8) Кв¹⁶⁰ + П: *полупропустљив* нема у РСЈ¹⁶¹ и РМС, „[који није потпуно пропустљив]”, *полуразумљив* нема у РСЈ и РМС, „[који није потпуно разумљив]”, *полусањив* нема у РСЈ, „који се још није потпуно расанио” (РМС IV), *полустидљив* нема у РСЈ и РМС, „[који није потпуно стидљив]”, *суперпроводљив*¹⁶² нема у РСЈ, „[који надмашује остале по проводљивости]”. За квантификаторе, па и овог типа, карактеристично је приказивање особине на скали, те се њима казује степен особине мотивног придева.

Према речничкој дефиницији, *многоглагољив* човек много говори (в. РСЈ, s. v. *многоглагољив*), а није много глагољив. Збуњујуће за корисника речника је када у оквиру истог значења придева *многоречив* наиђе на објашњење под а) „који много говори” и „веома говорљив” (в. РСЈ, s. v. *многоречив*), при чему ниједно од та два није композиционално у најужем смислу, и оно под б) „који садржи мноштво речи”. На тај

¹⁶⁰ Ознаку Кв користили смо за префиксе и префиксоиде са квантификативним значењем.

¹⁶¹ Мишљења о статусу форманта *полу-* нису уједначена у сербокроатистичкој литератури, па њих овде набрајамо будући да су од „типичних” префиксираних придева на *-(љ)ив* доминантно јављају негирани облици са префиксом *не-*.

Клајн (2002: 188) наводи да би се *полу-* „могло сматрати префиксом, првенствено зато што често служи да делимично негира исте оне основе које префикс *не-* негира у потпуности”. Ипак, сам се због постојања „доста спојева и са именицама које се не могу негирати” и због „паралелизма са сложеницама чији је први део број” (2002: 188) одлучио да формант *полу-* обради у делу са сложеницама.

¹⁶² Овај придев могао би се мотивацијски довести у везу са потенцијалним глаголом *суперпроводити*, те би се у том случају радило о изведеници. Поменути потенцијалним глаголом објаснила би се мотивација не само придева *суперпроводљив* него и именице *суперпроводник*. При томе, *#суперпроводити* нема само значење ’одлично проводити’, већ је оно уже спецификовано.

начин су и у самом речнику имплицитно истакнуте све три могућности творбене мотивације (прилошко-глаголска, прилошко-придевска и прилошко-именичка), без давања предности иједној од њих, што сматрамо да не би требало да буде случај. Сличну непрецизност у формулацији значења уочавамо и код сложеног придева *многоговорљив*, при чему и сâм изведени придев *говорљив* има значење „који радо, много говори, причљив” (али и „који уме да говори, речит”, оба из РСЈ). Да придев *говорљив* заиста има то значење, било би плеонастично употребити *многоговорљив* (дуплирање *много*), а парадоксално би било рећи *малогворљив*. Отуда се за *говорљив* и сличне примере залажемо за формулацију „који (много) говори” и „склон да (често) говори”.

Да бисмо прецизније анализирали сложенице на *-(љ)ив* са елементом *много*, узимамо у обзир и оне са другим суфиксима. Тако, на пример, сложеница *многобројан* означава да је велики број нечега, а не да је нешто много бројно, *многовековни* обухвата више векова, а није нешто много вековно. Са друге стране су примери попут придева *многопоштовани* и *многоуважени*, где заиста имамо чисто слагање прилога и придева насталог конверзијом. *Многопоштован* је много поштован, а не може се парафразирати са *много поштовати*. Иако је интензификација придева количинским прилогом честа појава (нпр. *много леп*, *много висок*, *много пажљив*, *много вољен човек*), њихово слагање у сложеницу није толико честа појава у српском језику, што потврђује лексички инвентар у једнојезичним речницима српског језика, али и изостанак сложених придева попут **многолеп*, **многовисок*, **многопажљив*, **многовољен*. Закључујемо да је овај образац где *много* као интензификаторски прилог сраста с модификованим придевом ограничен на један узак регистар: на формално обраћање људима на високим функцијама, и то опет у једном периоду у прошлости. Из тог разлога изостаје слагање и многих других придева са прилогом *много* будући да у дискурсу немају употребну вредност.

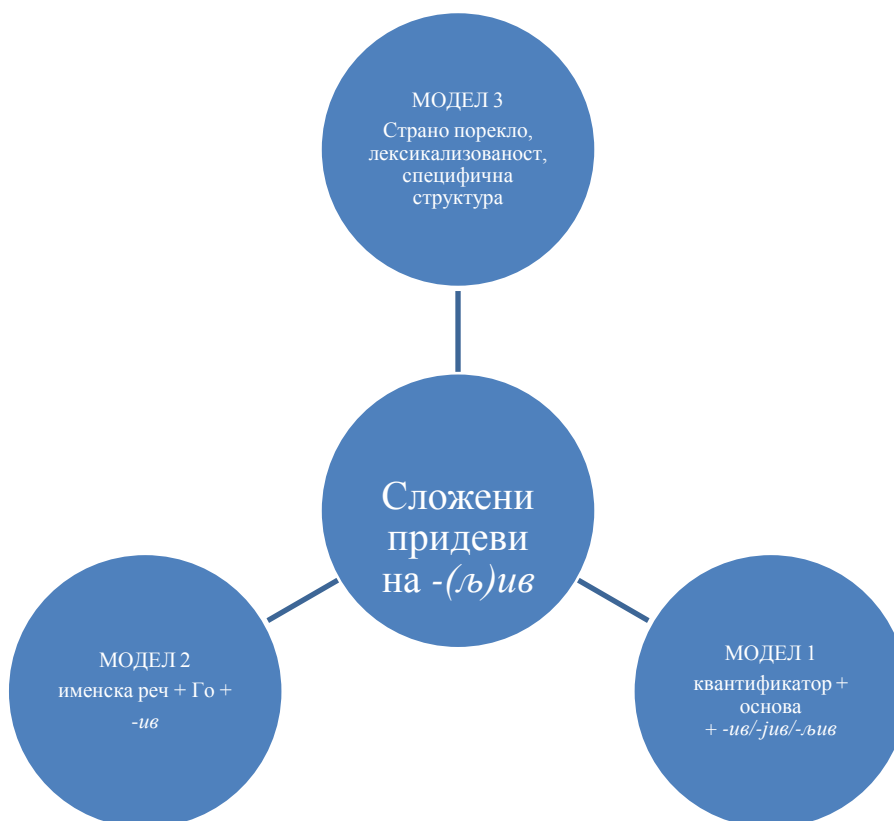
*

Након увида у све типове сложених придева на *-(љ)ив*, упрошћено стање било би не рачунати типове 6 ($\text{Го}^c + \text{Го} + \text{-ив/-јив}$), 7 ($\text{По}^c + \text{П}$) и 2 ($\text{По}^c + \text{Ио} + \text{-ив}$)¹⁶³ због страног порекла, лексикализованости и специфичности структуре, припојити тип 5 ($\text{Зо}^c + \text{Го} +$

¹⁶³ Осим сложеница са *-речив*, потенцијално са значењем *лепа*, *мила*, *слатка реч*, које смо мотивисали глаголском основом *рек-*, у нашој грађи нема примера који би недвосмислено припадали овој групи. Ипак, наша анализа предвидеће деривацијском структуром и генерисање таквих придева.

-ив/-љив/-јив) типу 1 (Ио^с + Го + *-ив/-јив/-љив*), спојити типове са квантификатором, тачније 3 (Пр + Ио + *-ив*), 4 (Пр + Го + *-ив/-љив/-јив*) и 8 (Кв + П) због заједничке прилошке особине првог дела. Отуда смо број блиских типова према саставним деловима и пореклу њихових основа свели на два, што ће нам помоћи у детаљнијој дискусији о редоследу додавања форманата. Питање је да ли се прво повезују основе, па се додаје суфикс *-ив/-јив/-љив*, што би значило да се суфикс *-ив/-јив/-љив* везује за целу мотивну фразу, или се пак друга основа прво везује за суфикс *-ив/-јив/-љив*, па се са њима тек везује прва основа.

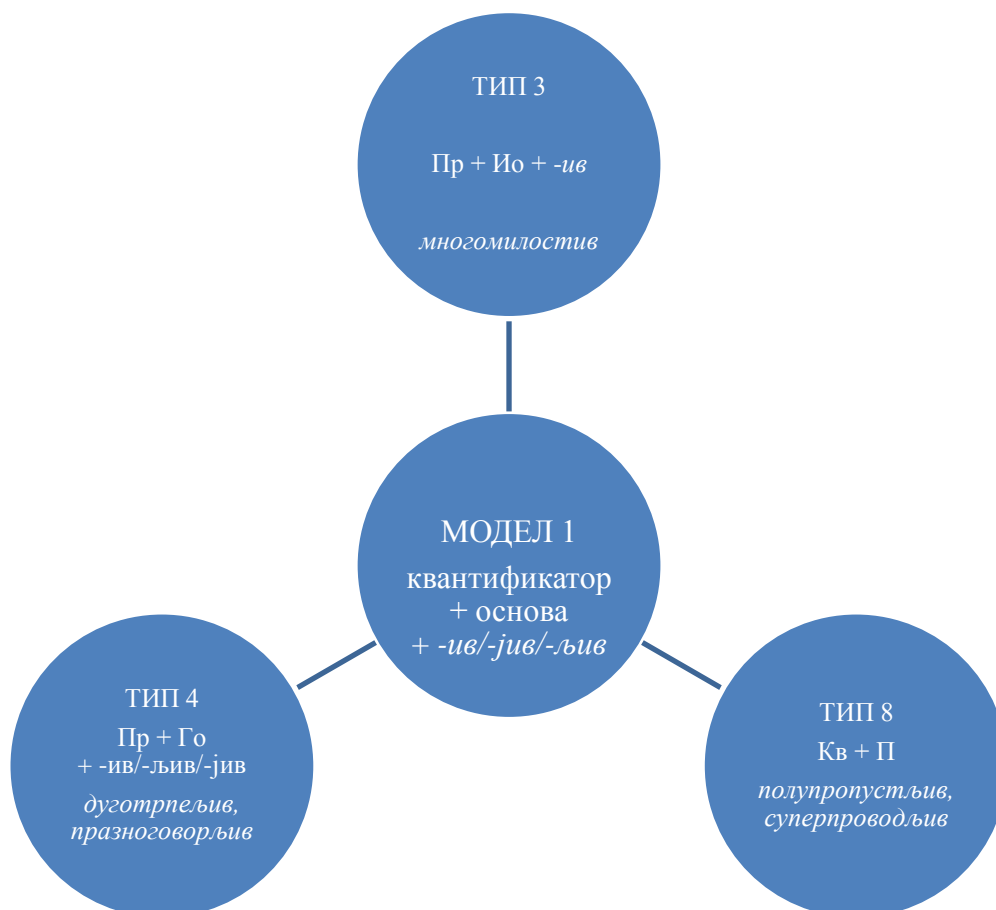
У наставку дајемо графичке приказе за новодобијене, у претходном пасусу груписане типове сложених придева на *-(љ)ив* (в. слике 1–4). На *Слици 1* приказане су три групе сложених придева на *-(љ)ив*, при чему су у трећој групи придеви преузети из руског или они који воде порекло из црквенословенског, дакле они са лексикализованом структуром. Творбени модели за сложене придеве на *-(љ)ив* обухватају два основна модела: именска реч + Го + *-ив/-љив/-јив*¹⁶⁴ и квантификатор + основа + *-ив/-љив/-јив*.

Слика 1: Графички приказ модела сложених придева на *-(љ)ив*

¹⁶⁴ Међу ексцерпираним придевима нису потврђени примери са суфиксом *-љив* и *-јив*, али их не искључујемо као могућност.

У наставку наводимо графички приказ за сваки од трију модела (в. слике 2–4). Визуелни приказ подтипова сложеница на *-(љ)ив* сматрамо важним ради лакшег разумевања суштине наведених подела.

Слика 2: Графички приказ типова који чине модел 1 сложених придева на *-(љ)ив*

Напомињемо да је у типу 3 *многомилостив* једини пример, а може се тумачити и као спој прилога и целог придева. У том случају, могао би се припојити типу 8 (квантификатор + придев), чиме би се анализа додатно упростила.

Слика 3: Графички приказ типова који чине модел 2 сложених придева на *-(љ)ив*

Једини пример за тип 7 је *тужномилостив*, а једини примери за тип 2¹⁶⁵ су *благочастив* и *благочестив*. Ради се, дакле, о пет изолованих придева, укључујући *дружелубив* и *љубопитљив* у оквиру типа 6.

Слика 4: Графички приказ типова који чине модел 3 сложених придева на *-(љ)ив*

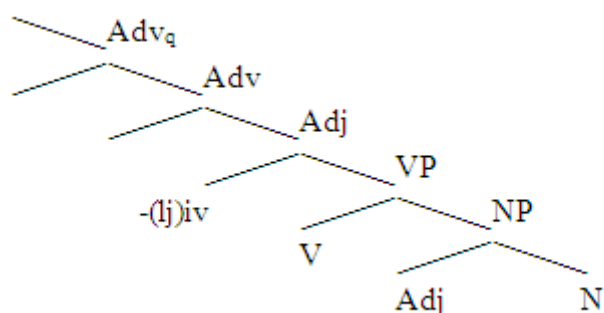
¹⁶⁵ Коментарисали смо придеве попут *милоречив* када смо их сврстали у спој прилога и глагола, а не у други тип.

*

Творба сложених придева на *-(љ)ив* показује да је јача веза између предиката и објекта (V–N) код прелазних глагола, који захтевају допуну у виду правог објекта, него прилога и глагола (Adv–V), прилога и именице (Adv–N) или прилога и придева (Adv–Adj), што нису неопходне везе, нити на реченичном нивоу неопходни чланови, већ се ради о факултативним одредбама.

Према критеријуму самосталности другог дела сложенице (друге творбене основе и суфикса) и из значењских разлога, сложенице са квантитативним прилогом у првом делу, попут *многоглагољив*, *многотрпељив*, *многомилостив*, сматрамо таквим да се прилог накнадно везао за цео придев, односно да се веза Adv_q–V нити Adv_q–N не остварује прва, већ се прво адјективизује глаголска, односно именичка основа. Тако се у тим случајевима особина исказана придевом само интензификује, што показују и већ сложени придеви попут *истинољубив* интензификован слагањем на овај начин уз прилог *много* у виду нове сложенице *многоистинољубив*.

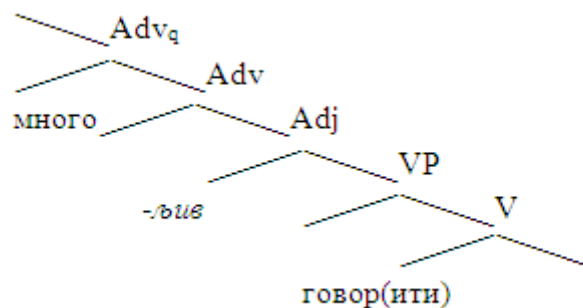
Наш закључак је да суфикс *-(љ)ив* адјективизује структуру до нивоа глаголске фразе, а прилози, који су у деривацијској/хијерархијској структури изнад глагола, накнадно се додају, при чему су квантификативни прилози (квантификатори) изнад других врста прилога (попут оних за начин). Деривацијска структура сложених придева на *-(љ)ив* коју дајемо у наставку (Слика 5) обухвата све моделе које смо анализирали.

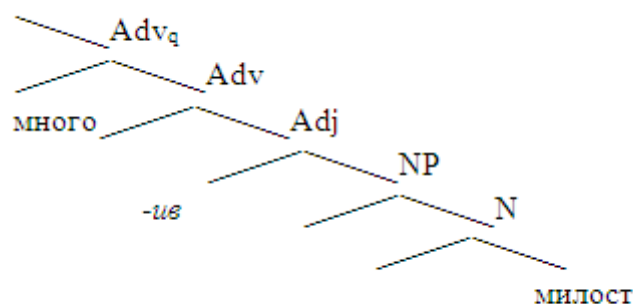
Слика 5: Деривацијска структура сложених придева на *-(љ)ив*

У структури приказаној на Слици 5 не подразумевамо да у једној конкретной сложеници морају бити реализовани сви наведени елементи. На пример, не морају бити присутни квантификативни прилог и прилог неке друге врсте, нити придевска реч уз

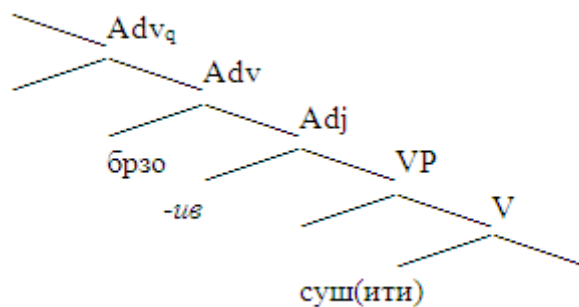
именицу, нити именица у функцији објекта. У наставку дајемо примере деривацијске структуре сложених придева *многоговорљив* (Слика 6), *многомилостив* (Слика 7), *брзосушив* (Слика 8) и *истинољубив* (Слика 9), као представника могућих остварених типова наведене опште деривацијске структуре.

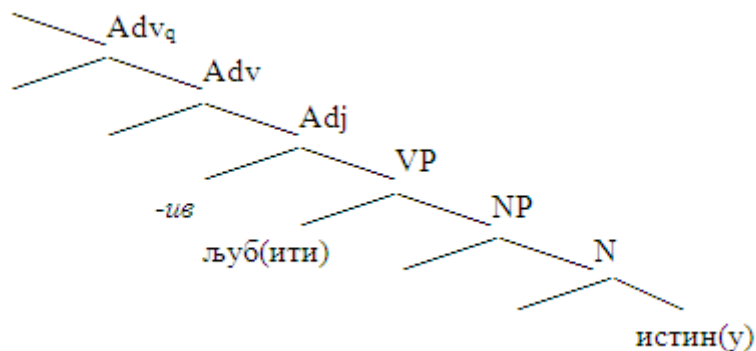
Слика 6: Деривацијска структура за придев *многоговорљив*

Слика 7: Деривацијска структура за придев *многомилостив*

Слика 8: Деривацијска структура за придев *брзосушив*

Слика 9: Деривацијска структура за придев *истинољубив*

На основу приложене грађе, доносимо закључак да суфикс *-ив/-јив/-љив* заиста адјективизује целу фразу, и то до нивоа глаголске фразе. Изнад суфикса је могућа прилошка реализација, и то најчешће квантитативни прилог, односно квантификатор, који има интензификаторску, одредбену функцију. Разлог за издвајање таквих прилога могао би бити тај што једино они иначе могу стајати уз глаголе, именице и придеве. Ипак, сама значењска парафраза показује да се ради о интензитету особине изражене придевом.

Иако се у савременој србистичкој литератури сматра да су при комбинованој творби истовремени процеси слагања и суфиксације, или се бар не наглашава редослед, није тако са генеративнограматичког становишта. Прво се везују све основе мотивних речи осим прилошких, па се додаје суфикс *-љив/-ив/-јив*. То посебно потврђују примери у којима други део сложенице (укључујући и суфикс) постоји као засебан придев, а ипак се семантика сложенице остварује у споју двеју основа, односно мотивних речи.

Отуда и објашњење да су придеви са формантима попут *полу-* и *супер-* због квантификативног значења блиски сложеницама са прилогом у првом делу, што такође објашњава колебања у литератури да ли се ради о сложеници или префиксалној твореници (о тим колебањима в. у Клајн 2002). Поредећи *не-* и *полу-* у творби именица, Еугенија Барић (1980: 18–20) закључује да потоњи само делимично потиरे значење мотивне речи и назива га префиксом. Сматрамо речи са формантом *полу-* ближим сложеницама будући да је носилац значења „половина” или пак „делимично”, од којих је друго остварено у свим анализираним придевима на *-(љ)ив*. Исто важи и за придеве са формантом *супер-*, које ипак сматрамо семантички ближим сложеницама, поготово

што се префиксоид *супер* (у жаргону) осамосталио и у прилошком значењу „одлично” (*Супер су се провели*).

7.3. Префикс *не-* и сложенице на *-(љ)ив*

У односу на све наведене примере сложеница на *-(љ)ив*, мало је потврђених примера негираних сложеница, што смо, осим интуицијом изворних говорника српског језика, проверили и у корпусима српског језика, *Обратном речнику* и једнојезичним речницима српског језика. Потврђени и уобичајени су следећи негирани придеви: *негостољубив*, *негостопримљив*, *недружељубив*, *некористољубив*, *немирољубив*, *нетрудољубив*, *нечовекољубив*, *нехристољубив*. Разлог за мали број префиксираних негираних сложених придева на *-(љ)ив* у употреби могао би бити у томе што се такво значење у контексту може постићи негацијом синтаксички/лексички – негираним помоћним глаголом *нисам* или партикулом *не*. На пример, уместо *небратољубив* – *није братољубив* или *који не воли брата*, односно уместо *несамолепљив* – *који није самолепљив* или *који се не лепи сâм*. Ипак, када би разлог била само могућност синтаксичке парафразе, онда не би било „оправдања” ни за ненегиране сложенице на *-(љ)ив*, будући да је и њих могуће парафразирати на реченичном нивоу. Најбоље објашњење видимо у томе што сложени придеви на *-(љ)ив* имају фонолошку тежњу да први део сложенице буде двосложен и, као и изведени, да краткоузлазни акценат буде везан за пенултиму, односно слог пре *-ив*. Са друге стране, префикс *не-* додаје још један слог и тако руши устаљени фонотактички образац. Штавише, и само *не-* тежи томе да носи акценат (уп. *чОвек–нЕчовек*¹⁶⁶, *Истинит–нЕистинит*, *мИлосрдан–нЕмилосрдан* и сл.), те би настала реч са два акцента, што српски језик прозодијски избегава.

Двострука мотивација у примерима са негираним префиксом наизглед постоји код придева попут *неправдољубив*, *немирољубив*, који би се могли мотивисати префиксацијом сложеног придева на *-љив* (од *правдољубив*, *мирољубив*) или пак слагањем са негираном именицом (од *неправда*, *немир*). Семантички критеријум указује на то да се не ради о изузецима, него да се ради о негираном сложеном придеву. Дакле, мотивисани су ненегираним придевом, а не негираном именицом. Ради се о обличкој случајности, при чему оваква структурна недоумица постоји само у малобројним примерима попут ових.

¹⁶⁶ Велики словом обележили смо акцентовани вокал.

Посебно издвајамо необичну појаву померања негације унутар сложенице, видљиву у потврђеном придеву *водонепропустљив*, при чему је фокус на особини непропустљивости. По истом моделу, прихватљиви би били и придеви: *струјонепроводив*, *водонепроводив*, *струјонепреносив*, *водонепромочив*. Ови примери нису могући са негацијом пре прве (именичке) основе, односно префиксом *не-* испред именичке основе: **неструјонепроводив*, **неводопрводив*, **неструјонепреносив*, **неводопрмочив*. Конструисане примере попут *?богонебојажљив*, *?властонељубив* не сматрамо (у потпуности) прихватљивим. Према томе, ту појаву негације у унутрашњости сложенице не сматрамо типичним типом слагања, већ су тако добијени придеви умногоме блиски полусложеницама (иако формално без цртице) будући да имају два акцента.

Објашњење за наведене примере са негираним префиксом *не-* унутар сложеног придева на *-(љ)ив* видимо у процесу да се негација прво лексикализује са придевом, настаје нов придев, губи се транспарентност негације, те се нови придев понаша као да морфолошки није сложен. Постојање лексикализованих негираних примера разлог је за непостојање придева попут *богонебојажљив*, при чему немамо ни *небојажљив* (а постоје *непреносив*, *непромочив*, *непропустљив*). Свакако, такав лексикализовани негирани придев не може узети именицу у функцији објекта као допуну, будући да такву допуну може имати само глагол, него адвербијалну одредбу. Конкретније, постоји разлика у аргументској структури сложеног придева *струјонепреносив* и негираног изведеног *непреносив*: први означава особину онога што нешто преноси, а други је особина онога што се преноси. Тако у примерима попут *водонепромочив*, *водонепропустљив* и *струјонепреносив* видимо адвербијалне одредбе у реченичним парафразама: *непромочив/непропустив у погледу воде* и *непреносив у погледу струје*.

7.4. Фреквентност сложених придева на *-(љ)ив* и дискусија

Будући да је анализиране сложенице у употреби могуће заменити парафразом која садржи мотивне речи или евентуалним синонимним придевом, од значаја нам је и фреквентност анализираних придева на *-(љ)ив*, тачније различитих могућих творбених типова о којима је било речи. На тај начин добијамо и увид у однос фреквентности сложеница са композиционалним и некомпозиционалним, односно лексикализованим, значењем. У продужетку дајемо табеларни преглед фреквентности сложеница на *-(љ)ив*, који ћемо у наставку прокоментарисати (в. Табелу 1).

	Квартили			
	I	II	III	IV
Број различитих сложених придева	67	9	2	10
Распон фреквентности појединачних примера по квинтилу	0–970,01	970,02–1940,03	1940,04–2910,04	2910,05–45.600
Просечна фреквентност по квинтилу	187	1406,67	2490	14.055
Одговарајући други придев сличне фреквенције просечној	<i>жућкастозелен</i> (192)	<i>лепезаст</i> (1390)	<i>лиричан</i> (2610)	<i>пенаст</i> (11.100)

Табела 1: Приказ квинтила и просечних фреквентности сложених придева на *-(љ)ив*

У овом одељку анализирамо фреквентност ексцерпираних сложених придева на *-(љ)ив*, што даље импликације има на њихову каснију употребу у развоју српског језика и евентуалан престанак употребе најмање фреквентних. Такође, приликом предавања српског језика као страног и нематерњег, као и за израду нових (издања) једнојезичних речника српског језика, фреквентност лексема је важан фактор.

У Прилогу 15 дајемо Табелу 32 са појединачним фреквенцијама свих ексцерпираних 88 сложених придева на *-(љ)ив*. У тој табели, наведени придеви поређани су од најфреквентнијих (попут *мирољубив*, *дружелубив*, *гостољубив*, *осветољубив*, *истинољубив*, *самолепљив*), па до најмање фреквентних (попут *водопримљив*, *инсектоједив*, *лепотољубив*, *мразопуцљив*, *пламенољубив*, *сверазорљив*,

*светлопроводљив, тужномилостив*¹⁶⁷, који се нису јавили у Гугл претрагама, односно у њима имају фреквентност једнаку нули, а јесу граматични¹⁶⁸, те са фреквенцијом 1 *злоречив, праворечив и црвоточив*).

Просечна фреквентност сложеница на *-(љ)ив* износи 1940,03 и границу смо у табели означили подебљаном линијом. Таквом поделом добили смо, према фреквенцији, 12 изнадпросечних и 76 исподпросечних придева. Да бисмо примере поделили још детаљније, а не само на изнадпросечне и исподпросечне, наведена два дела даље делимо, у циљу да добијемо квантиле (в. Табелу 1), и то на следећи начин: исподпросечне придеве делимо на два једнака дела, границом од 970,01. Такву границу додали смо и изнад просечне границе, дакле на 2910,04.

Другим речима, први квантил обухвата придеве са фреквенцијама 0–970,01, други квантил 970,02–1940,03, трећи 1940,03–2910,04 и четврти 2910,05–45.600. Први квантил садржи 67 придева, други 9, трећи 2 и четврти 10, што показује јасно разграничавање изразито нефреквентних и изразито фреквентних придева, при чему је првих више. Самим тим, најмање има придева око просечне вредности фреквенције.

Придеви према фреквенцији добијеној Гугл претрагом приближни просечним фреквенцијама по квантилу јесу: *жућкастозелен* (192) за први, *лепезаст* (1390) за други, *лиричан* (2610) за трећи и *пенаст* (11.100) за четврти. Поредиши наведене просечне вредности сложених придева на *-(љ)ив* са другим придевима најприближније учесталости који не садрже *-(љ)ив* показали смо колико су први заправо фреквентни. Мишљења смо да сложени придеви на *-(љ)ив* не припадају групи најфреквентнијих придева у српском језику, што смо закључили на основу фреквентности придева попут *брз* (2.790.000), *висок* (2.750.000), *срећан* (2.430.000), *паметан* (1.900.000), *леп* (807.000), *бео* (602.000), *црн* (325.000).

Постојала је још једна замисао у вези са поређењем фреквентности сложених придева на *-(љ)ив*. Наиме, сматрали смо да бисмо још прецизнији увид добили

¹⁶⁷ Примере са фреквенцијом 0 такође смо рачунали, будући да су граматични, потврђени у речницима и тако добијамо најобјективнији слику свих ексцерпираних сложених придева на *-(љ)ив*. С обзиром на то да их је само шест, просечна фреквенција би се са 2557,21 повећала за двеста, конкретно на 2751,43. На тај начин би се један пример из садашњег трећег квантила померио у други.

¹⁶⁸ Код придева који имају фреквентност нула на Гуглу, не искључујемо њихово постојање нити разумљивост. Штавише, доминантно их сматрамо интерпретабилним у савременом српском језику, осим, чини се, теже интерпретације придева *#тужномилостив* у односу на значење наведено у шестотомнику (обухвата, као што смо поменули, значења придева *тужан* и *милостив*).

поредивши их са синонимним придевима. Синониме и блискозначнице које су се јављале уз значење сложених придева на *-(љ)ив* ексцерпирани смо из *Речника српског језика* Матице српске (2007) и из речника *Синоними и сродне речи српскохрватскога језика* Миодрага С. Лалевића (1974/2004). Међутим, показало се да је заправо мало правих синонима, а више се заправо радило о блискозначницама (нпр. *богобојажљив–побожан*, *мирољубив–помирљив*), па чак и хиперонимима, или бар придевима много ширег значења (нпр. *човекољубив–хуман*, *гостољубив–љубазан*, *частољубив–амбициозан*). Поготово у случају придева са ширим, општијим значењем, нема методолошког утемељења за поређење фреквенције са придевима ужег значења. Очекивано је да су придеви ширег значења распрострањенији у употреби, а то смо потврдили и претрагама фреквенције (нпр. *човекољубив* (1280) – *хуман* (5.590.000), *гостољубив* (19.000) – *љубазан* (321.000), *частољубив* (1050) – *амбициозан* (203.000)).

Наведено објашњавамо запажањем да правих синонима готово да и нема, посебно имајући у виду језичку економију. Заправо, разликују се макар у контексту употребе у одређеном функционалном стилу (нпр. *отац–ћале*) или пак у језичком варијетету (*хлеб–крух*). Чак ни пар *шија–врат* не сматрамо правим синонимима. За део човековог тела користили бисмо лексему *врат*, а употреба лексеме *шија* везује се за живину. Када би неко желео да похвали изглед нечијег врата, свакако не би употребио лексему *шија*. Употреба у позитивном значењу не би била прагматички коректна. Са друге стране, метафорички би било могуће употребити именицу *шија* за *врат* неке особе и таква употреба свакако би била увредљива за особу о којој је реч.

Сматрамо лексикализованим остацима некадашњег лексичког стања примере *љубопитљив*, *благочастив*, *благочестив*, *благоглагољив*, па и форманте са застарелим, измењеним значењем, попут *-љубив*: *богољубив*, *гостољубив*, *користољубив*, *трудољубив*, *честољубив*, *човекољубив*, при чему се мотивни глагол *љубити* тумачи у за савремени српски језик архаичном значењу „волети”. То показује и одсуство сложеница попут *#филмољубив*, *#цветољубив*, *#биоскопољубив*, *#позориштољубив*, *#свадбољубив*, *#представољубив*, *#компјутерољубив*, *#интернетољубив*, *#рачунарољубив*¹⁶⁹, иако су интерпретабилне. Ограниченост творбеног типа са *-речив* у

¹⁶⁹ Разлог за неприхватљивост наведених примера може бити страно порекло и дужина првог дела сложенице, али то свакако није једини фактор будући да је међу примерима било и оних једносложних и двосложних домаћег, словенског порекла (*#цветољубив*, *#свадбољубив*), па у подједнакој мери не представљају речи које се употребљавају у српском језику.

другом делу такође показује лексикализованост ових примера *благоречив* (вероватно према *благоглагољив*), *лакоречив*, *лепоречив*, *красноречив*, *слаборечив*, *многоречив*. Са друге стране, не постоје сложенице попут **спороречив*, **брзоречив*, **ружноречив*, **тешкоречив*, што потврђује и изостанак потврда приликом Гугл претраге интернета као највећег корпуса. Нису се јавили ни као хапакс, чак ни са шаљивом конотацијом.

Сложене придеве на *-(љ)ив* поделили смо на две групе, и то тако да су у једној примери недвосмислено старијег порекла, конкретно старословенског, црквенословенског, оних настали у дијахронијском развоју српског језика, док су у другој групи примери чије се постање не мора нужно везати за историју језика, већ су настали по постојећим творбеним моделима, оним карактеристичним за српски језик (нпр. *тужномилостив* није спој настао у скорије време и теже се интерпретира од стране изворних говорника, за разлику од *свеобухватљив*, *самоподмазив* и сл.). Напомињемо да је некада тешко повући границу између „старих” и „нових” примера.

У прву групу сврстали смо придеве *тужномилостив*, *светлопроводљив*, *сверазорљив*, *пламенољубив*, *мразопуцљив*, *лептољубив*, *црвоточив*, *медоточив*, *рукописљив*, *многоглагољив*, *благочастив*, *мироточив*, *христољубив*, *благочестив*, *свемилостив*, *богољубив*, *праворечив*, *зоречив*, *слаборечив*, *милоречив*, *лакоречив*, *законољубив*, *празноречив*, *сузољубив*, *многоречив*, *краткоречив*, *књигољубив*, *женољубив*, *правољубив*, *среброљубив*, *богобојажљив*, *љубопитљив*, *благоглагољив*, *дружелубив*, *мирољубив*, *малоречив*, *лепоречив*, *благоречив*, *домољубив*, *братољубив*, *красноречив*, *себељубив*, *трудољубив*, *честољубив*, *властољубив*, *човекољубив*, *славољубив*, *родољубив*, *слободољубив*, *користољубив*, *самољубив*, *слаткоречив*, *правдољубив*, *истинољубив*, *осветољубив*, *гостољубив*, а у другу *инсектоједив*, *водопримљив*, *многотрпљив*, *самосавладив*, *многоговорљив*, *самоподмазив*, *полустидљив*, *празноговорљив*, *самосавладљив*, *вододржљив*, *свеобухватљив*, *зимогрозив*, *суперпроводљив*, *водопрпустљив*, *полуразумљив*, *вододржив*, *злопамтљив*, *дуготрпљив*, *злопамтив*, *свевидљив*, *полупропустљив*, *лакозапаљив*, *самосажалљив*, *брзосушив*, *самодопадљив*, *многомилостив*, *полусањив*, *водонепропустљив*, *дуготрпљив*, *зимогрожљив*, *гостопримљив*, *самолепљив*. Просечна фреквентност првих, оних старијих, износи 2655,84, а других, новијег постања – 687,31. Чак и када бисмо из рачунања искључили придеве са *-љубив* и *-речив*, с обзиром на то да, посебно за оне са *-речив*, не можемо увек бити сигурни да су старијег постања, ипак би просечна фреквентност старијих била изнад просека за сложене – 3715,14. То значи да суфикс *-љив/-ив/-јив* није изразито активан у српском језику у грађењу сложеница, већ

представља остатак старијег стања, посебно из старословенског и црквенословенског језика, при чему су се многи такви примери лексикализовали, те су из тог разлога задржали високу фреквентност.

7.5. Закључне напомене

У овом поглављу бавили смо се следећим истраживачким питањима:

- 1) Да ли се суфикс *-љив/-ив/-јив* додаје на целу мотивну фразу или се пак прво везује за другу основу, па се затим повезује са првом основном и да ли при томе има ограничења?
- 2) Има ли специфичности у односу префикса *не-* и сложеница на *-(љ)ив*?
- 3) Колико су сложени придеви на *-(љ)ив* фреквентни у савременом српском језику у односу на друге придеве, колика им је просечна фреквентност и какве импликације ти подаци имају?

Сложени придеви на *-(љ)ив* показују нову димензију у проучавању придева на *-(љ)ив* јер својом деривацијском структуром дају увид у карактеристике творбе овим суфиксом у вези са основном на коју се додају, која заправо тежи томе да буде сложена, односно мотивисана фразом.

На основу ексцерпираних грађа и анализе деривацијске структуре придева на *-(љ)ив*, доносимо закључак да суфикс *-ив/-јив/-љив* заиста адјективизује целу фразу, и то до нивоа глаголске фразе. Изнад суфикса је могућа прилошка компонента, при чему је то најчешће квантитативни прилог, односно квантификатор, који има интензификаторску, одредбену функцију.

Као блиске квантитативним прилозима видимо придеве са формантима попут *полу-* и *супер-* због квантификативног значења, те придеве са овим формантима сматрамо блиским сложеницама са прилогом у првом делу. Штавише, залажемо се за то да су семантички ипак ближи сложеницама будући да *полу-* има лексичко значење „половина” и „делимично”, а префиксоид *супер* се (у жаргону) осамосталио и у прилошком значењу (нпр. *Супер се провео*).

Посебну пажњу посветили смо необичној појави померања негације унутар сложенице. Та појава видљива је у потврђеном придеву *водонепропустљив*, при чему је фокус на особини непропустљивости. Према истом таквом моделу, прихватљиви би

били и придеви: *струјонепроводив*, *водонепроводив*, *струјонепреносив*, *водонепромочив*. Неочекивано, наведени примери нису могући са негацијом пре прве именичке основе, односно префиксом *не-* испред именичке основе: **неструјопродив*, **неводопродив*, **неструјопреносив*, **неводопрочив*. Наведену појаву негације у унутрашњости придева не сматрамо типичним типом слагања, већ су тако добијени придеви умногоме блиски полусложеницама (иако без цртице) јер имају два акцента.

Фактори који, између осталог, утичу на мању фреквентност сложених придева на *-(љ)ив* су:

1) Форманти са застарелим, измењеним значењем, попут *-љубив*: *богољубив*, *гостољубив*, *користољубив*, *трудољубив*, *честољубив*, *човекољубив*, при чему се мотивни глагол *љубити* тумачи у, за савремени српски језик, архаичном значењу „волети”. Отуда у таквим примерима видимо лексикализоване остатке некадашњег стања и непродуктивне творбене форманте у савременом српском језику. То показује одсуство сложеница попут *#филмољубив*, *#цветољубив*, *#биоскопољубив*, *#компјутерољубив*, *#интернетољубив*, *#рачунарољубив*, иако су изворним говорницима интерпретабилне.

2) Страно, рускословеско или црквенословенско порекло, које додатно маркира употребу таквих речи (на пример, *љубопитљив*, *благочастив*, *благочестив*, *благоглагољив*).

VIII ZAKЉUČAK

У докторској дисертацији *Морфологија и семантика придева на -(љ)ив у српском језику* анализирали смо морфолошко-семантичке карактеристике изведених, сложених и негираних придева који се завршавају на *-(љ)ив*. Одговорено је на основни задатак да се детаљно и систематски расветли семантика суфикса *-ив/-јив/-љив* будући да смо дали прецизније одговоре на релевантна теоријска питања везана за опште принципе морфологије и семантике у домену творбе придева и реализације модалних значења у домену речи.

Цео истраживачки подухват укључивао је сачињавање одговарајућег исцрпног и репрезентативног корпуса, при чему су подаци дати у многобројним прилозима у виду табела. Поменути корпус остаје и као сведок стања у актуелном тренутку, а доступан је за даља истраживања – како стања у српском језику и поређења са другим суфиксима тако и контрастивно, у односу на стање у другим словенским и несловенским језицима. Сама морфолошка анализа је централни резултат јер је дала прецизну слику о статусу основе и наставка у анализираној групи придева на *-(љ)ив*, о селекцијским специфичностима обају чланова, као и о њиховој природи (фонолошкој, морфолошкој и семантичкој).

Други основни резултат дисертације огледа се у давању детаљног семантичког модела за придеве изведене суфиксом *-љив/-ив/-јив*. Из угла формалне семантике, ово је прва семантичка анализа српских придева на *-(љ)ив* помоћу овог типа формалног приступа, при чему формалне анализе иначе нису честе у српском језику. Разматрање односа успостављених између значењске модалне и скаларне компоненте код оних придева који их садрже обе од значаја је за семантичку теорију.

У секундарне резултате ове дисертације убрајамо преглед досадашње литературе о придевима изведеним суфиксима *-љив/-ив/-јив* у српском језику, приближавање домаће лингвистичке публике формалним приступима у морфологији и семантици, као и увиде у друге наставке и друге класе придева тамо где су били важни за проблем придевског суфикса *-љив/-ив/-јив*.

Основно питање постављено у дисертацији било је: Како придеви на нивоу речи остварују значење модалности, које је иначе на реченичном нивоу? Овом питању приступили смо кроз већи број ужих питања која му директније или посредније доприносе. Конкретније, које су специфичности пасивних (нпр. *савитљив* „који се може савити, који може бити савијен”) и активних придева на *-(љ)ив* (нпр. *пажљив*

„који пази”), које морфолошке карактеристике мотивних глагола условљавају појаву скаларних придева на *-(љ)ив* (*брбљив* „који брбља”), те у којим случајевима долази до комбинације скаларности и модалности, односно јављања скаларности над модалношћу (нпр. *запаљив* „који се лако запали”). У вези са негацијом и придевима на *-(љ)ив* анализирани су две супротне ситуације: „непостојање” ненегираних облика на *-(љ)ив* пасивне (објекатски оријентисане) семантике попут *описив*, *опорецив*, *укротив* и „непостојање” негираних придева на *-(љ)ив* активне (субјекатски оријентисане) семантике попут *небрбљив*, *несмрдљив*, *нестидљив*. Питање које се наметнуло у вези са анализом сложених придева на *-(љ)ив* јесте да ли се суфикс увек додаје на целу мотивну фразу или не (творбене дилеме попут *многомилостив* од *много милости* и суфикса *-ив* или је у питању директно стапање прилошко-придевског споја *много милостив*).

У складу са постављеним основним истраживачким питањима, у дисертацији су хипотезе тестиране на квалитативним и квантитативним корпусним подацима. Потврђено је да:

- 1) Суфикс *-љив/-ив/-јив* има примарно модално значење, које се структурним амбивитетом грана у пасивно и активно;
- 2) Суфикс *-љив/-ив/-јив* поседује скаларност, с тим што скала може бити или бинарна дискретна и тиме тривијална, или континуална;
- 3) Мотивни глаголи несвршеног вида имају тенденцију да мотивишу придев са чисто скаларним значењем;
- 5) У ситуацијама где је негирани придев на *-(љ)ив* у употреби, а његова ненегирана варијанта није – разлог за то није непостојање ненегиране варијанте, већ прагматичко-семантички фактори који је чине примереном ретким или нереалним контекстима;
- 6) Употреба мање информативних ненегираних придева на *-(љ)ив* и оних ненегираних придева на *-(љ)ив* ређе употребљених од одговарајућих негираних облика ограничена је синтаксичко-семантичким околностима;
- 7) Код сложених придева на *-(љ)ив* суфикс *-љив/-ив/-јив* додаје се на целу мотивну фразу.

У трећем поглављу смо на основу анализе вишезначних придева на *-(љ)ив* показали могућности комбиновања значењских компоненти и карактеристике суфикса *-љив/-јив/-ив*. Поменуте значењске компоненте издвојили смо и код једнозначних:

модалну, скаларну, те њихову комбинацију, односно јављање скаларности над модалношћу (уз могућност постојања обележја способности, тежње или узрока). Поред тога, постоји могућност активног или пасивног значења (граматички и/или семантички).

Најмање је вишезначних придева који комбинују чисто модално и модално-скаларно значење са додатном компонентом (*пропадљив* и *слутљив*). По заступљености следи комбинација чисто модалног и чистог скаларног значења (попут *зобрањив*, *покретљив*), као и модално-скаларног без додатне компоненте и са додатном компонентом (попут *гадљив*, *говорљив*). Затим, комбинација чисто модалног и модално-скаларног значења без додатне компоненте (попут *варљив*, *сварљив*). Највише је примера за комбиновање скаларног и модалног скаларног у ширем смислу – са додатном компонентом или без ње (попут *бодљив*, *болешљив*).

На основу истраживања значења вишезначних придева на *-(љ)ив* и њихових комбинација, закључили смо да суфикс *-љив/-ив/-јив* има примарно модално значење, које се структурним амбигвитетом грана на пасивно и активно, те укључује и скаларност, при чему скала може бити бинарна (дискретна) или континуална.

Суфикс *-љив* и *-ив* нису се системски у потпуности диференцирали по значењу, али има примера код којих постоје оба облика. При томе, сматрамо да је језичка економија била узрок за диференцирање њихових значења, а не за постојање синонима/дублета. Отуда би *издрж(љ)иво* било оно што се може издржати (нпр. *издрж(љ)ив(а) бол*). Такође, могуће је уз другу именицу направити семантичку дистинкцију, те облик са *-љив* има тенденцију ка субјекатском значењу (*издржљив човек* „човек који свашта може издржати”, док би *издржив човек* имало претходнонаведено објекатско значење „човек који се може издржати, неко може издржати његово понашање и сл.”).

У средишту четвртог поглавља било је испитивање суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив* из угла трију различитих сценарија творбене фаворизованости, по један за сваког од њих у случају вишеструке мотивације придева који се завршавају на *-(љ)ив*. Такође, и општи аспект творбене анализе, са искљученим творбено вишесмисленим примерима – указивао је на *-љив* као доминантан, примаран суфикс, а то је касније потврдила и анализа са фаворизованим *-љив*. Као суфикс, *-јив* се у овом типу анализе показао само као резидуал и превасходно се његово постојање огледа као последица јотовања творбених основа, превасходно оних на *н*, које увек имају пандане са суфиксима *-љив* и *-ив*. Творбена анализа са *-јив*, осим недвосмислено код основа на *н* које се јотује у *њ*,

сматрамо да није у духу савременог српског језика ни код јотованих лабијала *n*, *b*, *m*, *v* ни код алеволарног *l*, већ је треба тумачити примарним суфиксом *-љив*. Осим сложених суфикса попут *-ајив*, што нужно није доказ који иде у корист суфиксалном статусу суфикса *-јив* будући да би и хијат могао бити објашњење за то, суфикс *-јив* не постоји на површинској структури и никада није видљив, већ се реконструише.

О примарности *-љив* у односу на *-ив* закључили смо на основу бројности основа са *-ив* које могу имати и *-љив*, при чему је обрнуто мање изражено и често доводи до неграматичних и тешко прихватљивих примера за изворне говорнике српског језика, који су од рођења и чешће изложени облицима на *-љив* него на *-ив*. Из семантичког угла, о примарности *-љив* такође говори и шири опсег значења од *-ив*, те су управо придеви на *-љив* они који могу бити вишезначни и лексикализовани, а да се придев са *-ив* од истих основа као и *-љив* употребљава за диференцирање значења. Бројност хапакса, као показатељ продуктивности, указује на изражену продуктивност посматраних форманата *-љив*, *-ив* и *-јив* у српском језику, тим редом.

У свим поређењима (и апсолутних бројева фреквенције и продуктивности) вредности за *-јив* увек су мање од *-ив* и *-љив*. Суфикс *-љив* има продуктивност 0,2419, *-ив* за 0,14 мање, односно 0,1048, док *-јив* има шест пута мању продуктивност, односно 0,0403. Што се негираних придева тиче, *не-* је најпродуктивније када се посматрају хапакси са *-љив* (0,2339), па *-ив* (0,2016), па *-јив* (0,0806), из чега произлази да *не-* ређе стоје уз *-љив* него уз *-ив* код фреквентнијих негираних придева.

Што се броја придева са највећим бројем понављања тиче, број потврда већи је за *-ив* него за *-љив*, што показује да је суфикс *-ив* заиста био суфикс који је у ранијим периодима био активнији и да се у тим случајевима најфреквентнији придеви цели складиште у нашој меморији.

Добијени резултати израчунати на основу формуле продуктивности изложени у петом поглављу у сагласју су са ранијим ставовима из литературе да је *-љив* најпродуктивније, а не слажу се са ставом да је *-јив* неактивно и у нестајању и да је *-ив* у последње време фреквентније од *-љив/-јив*. Наши подаци о продуктивности показују да *-љив* јесте продуктивнији, да варијантним облицима са *-ив* код „обичних”, фреквентнијих речи у менталном лексикону приступамо целима, а не градиво их изнова.

Упркос фонолошким ограничењима у смислу избегавања сугласничких група тешких за изговор, односно избегавања стварања вокалног *p* након додавања суфикса *-љив*, суфикс *-љив* показује највећу активност уз основе које се завршавају различитим

фонемама, а и највећу продуктивност и када се уз исте основе паралелно посматрају суфикси *-љив*, *-ив* и *-јив*. Из тога закључујемо да је суфикс *-љив* активан и врло продуктиван у савременом српском језику. Иако је *-ив* мање продуктиван, и он је активан, не само ради диференцијације значења код придева са истом основом у односу на облик са *-љив*. На крају, ни продуктивност *-јив* није занемарљива, али се, према подацима из спроведене анализе, одржава првенствено због придева који имају основу на *н*.

Другим речима, два су основна закључка у вези са *-јив*:

- 1) Придеви на *-јив* су најчешће цели похрањени у менталном лексикону и целима им се приступа;
- 2) У савременом српском језику *-јив* није врло продуктиван суфикс и данас *-јив* уступа место суфиксу *-љив*, који понегде показује већу бројност придева и у конкуренцији је са *-ив*.

Што се карактеристика мотивних речи тиче, од 120 недвосмислено глаголских основа, 19 их је од глагола несвршеног вида, а 101 од глагола свршеног вида. Код придева мотивисаних несвршеним глаголима због малог броја примера не издваја се јасна тенденција ка субјекатској оријентацији (нпр. *лаж(љ)ив*, *плач(љ)ив*), објекатској оријентацији (нпр. *подносив/подношљив*, *растезив/растезљив*, *преносив/преношљив*) или могућности и субјекатске и објекатске оријентације за један пример (нпр. *хран(љ)ив*, *страш(љ)ив*). Код оваквих примера са обе значењске интерпретације (субјекатски оријентисана и објекатски оријентисана), могло би се очекивати диференцирање суфикса: *-љив* за субјекатско значење, а *-ив* за објекатско значење. У преостала два случаја не издваја се таква могућност.

Могућност и објекатске и субјекатске оријентације једног придева на *-(љ)ив* израженија је код оних мотивисаних несвршеним глаголима, док је пример за придев мотивисан свршеним глаголом *разор(љ)ив*. Свршени глаголи као мотивни доминантно су и прелазни, те имају тенденцију да мотивишу придеве са објекатском оријентацијом, односно пасивне семантике (нпр. *утешив*, *оптужив*, *отклонив*, *подерив*, *оценив* и њихове друге варијанте). Ергативни глаголи, иако су оријентисани ка субјекту, пасивне су семантике и најчешће свршеног вида (*сагорив*, *прегорив*, *изгорив*, *пресушив*), једино

је међу овде анализираним придевима *горив* мотивисан ергативним глаголом несвршеног вида.

Будући да се суфикси *-ив* и *-љив* иначе налазе на две различите стране према тенденцији ка објекатској/субјекатској оријентисаности, на основу грађе и њене фреквентности закључили смо да је суфикс *-јив* ближи субјекатској оријентацији, дакле, суфиксу *-љив*, те их стога не повезује само палаталност. Међу 30 придева са највећом фреквенцијом у групама са *-ив*, *-љив*, *-јив*, у групи са *-ив* јавио се један пример потврде за постојање субјекатске оријентације (и то ергативни субјекат, дакле, и даље је пасивна семантика у питању), за у групи са *-љив* 7 (од којих је један ергативни), а у групи са *-јив* 6.

У шестом поглављу циљ нам је био да укажемо на специфичности придева на *-(љ)ив* са префиксом *не-*. Показали смо следеће:

- 1) Ненегирани придеви на *-(љ)ив* пасивног значења који се у литератури сматрају непостојећим ипак нису неграматични и употребљавају се од стране изворних говорника, с тим што су контексти употребе условљени на семантичко-синтаксичком плану;
- 2) Постоје ограничења за додавање префикса *не-* придевима на *-(љ)ив* активног значења, посебно у случајевима скаларних придева;
- 3) Начин творбе се код придева који садрже форманте *не-* и *-(љ)ив* увек може свести само на префиксалну творбу.

Иако из прагматичког угла нису толико честе ситуације где би се могао употребити неки од ненегираних „тривијалних” придева на *-(љ)ив*, односно оних подразумеваних на основу енциклопедијског знања говорника, препознали смо и издвојили контексте за њихову употребу у српском језику, тиме показавши и да нису неграматични ненегирани придеви попут *задржив*, *описив*, *опорецив*, *раскидив*, *укротив*. Синтаксичко-семантичко окружење за употребу наведених и сличних ненегираних придева су превасходно контексти доњег следства (1, 2, 4 и 5):

- 1) уз реченичну негацију;
- 2) уз прилоге који доприносе исказивању степена особине, најчешће са негативном конотацијом – *тешко*, *лако*, *ретко*, *једва*, *малчице*, *(не) сасвим*;
- 3) са поредбеном речи *као*;

- 4) након испуњења неког услова, односно у контексту услова;
- 5) конкретизовање, одређени ограничени услови важења;
- 6) када се наглашава да је нешто подразумевано.

На основу детаљније анализираних грађе у шестом поглављу и целокупне доступне грађе, код придева на *-(љ)ив* са префиксом *не-* при творбеној анализи доследно се залажемо за префиксалну творбу придева, а не за префиксално-суфиксалну творбу глагола. Префиксално-суфиксалну творбу искључујемо будући да овај тип придева има јединствену структуру. Наведено смо применили и на придеве попут *неуништив*, *неприхватљив* (који се у литератури често мотивишу префиксално-суфиксалном творбом) имајући у виду реченичне парафразе попут „који није уништив”, „који није прихватљив”, каквим сматрамо да треба тежити када постоји ненегирани придев. Дакле, узели смо у обзир непосреднију повезаност ненегираног и негираног облика него глагола и негираног облика придева, и то без обзира на појединачну остварену фреквентност употребе ненегираног облика у (савременом) српском језику.

У шестом поглављу истраживали смо и ограничену могућност додавања префикса *не-* придевима активног значења који се завршавају на *-(љ)ив*. Општи закључак јесте да мотивни активни придеви који имају непожељно/негативно значење без негације често немају граматичан облик са префиксом *не-*, попут *брбљив*, *грабљив*, *лажљив*, *плачљив*, *подругљив*, *превртљив*, *сажальив*, *снебивљив*, *ћутљив*. Фактором који има утицаја на изостанак негираног придева на *-(љ)ив* сматрамо типичност саме особине. Ако је очекивана, типична, уобичајена особина исказана ненегираним обликом, може се очекивати негирани облик. Тако би се посебном лексемом маркирала непожељна или ређа особина (*неосетљив*, *непажљив*, *ненаметљив*, *непопустљив*, *несналажљив*, *нестрпљив*). Уколико је пак непожељна, ређа особина исказана ненегираним обликом, негација ће се само изражавати синтаксички. Такође, закључили смо да активни негирани придеви на *-(љ)ив* доминантно нису неграматични, само се мање или више ретко употребљавају. Притом су свакако интерпретабилни изворним говорницима српског језика, само је ради прецизирања значења код придева са чисто скаларним значењем потребан и контекст (потпуног одсуства особине или само мање изражености у односу на стандардну вредност).

Сви ови придеви семантички су маркирани већ у ненегираном облику јер показују неспецифичну особину за типичног човека. Отуда, прагматичко-семантички

приступ анализи сматрамо најобухватнијим, без обзира на структуру реченичне парафразе самог придева, која нема примећену улогу. Наведено смо илустровали придевом *стрпљив*, који би припадао трећем структурном моделу парафразе који смо издвојили („који се може стрпети”), и *пажљив*, који припада првом („који пази”). Оба могу имати негиране облике *нестрпљив* и *непажљив*, који се и сами уклапају у објашњење које смо дали о вези са прагматичком потребом употребе придева за изражавање нетипичних особина, чак и када се ради о негираним облицима.

Наше истраживање има импликације и за лексикографију. Један вид доприноса је прецизно одређивање значења и уједначено дефинисање придева на *-(љ)ив* (в. поглавље 3), а други се огледа у разрешењу лексикографске недоумице када наводити (не)негирани облик (или оба облика). Будући да смо анализирали све придеве на *-(љ)ив*, у *Прилогу 13* издвојени су сви случајеви у којима се у речницима српск(охрватск)ог језика наводи само негирани придев на *-(љ)ив*, али не и ненегирани, уз податке о њиховој фреквентности добијене Гугл претрагом.

Колико год се на први поглед ненегирани облик придева на *-(љ)ив* чинио неинформативан, сматрамо да га треба унети у речник, као и негирани. То смо потврдили и оствареним употребама у реченицама од стране изворних говорника српског језика на основу корпуса. Уколико би ипак неки облик морао да се изостави из разлога ограничености обима речника, сматрамо да би требало изоставити негирани облик.

У седмом поглављу показали смо:

- 1) да се суфикс *-љив/-ив/-јив* у сложеницама доминантно додаје на целу мотивну фразу;
- 2) специфичности у односу негативног префикса *не-* и сложеница на *-(љ)ив*;
- 3) да сложени придеви на *-(љ)ив* углавном нису фреквентни у савременом српском језику у односу на друге придеве, искључујући лексикализоване облике и црквенословенизме.

Сложени придеви на *-(љ)ив* показују нову димензију у проучавању придева на *-(љ)ив* из разлога што својом деривацијском структуром дају увид у карактеристике творбе овим суфиксом у вези са основом на коју се додају. Наиме, основа на коју се додаје *-љив/-ив/-јив* заправо тежи томе да буде сложена, односно да буде мотивисана фразом.

На основу ексцерпираних грађа и деривацијске структуре придева на *-(љ)ив*, донели смо закључак да суфикс *-ив/-јив/-љив* заиста адјективизује целу фразу, и то до нивоа глаголске фразе. Прилошка компонента, и то најчешће квантитативни прилог, односно квантификатор, који има интензификаторску, одредбену функцију, могућа је изнад суфикса.

Посебну пажњу посветили смо необичној појави померања негације унутар сложенице. Ради се о појави видљивој у потврђеном придеву *водонепропустљив*, при чему је тежиште на особини непропустљивости. По истом моделу, прихватљиви би били и следећи придеви: *струјонепроводив*, *водонепроводив*, *струјонепреносив*, *водонепромочив*, док наведени примери нису могући са негацијом пре прве именичке основе, односно са префиксом *не-* испред именичке основе: **неструјонепроводив*, **неводопроводив*, **неструјонепреносив*, **неводопромочив*. Ту појаву негације у унутрашњости придева не сматрамо типичним типом слагања, већ су тако добијени придеви умногоме блиски полусложеницама (иако без цртице) будући да имају два акцента.

Између осталог, фактори који утичу на мању фреквентност сложених придева на *-(љ)ив* су:

1) форманти са застарелим, измењеним значењем, попут *-љубив*: *богољубив*, *гостољубив*, *користољубив*, *трудољубив*, *частољубив*, *човекољубив*, при чему се мотивни глагол *љубити* тумачи у значењу „волети”, архаичном за савремени српски језик. Отуда такве примере сматрамо лексикализованим остацима некадашњег стања и непродуктивним творбеним формантом у савременом српском језику. То показује одсуство сложеница попут *#филмољубив*, *#цветољубив*, *#биоскопољубив*, *#компјутерољубив*. *#интернетољубив*, *#рачунарољубив*, иако би изворним говорницима биле интерпретабилне;

2) страно, рускословеско или црквенословенско порекло, које додатно маркира и ограничава употребу таквих речи (на пример, *љубопитљив*, *благочастив*, *благочестив*, *благоглагољив*).

Након сумираних закључака дисертације *Морфологија и семантика придева на -(љ)ив у српском језику*, издвајамо и могуће даље смерове истраживања. Из угла когнитивне лингвистике и психолингвистике, наша грађа оставља још пуно простора за истраживања на основу процена и оцена граматичности, на пример, у литератури проблематичних негираних и ненегираних придева на *-(љ)ив*. Такође, продукцијски тестови показали би примере са истим основама у којима изворни говорници теже

избору ка суфиксу *-љив*, *-ив* или *-јив* у зависности од фонолошких карактеристика завршне фонеме и семантичких карактеристика самих придева. Иако смо се у дисертацији доминантно бавили придевима на *-(љ)ив* из генеративнограматичког и формалносемантичког угла, верујемо да би још детаљнији когнитивнолингвистички приступ био од користи за нове закључке, посебно у вези са брзином реакције на појединачне придеве који припадају различитим семантичким групама и различите су прихватљивости судећи према фреквентностима добијеним претрагама корпусâ српског језика.

ЛИТЕРАТУРА

- Албреспит 2009:** Albrespit, Jean. 2009. “‘Is the trust-ee trust-able?’: On English suffixes with a passive meaning”, *Groninger Arbeiten zur Germanistischen Linguistic*, 49, 251–273.
- Алексиду 2001:** Alexiadou, Artemis. 2001. *Functional Structure in Nominals: Nominalization and Ergativity*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Ароноф 1985:** Aronoff, Mark. 1985. *Word Formation in Generative Grammar*. Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology.
- Арсенијевић 2009:** Arsenijević, Boban. 2009. “{Relative{Conditional{Correlative clauses}}}. In: A. Liptak (ed.) *Correlatives cross-linguistically*”. Elsevier, 131–157.
- Арсенијевић 2010:** Arsenijević, Boban. 2010. „On two types of deadectival nominals in Serbo-Croatian”, *Suvremena lingvistika*, vol. 36, no 70, pp. 129–144.
- Арсенијевић 2011:** Арсенијевић, Нада. 2011. „Прилог проучавању повратних глагола у српском језику”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, 54/1, 115–135.
- Арсенијевић 2017:** Арсенијевић, Бобан. [2017, рукопис]. *Основе формалне семантике*. Ниш: Филозофски факултет у Нишу.
- Ашић–Станојевић 2009:** Ашић, Тијана, Веран Станојевић. 2009. „Мој брат је проверан – семантичка и прагматичка анализа придевског префикса 'пре' у српском језику и његови преводни еквиваленти у француском”. У: Милош Ковачевић (ур.), *Српски језик, књижевност, уметност*, књ. 1, *Српски језик у употреби*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 289–303.
- Бабић 1966:** Babić, Stjepan. 1966. *Sufiksalna tvorba pridjeva u suvremenom hrvatskom ili srpskom književnom jeziku*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Бабић 1986:** Babić, Stjepan. 1986. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- Бајарт 1958:** Bayart, Arnould. 1958, “La correction de la logique modale du premier et second ordre S5”, *Logique et Analyse*, 1, 28–44.
- Бајарт 1959:** Bayart, Arnould. 1959, “Quasi-adéquation de la logique modale de second ordre S5 et adéquation de la logique modale de premier ordre S5”, *Logique et Analyse*, 2, 99–121.

- Бајен 1991:** Baayen, Harald. (1991). “Quantitative aspects of morphological productivity”. In: J. M. Geert Booij (ed.), *Yearbook of Morphology*. Dordrecht–Boston–London: Kluwer, 109–149.
- Бајен 1992:** Baayen, R. Harald. 1992. “Quantitative aspects of morphological productivity”. In: Greert. E. Booij & Jaap. Van Marle (Eds). *Yearbook of Morphology 1991*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 109–149.
- Балтова 1997:** Балтова, Юлия. 1997. „Улога творбеног значења код дефинисања изведених речи у једнојезичком описном речнику”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 26/2, 339–342.
- Барић 1980:** Barić, Eugenija. 1980. *Imeničke složenice neprefiksarne i nesufiksarne tvorbe*. Zagreb: Liber.
- Бауер 2003:** Bauer, Laurie. 2003. *Morphological Productivity*. Cambridge: University Press.
- Белић 2000:** Белић, Александар. 2000. *Универзитетска предавања из савременог српскохрватског језика из 1949*, приређивач Живојин Станојчић. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Бобалјик 2015:** Bobaljik, Jonathan David. 2015. “Distributed Morphology”, *Encyclopaedia Chapter* (draft 2015) <http://bobaljik.uconn.edu/papers/DM_ORE.pdf> [28. 1. 2018]
- Боске 1989:** Bosque, Ignacio. 1989. *Las categorías gramaticales*. Madrid: Síntesis
- Бохнер 1993:** Bochner, Harry. 1993. *Simplicity in generative morphology*. Berlin / New York: Mouton de Gruyter.
- Бошков 1981:** Бошков, Дана. 1981. Придевска негација префиксима (*не-*, *а-*, *дис-*, *без-*). *Наш језик*, XXV/1-2, 63–67.
- Вилијамс 1981:** Williams, E. 1981. “Argument Structure and Morphology”. *The Linguistic Review*, 1, 81–114.
- Вуд–Сигурдсон 2014:** Wood, Jim, Einar Freyr Sigurðsson. 2014. “Building Deverbal Ability Adjectives in Icelandic”. *Proceedings of the 37th Annual Linguistic Conference*, 20/1, 351–360.
- Грасија 1995:** Gràcia, Lluïsa. 1995. *Morfologia lèxica. L'herència de l'estructura argumental*. València: Servei de Publicacions de la Universitat de València.
- Грицкат 1961–1962:** Грицкат, Ирена. 1961–1962. „О неким проблемима негације у српскохрватском језику”, *Јужнословенски филолог*, 25, 115–136.
- Грицкат 1990:** Грицкат, Ирена. 1990. „Прилог дискусији о описним и односним придевима”, *Наш језик*, XXVIII, н. с., 214–223.

- Даути 1991:** Dowty, David. 1991. "Thematic Proto-Roles and Argument Selection", *Language*, 67/3, 547–619.
- Де Лазеро 2011:** DeLazero, Octav Eugen. 2011. "On the Semantics of Modal Adjectives". *Proceedings of the 34th Annual Penn Linguistics Colloquium*, 17/11, 87–94.
- Дик 1967:** Dik, S[imon] C. 1967. "Some critical remarks on the treatment of morphological structure in transformational generative grammar". *Lingua*, 18, 352–383.
- Димер 2011:** Diemer, Stephen. 2011. "Corpus linguistics with Google?". <<https://pdfs.semanticscholar.org/fd7e/e6037392e43d067d93a8b1c7d76a21257138.pdf>> [10. 2. 2017]
- Драгићевић 2001:** Драгићевић, Рајна. 2001. *Придеви са значењем људских особина у савременом српском језику*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Драгићевић 2007:** Драгићевић, Рајна. 2007. *Лексикологија српског језика*, Београд: Завод за уџбенике.
- Драгићевић 2009:** Драгићевић, Рајна. 2009. „Утицај полисемије на творбу речи”, *Књижевност и језик*, 56/1-2, 147–153.
- Драгићевић 2011:** Драгићевић, Рајна. 2011. „Запажања о лексичкој негацији глагола”, *Српски језик*, XVI, 41–54.
- Ду–Занг 2010:** Lifang Du & Xuezhong Zhang. 2010. "A Survey of the Measurements of Morphological Productivity", *English Language Teaching*, 3/1, 60–63.
- Ђорђић 1928–1929:** Ђорђић, Петар. 1928–1929. „Трпни придеви у нецеситативној употреби”, *Јужнословенски филолог*, 8, 103–108.
- Еверт–Лудлинг 2001:** Evert, Stefan, Lüdeling, Anke. 2001. "Measuring morphological productivity: is automatic preprocessing sufficient?" In: P. Rayson, A. Wilson, T. McEnery, A. Hardie, and. Khoja (eds.), *Proceedings of the Corpus Linguistics 2001 Conference*: 167–175. Lancaster: Peter Lang.
- Ембик 2003:** Embick, David. 2003. "Locality, Listedness, and Morphological Identity". *Studia Linguistica*, 57, 143–169.
- Ембик 2004:** Embick, David. 2004. "On the Structure of Resultative Participles in English". *Linguistic Inquiry*, 35, 355–392.
- Ембик–Нојер 2005:** Embick, David, Rolf Noyer. 2005. *Distributed Morphology and Syntax/Semantic Interface*, <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.489.3823&rep=rep1&type=pdf>> [20. 1. 2018]

- Жилиен 2002:** Julien, Marit. 2002. *Syntactic Heads and Word Formation*. Oxford / New York: Oxford University Press.
- Зуки 2015:** Zucchi, Sandro. 2015. "Events and Situations", *Annual Review of Linguistics*, 1, 85–106.
- Иванова 1998:** Иванова, Ценка. 1998. „‘Ред’ и ‘неред’ код негираних облика у јужнословенском језичком ареалу”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 27/2, 137–147.
- Иида 2010:** Iida, Takashi. 2010. "Semantics of possibility suffix (Rare)", *New Frontiers in Artificial Intelligence, Lecture Notes in Computer Science*, Volume 6284, 217–234.
- Јанакиду 2011:** Giannakidou, Anastasia. 2011. "Negative and positive polarity items: Variation, licensing, and compositionality". In: Maienborn, Claudia, Klaus von Heusinger, and Paul Portner (eds). *Semantics: An International Handbook of Natural Language Meaning*. Berlin: Mouton de Gruyter, 1160–1712.
- Јанић 2012:** Јанић, Александра. 2012. *Категорија субјунктива у српском и бугарском језику – упоредно проучавање*, мастер рад, Ниш: Филозофски факултет у Нишу. <http://www.academia.edu/2006138/Kategorija_subjunktiva_u_srpskom_i_bugarskom_-_uporedno_proucavanje>
- Јанић 2013:** Јанић, Александра. 2013. „Лексикализација именичких деминутива у српскоме језику”. *Philologia Mediana*, V/5, 367–380. Ниш: Филозофски факултет Универзитета у Нишу.
- Јанић 2016а:** Јанић, Александра. 2016а. „Семантичке нијансе код вишезначних изведених придева на *-(љ)ив* у српском језику”. У: Б. Мишић Илић, В. Лопичић (ур.), *Језик, књижевност, значење, језичка истраживања*, зборник радова, Ниш: Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 177–188.
- Јанић 2016б:** Јанић, Александра. 2016б. „Карактеристике придева на *-(љ)ив* за изражавање емоција у српском језику”, у: Данијела Костадиновић (прир.), *Емоције у култури Срба и Бугара*, Ниш: Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 89–102.
- Јанић¹⁷⁰ 2017:** Јанић, Александра. 2017. „Трајност особине код придева на *-(љ)ив* у српском језику”. У: Б. Мишић Илић, В. Лопичић (ур.), *Језик, књижевност,*

¹⁷⁰ У наведеном зборнику је при процесу уређивања и штампања дошло до словне грешке у презимену ауторке. Наиме, одштампано је Јањић уместо Јанић, за шта је добијена и писана потврда од стране уредништва.

време, језичка истраживања, зборник радова, Ниш: Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 159–171.

Јанић–Стаменковић 2016: Јанић, Александра, Душан Стаменковић. 2016. „Модални глаголи *must, should, can / морати, требати, моћи* у енглеском и српском језику: опште карактеристике и изазови при превођењу”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, 59/2, 129–149.

Јансен 2017: Janssen, Theo M. V. 2017. “Montague Semantics”, In: *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2017 Edition), Edward N. Zalta (ed.), <<https://plato.stanford.edu/archives/spr2017/entries/montague-semantics/>> [30. 12. 2017]

Јенсен 1990: Jensen, John. 1990. *Morphology: word structure in generative grammar*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Јесперсен 1942: Jespersen, Otto. 1942. *A Modern English Grammar on Historical Principles, Part Vi, Morphology*, London: George Allen & Unwin Ltd.

Јовановић 2010: Јовановић, Владан 2010. *Деминутивне и аугментативне именице у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ.

Кабредо Хофнер 2010: Cabredo Hofherr, Patricia. 2010. Adjectives. An Introduction. In: P. Cabredo Hofherr, O. Matushansky (eds.), *Adjectives. Formal Analyses in Syntax and Semantics*. Amsterdam/Philadelphia, 1–26.

Каплан 1989: Kaplan, David. 1989, “Demonstratives”. *Themes from Kaplan*, Almog, J., Perry, J., and Wettstein, H. (eds.), Oxford: Oxford University Press, 481–563.

Карнап 1947: Carnap, Rudolf. 1947. *Meaning and Necessity: A Study in Semantics and Modal Logic*, Chicago: University of Chicago Press.

Кејн 1994: Kayne, Richard. 1994. *The Antisymmetry of Syntax*. Cambridge: MIT Press.

Кенеди – Мек Нели 1999: Kennedy, Christopher, Lousise McNally. 1999. “From Event Structure to Scale Structure: Degree Modification in Deverbal Adjectives”. In: Mathews, T. and D. Strolvitch (eds.), *SALT IX*, CLC Publications, Ithaca, 163–180.

Кенеди – Мек Нели 2005: Kennedy Christopher, McNally Louise. 2005. “Scale structure, degree modification, and the semantics of gradable predicates”, *Language*, 81/2, 345–381.

Клајн 2002: Клајн, Иван. 2002. *Творба речи у савременом српском језику*, књ. 1. Београд, Нови Сад: ЗУНС, Институт за српски језик САНУ, Матица српска.

Клајн 2003: Клајн, Иван. 2003. *Творба речи у савременом српском језику*, књ. 2. Београд, Нови Сад: ЗУНС, Институт за српски језик САНУ, Матица српска.

- Клејн 1980:** Klein, Ewan. 1980. "A semantics for positive and comparative adjectives". *Linguistics and Philosophy*, 4, 1–45.
- Ковачевић 2000:** Ковачевић, Милош. 2000. *Стилистика и граматика стилских фигура*. Крагујевац, Београд: „Кантакузин”, Динекс.
- Ковачевић 2002:** Ковачевић, Милош. 2002. *Синтаксичка негација у српском језику*. Ниш: Издавачка јединица Универзитета у Нишу.
- Конти 2006:** Conti, Sara. 2006. *Compound Adjectives in English: A descriptive approach to their morphology and functions*, PhD thesis, <https://etd.adm.unipi.it/theses/available/etd-07142007-125640/unrestricted/TESI_SARA.PDF> [7. 4. 2016]
- Костић 2014:** Костић, Александар. 2014. *Когнитивна психологија*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Красикова 2010:** Krasikova, Sveta. 2010. "Scales in the Meaning of Adjectives". In: A. Grønn & I. Marijanovic (eds.) *Russian in Contrast, Oslo Studies in Language*, 2/1, 51–74.
- Крацер 1998:** Kratzer, Angelika. 1998. "Scope or Pseudoscope? Are There Wide-Scope Indefinites?". In: *Events and Grammar*, S. Rothstein (ed.), Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 163–96.
- Крацер 2013:** Kratzer, Angelika. 2013. "The modality for the 21st century, 19th International Congress of Linguists", Geneva, Switzerland, July 21–27th 2013, the oral talk.
- Крацер 2017:** Kratzer, Angelika. 2017. "Situations in Natural Language Semantics", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2017 Edition), Edward N. Zalta (ed.), <<https://plato.stanford.edu/archives/win2017/entries/situations-semantics/>> [28. 1. 2018]
- Крипке 1959:** Kripke, Saul. 1959. "A Completeness Theorem in Modal Logic", *Journal of Symbolic Logic*, 24/1, 1–14.
- Крипке 1963а:** Kripke, Saul. 1963a. "Semantical Analysis of Modal Logic I: Normal Modal Propositional Calculi", *Zeitschrift für Mathematische Logik und Grundlagen der Mathematik*, 9, 67–96.
- Крипке 1963б:** Kripke, Saul. 1963b. "Semantical Considerations on Modal Logic", *Acta Philosophica Fennica*, 16, 83–94.
- Крифка 1989:** Krifka, Manfred. 1989. "Nominal Reference, Temporal Constitution and Quantification in Event Semantics". In: R. Bartsch, J. van Benthem, and P. van Emde Boas, eds., *Semantics and Contextual Expression*, Dordrecht: Foris, 75–115.

- Крифка, Пелетјер и др. 1995:** Krifka, Manfred, Francis Jeffrey Pelletier, Gregory N. Carlson, Alice ter Meulen, Godehard Link, and Gennaro Chierchia. 1995. "Genericity: An Introduction". In: Carlson, Gregory N. and Francis Jeffrey Pelletier (eds.) *The Generic Book*. Chicago and London: The University of Chicago Press, 1–124.
- Купер 1997:** Cooper, Robin. 1997. "Austinian Propositions, Davidsonian Events and Perception Complements". In: *The Tbilisi Symposium on Language, Logic and Computation: Selected Papers*, J. Ginzburg, Z. Khasidashvili, J. J. Levy & E. Vallduví (eds.), Stanford: CSLI Publications, 19–34.
- Ласерсон 1990:** Lasersohn, Peter. 1990. *A Semantics for Groups and Events*. New York: Garland Publishing.
- Ласитер 2011:** Lassiter, Daniel. 2011. *Measurement and Modality: The Scalar Basis of Modal Semantics*. Ph. D. dissertation. New York: New York University.
- Лашкова 1987:** Лашкова, Лили. 1987. „Из творбе придевских сложеница у српскохрватском и бугарском књижевном језику”. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 16/1, 139–147.
- Левин – Рапапорт Ховав 2010:** Levin, Beth, Malka Rappaport Hovav. 2010. "Lexicalized Scales and Verbs of Scalar Change". Handout. *The 46th Annual Meeting of the Chicago Linguistic Society*, Chicago: University of Chicago.
- Либер 1992:** Lieber, Rochelle. 1992. *Deconstructing Morphology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Либер–Штекауер 2014:** Lieber, Rochelle, Pavol Štekauer (eds.). 2014. *The Oxford Handbook of Derivational Morphology*. Oxford: Oxford University Press.
- Лиман 1992:** Leeman, D. 1992. "Deux classes d'adjectifs en *-ble*". *Langue Française*, 96, 45–63.
- Луис 1970:** Lewis, David. 1970, "General Semantics", *Synthese*, 22, 18–67.
- Луис 1979:** Lewis, David. 1979. "Counterfactual Dependence and Time's Arrow", *Noûs*, 13, 455–476.
- Макишова 2011:** Макишова, Ана. 2011. „Изражавање негације префиксом *не-* у словачком и српском језику”, *Славистика*, 15, 210–215.
- Маретић 1963:** Maretić, Томо. ³1963. *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Марин 2010:** Marin, Rafael. 2010. „Spanish Adjectives within Bounds". In: Patricia Cabredo Hofherr, Ora Matushansky (eds), *Adjectives: Formal analyses in syntax and semantics*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins Publishing Company, 307–331.

- Марјановић 1995:** Марјановић, Слободан. 1995. „Ортографска норма у сложеницама”. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 24/1, 215–223.
- Марушич–Жауцер 2016:** Marušič, Franc Lanko, Rok Žaucer, “The Modal Cycle vs. Negation in Slovenian”, draft of paper to appear in F. Marušič and R. Žaucer (eds.). *Formal Studies in Slovenian Syntax. In Honor of Janez Orešnik*. Benjamins. <<http://sabotin.ung.si/~rzaucer/papers/MarusicZaucer-2016-Modal-cycle-vs-negation.pdf>> [25. 11. 2016]
- Мателан 2010:** Matellan, Victor Acedo. 2010. *Argument structure and syntax-morphology interface. A case study in Latin and other languages*, Barcelona: Facultat de Filologia. <http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/21788/VAM_PhD_THESIS.pdf> [23. 4. 2015]
- Мек Нели – Кенеди 2008:** McNally, Louise, Christopher Kennedy (eds.). 2008. *Adjectives and Adverbs: Syntax, Semantics, and Discourse*, Oxford / New York: Oxford University Press.
- Мек Нели 2009:** McNally, Louise. 2009. “The Relative Role of Property Type and Scale Structure in Explaining the Behavior of Gradable Adjectives”. In: Nouwen R., van Rooij R., Sauerland U., Schmitz HC. (eds) *Vagueness in Communication. Lecture Notes in Computer Science*, vol 6517. Berlin, Heidelberg: Springer, 151–168.
- Мендикоечеа – Урибе-Ечебарриа 2015:** Mendikoextea, Amaya, Myriam Uribe-Etxebarria, The Morphology-Syntax Interface, <<http://www.ehu.es/ojs/index.php/ASJU/article/viewFile/9546/8780>> [23. 4. 2015]
- Мензел 2017:** Menzel, Christopher. 2017. “Possible Worlds”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2017 Edition), Edward N. Zalta (ed.). <<https://plato.stanford.edu/archives/win2017/entries/possible-worlds/>> [30. 12. 2017]
- Метингер 1991:** Mettinger, Arthur. 1991. Comparing the incomparable? English adjectives in *-able* and their rendering in modern Chinese. *Further Insights into Contrastive Analysis*, Jacek Fisiak (ed.). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Миличевић 2016:** Миличевић, Маја. 2016. „Између неакузитивности и неергативности: повратно, узајамно-повратно и аутоказутивно *се*”, У: Бобан Арсенијевић, Сабина Халупка Решетар (ур.), *Српски језик у савременој лингвистичкој теорији*, Ниш: Филозофски факултет у Нишу, 177–194.
- Милојевић 1997:** Милојевић, Јелисавета. 1997. „Творбени модели и творбени дублети на примерима српских сложеница”. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 26/2, 291–299.

- Митић 2011:** Митић, Ивана. 2011. „О антонимским паровима придева у српском језику”, Зборник радова са четвртог научно-стручног скупа „Студенти у сусрет науци” са међународним учешћем 23–25. новембар 2011, Бањалука, [1–9], <https://www.academia.edu/3573093/O_antonimskim_parovima_prideva_u_srpskom_jeziku> [1. 12. 2017]
- Митић 2012:** Митић, Ивана. 2012. *Скаларност и поларност код придева у српском језику*, мастер рад, Ниш: Филозофски факултет у Нишу.
- Мореира 2014:** Moreira, Bruna Elisa da Costa. 2014. *Two Types of Dispositional Adjectives*. *ReVEL*, 8, 186–196.
- Мразовић–Вукадиновић 2009:** Мразовић, Павица. Зора Вукадиновић. 2009. *Граматика српског језика за странце*, Сремски Карловци / Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Мун–Шмит 2005:** Munn, Alan, Cristina Schmitt. 2005. “Number and Indefinites”. *Lingua*, 115, 821–855.
- Ненезић 2000:** Ненезић, Соња. 2000. „О једном типу придјевских сложеница у српском језику”, *Српски језик*, 5/1-2, 813–816.
- Ненезић 2001:** Ненезић, Соња. 2001. „Придјевске сложенице са квалификативним детерминатором”. *Српски језик*, 6/1-2, 443–460.
- Ненезић 2002:** Ненезић, Соња. 2002. „Ендоцентричне придјевске сложенице у српском језику”. *Српски језик*, 7/1-2, 361–372.
- Неринг 2006:** Nehring, Gerd-Dieter. 2006. „Српски сложени придеви у поређењу са суседним језицима”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 35/1, 339–352.
- Олтра Масует 2010:** Oltra Massuet, Isabel. 2010. *On the Morphology of Complex Adjectives*. Thesis. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- Олтра Масует 2013:** Oltra Massuet, Isabel. 2013. *Deverbal Adjectives at the Interface: A Crosslinguistic Investigation into the Morphology, Syntax and Semantics of -ble*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter (Interface Explorations 28).
- Ониско–Мишел 2010:** Onysko, Alexander, Sascha Michel (eds.). 2010. *Cognitive Perspective on Word Formation*. Berlin / New York: De Gruyter Mouton.
- Падроса Триас 2010:** Padrosa Trias, Susanna, 2010. *Complex Word-Formation and the Morphology-Syntax Interface*, PhD Dissertation, Barcelona: Facultat de Filosofia i Lletres. <<http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/32103/spt1de1.pdf>>
- Парти 2014:** Partee, Barbara H. 2014. “A brief history of the syntax-semantics interface in Western formal linguistics”. *Semantics-Syntax Interface* 1, 1–20.

- Патекар 2015:** Patekar, Jakob. 2015. „U potrazi za značenjem: *čitak* i *čitljiv* u normi i uporabi”, *Jezikoslovlje*, 16/2-3, 337–356.
- Перваз 1975:** Перваз, Драгиња. 1975. „О потенцијално-пасивним придевима у енглеском језику”. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*, XVIII/2, Нови Сад: Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, 409–429.
- Петровић–Гудурић 2010:** Петровић, Драгољуб, Снежана Гудурић. 2010. *Фонологија српскога језика*. Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига, Матица српска.
- Петронијевић 2014:** Petronijević, Damjana. 2014. „Leksikalizovana modalnost”, *Filolog*, 5/9, 128–138.
- Пипер–Клајн 2013:** Пипер, Предраг, Иван Клајн. 2013. *Нормативна граматика српског језика*, Нови Сад: Матица српска.
- Плаг 2003:** Plag, Ingo. 2003. *Word-formation in English*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Поповић 1997:** Поповић, Михаило. 1997. „Суфиксална творба именица код основа француског порекла”. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 26, 329–337.
- Поповић 2000:** Поповић, Михаило. 2000. „Суфиксално поље француских придева на *-ble* (*-able*, *-ible*, *-uble*)”, *Анали Филолошког факултета*, 20, 327–342.
- Портнер 1992:** Portner, Paul. 1992. *Situation Theory and the Semantics of Propositional Expressions*, Ph.D. Thesis, Linguistics Department, University of Massachusetts/Amherst.
- Пустилников–Шнајдер–Вјежовски 2009:** Olga Pustynnikov, Karina Schneider-Wiejowski. 2009. „Measuring Morphological Productivity”. In: R. Köhler (ed.), *Issues in Quantitative Linguistics*, Lündenscheid: RAM, 1–9.
- Радић Бојанић – Решетар 2012:** Радић Бојанић, Биљана, Сабина Халупка Решетар. 2012. „Комуникативна динамика у именичким сложеницама у српском језику”. У: Милош Ковачевић (ур.), *Структурне карактеристике српског језика*, књ. 1, зборник са VI међународног скупа *Српски језик, књижевност, уметност*, 169–179. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
- Ракић 2006:** Ракић, Станимир. 2006. „О структури сложеница у српском језику”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 35/1, 367–376.
- Раупер – Ван Хаут 1999:** Roeser, Thomas, Angeliek van Hout. 1999. “The impact on nominalization on passive, *-able* and middle”.

- http://people.umass.edu/roeper/online_papers/NOM-PASSIVE%20MITWPL%20VAN%20HOUT00.pdf [20. 3. 2015]
- Раупер – Ван Хаут 2006:** Roeper, Thomas, Angeliek van Hout. 2006. “The Representation of Movement in *-ability* Nominalizations: Evidence for Covert Category Movement, Edge Phenomena and Local LF”. http://people.umass.edu/roeper/online_papers/Mvt.-ability.%20saar06%20.pdf [10. 6. 2015]
- Ристић 1956:** Ристић, Светомир. 1956. „Одредни придев у српскохрватском језику”, *Књижевност и језик*, год. 3, бр. 2/3, 81–93.
- Ристић 2004:** Ристић, Стана. 2004. „Још нека запажања о негацији и о негираним именицама”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 33/1, Београд: Међународни славистички центар на Филолошком факултету у Београду, 99–110.
- Ристић 2009а:** Ристић, Стана. 2009а. *Модификација значења и лексички модификатори у српском језику*, Београд: Институт за српски језик.
- Ристић 2009б:** Ристић, Стана. 2009б. „Неке најновије појаве у развоју лексике српског језика (на примеру твореница са префиксима *не-* и *анти-*)”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 38/1, 27–41.
- Ристић 2015:** Ристић, Стана. 2015. „Придеви са суфиксима *-(а)н*, *-ни* од именичких основа”. У: Стана Ристић, *Грамаички и когнитивни аспекти лексичког значења*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 117–133.
- Ротсчајлд 2018:** Rothschild, Daniel. 2018. “Definite Descriptions and Negative Polarity”. Manuscript, 1–35, <http://danielrothschild.com/npidd.pdf> [1. 1. 2018]
- Сабо 2017:** Szabó, Zoltán Gendler. 2017. “Compositionality”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2017 Edition), Edward N. Zalta (ed), <https://plato.stanford.edu/archives/sum2017/entries/compositionality/> [30. 1. 2018]
- Сасун 2013:** Sasoon, Galit. 2013. *Vagueness, Gradability and Typicality: The Interpretation of Adjectives and Nouns*. Leiden/Boston: Brill.
- Сварт–Винтер–Цвартс 2007:** Swart, Henriëtte de, Yoad Winter, and Joost Zwarts. 2007. “Bare Nominals and Reference to Capacities”. *Natural Language and Linguistic Theory*, 25, 195–222.
- Сидики 2009:** Siddiqi, Daniel. 2009. *Syntax within the Word: Economy, allomorphy, and argument selection in Distributed Morphology*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins Publishing Company.

- Симоновић–Арсенијевић 2015:** Simonović, Marko, Boban Arsenjević. [2015, рукопис]. „The importance of not belonging: Paradigmaticity and Latinate Nominalizations in Serbo-Croatian”. *SinFonIJA* 6. <https://www.academia.edu/7031833/The_importance_of_not_belonging_Paradigmaticity_and_Latinate_nominalizations_in_Serbo-Croatian> [1. 2. 2015]
- Скализе 1986:** Scalise, Sergio. 1986. *Generative Morphology*. Dordrecht/Riverton: Foris Publications.
- Скализе–Гевара 2005:** Scalise, Sergio, Emiliano Guevara. 2005. “The Lexicalist Approach to Word-formation and the Notion of the Lexicon”. In: *Handbook of Word-formation*, P. Stekauer and R. Lieber (eds.), Dordrecht: Springer, 147–187. <https://www.researchgate.net/publication/227084789_The_Lexicalist_Approach_to_Word-Formation_and_the_Notion_of_the_Lexicon> [25. 1. 2018].
- Слеман 2011а:** Sleeman, Petra. 2011a. ”Verbal and adjectival participles: Position and internal structure”, *Lingua*, 121, 1569–1587.
- Слеман 2011б:** Sleeman, Petra. 2011b. “Deverbal modifiers of the noun in Germanic and Romance: interpretation and position”. *Bucharest Working Papers in Linguistics*, 13, 5–25.
- Смар–Гроу 2002:** Smarr, Joseph, Tim Grow. 2002. GoogleLing: The Web as a Linguistic Corpus. <<http://www.josephsmarr.com/papers/smarr-grow-googleling-276a.pdf>> [10. 2. 2017]
- Спикс 2017:** Speaks, Jeff. 2017. “Theories of Meaning”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2017 Edition), Edward N. Zalta (ed.), <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2017/entries/meaning/>> [20. 1. 2018]
- Стакић 1985:** Стакић, Милан. 1985. „Консонантске алтернације код именица и придева изведених суфиксима са сугласником *j* у јужнословенским језицима”, *Анали Филолошког факултета*, 16, 67–92.
- Стакић 1987:** Стакић, Милан. 1987. „Улога перинтеграције у јужнословенској именовској деривацији”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 16/1, 177–183.
- Стакић 1988:** Стакић, Милан. 1988. *Деривациона фонетика именица и придева у јужнословенским језицима*. Монографије, књига LXIV. Београд: Филолошки факултет Београдског универзитета.
- Стакић 1992:** Стакић, Милан. 1992. „Консонантске алтернације изведених именица и придева у јужнословенским језицима”, *Анали Филолошког факултета*, 19, 157–175.

- Стакић 1997:** Стакић, Милан. 1997. „Видови деривационе основе именских речи у српском језику”, *Књижевност и језик*, 45/4, 11–16.
- Станковић 2015:** Станковић, Бранимир. 2015. *Синтакса и семантика придевског вида*, докторска дисертација. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
- Стевановић 1963:** Стевановић, Михаило. 1963. „Придеви с наставцима *-ив* и *-љив*”, *Наш језик*, XIII, н. с., 197–207.
- Стевановић 1981:** Стевановић, Михаило. 1981. *Савремени српскохрватски језик*, књ. 1, Београд: Научна књига.
- СТИЈОВИЋ 1983:** Стијовић, Рада. 1983. Префиксација придева у српскохрватском књижевном језику, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, 36/1, 99–130.
- Стојичић 2010:** Стојичић, Виолета. 2010. *Теорија колокација*. Београд: Задужбина Андрејевић.
- Стошић 2013:** Стошић, Јелена. 2013. „Лексикографска обрада партиципа у *Речнику славеносрпског језика* (проблеми, могућности и предлог решења)”, *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, 61/3, 819–825.
- Сурдучки 1981:** Сурдучки, Милан. 1981. „Именичке сложенице без спојног вокала у српском језику”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 7, 189–197.
- Тени 1987:** Tenny, Carol Lee. 1987. *Grammaticalization Aspect and Affectedness*. Doctoral Dissertation. Cambridge: MIT.
- Ћорић 1997:** Ћорић, Божо. 1997. „Варијације у тумачењу изведених речи у једнојезичким речницима српског језика”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 26/2, 343–351.
- Фабрегас 2005:** Fábregas, Antonio. 2005. *La definición de la categoría gramatical en una morfología orientada sintácticamente: Nombres y adjetivos*. Doctoral Dissertation, Universidad Autónoma de Madrid.
- Ферареси 2009:** Ferraresi, Adriano. 2009. “Google and Beyond: Web-as-Corpus Methodologies for Translators”. *Revista tradumatica*, 7, 1–8.
- Филиповић–Костић 2003:** Филиповић, Душица, Александар Костић. 2003. „Когнитивна обрада придева”, *Психологија*, 36/3, 353–378.
- Хајм–Крацер 2000:** Heim, Irene, Anglelika Kratzer. 2000. *Semantics in Generative Grammar*. Oxford: Blackwell.

- Хале–Маранц 1993:** Halle, Morris, Marantz Alec. 1993. “Chapter 3: Distributed Morphology and the pieces of Inflection”. In: K. Hale, & J. Keyser, (Eds.), *The View from Building 20*, Cambridge, MA: MIT Press, 111–176.
- Харли–Нојер 1999:** Harley, Heidi, Rolf Noyer. 1999. “State-of-the-Article: Distributed Morphology”, *Glott International*, 4.4, 3–9.
- Хаспелмат 2002:** Haspelmath, Martin. 2002. *Understanding Morphology*. London: Arnold.
- Хаспелмат 2012:** Haspelmath, Martin. 2012. “How to compare major word-classes across the world’s languages”. *UCLA Working Papers in Linguistics. Theories of Everything*, vol. 17, 109–130.
- Хеман 1998:** Haegeman, Liliane. 1998. *Introduction to Government and Binding Theory*. Oxford: Blackwell.
- Хинтика 1957:** Hintikka, Jaakko. 1957. “Modality as referential multiplicity”, *Ajatus*, 20, 49–64.
- Хинтика 1961:** Hintikka, Jaakko. 1961. “Modality and Quantification”, *Theoria*, 27, 119–28.
- Чинкве 1994:** Cinque, Guglielmo. 1994. “Evidence for partial N-movement in the Romance DP”. In Cinque, G., J. Koster, J.-Y. Pollock, L. Rizzi, R. Zanutini (eds.), *Paths Towards Universal Grammar: Studies in Honor of Richard S. Kayne*. Washington D. C.: Georgetown University Press, 85–110.
- Чинкве 1999:** Cinque, Guglielmo. 1999. *Adverbs and Functional Heads. A Crosslinguistic Perspective*. New York / Oxford: Oxford University Press.
- Чинкве 2010:** Cinque, Guglielmo. 2010. *The Syntax of Adjectives. A Comparative Study*. Cambridge: MIT Press.
- Шакић 1965:** Шакић, Јања. 1965. „Придеви са суфиксом *-ив*, *-љив* у српскохрватском језику”, *Прилози проучавању језика*, I, 75–100.
- Шипка 2006:** Šipka, Danko. 2006. *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*, Novi Sad: Matica srpska.
- Шојат 1959:** Шојат, Антун. 1959. „Придјевски наставци *-ив* и *-љив*”, *Филологија*, II, 93–110.
- Штекауер–Либер 2005:** Štekauer, Pavol and Rochelle Lieber (eds.). 2005. *Handbook of Word-Formation, Studies in Natural Language and Linguistic Theory*, vol. 64, Springer.

ИЗВОРИ

- Арсенијевић 2015:** Арсенијевић, Бобан. *Лексичко-фреквенцијски корпус савременог српског језика*. Ниш: Филозофски факултет у Нишу, 2015.
- Електронски корпус 1:** Витас, Душко и др. *Корпус савременог српског језика на Математичком факултету Универзитета у Београду*.
<<http://www.korpus.matf.bg.ac.rs>>
- Електронски корпус 2:** *Електронски корпус српског језика на интернету*. Доступно на: <nl.ijs.si/noske/all.cgi/corp_info?corpname=srwac>
- ОР 2000:** Николић, Мирослав. (ур.). 2000. *Обратни речник српскога језика*. Нови Сад: Матица српска, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- РС 1974/2004:** Lalević, Miodrag S. 1974/2004. *Sinonimi i srodne reči srpskohrvatskoga jezika*, fototipsko izdanje Leksikografskog zavoda – Sveznanje – Beograd. Beograd: Nolit.
- РСЈ 2007:** Николић, Мирослав. (ур.). 2007. *Речник српскога језика*. Нови Сад: Матица српска.
- РМС 1967–1976:** Стевановић, Михаило, Људевит Јонке и др. (ур.). *Речник српскохрватскога књижевног језика*. Загреб: Матица хрватска (I–III), Нови Сад: Матица српска (I–VI), 1967–1976.

ПРИЛОЗИ

Прилог 1: Контексти у којима се јављају придеви на *-(љ)ив* уз прилог *лако*

Vest o tome trebalo bi da nas, ovako zanete i opijene umišljanjem o sopstvenoj veličini, otrezni u prihvatanju banalne i лако dokazive činjenice da je Srbija porušena zemlja, zaparložena, zapuštena, infrastrukturno nesređena, zemlja neudobna za život i skupa za poslovanje... (*Politika*, 3. 11. 2006)

SAD će, uz Evropsku uniju, biti od samog početka predstojećih pregovora Beograda i Prištine o praktičnim pitanjima i to je, kad je o Vašingtonu reč, na neki način iznuđeno, na insistiranje albanske strane koja je za to imala svoje, лако dokučive razloge. (*Politika*, 1. 10. 2010)

Ne, ovaj tekst svakako nije inspirisan лако zamislivim modelom pozitivne diskriminacije, koji bez problema možemo primeniti na Urbana i gerilu ukoliko smo se odlučili za predvidivi model politički korektnog pisanja o malom mađarskom pozorištu iz Subotice koje nepodnošljivo лако pohara nagrade svakog festivala koji poseti. (*Politika*, 14. 11. 2009)

Gazolin je лако zapaljiva i otrovna materija koja se javlja kao nusprodukt prilikom eksploatacije nafte i zemnog gasa. (*Politika*, 20. 3. 2001)

Ili, zar nije bilo mnogo zanimljivije pisati o tome kako to da, uporedo sa kontejnerima i njihovim zvezdicama (što je verovatno zavisilo od toga gde su parkirani), ulicama prolaze džipovi, mercedesi, BMW – i, sa nevidljivim vlasnicama i лако zapamtljivim tablicama. (*Politika*, 12. 10. 2000)

Autor naglašava da su bibliometrijska istraživanja лако izvodiiva u bazama podataka WoS i Scopus a da pomoć za bibliometrijska istraživanja u Google Scholar praktično ne postoji. (*Citatna analiza za pet srpskih autora prema Web of Science, Scopus i Google Scholar*. INFOteka, vol. VIII:1/2, 2007, pp. 25–35, ID: 2007.1/2.2)

„Zbog toga mi je prikladna лако izgovoriva tvrdnja da tokom sedmice kad me je rat čvrsto držao u šaci, nikad nisam preko nišana gledao metu, niti sam tražio mesto gde ću uputiti hitac, nisam opalio nijedan metak, u svakom slučaju, to mi naknadno može poslužiti kao ublažavanje ostalog stida.” (*Politika*, 18. 8. 2007)

Ovu sumornu statistiku smrti mališana na planeti, koja je publikovana u najnovijem godišnjem izveštaju UNICEF-a „Stanje dece u svetu”, dopunjuje i podatak da boginje svake

godine odnesu život sedam odsto mališana u svetu, a polovina njih od ove banalne i lako izlečive dečje bolesti umire pre prvog rođendana. (*Politika*, 20. 1. 2001)

Lako iskaziva je samo ideja prinude (Berdžajev). (*Politika*, 6. 6. 2007)

Razlog pre svega treba tražiti u robovlasničkom sistemu – antički svet se tako snabdevao potrebnom i lako iskoristivom radnom snagom. (Fernan Brodel, *Materijalna civilizacija, ekonomija i kapitalizam od XV do XVIII veka. knj. 3, Vreme sveta*)

Po zakonu o štrajku saobraćaće svi međunarodni vozovi kao i teretni koji prevoze lako kvarljivu robu i živu stoku. (*Politika*, 3. 7. 2001)

Kako protiv uvreženog mišljenja o lako kupljivim diplomama viših škola. (*Politika*, 29. 6. 2001)

Poželjno je da sadrži i sastojke koji sprečavaju infekcije, kao i provitamin B5 i vitamin F koji neguju i obnavljaju površinski sloj kože. Prednost treba dati hipoalergenim i lako mazivim kremama. (*Politika*, 27. 8. 2006)

Ukupan dug budžetu do 10 milijardi, kaže, bio bi lako naplativ da je politički, ali je reč o ekonomskom dugu zbog čega će koministri finansija snimiti ekonomsku snagu svakog dužnika i naplaćivati deo duga gotovinski a deo – isporukom robe na tržište. (*Politika*, 10. 11. 2000)

Međutim, u slučaju dobra i zla njihovo božansko poreklo je od krucijalnog značaja i bez pozivanja na to poreklo njihov značaj odmah postaje nesiguran i sumnjiv, lako narušiv, a možda i neutemeljen. (Lešek Kolakovski. *Moji ispravni pogledi na sve*. Feljton u dnevnom listu *Danas*, 16. 12. 2002)

Razlog je lako objašnjiv – objavljeni su napisi o poslovanju Vojnomedicinske akademije u Beogradu, koje se dovodi u blisku vezu sa firmom „Best grup” poznatog Ivanjičana Radosava Laleta Sekulića. (*Politika*, 20. 2. 2001)

Prazne nacionalističke ili verske retorike su lako oborive mete. (*Politika*, 29. 7. 2007)

Srebro, lep, trajan i lako obradiv metal belo sive boje i visokog sjaja, poznato je, cenjeno i korićeno od davnih vremena. (*Politikin magazin*, 2001)

Jer, ovde je reč o gipkom, prilagodljivom i promenljivom političkom tkivu, što protivreči samoj predstavi o sistemu – ako se pod njim shvata neizmenljiv poredak koji vlada među lako odredivim, jednoznačnim sastavnim delovima. (Mark Abeles, *Antropologija države*)

Prestupi učinjeni protiv nas su mali i sitni i lako oprostivi, a ono što smo mi učinili protiv Boga itekako je veliko, zato jedino i ištemo Njegovo čovekoljublje. (*Pravoslavlje*:

Organ Udruženja srpskog pravoslavnog sveštenstva arhiepiskopije beogradsko-karlovačke.
Beograd: Srpska patrijaršija, Brojevi¹⁷¹ 741)

Opet podvlačim da od ideologije zavisi mogućnost ili nemogućnost ekstremizma u nekom pokretu, i da li će ona biti lako ostvariva. (*Republika*. Glasilo samograđanskog oslobođanja. br. 322)

Uz upotrebu lako podesivih vrednosti svojstvenih tradiciji, pomešanih s romantizovanom istorijom, i kombinovanih sa religijskim verovanjima, nacionalizam je upotrebljavan u političke svrhe. (*NIN: Nedeljne informativne novine*, 30. 5. 2002)

Pošto su lako pokretljive one lako odu s područja gde im je ugroženo zdravlje, što je i znak da je tamo gde borave sve u redu. (*Politika*, 30. 4. 2001)

Naravno, moglo bi se reći da razlika između lako prevodive prozne književnosti i književnosti u stihu, koja se daleko više opire prevođenju, nije karakteristična samo za Italiju. (Ulrih Šulc-Bušhaus, *Prevođenje i stvaranje kanona: Beleške o recepciji italijanske književnosti na nemačkom govornom području*. Mostovi: časopis za prevodnu književnost Udruženja književnih prevodilaca Srbije, br. 143–144, Sveska 2. Beograd: UKPS, jul–decembar 2008. str. 67–80)

Iako su nam političari davno obećali da ćemo živeti dobro i dosadno poput Šveđana, na brdovitom Balkanu političke emisije su još uvek zanimljivije od mnogih akcionih filmova, lako predvidivih zapleta i isto takvih svršetaka. (*Politika*, 29. 11. 2006)

U takva katastrofična scenarija spada i bojazan da se iz spoja lako prenosivog novog virusa i virulentnog, ali za čoveka malo zaraznog, virusa ptičjeg gripa izrodi varijanta u kojoj bi se spojile opake osobine oba „roditelja” (*Politika*, 12. 8. 2009)

Sve ovo govori da je ova kategorija putnika lako prepoznatljiva, svima pa i kondukterima u vozilima GSP-a, te nema nikakve potrebe da se ostvari naum da oni vade posebnu legitimaciju za besplatnu vožnju. (*Politika*, 24. 3. 2001)

Ne ulazeći ovom prilikom u svađu oko toga šta je uistinu kultura – jer ko to stvarno želi da zna oduvek i zna – zanima nas zona lako prijemčivog stvaralaštva i njegove uloge u formiranju svesti jedinke, odnosno činioca mase. (*Politika*, 3. 2. 2007)

Pročišćena forma, svedeni koloristički raspon na dve-tri boje i valere – čine kolekciju gledljivom i lako prihvatljivom, nekom vrstom vizuelnog divertimenta. (*Politika*, 28. 12. 2000)

¹⁷¹ Наведено као у Корпусу, у облику множине именице број [?].

S obzirom na to što je memorija lako proširiva upotrebom Memory Stick Micro M2 kartica, prostora nikada neće manjkati. (*Politika*, 9. 1. 2007)

Materija se smatra biološki lako razgradiva, ako su u toku od najviše 28 dana ispunjeni sledeći kriterijumi, pri čemu u roku od 10 dana, počev od dana kada biološko razgrađivanje po prvi put iznosi preko 10%, moraju biti dostignute sledeće vrednosti... (*Zakon o potvrđivanju Evropske konvencije o međunarodnom transportu opasnog tereta u drumskom saobraćaju, ADR 2007*)

Sergej Mihalkov je napisao jednostavnu, lako razumljivu i pamtljivu patriotsku pesmu, bez užarenog rodoljublja i povišene temperature. (*Politika*, 17. 1. 2001)

Moj lični komentar jeste da se, kada je u pitanju ovaj virus, radi o jednom prirodnom procesu, i čovek neće moći tek tako lako da ga prekine, jer u Americi, kao i svim drugim nevinim sredinama, svako područje postaje lako ranjivo – kaže profesor Pokorni. (*Politika*, 16. 8. 2000)

Takođe, razaranjem petrohemijske fabrike u zemljište i odvođe je dospelo 2.100 tona etilen – dihlorida – uljane i lako rastvorljive tečnosti koja predstavlja ekstremno efikasan nervni otrov i izaziva rak. (*Politika*, 31. 1. 2001)

Problem se, otuda, iskazuje ne samo kao jednostavan i lako rešiv, već, naprotiv, kao jezički fenomen u procesu, nepotpuno formiranom, za čije razumevanje, međutim, neće biti dovoljno samo nekoliko redova objašnjenja. (*Politikin kulturni dodaci*, 2001)

Ako bi nacrt Ustava dobio jednoglasnu podršku Skupštine Srbije, ili bar veoma kvalifikovanu većinu (2/3 ili ? poslanika), onda bi ostala pitanja procedure (referendum) postala drugorazredna, a verovatno i lako savladiva. (*Politika*, 3. 7. 2006)

Zapaljive čvrste materije su lako sagorive čvrste materije i čvrste materije, koje se mogu zapaliti trenjem. (*Zakon o potvrđivanju Evropske konvencije o međunarodnom transportu opasnog tereta u drumskom saobraćaju, ADR 2007*)

Odlikuju ih zanimljive, pretežno svetle boje, lako sklopivi elementi, vrlo dostupna cena. (*Politika*, 27. 3. 2008)

Biće, međutim, i takvih država koje su iskreno zainteresovane da najviša pravna instanca sveta da mišljenje o tom složenom pitanju, jer imate s jedne strane pravo naroda na samoopredeljenje, a s druge strane princip suverenosti i ta dva principa nisu uvek lako spojiva. (*Politika*, 15. 4. 2009)

Ali, i takva zamisao, posle svega što se događalo, nije lako sprovodiva. (*Politika*, 2. 2. 2001)

To je, valjda, vidljivo i lako shvatljivo svakom iole pismenom i patriotski opredeljenom Srbinu. (*Politika*, 12. 9. 2000)

Postaći proizvodnju ili nabavku jeftinijih, lako ugradljivih, vodomera. Inicirati proizvodnju ili nabavku savremenijih slavina koje puštaju vodu tek na pritisak poluge ili tipke, da se voda ne rasipa dok se ne hvata. (*Politika*, 1. 8. 2000)

Evaluacija rada učenika na paralelizovanim tekstovima biće lako ugradiva u standardni skup ocena, objektivna i sagledljiva, jer će uvek biti evidentirana na elektronski način materijalnim tragovima učenikovog rada na paralelizovanom tekstu, smeštenim u poseban nastavniku dostupan document. (Zoran Ristović, *Od korpusa do učionice: primena paralelizovanih tekstova u nastavi engleskog jezika u osnovnoj školi*)

Trenutno su moderne upravo prirodne boje lana, ali i bela i crna, lako uklopive uz sve ostale modne detalje. I nakit koji se ove sezone nosi uz takvu odeću je od prirodnih materijala; drveta, slonove kosti, tirkiza, korala, roževine... (*Politikin magazin*, 2002).

I suđenje je u finalu bilo besprekorno što je takođe očigledno bila posledica celokupno korektnog ponašanja svih naših ljudi u bazenu i oko njega, selektora Manojlovića posebno, koji je i na najveće nepravde dotle reagovao tek posle meča, mirno, civilizovano, povremeno i uz lako uočljiv prezir prema ljudima sa pištaljkom. (*Politika*, 31. 7. 2001)

Ali i pored tog neznanja, Srba je u izvesnim časovima umeo da uživa u muzici, i to strasno, sa slašću, što je bilo sasvim prirodno kod jednog čoveka lako upečatljivog i emotivnog. (Branimir Ćosić, *Dva carstva*)

Zdravstvo je nešto vrlo merljivo i lako uporedivo, a kada imate ozbiljnu statistiku tada nema potrebe da bilo kog lekara pitate kako se leče ljudi u Srbiji. (*Politika*, 11. 9. 2007)

Jasna, čitljiva i uverljiva struktura njegovih drama, koje su napisane britkim jezikom, pruža glumcima obilje karaktera, likova, te su nam uloge bile lako usvojive i zahvalne. (*Politika*, 12. 12. 2009)

To nam pomaže i da izbegnemo olaka izjednačavanja: trgovci – buržuji; trgovci – kapitalisti; aristokrate – zemljoposednici; 1573 kao i da ne govorimo o „buržoaziji” ili „plemstvu” kao da te reči jednoznačno upućuju na jasno određene celine, kao da su granice između kategorija ili klasa lako utvrdive, dok su one zapravo „fluidne kao voda”. (Fernan Brodel, *Materijalna civilizacija, ekonomija i kapitalizam od XV do XVIII veka. knj. 2, Igre razmene*)

Reč je, dakle, o lako čitljivoj poruci da je naša zemlja do sada imala nasinhronizovan glas, onaj koji nije bio pravi. (*Politika*, 7. 12. 2000)

„Da nečiji eksponent jeste, to je vrlo lako vidljivo”, kaže Milan Njegomir. (*Politika*, 5. 3. 2001)¹⁷²

¹⁷² У *Електронском корпусу* није било потврђеног примера без *врло* у споју са *лако видљив*, али га Гугл претрага и те како потврђује.

Прилог 2: Контексти у којима се јављају придеви на *-(љ)ив* и прилог *врло*

Treba li reći vrlo blagoglagoljivih trgovaca, uslužnih, koji znaju ili bar natucaju dovoljno srpskih reči da vas ne puste da tek tako prođete pored njihove prodavnice. (*Politika*, 26. 7. 2006)

Ona je bila vrlo pobožna, vrlo bojažljiva, i njeno srce, obično tako mirno, kupalo je neuobičajenom žestinom; ali, najzad se začu: Stoj! (Stendal, *Parmski kartuzijanski manastir*)

Ako stariji brat nije vrlo bolešljiv, pretpostavljam da ne biste tražili više od pedeset hiljada funti? (Džejn Ostin, *Gordost i predrasuda*)

Jedna vrlo brbljiva starica, zaposlena u kujni, reče joj tajanstveno: – Ovog puta gospodar Fabris neće izići iz tvrđave. (Stendal, *Parmski kartuzijanski manastir*)

Tako, na primer, među naglim smrtima hiljadu prividno zdravih, mladih vojnika koje je Moric (1946) studirao na obdukciji, 10%, i pored vrlo brižljivih patoloških i toksikoloških studija, nisu objašnjene, pa su svrstane u grupu „smrti prouzrokovanih psihičkim razlozima”. (Vladeta Jerotić, *Čovek i njegov identitet*)

Kraj leta je ovde vrlo varljiv: svakog časa može da nastane prava zima. (Tomas Man, *Čarobni breg*)

Ovi improvizovani đonovi držali su se za obuću vrlo vidljivim koncima, tako da se poručnik Rober našao u vrlo velikoj neprilici kad je upravnik dvorca ušao u sobu i pozvao ga da ruča s gospođom markizom. (Stendal, *Parmski kartuzijanski manastir*)

Čoveka guste sede brade i brkova, bele kose, često vezane na neobičan način, najčešće u crnoj odeći, opuštenog i vrlo govorljivog, međutim, niko nije povezivao sa likom vojnog komandanta sa Pala u maskirnoj uniformi okruženog telohraniteljima. (*Politika*, 23. 7. 2008)

Domaćin, vrlo gostoljubiv čovek, posadi ga za ručak. (Mihail Šolohov, *Tihi don I*)

Volim ovu zemlju, Beograd je vrlo gostoprимljiv grad, volim Kalemegdan. (*Politika*, 18. 7. 2008)

Ta vrsta vulgarnog globalizma zapravo je ekonomska doktrina jedne grupe vrlo gramzivih ljudi. (*Politika*, 16. 8. 2009)

Da, to košta, ali verujem da je život vrlo darežljiv prema hrabrim ljudima koji preuzimaju rizike. (*Politika*, 19. 10. 2007)

Naš rastanak sa patrijarhom, Svetim Sinodom i svima ostalim članovima patrijaršije, računajući tu i dragomane, bio je vrlo dirljiv. (Milutin Milanković, *Kroz vasionu i vekove*)

Sam dizajn je vrlo dopadljiv i pruža znatnu uštedu poslovnog prostora, a zbirno i investicija u odnosu na pojedinačne uređaje koje zamenjuje. (*Ebit: biznis&informacione tehnologije*)

– Ova gospoda zacemento raspravljaju o nekom vrlo zanimljivom pitanju. (Džejn Ostin, *Mansfield park*)

U tom vrlo zavodljivom trenutku kada se kultura serije „Beverli Hills 90210” dotakla sa kulturom politike dobrog momka iz Arkanzasa, čitava Klintonova administracija bila je stavljena u opasnost. (Dejvid Halberstam, *Rat u vreme mira*)

Mislim da je građanski rat u Jugoslaviji bio neizbežan jer su sile koje su gurale u rat bile suviše jake, i s obzirom na mentalitet ljudi koji je vrlo zapaljiv. (*Politika*, 17. 2. 2008)

Međutim, odnos spoljnog duga i BDP-a potpuno je neupotrebljiv, ali je zato vrlo zloupotrebljiv, jer je veličina BDP-a ekstremno „naduvana”. (*Politika*, 1. 11. 2009)

Puškin je bio vrlo izbirljiv kada su prijateljstva u pitanju i Gogolj se nije mnogo nadao da će se ikada približiti ovom velikom stvaraocu. (*Politika*, 10. 7. 2010)

Ako je taj proizvod isti kao onaj koji se nalazi pred mojim vratima, radi se o onim vrlo izdržljivim i pomalo čupavim kvadratima sa stranicom od otprilike 25–30 cm, kakvih ima svugdje u javnim prostorijama. (*Jezik danas: glasilo Matice srpske za kulturu usmene i pisane reči*)

Organizacije u saopštenju ističu da se Tompson „stabilizovao kao simbol vrlo isključivog nacionalizma gde se ta isključivost, i ne naročito prikrivena mržnja po etničkoj osnovi, prikazuje kao malo rigidnije rodoljublje”. (www.rts.rs, 27. 5. 2009)

Muslimanske oblasti uklinjene u srpske zemlje karakteriše izuzetno kvalitetan položaj, respektabilna prostranost, demografska eksplozivnost, geopolitički orijentisana i motivisana teritorijalna ekspanzivnost i turkofilski osećaj kolektivne pripadnosti, pa stoga one mogu dobiti ulogu potencijalno vrlo iskoristivog „instrumenta” prostorne fragmentacije i redukcije srpskih zemalja. (Milomir Stepčić, *U vrtlogu balkanizacije: političko-geografski položaj i fragmentiranost srpskih zemalja*)

Pokazalo se vrlo isplativim, jer se upola cene dobije raketa koja ima resurse kao i nova raketa – kaže Cakić. (*Politika*, 13. 2. 2007)

Bili su dugi i glasni – vrlo jezivi i bolni. (Edgar Alan Po, *Ubistva u ulici Morg*)

Svakako. Ustav ili, kako ga je pesnik nazvao, JUHAHAHA je vrlo jestiv. (Republika. Glasilo samograđanskog oslobođanja. br. 324)

U vladinom izveštaju se ocenjuje da bi „ekonomski rizici mogli da postanu oštriji usled pogoršanja globalne finansijske krize”, kao i da je situacija u domaćim kompanijama vrlo kolebljiva. (www.rts.rs, 22. 12. 2008)

Bila je vrlo lepljiva.¹⁷³

Ova biljka je vrlo lomljiva pa čak i slabiji vetar može da joj polomi izbojke. (*Politika*, 16. 7. 2008)

Bile su vrlo ljubopitljive i nisu prestale da zapitkuju, sve dok im divlje guske ne ispričaju kako ih matori lisac Smire progoni i šta su sve zbog njega morale da pretrpe. (Selma Lagerlef, *Čudnovato putovanje Nilsa Holgersona*)

Jovan Mimić je bio čovek školovan, čak i darovit, vrlo marljiv, vrlo ozbiljan. (Isidora Sekulić, *Kronika palanačkog groblja*)

Zdravstvo je nešto vrlo merljivo i lako uporedivo, a kada imate ozbiljnu statistiku tada nema potrebe da bilo kog lekara pitate kako se leče ljudi u Srbiji. (*Politika*, 11. 9. 2007)

Fabris je ovaj govor izmišljao dok ga je izgovarao sa vrlo miroljubivim izgledom. (Stendal, *Parmski kartuzijanski manastir*)

U samoj stvari, nju su, kanda, svi i voleli; čak ni deca je nisu dirala ni vređala, a naša su deca, naročito školska, vrlo nasrtljiva. (Dostojevski, *Braća Karamazovi*)

On, doduše, jeste za izlazak na izbore ako se postigne jedinstvo, ali ističe da „u ovoj situaciji, pred donošenje rešenja o statusu, moramo biti vrlo obazrivi i bez Beograda nikakve odluke ne treba da donosimo”. (*Politika*, 4. 8. 2007)

Kupci nisu zaštićeni jer iako je pravo na njihovoj strani i čak da sud bude efikasan, što je takođe vrlo oboriva pretpostavka. (*Politika*, 17. 11. 2006)

U suprotnom, suočeni sa vrlo opipljivim nevoljama, građani Srbije mogu, još jedanput, biti plen socijalnih demagoga. (*NIN: Nedeljne informativne novine*, 24. januar 2002)

Vukla su ih tri para domaćih bivola, vrlo osetljivih na dug osten vozača. (Žil Vern, *Doživljaji tri Rusa i tri Engleza*)

Finansijski je sve vrlo ostvarivo, ali se sredstva ne mogu davati iz budžeta već isključivo iz fondova Svetske banke, ili Evropske investicione banke i Banke za rekonstrukciju i razvoj. (*Politika*, 10. 11. 2005)

On takođe ima i bratsku gordost koja ga, s izvesnom bratskom ljubavlju, čini vrlo ljubaznim i pažljivim starateljem njegove sestre; često ćete čuti da ga ljudi smatraju vrlo pažljivim i dobrim bratom. (Džejn Ostin, *Gordost i predrasuda*)

¹⁷³ У Електронском корпусу је недостајао конкретнији податак о извору.

U Staljinovom slučaju nepoznati pesnik je u pomoć dozivao kalinu, poluzimzeleni žbun, i iskustvo dvojice ranijih ruskih velmoža, pa je pesmica bila vrlo pevljiva. (Pero Simić, *Svetac i magle: Tito i njegovo vreme u novim dokumentima Moskve i Beograda*)

Ser Džon i Bušman naišli su na stado ovih vrlo plašljivih životinja kojima su se mogli približiti samo na pet stotina jardi. (Žil Vern, *Doživljaji tri Rusa i tri Engleza*)

Na njega moraš ostaviti utisak naivnog i vrlo poverljivog mladića. (Zoran Jovanović, *Ispovest jednog razočaranog udbaša*. Feljton u dnevnom listu *Danas*, 14. 4. 2004)

Reći ćeš da mi je karakter vrlo povodljiv, malodušan, dostojan preziranja; ja to priznajem, mili moj anđele. (Stendal. *Opatica iz Kastru*)

Psihološki najlagodnije zaduživanje putem „plastike” iliti kreditnih kartica, ipak se nalazi u vrlo podnošljivim okvirima od svega 1,3 odsto iznosa u korišćenju. (*Politika*, 27. 6. 2008)

Rusi su, na primer, zvanično vrlo podozrivi prema NATO, ali su brzo ušli u „Partnerstvo za mir”, a zatim i uspostavili specijalne odnose sa NATO paktom. (*Politika*, 23. 10. 2000)

Ti magloviti izrazi izgledahu njemu samom vrlo pojmljivi, premda još odveć slabi. (Dostojevski, *Idiot*)

Miloje je bio vrlo pokretljiv, mimo svih očekivanja naučnika za noć je prelazio desetine kilometara. (*Politika*, 27. 5. 2009)

Sadašnji revolt je zato istovremeno usmeren i prema Zapadu koji je, smatra se ovde, i dalje vrlo popustljiv prema makedonskim Albancima – uprkos retoričkoj podršci mirovnom planu predsednika Trajkovskog i nedavnog prihvatanja termina „teroristi” za pripadnike tzv. Oslobodilačke nacionalne armije. (*Politika*, 27. 6. 2001)

Tajkuni kontrolišu parlament Predstavaje, a potvrđuju je i istraživanja, da su opštinari vrlo potkupljivi. (*Politika*, 9. 3. 2008)

Problem je u tome što eventualni, vešto satkan oreol političkih manipulacija, koji ga ponekad prati, tek kasnije bude uočen – setimo se samo bivših jugoslovenskih republika. I pored toga što je činjenica da javno mišljenje nije zauvek dato, što je ono, neretko, vrlo prevrtljiva kategorija. (*Politika*, 18. 7. 2001)

Ne možemo zatvoriti oči pred takvim, vrlo predvidljivim ishodom. (*Politika*, 20. 12. 2005)

U ovoj ćeliji – počeo vratar – nalazio se jedan zatvorenik, to je bilo davno, jedan vrlo opasan čovek, kako izgleda, utoliko opasniji što je bio vrlo preduzimljiv. (Aleksandar Dima, *Grof Monte Kristo*)

Mislim da je to vrlo dobro ispalo, jer je tiho, sa kolegama vrlo predusretljivim. (Rastko Petrović, *Diplomatski spisi (pisma Milanu i Milici Rakić)*)

Đak jezuita, sa vrlo prezrivim mišljenjem o šizmatičkom sveštenstvu, koje je imao u vojsci, baron Berenklaui pročitao je sav taj izveštaj olako. (Miloš Crnjanski, *Seobe*)

Kao retko ko u savremenoj srpskoj prozi Nikolić kroz ljubav osvetljava ljudsku prirodu, ali i one šire okolnosti, mahom političkog tipa, koje oblikuju sudbinu njegovih vrlo prepoznatljivih i sugestivnih književnih junaka. (*Politikin kulturni dodaci (2000)*)

Kažu da je paprika, sveža naravno, vrlo preporučljiva za osobe koje muči ateroskleroza, jer jedan od njenih sastojaka (citrin) čini kapilare i krvne sudove elastičnijim. (*Politika*, 21. 9. 2009)

Srednjovekovni kodeks časti i način života, sve to predstavlja poseban odnos prema duhovnosti, kulturi, ali i prema protivniku u ratu. Iako je srednji vek, kao takav, vrlo prijemčiv za romantičarska tumačenja. (*Politika*, 3. 7. 2006)

Azijska mošusna rovčica je vrlo prilagodljiva. (*Politika*, 21. 3. 2008)

Međutim, ta devojka – kad je bila sama, bez Varvare – pojavila bi se, vrlo primamljivog stasa, lepih pokreta, a naročito lepih, tamnih, očiju, na kojima je tama imala boju dima i oblaka. (Crnjanski, *Seobe druga knjiga*)

Taj uspešni model, po kojem je Nacionalna biblioteka otkupljivala knjige za sve biblioteke i dalje je dostupan i vrlo primenjiv i mi smo spremni da, ukoliko Ministarstvo kulture to želi, taj posao uradimo. (*Politika*, 13. 6. 2007)

Cena karte u jednom pravcu je socijalno vrlo prihvatljivih 29 evra. (*Politika*, 11. 6. 2008)

Ovaj fotoaparati će zadovoljiti vrlo probirljive korisnike – pod uslovom da ne insistiraju na velikom zumu. (*Politika*, 15. 4. 2008)

Zapravo, u laboratorijskim uslovima testirao je vrlo proždrljive larve koje u vodi napadaju sve – od sitnih riba do punoglavaca. (*Politika*, 10. 12. 2007)

Analiza direktnih stranih investicija u periodu 2000–2005. godine ukazuje da je njihov priliv vrlo promenljiv i svakako nedovoljan. (*Politika*, 3. 7. 2007)

Đaci znaju da vas iznenade sličnim, ali i vrlo pronicljivim pitanjima, recimo o stvaranju sveta, na koja morate dobro da se usredsredite da biste dali pravi odgovor – kaže za naš list mladi veroučitelj Slaven Vukomanović. (*Politika*, 30. 12. 2007)

Oh, svetitelji božji, jedva sam se dokoturala! Lizo, šta je tebi, jesi li luda: šta ovo radiš s majkom? – zacvili ona, unoseći u svoju pisku, po običaju svih slabih ali vrlo razdražljivih i kidljivih ljudi, sav nakupljeni jed i ljutnju. (Dostojevski, *Zli dusi*)

Bio je to vrlo razmetljiv cvet. (Antoan de Sent-Egziperi, *Mali princ*)

On svoje pacijente deli po novim, ali laicima vrlo razumljivim, kriterijumima. (*Politika*, 30. 1. 2006)

To nas čini vrlo ranjivim. (*Politika*, 12. 1. 2009)

Govoreći o finansijskom saldu manifestacije, koji se u ovom trenutku još uvek kreće oko vrlo rastegljivih pretpostavki jer ni prihodi ni rashodi nisu sasvim sumirani, novinari su saznali da je budžet festivala iznosio 1,3 miliona evra. (*Politika*, 11. 7. 2007)

Vredan i vrlo rodoljubiv čovek, Magarašević se bavio raznim poslovima. (Jovan Skerlić, *Istorija nove srpske književnosti*)

Lenjo je premišljala (jer je bila vrlo sanjiva od vrućine i misli su joj veoma sporo tekle), da li bi vredelo da ustane i nabere belih rada pa da od njih oplete venac. (Luis Kerol, *Alisa u zemlji čuda*)

Veliki političar takođe i vrlo slavloljubiv, on je na celu Evropu svoga doba proširio svoje često preterane i neostvarljive osvajačke namere. (Šarl Dil, *Istorija vizantijskog carstva*)

On je te večeri bio vrlo smešljiv. (Dostojevski, *Idiot*)

Tek, on uzme te ruže od plastike, podigne ih i napravi grimasu kao da je uzeo u ruke neku smrdljivu, vrlo smrdljivu stvar. (Danilo Kiš, *Noć i magla*)

Bio je vrlo snalažljiv i odlučan u borbi. (*Naš kraj – Priručnici iz poznavanja prirode i društva za III razred osnovne škole*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1986)

Ali kladio bih se da je, posle moje tirade, gđa Morou počela da misli o njemu kao vrlo stidljivom i skromnom liku koji nam nije dozvolio da ga izaberemo za predsednika. (Džerom Dejvid Selindžer, *Lovac u žitu*)

U međuvremenu ipak ostaje biti vrlo, vrlo strpljiv: napola zmija, napola golub. (Borislav Pekić, *Iz dnevnika I*. I deo iz neobjavljenih dnevnika, 1954 – mart 1955)

Ipak, nemački sudovi su vrlo suzdržljivi u primeni ovog pravila. (Mladen Draskić i dr., *Ugovorno pravo međunarodne trgovine*)

Tu sam zapazio nekoliko lica u gotovo pocepanim kaputima, u vrlo sumnjivom, nimalo balskom odelu. (Dostojevski, *Zli dusi*)

On je bio vrlo surevnjiv na svoju titulu najboljeg diskutanta u grupi. (Pjer La Mir, *Mulen Ruž: roman o životu Anrija de Tuluz-Lotreka*)

Vi ste vrlo trpeljivi prema ideji, i utoliko ću vas uljudnije ispraviti. (Tomas Man, *Čarobni breg*)

U stvari, Jovan Rajić je bio jedan vrlo trudoljubiv, za svoje doba obrazovan i plodan pisac. (Jovan Skerlić, *Istorija nove srpske književnosti*)

Petar Aleksandrovič Miusov, čovek u pogledu novca i buržoaskog poštenja vrlo tugaljiv. (Dostojevski, *Braća Karamazovi*)

Realnost je, konstatuje se takođe, znatno složenija od personalnih priželjkivanja za mesto u vrlo ćudljivom delu međunarodne povesti. (*Politika*, 1. 7. 2007)

Blizu njega sedeo je Kirilov, takođe vrlo ćutljiv, ali nije gledao u zemlju. (Dostojevski, *Zli dusi*)

Naš protivnik je pokazao karakter prošlog vikenda, kada je sedmicu u kojoj je izgubio dva trofeja osvojena prošle sezone – nacionalni Kup i Evroligu – završio vrlo ubedljivom pobedom nad velikim rivalom Olimpijakosom. (www.rts.rs, 5. 3. 2010)

Njena igra je vrlo uverljiva i funkcionalna... (*Politika*, 13. 8. 2009)

Povod je bio „vrlo uvredljiv tekst za sve članove Vlade” koji je na svojoj majici imao snimatelj Cvirn. (www.rts.rs, 31. 7. 2009)

Ali, eto, on sam uverava da je još mesec dana pre toga, u jednom opet vrlo uzbudljivom i kobnom za njega trenutku, odvojio od tri hiljade polovinu, i zašio to u kesicu. (Dostojevski, *Braća Karamazovi*)

Direktor Narodnog muzeja u Zaječaru Bora Dimitrijević kaže da je zaokret u odnosu države prema Romulijani, jedinom našem arheološkom nalazištu pod zaštitom Uneska, vrlo uočljiv i ohrabrujući. (*Politika*, 3. 4. 2008)

Zadržaćemo se najpre na jednoj vrlo upadljivoj paraleli između simboličnog obreda osvećenja mladića u jednom australijskom plemenu, koji jasno nagoveštava regressus ad uterum i psihoanalitičkih postavki o „rajskom vremenu” čoveka, odnosno psihoanalitičke tehnike lečenja. (Vladeta Jerotić, *Psihoanaliza, bolest, stvaranje*)

Obe su vrlo upečatljivog i autentičnog arhitektonskog rešenja koje karakteriše fleksibilan i kvalitetan poslovni prostor „open spejs” koncepta, koji je moguće iznajmiti odvojeno ili u celini. (*Politika*, 12. 12. 2009)

List ukazuje da su meksički telefonski magnat Karlos Slim Helu i Mišković, iako neuporedivi po realnom bogatstvu (60 milijardi dolara nasuprot dve), vrlo uporedivi i po političkoj moći i sveprisutnosti u biznisu svojih zemalja. (*Politika*, 24. 5. 2008)

Čula je, kaže, da gradski prevoznik kuburi sa vozilima, a njena firma je najavila mogućnost da se ove godine opet „otpiše” nekoliko vrlo upotrebljivih vozila. (*Politika*, 3. 2. 2010)

...brodovi su se razišli posle „vrlo učtivog pozdrava pucnjem iz topa sa svakog od njih”. (Fernan Brodel, *Materijalna civilizacija, ekonomija i kapitalizam od XV do XVIII veka. knj. 3, Vreme sveta*)

Bile su vrlo tanke ali znao je da su vrlo hranljive i ukusne. (Ernest Hemingvej, *Starac i more*)

U pitanju je živo, duhovito, vrlo čitljivo štivo koje se može preporučiti kao dragocen priručnik. (*Politikini kulturni dodaci*, 2002)

Čauš „treba da je vrlo šaljiv i smiješan: u rukama ima nadžak, ili buzdovan, te lupa koje u što, za kapom ima po nekoliko lisičja, ili vučja, repa pribodena, a kašto i ponekoliko kašika zađevne". (Žarko Trebješanin, *Predstava o detetu u srpskoj kulturi*)

Danas je riskantno drugačije misliti i ako imate u vidu činjenicu da se Dejan bavi vrlo škakljivim temama – ratnim zločinima, državnom bezbednosti, što ovoj vlasti ne odgovara. (*Politika*, 16. 4. 2007)

Neka istraživanja pokazuju da aspartam može biti vrlo škodljiv po zdravlje. (*Politika*, 9. 11. 2008)

Međutim, novi vlasnici ovdašnjih velikih privrednih sistema i te kako su se ovajdili od njihove kupovine, uloženi kapital brzo im se vraća, a pri tom su i vrlo štedljivi prema ulaganjima u nove razvojne projekte. (*Politika*, 20. 8. 2007)

Прилог 3: Придеви на *-(љ)ив* који у парафрази имају „који (се) може” колокабилни са *лако*

Видљив ‘који се може видети’

Доказив ‘који се може доказати, потврдити’

Допустљив ‘који се може допустити’

Достављив ‘који се може доставити’

Дохватљив ‘који се може дохватити’

Изводљив ‘који се може извести’

Излечив ‘који се може излечити’

Изрецив ‘који се може изрећи, исказати’

Испоредив ‘који се може испоредити’

Исправљив ‘који се може исправити’

Истегљив ‘који се може истегнути’

Купљив ‘који се може купити, добити за новац’

Накнадив ‘који се може накнадити, надокнадив’

Настањив ‘који се може настанити’

Наслутив ‘који се може наслутити’

Обрадив ‘који се може обрађивати’

Одвојив ‘који се може одвојити’

Одредљив ‘који се може одредити’

Опипљив ‘који се може опипати, пипањем одредити, препознати’

Оспорив ‘који се може оспорити’

Оствар(љ)ив ‘који се може остварити’

Отплат(љ)ив ‘који се може отплатити’

Повред(љ)ив ‘који се може повредити’

Подерив ‘који се може (лако) подерати’

Појмљив ‘који се може појмити’

Покварљив ‘који се може покварити’ и ‘који се лако поквари’ наведени у оквиру истог значења

Поучљив ‘који се може поучити’

Пребродив ‘који се може пребродити’

Пребројив ‘који се може пребројати’

Предвид(љ)ив ‘који се може предвидети’

Препоручљив ‘који се може препоручити’
Применљив ‘који се може применити’
Променљив ‘који се може променити’
Пропадљив ‘кроз који се може пропасти’
Протегљив ‘који се може протегнути’
Протумачив ‘који се може протумачити’
Процењив ‘који се може проценити’
Разблажљив ‘који се може разблажити’ [N. В. Уобичајенији нам се чини придев са суфиксом *-ив*, иако у РСЈ 2007. није наведен.]
Разград(љ)ив ‘који се може разградити’
Раздвојив ‘који се може раздвојити’
Разјашњив ‘који се може разјаснити’
Разлучив ‘који се може разлучити’
Разменљив ‘који се може разменити’
Разумљив ‘који се може разумети’
Расплодљив ‘који се може расплодити’
Распознатљив ‘који се може распознати’
Растумачив ‘који се може растумачити’
Рушљив ‘који се може рушити’
Савлад(љ)ив ‘који се може савладати’
Сазнатљив ‘који се може сазнати’
Сварљив ‘који се може сварити’ и ‘који се лако вари’ у истој одредници
Сводљив ‘који се може свести, редуковати’
Смањив ‘који се може смањити’
Схватљив ‘који се може схватити’
Талјив ‘који се може талити, топљив’
Убирљив ‘који се може убрати, наплатити’
Увлачљив ‘који се може увући’
Укротљив ‘који се може укротити’
Уновчив ‘који се може уочити’
Упоредив ‘који се може упоређивати’
Употребљив ‘који се може употребити’
Усвојив ‘који се може усвојити’
Ускладљив ‘који се може довести у склад, [који се може ускладити]’

Утерив 'који се може утерати, наплатити'

Утеш(љ)ив 'који се може утешити'

Утужив 'који се може тужити'

Ганутљив 'који може да гане'

Урокљив 'који може да урекне'

Прилог 4: Оцене колокабилности придева на *-(љ)ив* и *лако, врло и врло лако*

А) Значењска парафраза придева садржи *који се лако*:

?*лако гадљив* 'који се лако гади, коме се лако згади', 'који изазива гађење'

**лако ганутљив* 'који се лако може ганути, који је у стању да гане' [N. В. У лексикографској одредници се истовремено јављају *лако* и *може*, при чему оба упућују на модалност, те би се требало одредити за само један маркер (овде *лако*).]

?*лако гневљив* 'који се лако, брзо гневи'

**лако досетљив* 'који се лако досети, који с лакоћом изналази духовита решења'

лако дражљив 'који се лако дражи', **лако дражљив* 'који дражи, надражује чула'

лако заљубљив 'који се лако заљубљује'

?*лако заносљив* 'који се лако заноси'

лако запаљив 'који се лако, брзо пали'

лако запамтљив 'који се лако памти'

лако збунљив 'који се лако, брзо збуни, који изазива забуну'

лако игрив 'који се лако, лепо игра'

?*лако једљив* 'који се лако једи'

**лако красноречив* 'који се лако и умешно изражава'

лако ломљив 'који се лако ломи'

лако памтљив 'који се лако памти, који је лако запамтити'

?*лако превртљив* 'који се лако преврће'

лако преломљив 'који се лако ломи' и 'који се може преломити'

лако прилагодљив 'који се лако може, уме прилагодити' [N. В. У лексикографској одредници се истовремено јављају *лако* и *може*, при чему оба упућују на модалност, те би се требало одредити за само један маркер (овде *моћи*).]

?*лако прилепљив* 'који се лако лепи'

лако примљив 'који се лако прима', 'који лако прима, прихвата'

лако пробављив 'који се лако пробави, сварљив', '[који се може пробавити/сварити]'

лако раздражљив 'који се лако раздражује, узрујава'

**лако разједљив* ‘који се лако разједа’ и ‘који се може разјести’ у оквиру истог значења, те би их или требало раздвојити као посебна или се одредити за једно на основу ових тестова колокабилности са *лако*. Исто важи и за наредне сличне примере.

лако раскидљив ‘који се лако раскида’ и ‘који се може раскинути’ у оквиру истог значења [N. В. Изворним говорницима српског језика боље звучи спој *лако раскидив*.]

лако распадљив ‘који се лако распада’ и ‘који се може распасти’ у оквиру истог значења

?*лако распаљив* ‘који се лако распали, који лако плане’

лако растопљив ‘који се лако растапа’ и ‘који се може растопити’ у оквиру истог значења

лако сварљив ‘који се лако вари’ и ‘који се може сварити’ у оквиру истог значења

**лако тегљив* ‘који се лако тегли, развлачи’

лако увредљив ‘који се лако увреди’, ’којим се наноси увреда’

**лако узбудљив* ‘који се лако узбуђује’, ’који изазива узбуђење’

**лако уморљив* ‘који се лако и брзо умори’, ’који изазива умор’

лако уочљив ‘који се лако уочава’, лекс. ‘који се истиче, издваја’

лако упаљив ‘који има својство да се лако, брзо пали’

лако упамтљив ‘који се лако памти’

лако успаљив ‘који се лако успали’

лако цепљив ‘који се лако цепа’

Б) Значењска парафраза придева садржи *који лако*

лако горив ‘који лако гори’ и ‘који може да гори’ у оквиру истог значења [могућ спој са *лако* због ергативности мотивног глагола]

лако исхлапљив ‘који лако исхлапи, испарљив’ [могућ спој са *лако* због ергативности мотивног глагола]

**лако плачљив* ‘који лако (за)плаче’

лако подмитљив ‘који лако узима, прима мито’

?*лако пријемчив* ‘који се брзо везује, који лако прима, прихвата што’

?лако примљив ‘који лако прима, прихвата’¹⁷⁴

*лако прионљив ‘који лако приања’

*лако распаљив ‘који лако плане’

*лако срамежљив ‘који лако осети срам, стидљив’

*лако трепетљив ‘који лако трепеће’

лако хлапљив ‘који лако, брзо хлапи, испарљив’ [могућ спој са *лако* због ергативности мотивног глагола]

В) Значењска парафраза придева садржи *брзо*

Наглашавамо да се *брзо* у реченичној парафрази односи на чест и лак прелазак из једног стања у друго, а не превасходно на то да се сама радња брзо изврши. Такође, придеви који у реченичној значењској парафрази имају прилог *брзо* односе се на доживљавача.

В1. Значењска парафраза придева садржи *који се брзо*

*лако дурљив ‘који се брзо и често дури’

*лако задушљив ‘који се брзо задува’

лако кварљив ‘који се брзо и лако квари’

*лако пријемчив ‘који се брзо везује’

?лако сушив ‘који се брзо, лако суши’¹⁷⁵

В2. Значењска парафраза придева садржи *који брзо*

*лако осетљив ‘који брзо, лако, интензивно региструје спољне утицаје’

*лако проицљив ‘који брзо и правилно схвата’

*лако решљив ‘који брзо доноси одлуку’

¹⁷⁴ Прихватљивије је у жаргонској употреби *лако примљив* (са тако лексикализованим значењем), чији би мотивни глагол био *примати се*.

¹⁷⁵ Када се ради о прихватљивости, предност дајемо споју *лако осушив*.

Међу значењима која се јављају у речнику (РСЈ 2007) нема оних која обухватају спојеве „који се често”, „који често”, „који се много” и „који много”.

Г) Додатна компонента узрока

*лако дирљив „који изазива тронутост, јака осећања”

лако допадљив „који изазива допадање”

*лако језив „који изазива језу”

*лако саблажњив „који изазива саблазан”

*лако сврбљив „који изазива свраб”

*лако сумњив „који изазива сумњу”, „склон сумњичењу”

*лако тугаљив „који изазива тугу”

*лако усхитљив „који изазива усхит”

Прилог 5: Фреквенција придева са истим основама на с и з и суфиксима -јив, -ив,

-љив

Придев са -јив	Фреквенција ¹⁷⁶	Придев са -љив	Фреквенција	Придев са -ив	Фреквенција
вежив	2	вежљив	0	везив	4830
гашив	0	гашљив	2	гасив	189
грамжив	1	грамжљив	820	грамзив	6070
докажив	1	докажљив	203	доказив	21.600
загажив	0	загажљив	0	загазив	51
зајажив	0	зајажљив	46	зајазив	3
запажив	0	запажљив	192	запазив	488
зимогрожив	63	зимогрожљив	1450	зимогрозив	69
избришив	1	избришљив	1	избрисив	2340
изражив	1	изражљив	8	изразив	2880
искажив	1	искажљив	0	исказив	1470
јежив	194 ¹⁷⁷	јежљив	6	језив	403.000 ¹⁷⁸

¹⁷⁶ Гугл претрага свих примера у табели извршена 28. 7. 2017. године.

¹⁷⁷ Потврде за овај облик постоје јер је хомоморфичан са придевом мотивисаним глаголом *јежити се*. Нема јотованих облика од именичке основе *јез-*. Такође се и облик *јежљив* може мотивисати глаголом *јежити се*.

¹⁷⁸ Оволики број потврда за *језив* објашњавамо и устаљеним лексикализованим значењем „страшан”.

<i>мажив</i>	0	<i>мажљив</i>	50	<i>мазив</i>	6800 ¹⁷⁹
<i>налажив</i>	0	<i>налажљив</i>	147	<i>налазив</i>	0
<i>ношив</i>	0	<i>ношљив</i>	1060	<i>носив</i>	22.400
<i>обилажив</i>	0	<i>обилажљив</i>	0	<i>обилазив</i>	8
<i>одмршив</i>	0	<i>одмршљив</i>	0	<i>одмрсив</i>	2
<i>одражив</i>	1	<i>одражљив</i>	0	<i>одразив</i>	88
<i>опажив</i>	1	<i>опажљив</i>	1280	<i>опазив</i>	3540
<i>опишив</i>	0	<i>опишљив</i>	4	<i>описив</i>	5970
<i>оповржив</i>	3	<i>оповржљив</i>	0	<i>оповрзив</i>	1
<i>опожив</i>	2	<i>опожљив</i>	0	<i>опозив</i>	232.000
<i>опорежив</i>	1	<i>опорежљив</i>	4	<i>опорезив</i>	9110
<i>подешив</i>	1200	<i>подешљив</i>	1400	<i>подесив</i>	263.000
<i>подношив</i>	2	<i>подношљив</i>	28.200	<i>подносив</i>	647
<i>превожив</i>	0	<i>превожљив</i>	1	<i>превозив</i>	173
<i>прегажив</i>	0	<i>прегажљив</i>	1	<i>прегазив</i>	198
<i>прејажив</i>	0	<i>прејажљив</i>	0	<i>прејазив</i>	0 ¹⁸⁰
<i>преношив</i>	0	<i>преношљив</i>	269	<i>преносив</i>	68.200
<i>припужив</i>	0	<i>припужљив</i>	0	<i>припузив</i>	0
<i>развежив</i>	0	<i>развежљив</i>	0	<i>развезив</i>	6
<i>размршив</i>	0	<i>размршљив</i>	0	<i>размрсив</i>	176
<i>растежив</i>	0	<i>растежљив</i>	106	<i>растезив</i>	317
<i>саглашив</i>	0	<i>саглашљив</i>	9	<i>сагласив</i>	59
<i>самоподмажив</i>	0	<i>самоподмажљив</i>	0	<i>самоподмазив</i>	8
<i>сношив</i>	1	<i>сношљив</i>	5070	<i>сносив</i>	58
<i>угашив</i>	0	<i>угашљив</i>	13	<i>угасив</i>	558

¹⁷⁹ Скрећемо и потенцијално диференцирање значења између *мажљив* и *мазив* због хомоформичности која се јавља потенцијалном мотивисаношћу оба облика глаголима *мазити се* и *мазати*. Наиме, и увидом у употребу, први облик нам се чини да се користи као мотивисани придев глаголом *мазити се*, а други глаголом *мазати*.

¹⁸⁰ Недостатак потврда придева у сва три случаја указује и на архаичност саме основе од глагола *прејазити* у савременом српском језику.

Прилог 6: Придеви на *-(љ)ив* подељени према завршној фонеми и суфиксу *-љив, -ив, -јив*

У овом прилогу дајемо преглед грађе анализирание у четвртом поглављу. Разврстана је према суфиксу: *-ив, -љив, -јив*, а унутар тих група према завршној фонеми из творбене основе. Придеви су узбучени, а *не-* смо стављали у заграду код негираних придева који су се само у том облику јављали у речничкој грађи.

-ЉИВ (614)

На г (21)	багљив, вугљив, досегљив, истегљив, намигљив, одвугљив, (не)оповргљив, побегљив, подмигљив, подругљив, поругљив, потрагљив, пренебрегљив, пренемагљив, протегљив, (не)претргљив, растегљив, сакагљив, (не)стегљив, улагљив, шегљив
На д (115), од тога на жд 1, зд 2	баздљив (зд), бодљив ¹⁸¹ , бродљив, бујадљив, видљив, водљив, вредљив, гадљив, гледљив, господљив, даждљив (жд), допадљив, досадљив, завадљив, завидљив, заводљив, (не)загадљив, (не)загладљив, (не)изнудљив, заједљив, залудљив, изведљив, изводљив, изгладљив, испоредљив, јадљив, једљив, кидљив, крадљив, медљив, наводљив, надокнадљив, накнадљив, нападљив, обадљив, обрадљив, (не)обуздљив (зд), (не)одгодљив, озледљив, опредљив, опходљив, (не)откидљив, папрадљив, победљив, поводљив, повредљив, поједљив, покудљив, попрдљив,

¹⁸¹ Мотивисано глаголом *бости*, а творбена оснива поклапа се са аористном.

	<p>поспрдљив, постидљив, праведљив, пребродљив, (не)превидљив, преводљив, (не)утрудљив, предвидљив, предљив, (не)прекидљив, препадљив, прерадљив, привредљив, прилагодљив, провидљив, проводљив, пропадљив, проходљив, пудљив, радљив, разбудљив, (не)разводљив, разградљив, разједљив, разредљив, раскидљив, распадљив, расплодљив, распоредљив, (не)распредљив, расудљив, (не)родљив, савладљив, (не)сагледљив, саградљив, садљив, самодопадљив, самосавладљив, свадљив, свевидљив, сведљив, светлопроводљив, сводљив, смрадљив, смрдљив, снисходљив, спадљив, спроводљив, срдљив, стидљив, ћудљив, убедљив, убодљив, увредљив, угодљив, узбудљив, уједљив, укидљив, (не)украдљив, упадљив, упоредљив, ускладљив, (не)усудљив, (не)утврдљив, шкодљив, штедљив</p>
<p>На к (12)</p>	<p>далакљив, (не)дотакљив, дочекљив, зачикљив, подскокљив, (не)порекљив, поскокљив, проникљив, (не)такљив, торокљив, урокљив, шкакљив</p>
<p>На ж (73) На ж сама основа (27):</p>	<p>вододржљив, дражљив, дружљив, жижљив, задржљив, заложљив, издржљив, испружљив, истражљив, јежљив, (не)образложљив, (не)одржљив, опружљив, оптужљив, подражљив, пружљив, разблажљив, раздражљив, (не)раздружљив, расположљив, (не)сложљив, суздржљив, (не)ублажљив,</p>

	удружљив, уздржљив, умножљив, утажљив
З у основи прешло у ж (40):	богобојажљив, бојажљив, болежљив, гојажљив, грамжљив (на мж од мз), грижљив, грожљив, довожљив, докажљив, загрижљив, (не)зајажљив, запажљив, заражљив, зимогрижљив, зимогрожљив, изражљив, (не)искажљив, исплажљив, ишчежљив, маражљив, (не)налажљив, одражљив, опажљив, опорезљив, пажљив, понижљив, попужљив, превожљив, прегажљив, прелажљив, проналажљив, размажљив, растежљив, сналажљив, стежљив, сустежљив, увожљив, угрожљив, чангрижљив, цангрижљив
С > З > Ж (1)	(не)скважљив ¹⁸²
Г дало ж (5)	брижљив, лажљив, достижљив ¹⁸³ , постижљив, сажижљив
На з, и остало з у придеву (9)	загризљив, (не)исказљив, кмезљив, надовезљив, (не)показљив, попузљив, продрзљив, растезљив, суспрезљив
з дало ж (1)	достижљив
Сонант ј (9)	бројљив, брујљив, (не)затајљив, одвојљив, освојљив, пребројљив, раздвојљив, сојљив, (не)усвојљив
На сонант н (37)	(не)бранљив, ганљив, допунљив, заменљив, засенљив, збунљив, изменљив,

¹⁸² Иако је овај пример неубичајен за изворне говорнике савременог српског језика, одлучили смо да при анализи не изостављамо ниједан ексцерпиран пример, посебно што се такво питање отворило само код једног, овог примера.

¹⁸³ Будући да је овај придев могуће мотивисати глаголима *достизати* и *достигнути*, током анализе урачунате су обе могућности завршетка основе: *з* и *з*.

	израчунљив, искоренљив, (не)испунљив, катранљив, крунљив, манљив, менљив, обманљив, одбранљив, отклонљив, оцелљив, применљив, прионљив, променљив, прорачунљив, проценљив, разменљив, ранљив, (не)рашчланљив, санљив, (не)сјединљив, сканљив, сманљив, сменљив, тронљив, узбунљив, уклонљив, урачунљив, утаманљив, хранљив ¹⁸⁴
На ц (5)	голицљив, мразопуцљив, помицљив, проницљив, францљив (нц)
На сонант њ (4)	(не)заменљив, (не)испуњљив ¹⁸⁵ , мењљив, смањљив
На сонант р (95)	барљив, берљив, бурљив, варљив ¹ , варљив ² , говорљив, горљив, грахорљив, дирљив, додворљив, додирљив, дурљив, жагорљив, жмирљив, жуборљив, журљив, заварљив, задирљив, зазирљив, зазорљив, заморљив, занемарљив, застарљив, затворљив, заударљив, збирљив, зборљив, (не)згорљив, избирљив, изговорљив, изгорљив, измерљив, измирљив, испарљив, карљив, катарљив, кварљив, марљив, мерљив, многоговорљив, (не)намирљив, намћорљив, оборљив, (не)одговорљив, осорљив, оспорљив, остварљив, поверљив, (не)подговорљив, подерљив, поздерљив, позорљив, покарљив, покварљив, (не)покорљив,

¹⁸⁴ У придевима попут *менљив* и *сманљив* дошло је до разједначавања на крају основе (*њ* у *н* испред *-љив*), те су примери рачунати и за *н* и за *њ* (*мењљив* и *смањљив*).

¹⁸⁵ Будући да је овај придев могуће мотивисати глаголима *испунити* и његовим несвршеним парњаком *испуњавати*, током анализе урачунате су обе могућности завршетка основе: *н* и *њ*.

	померљив, помирљив, преварљив, прегорљив, презирљив, прекорљив, препорљив, претворљив, приговорљив, призорљив, (не)примирљив, притворљив, пробирљив, проверљив, продирљив, (не)разберљив, разговорљив, разорљив, растворљив, сагорљив, самерљив, (не)сатарљив, сварљив, сверазорљив, северљив, (не)смирљив, треперљив, убирљив, уверљив, ударљив, удворљив, укварљив, укорљив, умирљив, уморљив, упозорљив, утворљив, утерљив, шеварљив, ширљив
На вокално р (2)	прождрљив, пождрљив
На ч (40)	грчљив, докучљив, доскочљив, драчљив, дречљив, жучљив, залечљив, извлачљив, излечљив, (не)истумачљив, коврчљив, кречљив, кричљив, (не)лечљив, мучљив, научљив, одлучљив, паучљив ¹⁸⁶ , плачљив, подскочљив, поскочљив, поучљив, (не)прекорачљив, препоручљив, пријемчљив (мч), (не)препричљив, привлачљив, прискочљив, причљив, (не)протумачљив, развлачљив, разлучљив, скречљив, увлачљив, уочљив, урочљив, уручљив, устручљив, опаучљив, харчљив (рч)
Ц у ч (1)	голичљив
К у ч (4)	далачљив, (не)опоречљив, хајдучљив, (не)поречљив

¹⁸⁶ Једино је овде редукована именичка основа *пауч*- од мотивне именице *паучина*.

На с (1)	шуслѣив
С дало ш (22)	болешлѣив, вагашлѣив, гашлѣив ¹ , гашлѣив ² , заношлѣив, јешлѣив, киндишлѣив, кошлѣив ¹ , кошлѣив ² , миришлѣив, ошлѣив, подношлѣив, поношлѣив, преношлѣив, пршлѣив, (не)размршлѣив, распршлѣив, (не)саглашлѣив, (не)сквашлѣив, сношлѣив, угашлѣив, узношлѣив
На т (109), једном т у д; т у оквиру сугласничке групе урачунато (19)	барутлѣив, бршлѣив (ст), водопрпустлѣив (ст), вратлѣив, вртлѣив, ганутлѣив, грохотлѣив, довитлѣив, допустлѣив (ст), досетлѣив, дохватлѣив, есконтлѣив (нт), забитлѣив, заметлѣив, зановетлѣив, запамтлѣив (мт), заситлѣив, захватлѣив, звекетлѣив, злопамтлѣив (мт), инатлѣив, инадлѣив, искористлѣив (ст), испитлѣив, (не)исплатлѣив, клонутлѣив, кокетлѣив, кретлѣив, крутлѣив, лапатлѣив, љубопитлѣив, мекотлѣив, налетлѣив, наметлѣив, напастлѣив (ст), (не)наситлѣив, (не)платлѣив, (не)повитлѣив, (не)поништлѣив (шт), (не)прећутлѣив (не)свитлѣив, наслутлѣив, насртлѣив, обртлѣив, обухватлѣив, одгонетлѣив, окретлѣив, опростлѣив (ст), осетлѣив, отплатлѣив, памтлѣив (мт), пискутлѣив, повратлѣив, податлѣив, подмитлѣив, покретлѣив, пометлѣив, попустлѣив (ст), посртлѣив, потхватлѣив, похотлѣив, превртлѣив, прегнутлѣив, предусретлѣив, премостлѣив (ст), преосетлѣив, препознатлѣив, претлѣив, приметлѣив, (не)припустлѣив (ст), прихватлѣив, пропустлѣив (ст), разметлѣив,

	распознатљив, савитљив, сазнатљив, салетљив, саопштљив (шт), свеобухватљив, својатљив, својтљив (јт), слутљив, смутљив, снетљив, спознатљив, срамотљив, ¹⁸⁷ сусретљив, схватљив, трепетљив, ћутљив ¹ , ћутљив ² , угњетљив, укротљив, (не)умитљив, уништљив (шт), упамтљив (мт), упечатљив, упитљив, уплатљив, употљив, (не)упутљив, усхитљив, ухватљив, хропотљив, цвркутљив, чезнутљив, читљив, шапатљив, шапутљив
На х (2)	бухљив, (не)усахљив
Х дало ш (5)	грашљив, подсмешљив, посмешљив, прашљив, смешљив
Примарно ш (48)	абрашљив, бушљив, вашљив, (не)довршљив, (не)решљив, доушљив ¹⁸⁸ , загушљив, застрашљив, згрушљив, (не)згушљив, извршљив, искушљив, каракушљив, кишљив, кострешљив, кршљив, (не)нарушљив, одрешљив, опонашљив, пишљив, плашљив, погрешљив, (не)порушљив, послушљив, потрошљив, (не)прекршљив, пресушљив, пригушљив, прокишљив, пустошљив, пушљив ¹ , пушљив ² , (не)раздрешљив, разрешљив, разрушљив, решљив, рушљив,

¹⁸⁷ Могу се тумачити и сложеним суфиксом *-отљив* ако би се мотивисали придевском основом, као у: *мекотљив*, *срамотљив*, али се не залажемо за такву анализу будуће да их је све могуће објаснити суфиксом *-љив*. У *грохотљив*, *укротљив* и *употљив* недвосмислено је *-љив*.

¹⁸⁸ Могуће и х због дублетизма *уво–ухо*.

	саслушљив, слушљив, стишљив, страшљив ¹⁸⁹ , тетошљив, (не)угушљив, усавршљив, устрашљив, утешљив, утишљив, ушљив
--	--

Табела 1: Примери ексцерпираних основа са суфиксом *-љив*

-ИВ (353)

На б (10)	безлобив, гибив, злобив, (не)изгубив, поколебив, предобив, присподобив, (не)раздробив, себељубив, упорабив
На в (3)	(не)зауставив, (не)поновив, (не)поправив
На д (56)	бродив, (не)видив, даждив (жд), (не)догледив, (не)докнадив, (не)заводив, (не)засладив, (не)избледив, изведив, изводив, изгладив, инсектоједив, испоредив, (не)исприповедив, (не)наследив, јуродив, надгледив, надокнадив, накнадив, обрадив, (не)обуздив (зд), одгодив, (не)одредив, озледив, оплодив, (не)откидив, победив, повредив, позледив, (не)посадив, пребродив, преведив, преводив, прегледив, предвидив, (не)прерадив, (не)прилагодив, проведив, (не)провидив, (не)раскидив, (не)распредив, разградив, савладив, сагледив, (не)свладив, самосавладив, сведив, (не)сводив, (не)спроводив, (не)увредив, упоредив, (не)ускладив, (не)успоредив, (не)усудив, (не)утврдив, (не)утрудив
На ђ (1)	отуђив

¹⁸⁹ Рачунато као глаголска основа од *страшити* због семантичке парафразе „који се страши”.

На ж (25)	вододржив, (не)задржив, (не)издржив, (не)истражив, надражив, (не)образложив, (не)одложив, одржив, опружив, оптужив, подражив, продужив, пружив, раздражив, (не)раздружив, (не)разложив, расположив, сложив, суздржив, (не)ублажив, (не)уздржив, укњижив, умножив, утажив, утужив
На з (25)	везив, грамзив (мз), доказив, (не)загазив, (не)зајазив, запазив, зимогрозив, изразив, (не)исказив, језив, мазив, (не)налазив, (не)обилазив, одразив, опазив, (не)оповрзив, (не)опозив, опорезив, превозив, (не)прегазив, (не)прејазив, припузив, (не)развезив, растезив, самоподмазив
На ј (18)	(не)затајив, (не)притајив, (не)утајив, лишајив, раздвојив, издвојив, одвојив, освојив, усвојив, (не)одгојив, (не)напојив, спојив, прespoјив, (не)сабројив, пребројив, избројив, убројив, (не)побројив
К у ц (2)	изрецив, (не)порецив
На л (4)	замислив (сл), (не)помислив (сл), (не)преболив, (не)умолив
На љ (21)	брбљив (бљ), брљив, гргољив, задовољив, земљив (мљ), испољив, крevelјив, кукољив, љуљив, мигољив, накашљив (шљ), прљив, расправљив ¹⁹⁰ , стрелјив, удаљив, (не)удовољив, управљив (вљ), чаврљив, чандрљив, џандрљив, шепртљив

¹⁹⁰ Рачунато и са основом на *в* од свршеног *расправити* са суфиксом *-јив* и *љив*, у зависности од тога који је фаворизован у конкретној анализи, а пошто може бити и од несвршеног *расправљати*, рачунамо га и овде са *-ив*.

	(гљ)
На м (4)	(не)појмив (јм), (не)преломив, (не)саломив, (не)слозив
На н (9)	(не)искоренив, ленив, (не)отклонив, плеснив (сн), прогонив, (не)прорачунив, (не)проценив, (не)уклонив, (не)хранив
На њ (7)	лењив, (не)мењив, наводњив (дњ), (не)окрњив, скањив, сумњив (мњ), рашчлањив ¹⁹¹
На п (11)	(не)истрпив, исцрпив, лепив, (не)отопив, отрпив, (не)потопив, расклопив, растопив, склопив, (не)топив, хлапив
На р (43)	ветрив (тр), горив, додирив, занемарив, застарив, игрив (гр), изветрив (тр), изговорив, изгорив, измерив, (не)изневерив, (не)мерив, (не)исперив, обазрив, оборив, (не)оперив, (не)отворив, подерив, подозрив, (не)покварив, (не)покорив, (не)померив, (не)помирив, (не)преварив, прегорив, презрив (зр), претворив, (не)проварив, (не)проверив, прозрив, проширив, (не)сатарив, (не)смотрив (тр), оспорив, остварив, (не)створив, (не)треперив, (не)уморив, разорив, растворив, сагорив, снатрив (тр), утерив
На с (12)	(не)гасив, избрисив, носив, (не)одмрсив, (не)описив, подесив, подносив, преносив, (не)размрсив, (не)сагласив, (не)сносив,

¹⁹¹ За овакво творбено тумачење мотивација је редукованом основном несвршеног глагола *рашчлањивати*. У анализи смо узели у обзир и тумачење са суфиксом *-јив*, која даје исти резултат и на редуковану основу свршене и несвршене варијанте глагола *рашчланити-рашчлањивати* (фонолошке могућности су у том случају: *рашчлан-* + *-јив* и *рашчлањ-* + *-јив*).

	угасив
На т (43)	благочастив, благочестив, допустив, дохватив, жалостив, (не)заситив, злопамтив (мт), (не)изустив, искористив, исплатив, јестив, љуштив, милостив, (не)надоместив, наплатив, (не)наситив, (не)наслугив, (не)одвратив, опростив, (не)освестив, отплатив, (не)повратив, (не)поништив, (не)припустив, (не)промостив, (не)пропустив (ст), платив, преместив, премостив, прихватив, радостив, (не)расплетив, (не)саопштив, свемилостив, скратив, (не)слутив, (не)укротив, уништив, уплатив, (не)упростив, (не)ускратив, учтив (чт), (не)частив
На ч (31)	докучив, жабокречив, (не)залечив, излечив, (не)излучив, искључив, ограничив, одлучив, (не)означив, (не)опречив, плачив, покучив, помрачив, (не)преиначив, (не)прекорачив, препоручив, (не)препречив, (не)прескочив, привлачив, промочив, противречив, протумачив, развлачив, разлучив, растумачив, слаборечив, укључив, уновчив, (не)уочив, (не)уручив, цвоточив
На ш (30)	брзосушив, (не)довршив, (не)завршив, застрашив, (не)згрушив, извршив, (не)ишчашив, надмашив, (не)нарушив, (не)одрешив, пишив, плашив, погрешив, (не)порушив, потрошив, (не)прекршив, (не)премашив, пресушив, (не)промашив, разрешив, разрушив, решив, (не)скршив, страшив, сушив, (не)угушив, усавршив,

	устрашив, утешив, (не)утрошив
--	-------------------------------

Табела 2: Примери ексцерпираних основа са суфиксом *-ив*

-ЈИВ (246)¹⁹²

На б (31)	вабљив, вребљив, гибљив, глибљив, дробљив, жабљив, забљив, (не)загубљив, задобљив, заљубљив, злобљив, зобљив, (не)изгубљив, израбљив, истребљив, колебљив, либљив, одлубљив, поколебљив, пољубљив, прегибљив, (не)преисподобљив, приљубљив, рабљив, рибљив, сагибљив, сврабљив, сврбљив, угибљив, упорабљив, употребљив
На в (39)	бувљив, гневљив, (не)доживљив, достављив, забављив, заборављив, задивљив, (не)заустављив, (не)изостављив, исправљив, коровљив, ловљив, мрвљив, обновљив, оживљив, окривљив, опевљив, (не)опозивљив, оправљив, певљив, поновљив, поправљив, поспављив, (не)представљив, (не)препевљив, претпостављив, прибављив, пробављив, (не)раскрављив, расправљив ¹⁹³ , растављив, сазивљив, састављив, снебивљив, спављив, (не)уловљив, успављив, (не)уостављив

¹⁹² У овом прилогу наведени су придеви са суфиксом *-јив* према најповољнијем творбеном „сценарију” за овај суфикс. У анализи су рачунате све фонолошко-творбене могућности ових придева.

¹⁹³ При разврставању грађе у оквиру *Прилога*, овај придев мотивисали смо свршеним глаголом *расправити* будући да се јавља у реченичној парафрази значења придева „који се може расправити”. У анализи смо наводили могућности и са несвршеним видским парњаком као мотивним (*расправљати*), а и све три могућности суфикса *-ив*, *-јив* и *-љив*.

г у ж (5)	достижив, избежив, лажив, (не)постижив, (не)престижив ¹⁹⁴
к у ч (2)	(не)опоречив, (не)поречив
На л (40)	вижљив (жл), глагољив, дељив, дозвољив, замишљив, запаљив, (не)зацељив, (не)измишљив, (не)исељив, исцељив, кристаљив, лакозапаљив, мемљив (мл), многоглагољив, (не)наткриљив, одељив, одољив, опредељив, осветљив (тл), отегљив (гл), (не)подељив, помишљив (сл), (не)пребољив, пренагљив, прострељив, раздељив, (не)расветљив, распаљив, распиљив, сажалљив, самосажалљив, спаљив, тегљив, умољив, упаљив, усељив, успаљив, утољив, (не)утуљив, шаљив
На м (35)	водопримљив, галамљив, димљив, дојмљив (јм), доумљив, дремљив, замамљив, занимљив, (не)затомљив, заузимљив, зимљив, изнајмљив (јм), ломљив, мамљив, намамљив, обујмљив (јм), (не)одузимљив, омамљив, (не)отимљив, подузимљив, позајмљив (јм), појмљив, (не)поломљив, предузимљив, презанимљив, преломљив, пријемљив, примамљив, примљив, припитомљив, разумљив, (не)саломљив, сломљив, смамљив, (не)уразумљив
На н (49)	брањив, гањив, ¹⁹⁵ забрањив, замењив, (не)заплењив, засењив, (не)застрањив,

¹⁹⁴ Већина ових примера могла би се објаснити и променом *з у ж*, уколико би се мотивисала несвршеним глаголом. Будући да је парафраза са глаголом свршеног вида, сврстали смо их у основу на *з* које прелази у *ж*. Овакви примери се, осим палатализацијом, могу објаснити и јотовањем, уз суфикс *-жив*, што би био још један аргумент у корист његовог постојања.

	<p>збуњив, извињив, измењив, (не)израчуњив, искорењив, испуњив, кажњив (зн дало жњ), катрањив, (не)клоњив, настањив, објашњив (сн), обмањив, одбрањив, отклоњив, (не)оскрњив, оцењив, помњив (мн дало мњ), (не)попуњив, (не)пресахњив (хн), примењив, приоњив, прокишњив (сн), промењив, (не)прорачуњив, процењив, разјашњив (сн), рањив, рашчлањив¹⁹⁶, ревњив (вн), резњив (зн дало зњ), саблажњив (зн дало жњ), сањив, склоњив, сравњив (вн), суревњив (вн), (не)узбуњив, уклоњив, (не)урачуњив, (не)усахњив (хн), (не)утрњив, храњив, чежњив (зн дало жњ)</p>
<p>На п (44)</p>	<p>дуготрпљив, засипљив, заслепљив, засопљив, зацепљив, исхлапљив, исцрпљив, капљив, крепљив, купљив, лепљив, наступљив, окрепљив, опипљив, ослепљив, пипљив, поткрепљив, поткупљив, (не)потопљив, прилепљив, прокапљив, расипљив, расклопљив, растопљив, (не)расцепљив, рукопипљив, самолепљив, сипљив, склопљив, скупљив, стопљив, стрпљив, топљив, трепљив, трпљив, устрпљив, уступљив, халапљив, хлапљив, хрипљив, цепљив, шкрапљив, шкрипљив, штипљив</p>

¹⁹⁵ Овде мотивисано свршеним глаголом *ганути* због реченичне парафразе „који може да гане”. У анализи је узета у обзир и могућност са редукованом основом несвршеног глагола *гањати* и суфиксима *-јив* и *-ив*.

¹⁹⁶ Овде мотивисано свршеним глаголом *рашчланити* због реченичне парафразе „који се може рашчланити”. У анализи је у обзир узета и могућност са редукованом основом несвршеног глагола *рашчлањивати* (*рашчањ-*) и суфиксима *-јив* и *-ив*.

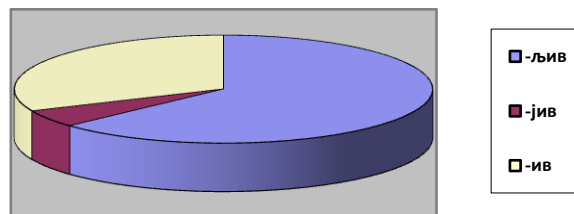
Суш (1)	плешив
---------	--------

Табела 3: Примери ексцерпираних основа са суфиксом *-јив*

Прилог 7: Однос крајње фонеме основе и суфикса *-љив*, *-јив*, *-ив* по различитим сценаријима

У овом прилогу дајемо табеле и графиконе са подацима о заступљености конкретних фонема на крају творбене основе уз *-љив*, *-ив*, *-јив*, и то прво само за творбено недвосмислене примере, па и за фаворизовани сценарио у корист сваког од суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив*. У табелама су дати и груписани подаци за исти тип фонема, и то према подели по месту изговора, начину изговора и звучности. Однос апсолутних бројева за јављање сваког од суфикса уз различите основе дат је и у виду графикона. Ради прецизнијег поређења односа крајњих фонема из творбене основе уз сва три суфикса, увели смо нормализоване бројеве тако што смо апсолутне, сирове бројеве за јављање одређеног броја основа са конкретним суфиксом поделили са укупним бројем основа уз тај конкретни суфикс. Дакле, у табелама су прво апсолутни бројеви, па у угластим заградама нормализовани бројеви, те проценат заступљености у оквиру подгрупе са истим суфиксом.

А. Графикони и табеле за анализу без двосмислених придева на *-(љ)ив*

Графикон 1: Однос суфикса *-љив*, *-јив* и *-ив* код придева на *-(љ)ив*, без фаворизованих суфикса

На крају основе / суфикс	-љив (614) [0,631]		-ив (308) [0,3165]		-јив (51) [0,0524]	
Задњонепчани	на г (21), на к (12), к у ч (4), г у ж (5), х (2), х у ш (5)	Укупно 49 [0,0504] = 7,98 % ¹⁹⁷ од подгрупе ¹⁹⁸	к у ц (2),	Укупно 2 [0,0021] = 0,65 % од подгрупе ¹⁹⁹		Укупно 0
Предњонепчани	ж (27), ј (9), њ (4), ч (40), ш (48)	Укупно 128 [0,1316] = 20,85 % од подгрупе	ч (31), ш (30), ж (25)	Укупно 86 [0,0884]= 27,92 % од подгрупе		Укупно 0
Зубни	д (115), з у ж (40), с у з у ж (1), с (1), с у ш (22), з (9), ц (5), ц у ч (1), т (109)	Укупно 303 [0,3114] = 49,35 % од подгрупе	д (56), т (43), з (25), с (12)	Укупно 136 [0,1398] = 44,16 % од подгрупе	с у ш (1), з у ж (1)	Укупно 2 [0,0021] = 3,92 % од подгрупе
Алвеоларни	н (37), р	Укупно	р (43),	Укупно	н (49)	Укупно

¹⁹⁷ Као последица заокруживања процената на две децимале може се у збиру јавити одступање од 0,01 %, што посебно истичемо у фуснотама, а статистички је очекивано и не утиче на резултат, самим тим ни на анализу. У овој подгрупи је, након заокруживања, збир 100,01 %, што ћемо и даље наглашавати у фуснотама.

¹⁹⁸ Након заокруживања, укупан збир у подврсти је 100,01 %.

¹⁹⁹ Након заокруживања, укупан збир у подврсти је 99,99 %.

	(95),	132 [0,2185] = 21,5 % од подгрупе	н (9), л (4)	56 [0,0575] = 18,18 % од подгрупе		49 [0,0504] = 96,08 % од подгрупе
Уснени		Укупно	б (10), п (11), м (4), в (3)	Укупно		Укупно
		0		28 [0,0288] = 9,09 % од подгрупе		*0
Вокално р	р (2)	Укупно		Укупно		Укупно
		2 [0,0021] = 0,33 % од подгрупе		0		0

Табела 4: Однос краја основе и суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив* без двосмислених примера – подела завршних фонема основе по месту изговора

	-љив (614)		-ив (308)		-јив (51)	
Праскави	г (21), г у ж (5), к (12), к у ч (4), д (115), т (109),	Укупно	б (10), д (56), т (43), п (11), к у ц (2)	Укупно		Укупно
		266 = 43,32 % од подгрупе		122 = 39,61 % од подгрупе ²⁰⁰		0
Струјни	ж (27), з у ж (40), с у з у ж (1), з (9), ш (48), х (2), х у ш (5), с	Укупно	з (25), ш (30), с (12), ж (25)	Укупно	с у ш (1), з у ж (1)	Укупно
		155 = 25,24 % од подгрупе		92 = 29,87 % од подгрупе		2 = 3,92 % од подгрупе

²⁰⁰ Након заокруживања, у збиру 99,99 % у овој подгрупи.

	(1), с у ш (22)					
Сливени	ч (40), ц (5), ц у ч (1)	Укупно	ч (31), (9), м (4), в (3), л (4)	Укупно	н (49)	Укупно
		46 = 7,49 % од подгрупе		31 = 10,06 % од подгрупе		0
Сонанти	ј (9), н (37), њ (4), р (95)	Укупно	р (43), н (9), м (4), в (3), л (4)	Укупно	н (49)	Укупно
		145 = 23,62 % од подгрупе		63 = 20,45 % од подгрупе		49 = 96,08 % од подгрупе
Вокално р	р (2)	Укупно		Укупно		Укупно
		2 = 0,33 % од подгрупе		0		0

Табела 5: Однос краја основе и суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив* без двосмислених примера – подела завршних фонема основе по начину изговора

По звучности	-љив (614)	-ив (308)	-јив (51)
Безвучни	к (12), с у з у ж (1), ч (40), ц (5), ц у ч (1), к у ч (4), ш (48), х (2), х у ш (5), с	Укупно т (43), п (11), ч (31), ш (30), к у ц (2), с (12)	Укупно с у ш (1)
	250 = 40,72 % ²⁰¹ од подгрупе	129 = 41,88 % од подгрупе ²⁰²	1 = 1,96 % од подгрупе

²⁰¹ 100,01 посто у збиру у овој подгрупи након заокруживања.

²⁰² 99,99 посто у збиру у овој подгрупи након заокруживања.

	(1), с у ш (22), т (109)					
Звучни	г (21), д (115), з у ж (40), ж (27), г у ж (5), з (9),	Укупно	б (10), д (56), з (25), ж (25),	Укупно	з у ж (1)	Укупно
		217 = 35,34 % од подгрупе		116 = 37,66 % од подгрупе		1 = 1,96 % од подгрупе
Сонанти – звучни	ј (9), н (37), њ (4), р (95),	Укупно	р (43), н (9), м (4), в (3), л (4),	Укупно	н (49)	Укупно
		145 = 23,62 % од подгрупе		63 = 20,45 % од подгрупе		49 = 96,08 % од подгрупе
Вокално р	р (2)	Укупно		Укупно		Укупно
		2 = 0,33 % од подгрупе		0		0

Табела б: Однос краја основе и суфикса *-љив, -ив, -јив* без двосмислених примера – подела завршних фонема основе по звучности

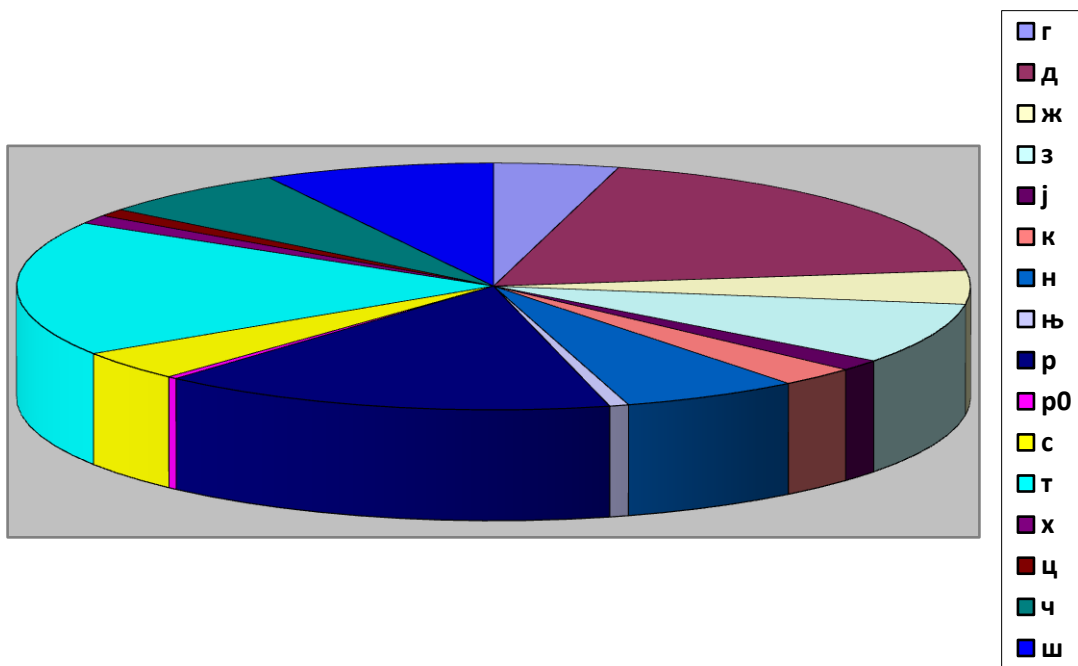
Завршетак основе // суфикс	-љив (614)	-ив (308)	-јив (51)
Б		б (10) = 3,25 % од подгрупе ²⁰³	
В		в (3) = 0,97 %	
Г	г (21), г у ж (5) = 4,23 % од		

²⁰³ Проценти дати у табели односе се на заступљеност конкретног суфикса уз наведене завршетке основе у односу на број придева из те подгрупе.

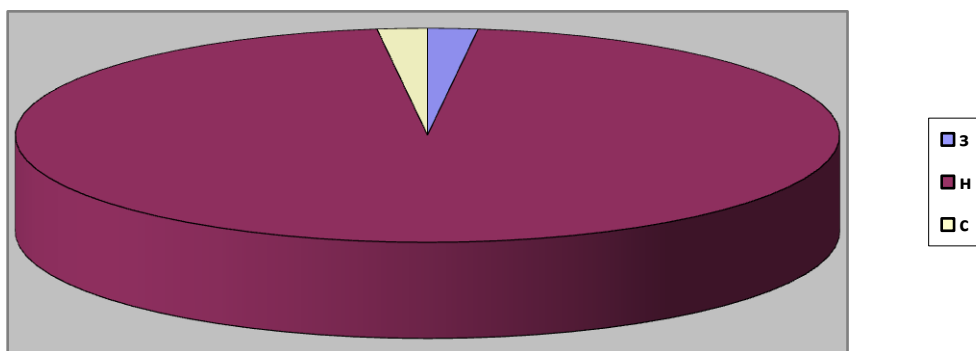
	подгрупе ²⁰⁴		
Д	д (115) = 18,73 %	д (56) = 18,18 %	
Ђ			
Ж	ж (27) = 4,4 %	ж (25) = 8,12 %	
З	з у ж (40), з (9) = 7,98 %	з (25) = 8,12 %	з у ж (1) = 1,96 %
Ј	ј (9) = 1,47 %		
К	к (12), к у ч (4) = 2,61 %	к у ц (2) = 0,65 %	
Л		л (4) = 1,3 %	
Љ			
М		м (4) = 1,3 %	
Н	н (37) = 6,03 %	н (9) = 2,92 %	н (49) = 96,08 %
Њ	њ (4) = 0,65 %		
П		п (11) = 3,57 %	
Р	р (95) = 15,47 %	р (43) = 13,96 %	
Р вокално	р (2) = 0,33 %		
С	с (1), с у з у ж (1), с у ш (22) = 3,91 %	с (12) = 3,9 %	с у ш (1) = 1,96 %
Т	т (109) = 17,75 %	т (43) = 13,96 %	
Ђ			
У			
Ф			
Х	х (2), х у ш (5) = 1,14 %		
Ц	ц (5), ц у ч (1) = 0,98 %		
Ч	ч (40) = 6,51 %	ч (31) = 10,06 %	
Џ			
Ш	ш (48) = 7,82 %	ш (30) = 9,74 %	

Табела 7: Однос краја основе и суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив* без двосмислених примера – издвојена бројчана и процентуална заступљеност за сваку фонему с краја основе

²⁰⁴ Након заокруживања, у збиру 100,01 % у овој подгрупи.

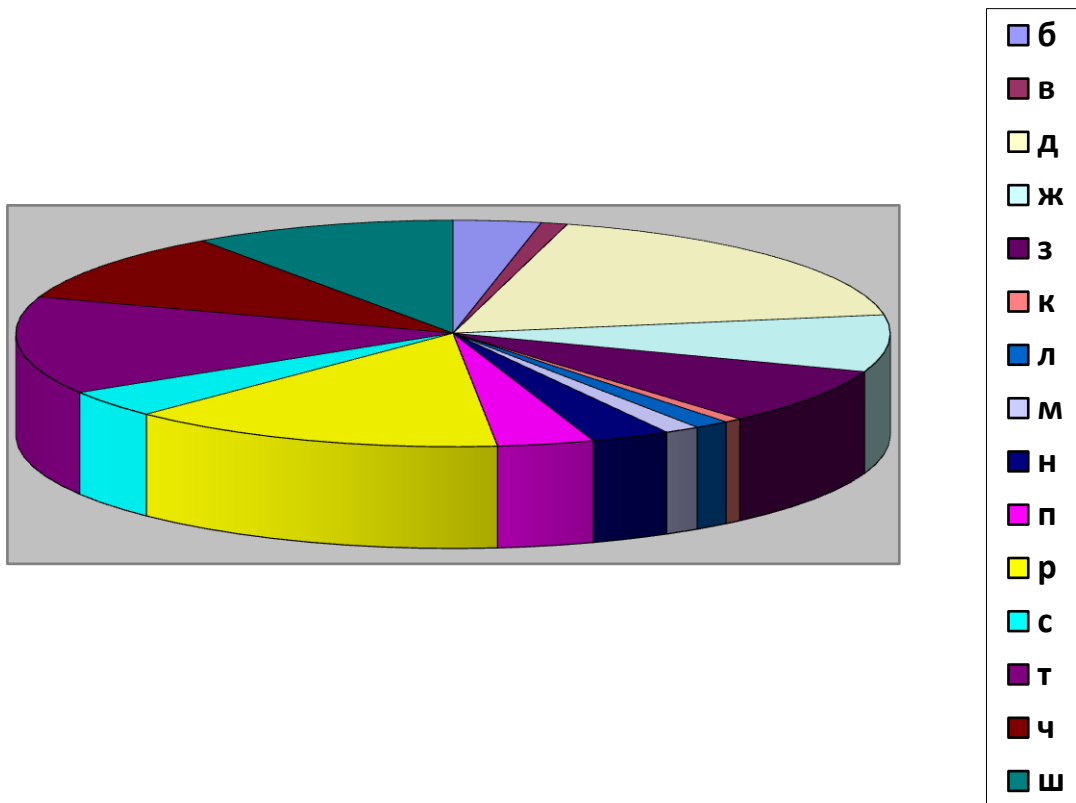

Графикон 2: Дистрибуција завршетка основе и суфикса *-љив*, без фаворизованих суфикса²⁰⁵

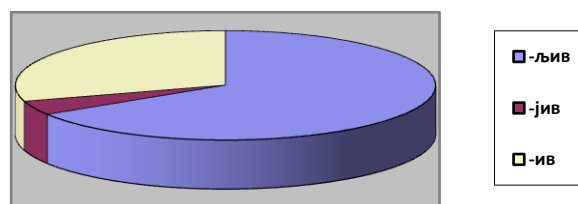
Графикон 3: Дистрибуција завршетка основе и суфикса *-јив*, без фаворизованих суфикса

²⁰⁵ Напомињемо да је су слике које се односе на ситуацију без фаворизованих суфикса искривљене будући да су искључени придеви који се творбено могу представити на више начина.

Графикон 4: Дистрибуција завршетка основе и суфикса *-ив*, без фаворизованих суфикса

Б. Графикони и табеле за анализу са фаворизованим *-ив*

Графикон 5: Однос суфикса *-љив*, *-јив* и *-ив* код придева на *-(љ)ив*, фаворизовано *-ив*

На крају основе / суфикс	-љив (803)		-ив (362)		-јив (51)	
Задњонепчани	на г (21), на к (12), к у ч (4), г у ж (5), х (2), х у ш (5)	Укупно	к у ц	Укупно		Укупно
		49 = 6,1 % од подгрупе ²⁰⁶	(2), к у ч (2), г у ж (5)	9 = 2,49 % од подгрупе		0
Предњонепчани	ж (27), ј (9), њ (4), ч (40), ш (48)	Укупно	ч (31), ш (30), ж (25), љ (21), ј (18), њ (1), њ (7)	Укупно		Укупно
		128 = 15,94 % од подгрупе		133 = 36,74 % од подгрупе		0
Зубни	д (115), з у ж (40), с у з у ж (1), с (1), с у ш (22), з (9), ц (5), ц у ч (1), т (109)	Укупно	д (56), т (43), з (25), с (12)	Укупно	с у ш (1), з у ж (1)	Укупно
		303 = 37,73 % од подгрупе		136 = 37,57 % од подгрупе		2 = 3,92 % од подгрупе
Алвеоларни	н (37), р (95), л (40)	Укупно	р (43), н (9), л (4)	Укупно	н (49)	Укупно
		172 = 21,42 % од подгрупе		56 = 15,47 % од подгрупе		49 = 96,08 % од

²⁰⁶ Након заокруживања, у овој подгрупи у збиру 99,99 %.

						подгрупе
Уснени	б (31), п (44), в (39), м (35)	Укупно	б (10),	Укупно		Укупно
		149 = 18,55 % од подгрупе	п (11), м (4), в (3)	28 = 7,73 % од подгрупе		*0
Вокално р	р (2)	Укупно		Укупно		Укупно
		2 = 0,25 % од подгрупе		0		0

Табела 8: Однос краја основе и суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив* уз фаворизовање *-ив* – подела завршних фонема основе по месту изговора

	-љив (803)		-ив (362)		-јив (51)	
Праскави	г (21), г у ж (5), к (12), к у ч (4), д (115), т (109), б (31), п (44)	Укупно	б (10), д	Укупно		Укупно
		341 = 42,47 % од подгрупе	(56), т (43), п (11), к у ц (2), к у ч (2), г у ж (5)	129 = 35,63 % од подгрупе ²⁰⁷		0
Струјни	ж (27), з у ж (40), с у з у ж (1), з (9), ш (48), х (2), х у ш (5), с (1), с у ш (22)	Укупно	з (25), ш	Укупно	с у ш (1), з у ж (1)	Укупно
		155 = 19,3 % од подгрупе	(30), с (12), ж (25)	92 = 25,41 % од подгрупе		2 = 3,92 % од подгрупе
Сливени	ч (40), ц	Укупно	ч (31), ђ	Укупно		Укупно

²⁰⁷ Након заокруживања, у овој подгрупи у збиру је 99,99 %.

	(5), ц у ч (1)	46 = 5,73 % од подгрупе	(1)	32 = 8,84 % од подгрупе		0
Сонанти	ј (9), н (37), њ (4), р (95), в (39), м (35), л (40)	Укупно	р (43), н	Укупно	н (49)	Укупно
		259 = 32,25 % од подгрупе	(9), м (4), в (3), л (4), љ (21), њ (7), ј (18)	109 = 30,11 % од подгрупе		49 = 96,08 % од подгрупе
Вокално р	р (2)	Укупно		Укупно		Укупно
		2 = 0,25 % од подгрупе		0		0

Табела 9: Однос краја основе и суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив* уз фаворизовање *-ив* – подела завршних фонема основе по начину изговора

По звучности	-љив (803)		-ив (362)		-јив (51)	
безвучни	к (12), с	Укупно	т (43), п	Укупно	с у ш (1)	Укупно
	у з у ж (1), ч (40), ц (5), ц у ч (1), к у ч (4), ш (48), х (2), х у ш (5), с (1), с у ш (22), т	294 = 36,61 % ²⁰⁸ од подгрупе	(11), ч (31), ш (30), к у ц (2), с (12), к у ч (2)	131 = 36,19 % од подгрупе		1 = 1,96 % од подгрупе

²⁰⁸ 99,99 посто у збиру у овој подгрупи након заокруживања.

	(109), п (44),					
Звучни	г (21), д (115), з у ж (40), ж (27), г у ж (5), з (9), б (31)	Укупно	б (10), д (56), з (25), ж (25), ђ (1), г у ж (5)	Укупно	з у ж (1)	Укупно
		248 = 30,88 % од подгрупе		122 = 33,7 % од подгрупе		1 = 1,96 % од подгрупе
Сонанти – звучни	ј (9), н (37), њ (4), р (95), в (39), м (35), л (40)	Укупно	р (43), н (9), м (4), в (3), л (4), љ (21), ј (18), њ (7)	Укупно	н (49)	Укупно
		259 = 32,25 % од подгрупе		109 = 30,11 % од подгрупе		49 = 96,08 % од подгрупе
Вокално р	р (2)	Укупно		Укупно		Укупно
		2 = 0,25 % од подгрупе		0		0

Табела 10: Однос краја основе и суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив* уз фаворизовање *-ив* – подела завршних фонема основе према звучности

Завршетак основе // суфикс	-ЉИВ (803)	-ИВ (362)	-ЈИВ (51)
Б	б (31) = 3,86 % од погрупе ²⁰⁹	б (10) = 2,76 % од погрупе ²¹⁰	

²⁰⁹ Након заокруживања, у овој је подгрупи у збиру 99,99 %.

²¹⁰ Проценти дати у табели односе се на заступљеност конкретног суфикса уз наведене завршетке основе у односу на број придева из те подгрупе.

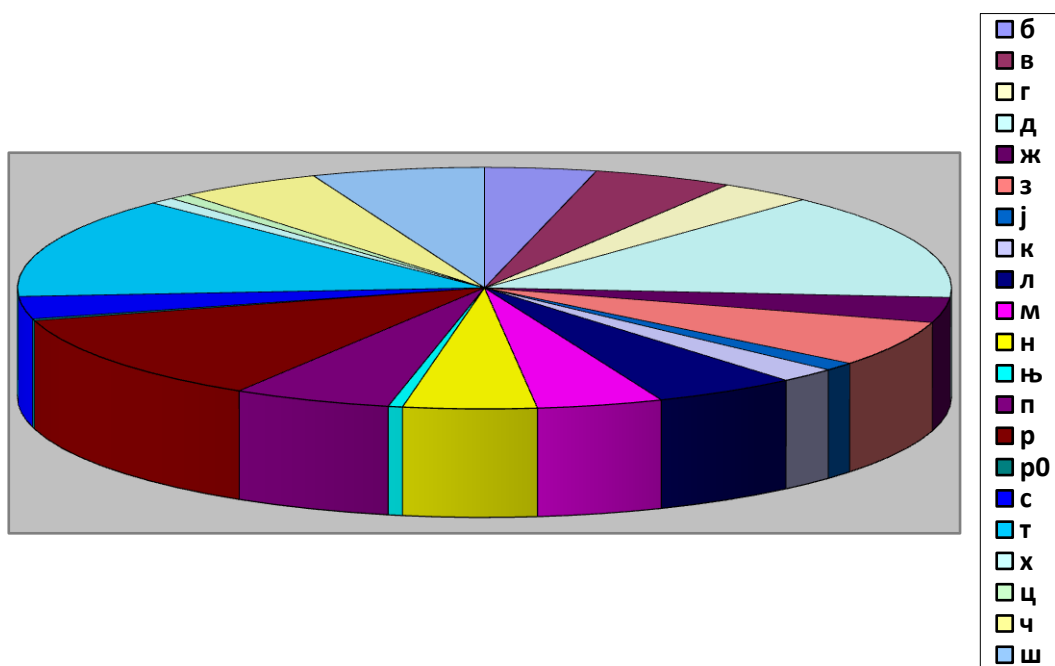
В	в (39) = 4,86 %	в (3) = 0,83 % ²¹¹	
Г	г (21), г у ж (5) = 26 = 3,24 % од подгрупе ²¹²	г у ж (5) = 1,38 %	
Д	д (115) = 14,32 %	д (56) = 15,47 %	
Ђ		ђ (1) = 0,28 %	
Ж	ж (27) = 3,36 %	ж (25) = 6,91 %	
З	з у ж (40), з (9) = 49 = 6,1 %	з (25) = 6,91 %	з у ж (1) = 1,96 %
Ј	ј (9) = 1,12 %	ј (18) = 4,97 %	
К	к (12), к у ч (4) = 16 = 1,99 %	к у ц (2), к у ч (2) = 4 = 1,1 %	
Л	л (40) = 4,98 %	л (4) = 1,1 %	
Љ		љ (21) = 5,8 %	
М	м (35) = 4,36 %	м (4) = 1,1 %	
Н	н (37) = 4,6 %	н (9) = 2,49 %	н (49) = 96,08 %
Њ	њ (4) = 0,5 %	њ (7) = 1,93 %	
П	п (44) = 5,48 %	п (11) = 3,04 %	
Р	р (95) = 11,83 %	р (43) = 11,88 %	
Р вокално	р (2) = 0,25 %		
С	с (1), с у з у ж (1), с у ш (22) = 24 = 2,99 %	с (12) = 3,31 %	с у ш (1) = 1,96 %
Т	т (109) = 13,57 %	т (43) = 11,88 %	
Ђ			
У			
Ф			
Х	х (2), х у ш (5) = 7 = 0,87 %		
Ц	ц (5), ц у ч (1) = 6 =		

²¹¹ Након заокруживања, у овој је подгрупи у збиру 99,99 %.

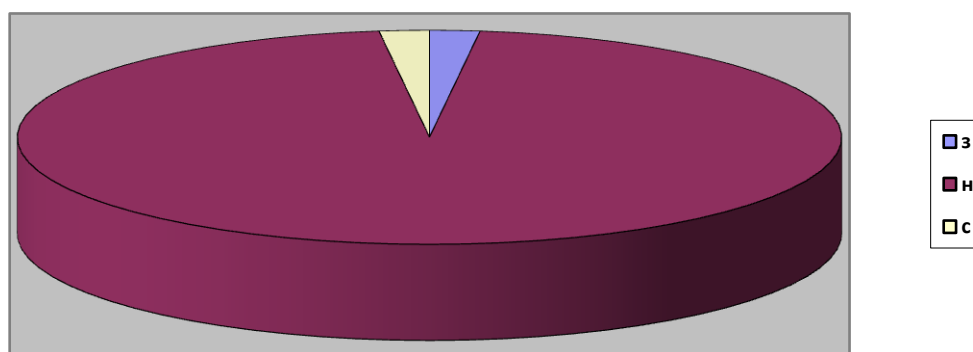
²¹² Након заокруживања, у збиру 100,01 % у овој подгрупи.

	0,75 %		
Ч	ч (40) = 4,98 %	ч (31) = 8,56 %	
Ц			
Ш	ш (48) = 5,98 %	ш (30) = 8,29 %	

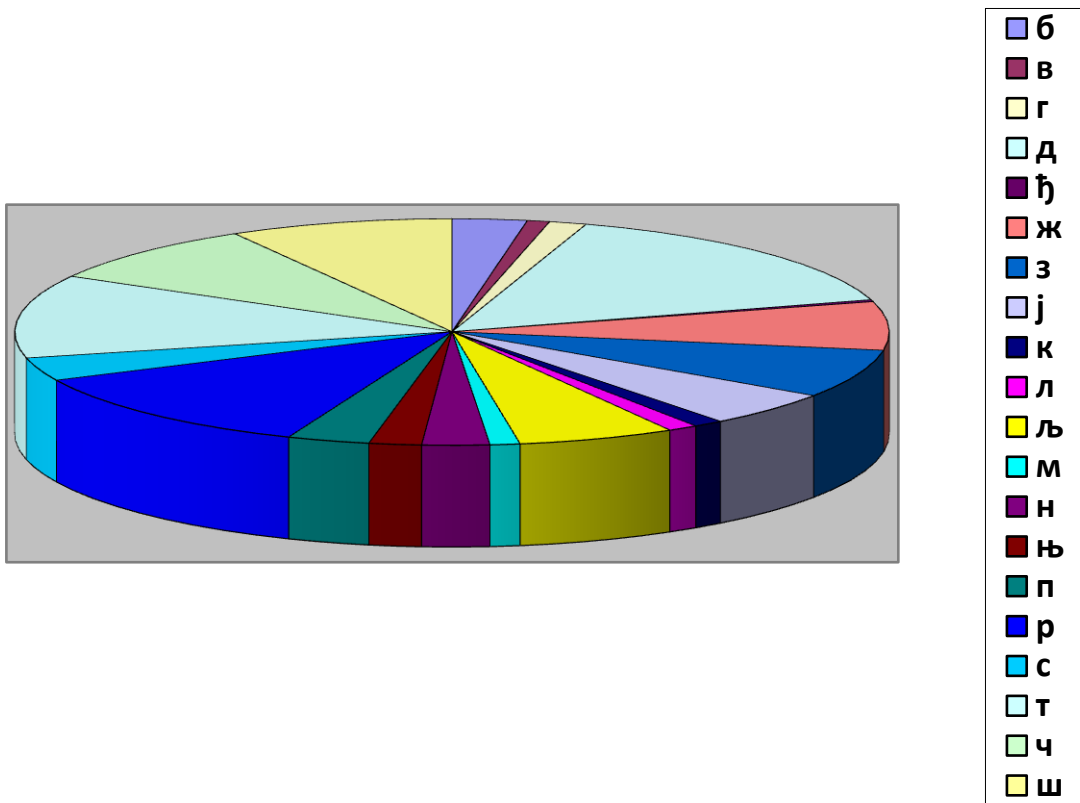
Табела 11: Однос краја основе и суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив* уз фаворизовање *-ив* – према конкретним завршним фонемама

Графикон 6: Дистрибуција завршетка основе и суфикса *-љив*, фаворизовано *-ив*

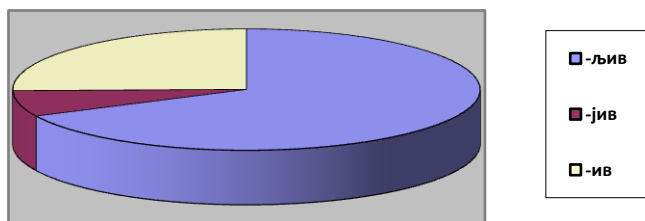

Графикон 7: Дистрибуција завршетка основе и суфикса *-јив*, фаворизовано *-ив*

Графикон 8: Дистрибуција завршетка основе и суфикса -ив, фаворизовано -ив

В. Графикони и табеле за анализу са фаворизованим -љив

Графикон 9: Однос суфикса -љив, -јив и -ив код придева на -(љ)ив, фаворизовано -љив

На крају основе / суфикс	-љив (824)		-ив (308)		-јив (84)	
Задњонепчани	На г (21), на к (12), к у ч (4), г у ж (5), х (2), х у ш (5)	Укупно	к у ц (2)	Укупно	к у ч (2), г у ж (5)	Укупно
		49 = 5,95 % од подгрупе ²¹³		2 = 0,65 % од подгрупе		7 = 8,33 % од подгрупе ²¹⁴
Предњонепчани	ж (27), ј (9), њ (4), ч (40), ш (48), љ (21)	Укупно	ч (31), ш (30), ж (25)	Укупно	ј (18), њ (1), њ (7)	Укупно
		149 = 18,08 % од подгрупе		86 = 27,92 % од подгрупе		26 = 30,95 % од подгрупе
Зубни	д (115), з у ж (40), с у з у ж (1), с (1), с у ш (22), з (9), ц (5), ц у ч (1), т (109)	Укупно	д (56), т (43), з (25), с (12)	Укупно	с у ш (1), з у ж (1)	Укупно
		303 = 36,77 % од подгрупе		136 = 44,16 % од подгрупе		2 = 2,38 % од подгрупе
Алвеоларни	н (37), р (95), л (40)	Укупно	р (43), н (9), л (4)	Укупно	н (49)	Укупно
		172 = 20,87 % од подгрупе		56 = 18,18 % од		49 = 58,33 % од подгрупе

²¹³ Након заокруживања, у збиру је у овој подгрупи 99,99 %.

²¹⁴ Након заокруживања, укупан збир у подгрупи 99,99 %.

				подгрупе		
Уснени	б (31), п (44), в (39), м (35)	Укупно	б (10),	Укупно		Укупно
		149 = 18,08	п (11),	28 = 9,09		*0
		% од подгрупе	м (4), в (3)	% од подгрупе		
Вокално р	р (2)	Укупно		Укупно		Укупно
		2 = 0,24 % од подгрупе		0		0

Табела 12: Однос краја основе и суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив* уз фаворизовање *-љив* – подела завршних фонема основе по месту изговора

	-љив (824)		-ив (308)		-јив (84)	
Праскави	г (21), г у ж (5), к (12), к у ч (4), д (115), т (109), б (31), п (44)	Укупно	б (10), д (56), т (43), п (11), к у ц (2)	Укупно	к у ч (2), г у ж (5)	Укупно
		341 = 41,38 % од подгрупе ²¹⁵		122 = 39,61 % ²¹⁶ од подгрупе		7 = 8,33 % од подгрупе ²¹⁷
Струјни	ж (27), з у ж (40), с у з у ж (1), з (9), ш (48), х (2), х у ш (5), с	Укупно	з (25), ш (30), с (12), ж (25)	Укупно	с у ш (1), з у ж (1)	Укупно
		155 = 18,81 % од подгрупе		92 = 29,87 % од подгрупе		2 = 2,38 % од подгрупе

²¹⁵ Након заокруживања, у овој групи у збиру 99,99 %.

²¹⁶ 99,99 % у збиру.

²¹⁷ Након заокруживања, у овој групи у збиру 99,99 %.

	(1), с у ш (22)					
Сливени	ч (40), ц (5), ц у ч (1)	Укупно	ч (31),	Укупно	ђ (1)	Укупно
		46 = 5,58 % од подгрупе		31 = 10,06 % од подгрупе		1 = 1,19 % од подгрупе
Сонанти	ј (9), н (37), њ (4), р (95), в (39), м (35), љ (21), л (40)	Укупно	р (43), н (9), м (4), в (3), л (4)	Укупно	н (49), њ (7), ј (18)	Укупно
		280 = 33,98 % од подгрупе		63 = 20,45 % од подгрупе		74 = 88,09 % од подгрупе
Вокално р	р (2)	Укупно		Укупно		Укупно
		2 = 0,24 % од подгрупе		0		0

Табела 13: Однос краја основе и суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив* уз фаворизовање *-љив* – подела завршних фонема основе по начину изговора

По звучности	-љив (824)		-ив (308)		-јив (84)	
Безвучни	к (12), с	Укупно	т (43), п	Укупно	с у ш	Укупно
	у з у ж (1), ч (40), ц (5), ц у ч	294 = 35,68 % од подгрупе	(11), ч (31), ш (30), к у ц (2), с	129 = 41,88 % ²¹⁸ од подгрупе	(1), к у ч (2)	3 = 3,57 % од подгрупе ²¹⁹

²¹⁸ 99,99 % у збиру у овој подгрупи након заокруживања.

²¹⁹ Након заокруживања, у овој групи у збиру 99,99 %.

	(1), к у ч (4), ш (48), х (2), х у ш (5), с (1), с у ш (22), т (109), п (44),		(12)			
Звучни	г (21), д (115), з у ж (40), ж (27), г у ж (5), з (9), б (31),	Укупно 248 = 30,1 % од подгрупе	б (10), д (56), з (25), ж (25),	Укупно 116 = 37,66 % од подгрупе	г у ж (5), ђ (1), з у ж (1)	Укупно 7 = 8,33 % од подгрупе
Сонанти – звучни	ј (9), н (37), њ (4), р (95), в (39), м (35), љ (21), л (40),	Укупно 280 = 33,98 % од подгрупе	р (43), н (9), м (4), в (3), л (4)	Укупно 63 = 20,45 % од подгрупе	н (49), њ (7), ј (18)	Укупно 74 = 88,09 % од подгрупе
Вокално р	р (2)	Укупно 2 = 0,24 % од подгрупе		Укупно 0		Укупно 0

Табела 14: Однос краја основе и суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив* уз фаворизовање *-љив* – подела завршних фонема основе према звучности

Завршетак основе // суфикс	-љив (824)	-ив (308)	-јив (84)
Б	б (31) = 3,76 % од погрупе ²²⁰	б (10) = 3,25 % од подгрупе ²²¹	
В	в (39) = 4,73 %	в (3) = 0,97 %	
Г	г (21), г у ж (5) = 26 = 3,15 % од подгрупе ²²²		г у ж (5) = 5,95 % ²²³
Д	д (115) = 13,96 %	д (56) = 18,18 %	
Ђ			ђ (1) = 1,19 %
Ж	ж (27) = 3,28 %	ж (25) = 8,12 %	
З	з у ж (40), з (9) = 49 = 5,95 %	з (25) = 8,12 %	з у ж (1) = 1,19 %
Ј	ј (9) = 1,09 %		ј (18) = 21,43 %
К	к (12), к у ч (4) = 16 = 1,94 %	к у ц (2) = 0,65 %	к у ч (2) = 2,38 %
Л	л (40) = 4,85 %	л (4) = 1,3 %	
Љ	љ (21) = 2,55 %		
М	м (35) = 4,25 %	м (4) = 1,3 %	
Н	н (37) = 4,49 %	н (9) = 2,92 %	н (49) = 58,33 %
Њ	њ (4) = 0,48 %		њ (7) = 8,33 %
П	п (44) = 5,34 %	п (11) = 3,57 %	
Р	р (95) = 11,53 %	р (43) = 13,96 %	
Р вокално	р (2) = 0,24 %		
С	с (1), с у з у ж (1), с у ш (22) = 24 = 2,91 %	с (12) = 3,9 %	с у ш (1) = 1,19 %
Т	т (109) = 13,23 %	т (43) = 13,96 %	

²²⁰ Након заокруживања, у овој подгрупи 99,98 %.

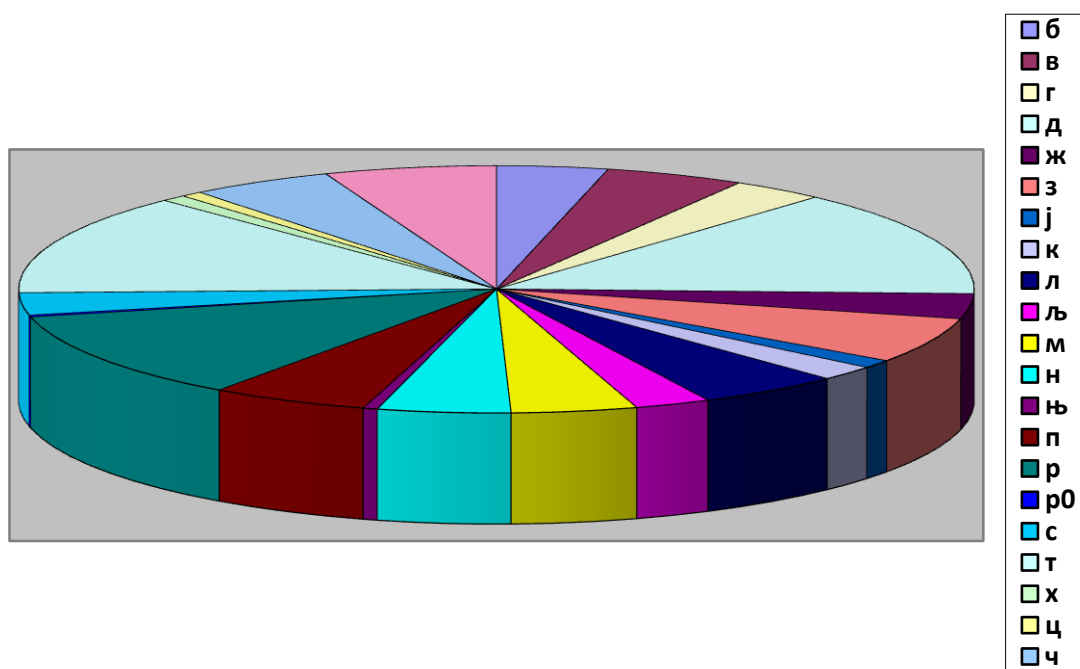
²²¹ Проценти дати у табели односе се на заступљеност конкретног суфикса уз наведене завршетке основе у односу на број придева из те подгрупе.

²²² Након заокруживања, у збиру 100,01 % у овој подгрупи.

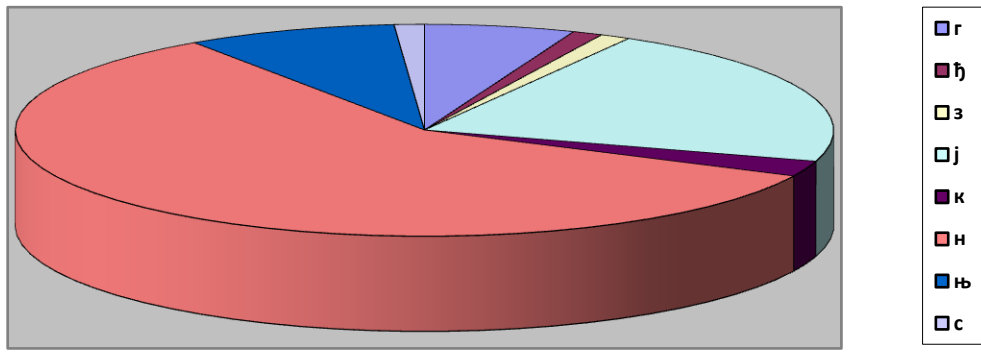
²²³ Након заокруживања, у збиру 99,99 % у овој подгрупи.

Њ			
У			
Ф			
Х	х (2), х у ш (5) = 7 = 0,85 %		
Ц	ц (5), ц у ч (1) = 6 = 0,73 %		
Ч	ч (40) = 4,85 %	ч (31) = 10,06 %	
џ			
Ш	ш (48) = 5,82 %	ш (30) = 9,74 %	

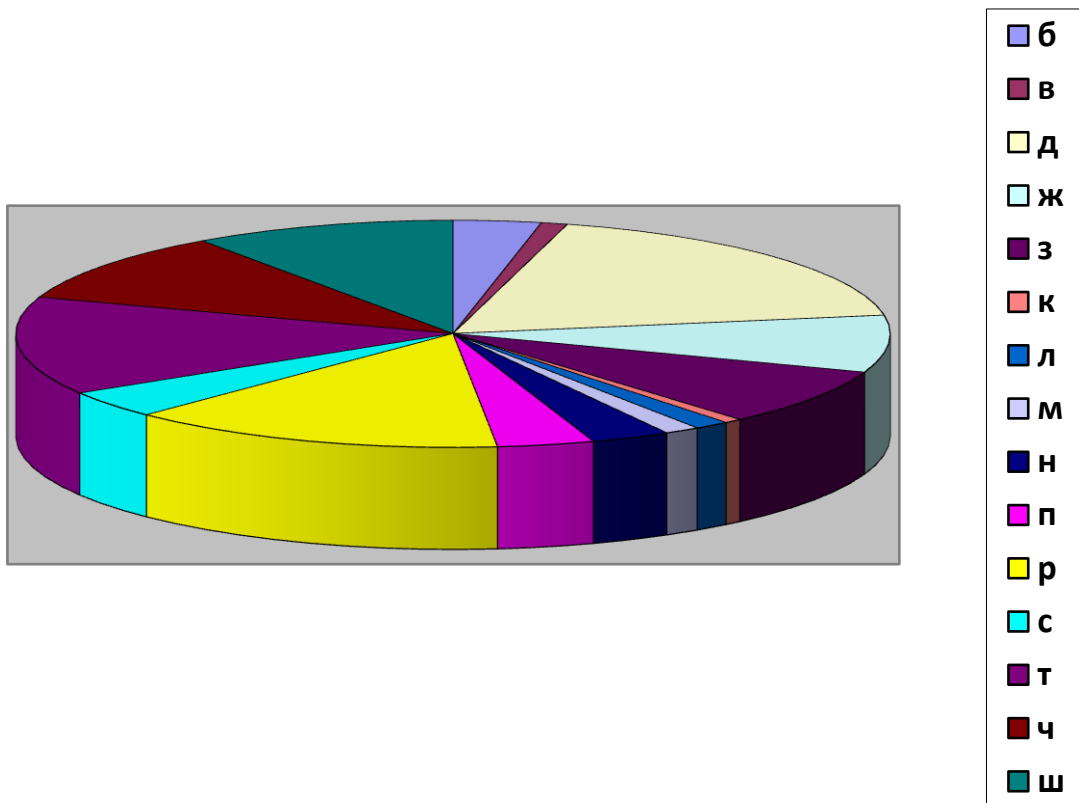
Табела 15: Однос краја основе и суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив* уз фаворизовање *-љив* – крајње фонеме у творбеној основи појединачно

Графикон 10: Дистрибуција завршетка основе и суфикса *-љив*, фаворизовано *-љив*

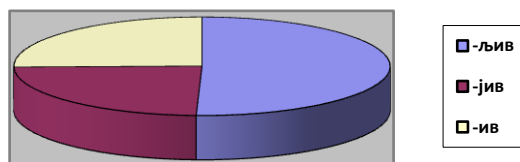

Графикон 11: Дистрибуција завршетка основе и суфикса -јив, фаворизовано -љив

Графикон 12: Дистрибуција завршетка основе и суфикса -ив, фаворизовано -љив

Г. Графициони и табеле за анализу са фаворизованим *-јив*

Графикон 13: Однос суфикса *-љив*, *-јив* и *-ив* код придева на *-(љ)ив*, фаворизовано *-јив*

На крају основе / суфикс	-љив (614)		-ив (308)		-јив (294)	
Задњонепчани	г (21), к (12), к у ч (4), г у ж (5), х (2), х у ш (5)	Укупно 49 = 7,98 % од подгрупе ²²⁴	к у ц (2)	Укупно 2 = 0,65 % од подгрупе	к у ч (2), г у ж (5)	Укупно 7 = 2,38 % од подгрупе
Предњонепчани	ж (27), ј (9), њ (4), ч (40), ш (48)	Укупно 128 = 20,85 % од подгрупе	ч (31), ш (30), ж (25)	Укупно 86 = 27,92 % од подгрупе	љ (21), ²²⁵ ј (18), ђ (1), њ (7)	Укупно 47 = 15,99 % од подгрупе
Зубни	д (115), з у ж (40), с у	Укупно 303 = 49,35 % од	д (56), т (43), з (25), с	Укупно 136 = 44,16 %	с у ш (1), з у ж (1)	Укупно 2 = 0,68 % од

²²⁴ Након заокруживања, у збиру је 100,01 % у овој подгрупи.

²²⁵ Будући да у овом делу фаворизујемо суфикс *-јив*, код свих основа које се завршавају меким предњонепчаним сугласником *ј*, *љ*, *њ*, *ђ*, *ћ* рачунали смо суфикс *-јив*, који се утопио у основу као код флексије у облику И јд. именице *ноћ* (*ноћу* < *ноћју*), док код преосталих, тврдих предњонепчаних сугласника нема те могућности стапања, нпр. у *шибражеје*, *орашије*, *вучји*).

	з у ж (1), с (1), с у ш (22), з (9), ц (5), ц у ч (1), т (109)	подгрупе	(12)	од подгрупе		подгрупе
Алвеоларни	н (37), р (95)	Укупно	р (43),	Укупно	л (40), н (49)	Укупно
		132 = 21,5 % од подгрупе	н (9), л (4)	56 = 18,18 % од подгрупе		89 = 30,27 % од подгрупе
Уснени		Укупно	б (10),	Укупно	б (31), п (44), в (39), м (35)	Укупно
		*0	п (11), м (4), в (3)	28 = 9,09 % од подгрупе		149 = 50,68 % од подгрупе
Вокално р	р (2)	Укупно		Укупно		Укупно
		2 = 0,33 % од подгрупе		0		0

Табела 16: Однос краја основе и суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив* уз фаворизовање *-јив* – подела завршних фонема основе по месту изговора

	-љив (614)		-ив (308)		-јив (294)	
Праскави	г (21), г у ж (5), к (12), к у ч (4), д (115), т	Укупно	б (10), д (56), т (43), п (11), к у ц (2)	Укупно	б (31), п (44), к у ч (2), г у ж (5)	Укупно
		266 = 43,32 % од подгрупе		122 = 39,61 % ²²⁶ од подгрупе		82 = 27,89 % од подгрупе

²²⁶ 99,99 посто у збиру.

	(109)					
Струјни	ж (27), з у ж (40), с у з у ж (1), з (9), ш (48), х (2), х у ш (5), с (1), с у ш (22)	Укупно	з (25), ш (30), с (12), ж (25)	Укупно	с у ш (1), з у ж (1)	Укупно
		155 = 25,24 % од подгрупе		92 = 29,87 % од подгрупе		2 = 0,68 % од подгрупе
Сливени	ч (40), ц (5), ц у ч (1)	Укупно	ч (31),	Укупно	ђ (1)	Укупно
		46 = 7,49 % од подгрупе		31 = 10,06 % од подгрупе		1 = 0,34 % од подгрупе
Сонанти	ј (9), н (37), њ (4), р (95)	Укупно	р (43), н (9), м (4), в (3), л (4)	Укупно	в (39), л (40), м (35), н (49), њ (7), љ (21), ј (18),	Укупно
		145 = 23,62 % од подгрупе		63 = 20,45 % од подгрупе		209 = 71,09 % од подгрупе
Вокално р	р (2)	Укупно		Укупно		Укупно
		2 = 0,33 % од подгрупе		0		0

Табела 17: Однос краја основе и суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив* уз фаворизовање *-јив* – подела завршних фонема основе по начину изговора

По звучности	-љив (614)		-ив (308)		-јив (294)	
Безвучни	к (12), с у з у ж (1), ч (40), ц (5), ц у ч (1), к у ч (4), ш (48), х (2), х у ш (5), с (1), с у ш (22), т (109)	Укупно	т (43), п (11), ч (31), ш (30), к у ц (2), с (12)	Укупно	п (44), с у ш (1), к у ч (2)	Укупно
		250 = 40,72 % од подгрупе ²²⁷		129 = 41,88 % ²²⁸ од подгрупе		47 = 15,99 % од подгрупе
Звучни	г (21), д (115), з у ж (40), ж (27), г у ж (5), з (9)	Укупно	б (10), д (56), з (25), ж (25)	Укупно	б (31), г у ж (5), ђ (1), з у ж (1)	Укупно
		217 = 35,34 % од подгрупе		116 = 37,66 % од подгрупе		38 = 12,92 % од подгрупе
Сонанти – звучни	ј (9), н (37), њ (4), р (95)	Укупно	р (43), н (9), м (4), в (3), л (4)	Укупно	в (39), л (40), м (35), н (49), њ (7), љ (21), ј (18)	Укупно
		145 = 23,62 % од подгрупе		63 = 20,45 % од подгрупе		209 = 71,09 % од подгрупе
Вокално р	р (2)	Укупно		Укупно		Укупно
		2 = 0,33 % од		0		0

²²⁷ 100,01 % у збиру у овој подгрупи након заокруживања.

²²⁸ 99,99 % у збиру у овој подгрупи након заокруживања.

		подгрупе				
--	--	----------	--	--	--	--

Табела 18: Однос краја основе и суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив* уз фаворизовање *-јив* – подела завршних фонема основе према звучности

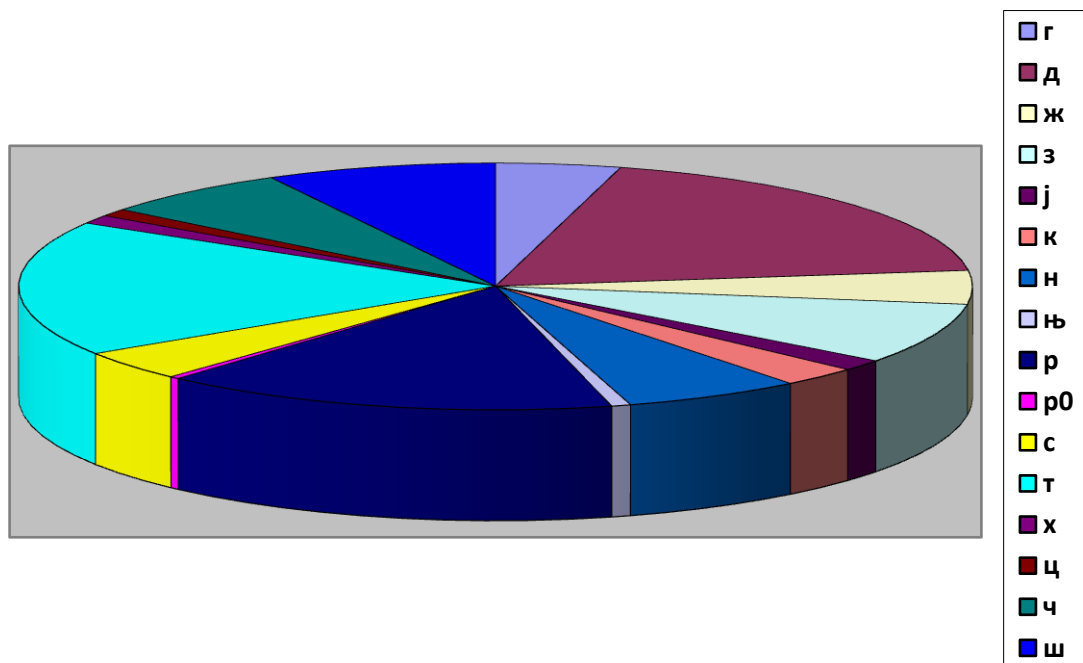
Завршетак основе // суфикс	-љив (614)	-ив (308)	-јив (294)
Б		б (10) = 3,25 % од подгрупе ²²⁹	б (31) = 10,54 % од подгрупе
В		в (3) = 0,97 %	в (39) = 13,27 %
Г	г (21), г у ж (5) = 4,23 % од подгрупе ²³⁰		г у ж (5) = 1,7 %
Д	д (115) = 18,73 %	д (56) = 18,18 %	
Ђ			ђ (1) = 0,34 %
Ж	ж (27) = 4,4 %	ж (25) = 8,12 %	
З	з у ж (40), з (9) = 7,98 %	з (25) = 8,12 %	з у ж (1) = 0,34 %
Ј	ј (9) = 1,47 %		ј (18) = 6,12 %
К	к (12), к у ч (4) = 2,61 %	к у ц (2) = 0,65 %	к у ч (2) = 0,68 %
Л		л (4) = 1,3 %	л (40) = 13,61 %
Љ			љ (21) = 7,14 %
М		м (4) = 1,3 %	м (35) = 11,9 %
Н	н (37) = 6,03 %	н (9) = 2,92 %	н (49) = 16,67 %
Њ	њ (4) = 0,65 %		њ (7) = 2,38 %
П		п (11) = 3,57 %	п (44) = 14,97 %
Р	р (95) = 15,47 %	р (43) = 13,96 %	
Р вокално	р (2) = 0,33 %		
С	с (1), с у з у ж (1), с	с (12) = 3,9 %	с у ш (1) = 0,34 %

²²⁹ Проенти дати у табели односе се на заступљеност конкретног суфикса уз наведене завршетке основе у односу на број придева из те подгрупе.

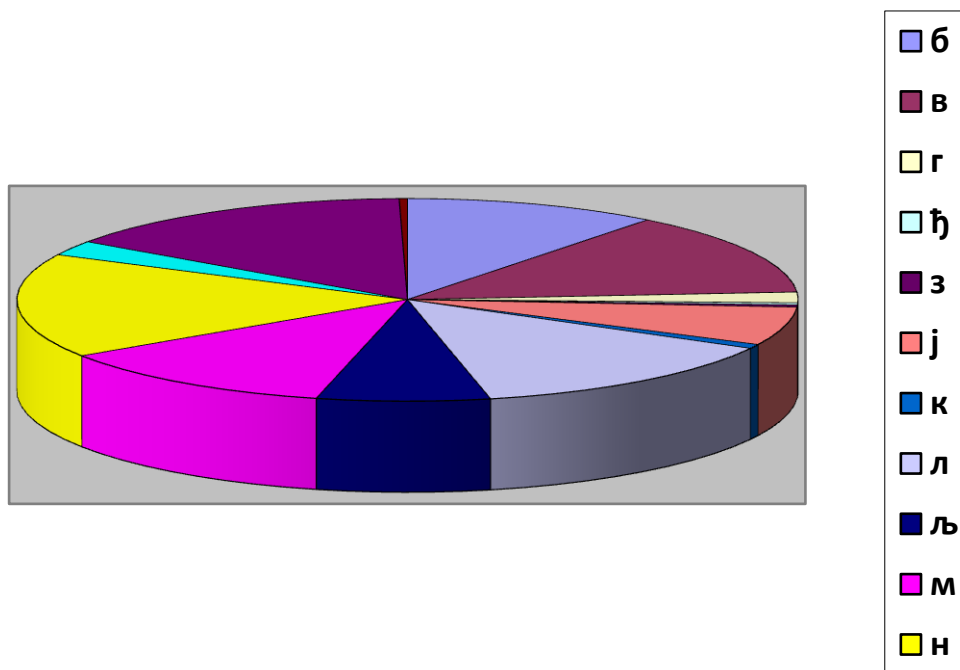
²³⁰ Након заокруживања, у збиру 100,01 % у овој подгрупи.

	у ш (22) = 3,91 %		
Т	т (109) = 17,75 %	т (43) = 13,96 %	
Њ			
У			
Ф			
Х	х (2), х у ш (5) = 1,14 %		
Ц	ц (5), ц у ч (1) = 0,98 %		
Ч	ч (40) = 6,51 %	ч (31) = 10,06 %	
Ш	ш (48) = 7,82 %	ш (30) = 9,74 %	

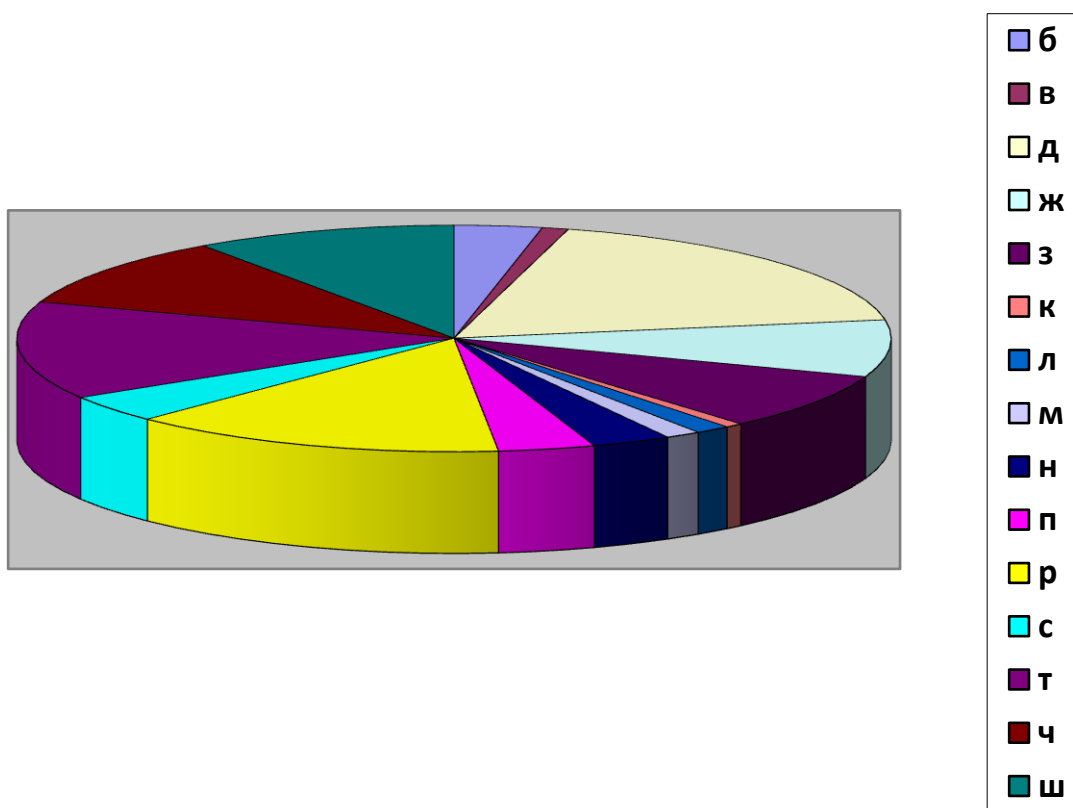
Табела 19: Однос краја основе и суфикса *-љив*, *-ив*, *-јив* уз фаворизовање *-јив* – појединачни бројчани и процентуални преглед завршних фонема

Графикон 14: Дистрибуција завршетка основе и суфикса *-љив*, фаворизовано *-јив*

Графикон 15: Дистрибуција завршетка основе и суфикса *-јив*, фаворизовано *-јив*

Графикон 16: Дистрибуција завршетка основе и суфикса *-ив*, фаворизовано *-јив*

Прилог 8: Фреквенција придева на *-(љ)ив* са истим основама и различитим суфиксима

Придеви са <i>-ив</i>	Фреквенција	Придеви са <i>-љив</i>	Фреквенција	Придеви са <i>-јив</i>	Фреквенција
бродив	73	бродљив	6	X	
горив	28800	горљив	20900	X	
даждив	8	даждљив	0	X	
додирив	640	додирљив	3320	X	
доказив	35400	докажљив	207	докажив	1
докучив	4950	докучљив	105	X	
допустив	11300	допустљив	621	X	
достизив	102	достижљив	54	достижив	171
дохватив	419	дохватљив	9860	X	
заменив	594	заменљив	26200	замењив	16700
замислив	26100	замишљив	225	X	
занемарив	171000	занемарљив	160000	X	
засенив	6	засенљив	1	засењив	6
застарив	142	застарљив	71	X	
застрашив	183	застрашљив	44	X	
збунив	184	збунљив	519	збуњив	1020
злобив	186	X ²³¹		злобљив	5
изведив	16500	изведљив	3120	X	
изводив	5640	изводљив	21300	X	
извршив	1510	извршљив	906	X	
изгладив	5	изгладљив	0	X	
изговорив	936	изговорљив	870	X	
изгорив	438	изгорљив	4	X	
излечив	34900	излечљив	67	X	
изменив	315	изменљив	8900	измењив	7820
измерив	212	измерљив	1140	X	
изразив	2360	изражљив	3	изражив	0

²³¹ Примере који недостају означили смо са X. У неким случајевима, попут овог, фонолошки су могућа два суфикса (овде *-љив* и *-јив*).

искоренив	7	искоренљив	39	искорењив	216
искористив	38300	искористљив	12800	X	
испоредив	7	испоредљив	1	X	
испунив	810	испунљив	31	испуњив	718
исцрпив	392	X		исцрпљив	2000
јестив	95300	јешљив	4	X	
катранив	0	катранљив	0	катрањив	0
лажив	503	лажљив	25700	X	
лепив	442	X		лепљив	56600
надокнадив	9040	надокнадљив	234	X	
надражив	136	надражљив	374	X	
накнадив	272	накнадљив	85	X	
наслутив	221	наслутљив	130	X	
обманив	0	обманљив	361	обмањив	729
оборив	5220	оборљив	90	X	
обрадив	10100	обрадљив	2690	X	
одбранив	311	одбранљив	76	одбрањив	985
одвојив	52700	одвојљив	234	X	
одлучив	1920	одлучљив	9	X	
одразив	59	одражљив	0	одражив	0
одржив	177000	одржљив	279	X	
озледив	17	озледљив	3	X	
опростив	7260	опростљив	94	X	
опружив	3	опружљив	5	X	
оптужив	411	оптужљив	7	X	
освојив	5660	освојљив	23	X	
оспорив	971	оспорљив	802	X	
остварив	91900	остварљив	26400	X	
отклонив	65	отклонљив	7	отклоњив	3080
отплатив	732	отплатљив	4	X	
оценив	1020	оценљив	10	оцењив	75000
пишив	67	пишљив	1350	X	
плачив	2	плачљив	30800	X	
плашив	290	плашљив	101000	X	
победив	4670	победљив	630	X	

повредив	1190	повредљив	1650	X	
погрешив	2820	погрешљив	490	X	
подерив	1120	подерљив	10	X	
подносив	579	подношљив	63400	подношив	2
подражив	51	подражљив	260	X	
поколебив	9	X		поколебљив	485
потрошив	859	потрошљив	74	X	
пребродив	237	пребродљив	1	X	
пребројив	6710	пребројљив	3	X	
превозив	127	превожљив	2	превожив	0
прегорив	5	прегорљив	20	X	
предвидив	69000	предвидљив	94600	X	
премостив	2360	премостљив	76	X	
преносив	219000	преношљив	478	преношив	0
препоручив	3100	препоручљив	53300	X	
пресушив	8	пресушљив	1	X	
претворив	5910	претворљив	990	X	
привлачив	2150	привлачљив	210	X	
применив	526	применљив	63800	примењив	26000
прионив	1	прионљив	429	приоњив	166
прихватив	1960	прихватљив	474000	X	
променив	581	променљив	99600	промењив	11000
проценив	242	проценљив	111	процењив	12000
пружив	1280	пружљив	97	X	
развлачив	29	развлачљив	6	X	
разградив	11700	разградљив	6530	X	
раздвојив	1240	раздвојљив	3	X	
раздражив	145	раздражљив	42200	X	
разлучив	1290	разлучљив	24	X	
разорив	4590	разорљив	9	X	
разрешив	523	разрешљив	133	X	
разрушив	537	разрушљив	4	X	
ранив	751	ранљив	2410	рањив	177000
расклопив	42000	X		расклопљив	11900
расположив	151000	расположљив	12500	X	

растворив	1180	растворљив	40400	X	
растезив	297	растезљив	44100	растежив	0
растопив	921	X		растопљив	1550
решив	12600	решљив	1920	X	
савладив	7190	савладљив	355	X	
сагорив	316	сагорљив	365	X	
санив	133	санљив	341	сањив	85200
сведив	1230	сведљив	4	X	
сканив	0	сканљив	1	скањив	7
склопив	61800	X		склопљив	7100
страшив	1880	страшљив	22800	X	
суздржив	6	суздржљив	6880	X	
угасив	387	угашљив	2	угашив	0
уклонив	1030	уклонљив	275	уклоњив	7520
умножив	107	умножљив	3	X	
уморив	575	уморљив	30	X	
уништив	7840	уништљив	4	X	
уплатив	273	уплатљив	2	X	
упорабив	1340	X		упорабљив	7070
упоредив	36300	упоредљив	1210	X	
употребив	5760	X		употребљив	270000
усавршив	125	усавршљив	6	X	
устрашив	84	устрашљив	5	X	
утажив	186	утажљив	0	X	
утерив	75	утерљив	0	X	
утешив	4	утешљив	5	X	
хранив	443	хранљив	65600	храњив	71600

Табела 20: Фреквенција ненегираних придева са истим основама и суфиксима *-ив*, *-љив* и *-јив*

Придеви са <i>не-</i> и <i>-ив</i>	Фреквенција	Придеви са <i>не-</i> и <i>-љив</i>	Фреквенција	Придеви са <i>не-</i> и <i>-јив</i>	Фреквенција
небродив	2	небродљив	0		
негорив	6420	негорљив	288		
недаждив	0	недаждљив	0		

неододирив	1130	неододирљив	117000		
недоказив	4820	недокажљив	61	недокажив	2
недокучив	34200	недокучљив	139		
недопустив	118000	недопустљив	398		
недостизив	127	недостижљив	4	недостижив	806
недохватив	76	недохватљив	7260		
незаменив	118	незаменљив	57300	незамењив	28800
незамислив	133000	незамишљив	2940		
незанемарив	31300	незанемарљив	7630		
незасенив	0	незасенљив	0	незасењив	1
незастарив	258	незастарљив	41		
незаstraшив	1	незаstraшљив	0		
незбунив	0	незбунљив	9	незбуњив	174
незлюбив	2320			незлюбљив	3
неизведив	13500	неизведљив	1010		
неизводив	3020	неизводљив	13600		
неизвршив	281	неизвршљив	317		
неизгладив	660	неизгладљив	108		
неизговорив	174	неизговорљив	425		
неизгорив	90	неизгорљив	8		
неизлечив	10300	неизлечљив	7		
неизменив	3	неизменљив	962	неизмењив	843
неизмерив	343	неизмерљив	1120		
неизразив	606	неизражљив	6	неизражив	8
неискоренив	537	неискоренљив	62	неискорењив	492
неискористив	5450	неискористљив	122		
неиспоредив	22	неиспоредљив	0		
неиспунив	7	неиспунљив	47	неиспуњив	545
неисцрпив	1760			неисцрпљив	631
нејестив	12100	нејешљив	0		
некатранив	0	некатранљив	0	некатрањив	0
нелажив	3	нелажљив	1		

нелепив	8			нелепљив	2390
ненадокнадив	51100	ненадокнадљив	241		
ненадражив	1	ненадражљив	4		
ненакнадив	264	ненакнадљив	21		
ненаслутив	45	ненаслутљив	31		
необманив	0	необманљив	1	необмањив	3
необорив	56200	необорљив	235		
необрадив	4350	необразљив	8		
неодбранив	92	неодбранљив	82	неодбрањив	15500
неодвојив	58700	неодвојљив	5		
неодлучив	748	неодлучљив	9		
неодразив	1	неодражљив	0	неодражив	0
неодржив	152000	неодржљив	45		
неозледив	1	неозледљив	0		
неопростив	29400	неопростљив	9		
неопружив	0	неопружљив	0		
неоптужив	6	неоптужљив	0		
неосвојив	10100	неосвојљив	29		
неоспорив	12200	неоспорљив	7		
неостварив	36100	неостварљив	6930		
неотклонив	434	неотклонљив	102	неотклоњив	4000
неотплатив	5590	неотплатљив	1		
неоценив	1	неоценљив	4420	неоцењив	8400
непишив	0	непишљив	0		
неплачив	0	неплачљив	9		
неплашив	2	неплашљив	41100		
непобедив	1660000	непобедљив	1440		
неповредив	17500	неповредљив	417		
непогрешив	128000	непогрешљив	7990		
неподерив	20500	неподерљив	126		
неподносив	1600	неподношљив	76100	неподношив	7

неподражив	4	неподражљив	262		
непоколебив	2660			непоколебљив	81600
непотрошив	2700	непотрошљив	2		
непребродив	243	непребродљив	4		
непребројив	3160	непребројљив	2		
непревозив	0	непревозљив	0	непревожив	0
непрегорив	5	непрегорљив	2		
непредвидив	161000	непредвидљив	107000		
непремостив	61800	непремостљив	642		
непреносив	9200	непреношљив	4	непреношив	0
непрепоручив	43	непрепоручљив	1620		
непресушив	998	непресушљив	0		
непретворив	28	непретворљив	183		
непривлачив	55	непривлачљив	1		
неприменив	4	неприменљив	5960	непримењив	6050
неприонив	1	неприонљив	4	неприоњив	1
неприхватив	283	неприхватљив	453000		
непроменив	7	непроменљив	28800	непромењив	7940
непроценив	111	непроценљив	4010	непроцењив	78200
непружив	0	непружљив	0		
неразвлачив	1	неразвлачљив	0		
неразградив	864	неразградљив	166		
нераздвојив	10500	нераздвојљив	2		
нераздражив	3	нераздражљив	114		
неразлучив	1680	неразлучљив	8		
неразорив	1220	неразорљив	57		
неразрешив	1220	неразрешљив	202		
неразрушив	556	неразрушљив	7		
неранив	4	неранљив	448	нерањив	34000
нерасклопив	313			нерасклопљив	4
нерасположив	826	нерасположљив	1		

нерастворив	883	нерастворљив	4840		
нерастезив	7	нерастезљив	640	нерастежив	0
нерастопив	2340			нерастопљив	1010
нерешив	41700	нерешљив	1620		
несавладив	40400	несавладљив	1740		
несагорив	5010	несагорљив	356		
несанив	0	несанљив	0	несањив	2
несведив	4040	несведљив	8		
несканив	0	несканљив	0	нескањив	0
несклопив	131			несклопљив	1
нестрашив	6	нестрашљив	7		
несуздржив	75	несуздржљив	94		
неугасив	2650	неугашљив	5	неугашив	0
неуклонив	98	неуклонљив	6700	неуклоњив	969
неумножив	94	неумножљив	0		
неуморив	806	неуморљив	301		
неуништив	159000	неуништљив	200		
неуплатив	2	неуплатљив	0		
неупорабив	554			неупорабљив	2090
неупоредив	38100	неупоредљив	233		
неупотребив	2890			неупотребљив	211000
неусавршив	0	неусавршљив	0		
неустрашив	70300	неустрашљив	281		
неутажив	1750	неутажљив	3		
неутерив	46	неутерљив	2		
неутешив	5	неутешљив	51		
нехранив	3	нехранљив	155	нехрањив	64

Табела 21: Фреквенција негираних придева са истим основама и суфиксима *-ив*, *-љив* и *-јив*

Прилог 9: Фреквентност придева са основама на *н* и који се завршавају на *-(љ)ив*

Придеви са основом на -н	Придев са -љив	Фреквентност	Придев са не-љив	Фреквентност	Придеви са -јив	Фреквентност	Придеви са не-и -јив	Фреквентност	Придеви са -ив	Фреквентност	Придеви са не-и -ив	Фреквентност
1.	засенљив	1	незасенљив	0	засењив	5	незасењив	1	засенив	5	незасенив	0
2.	збунљив	32	незбунљив	10	збуњив	1040	незбуњив	41	збунив	39	незбунив	0
3.	искоренљив	14	неискоренљив	20	искорењив	39	неискорењив	468	искоренив	6	неискоренив	23
4.	испунљив	14	неиспунљив	13	испуњив	660	неиспуњив	813	испунив	770	неиспунив	8
5.	катранљив	1	некатранљив	0	катрањив	0	некатрањив	0	катранив	0	некатранив	0
6.	одбранљив	15	неодбранљив	37	одбрањив	995	неодбрањив	15.900	одбранив	299	неодбранив	19
7.	отклонљив	17	неотклонљив	13	отклоњив	3200	неотклоњив	4700	отклонив	158	неотклонив	44
8.	оценљив	11	неоценљив	40	оцењив	34	неоцењив	41	оценив	991	неоценив	1
9.	прионљив	38	неприонљив	4	приоњив	27	неприоњив	1	прионив	1	неприонив	1

10.	променљив	101000	непроменљив	29100	промењив	11000	непромењив	8600	променив	573	непроменив	6
11.	проценљив	37	непроценљив	4430	процењив	11900	непроцењив	64700	проценив	48	непроценив	26
12.	ранљив	2400	неранљив	458	рањив	7260	нерањив	30100	ранив	760	неранив	3
13.	санљив	28	несанљив	0	сањив	84400	несањив	2	санив	23	несанив	0
14.	сканљив	1	несканљив	0	скањив	8	нескањив	0	сканив	0	несканив	0
15.	уклонљив	36	неуклонљив	8620	уклоњив	7380	неуклоњив	976	уклонив	1010	неуклонив	29
16.	хранљив	62800	нехранљив	17	храњив	70600	нехрањив	15	хранив	453	нехранив	3

Табела 22: Фреквенција придева са основом на н и суфиксима *-ив*, *-љив*, *-јив*

Прилог 10: Однос фреквенције придева и облика мотивне речи

Придеви на <i>-ив</i>	Број придева на <i>-ив</i>	Тражени облик мотивне речи	Број траженог облика мотивне речи
обманив	0	обмануо	69600
сканив	0	сканио	272
катранив	0	катран	250000
прионив	1	прионуо	40500
плачив	2	плакао	482000
опружив	3	опружио	12300
утешив	4	утешио	23500
прегорив	5	прегорео	34100
изгладив	5	изгладио	19300
засенив	6	засенио	88800
суздржив	6	суздржао	51400
испоредив	7	испоредио	352
искоренив	7	искоренио	8090
даждив	8	дажд	29400
пресушив	8	пресушио	39800
поколебив	9	поколебао	22200
озледив	17	озледио	6430
развлачив	29	развлачио	21000
подражив	51	подражио	411
одразив	59	одразио	94600
отклонив	65	отклонио	230000
пишив	67	лексикализовано! ²³²	
бродив	73	бродио	2860
утерив	75	утерао	36400

²³² Будући да је значење посматраног придева лексикализовано, дакле, није композиционално, фреквентност мотивног глагола није у директној вези са бројем јављања мотивисаног придева, те је ни не наводимо.

устрашив	84	устрашио	2780
достизив	102	достизао	35500
умножив	107	умножио	27600
усавршив	125	усавршио	137000
превозив	127	превозио	1970000
санив	133	сан	7810000
надражив	136	надражио	2520
застарив	142	застарео	68200
раздражив	145	раздражио	2440
заstraшив	183	заstraшио	18800
збунив	184	збунио	507000
утажив	186	утажио	5970
злюбив	186	злоба	113000
		злобу ²³³	91000
измерив	212	измерио	99300
наслутив	221	наслутио	91900
пребродив	237	пребродио	73400
проценив	242	проценио	231000
накнадив	272	накнадио	7070
уплатив	273	уплатио	795000
плашив	290	плашио	228000
растезив	297	растезао	11600
одбранив	311	одбранио	628000
изменив	315	изменио	629000
сагорив	316	сагорео	21300
угасив	387	угасио	500000
исцрпив	392	исцрпео	36200
оптужив	411	оптужио	1230000

²³³ Будући да код именица прве и четврте Стевановићеве врсте има обличког подударанја између номинатива и акузатива јединице (у мушком роду прве врсте уколико именица нема обележје [живо], а све мушког рода су такве међу нашим примерима), за ову именицу, која се мења по трећој врсти, наводимо број јављања и за облик номинатива и за облик акузатива јединице уједначеости ради.

дохватив	419	дохватио	287000
изгорив	438	изгорео	367000
лепив	442	лепио	96600
хранив	443	хранио	161000
лажив	503	лагао	402000
разрешив	523	разрешио	60600
применив	526	применио	145000
разрушив	537	разрушио	11800
уморив	575	уморио	152000
подносив	579	подносио	235000
променив	581	променио	765000
заменив	594	заменио	442000
додирив	640	додирнуо	90800
отплатив	732	отплатио	81800
ранив	751	ранио	379000
испунив	810	испунио	739000
потрошив	859	потрошио	634000
растопив	921	растопио	58800
изговорив	936	изговорио	374000
оспорив	971	оспорио	130000
оценив	1020	оценио	924000
уклонив	1030	уклонио	213000
подерив	1120	подерао	82300
растворив	1180	растворио	34700
повредив	1190	повредио	564000
сведив	1230	свео	338000
раздвојив	1240	раздвојио	72700
пружив	1280	пружио	580000
разлучив	1290	разлучио	7380
упорабив	1340	упорабио	18800
извршив	1510	извршио	705000
страшив	1880	страшио	8950
одлучив	1920	одлучио	421000

прихватив	1960	прихватио	599000
привлачив	2150	привлачио	71500
изразив	2360	изразио	920000
премостив	2360	премостио	32600
погрешив	2820	погрешио	222000
препоручив	3100	препоручио	583000
разорив	4590	разорио	157000
победив	4670	победио	1480000
докучив	4950	докучио	40800
оборив	5220	оборио	731000
изводив	5640	изводио	242000
освојив	5660	освојио	1310000
употребив	5760	употребио	316000
претворив	5910	претворио	585000
пребројив	6710	пребројао	45100
савладив	7190	савладао	1120000
опростив	7260	опростио	626000
уништив	7840	уништио	844000
надокнадив	9040	надокнадио	172000
обрадив	10100	обрадио	374000
допустив	11300	допустио	864000
разградив	11700	разградио	8850
решив	12600	решио	529000
изведив	16500	извео	1740000
замислив	26100	замислио	809000
горив	28800	горео	274000
излечив	34900	излечио	62900
доказив	35400	доказао	792000
упоредив	36300	упоредио	209000
искористив	38300	искористио	906000
расклопив	42000	расклопио	26500
одвојив	52700	одвојио	558000
склопив	61800	склопио	416000

предвидив	69000	предвидео	209000
остварив	91900	остварио	1060000
јестив	95300	јео	458000
расположив	151000	располагао	176000
занемарив	171000	занемарио	177000
одржив	177000	одржао	1060000
преносив	219000	преносио	229000

Табела 23: Фреквенција мотивних речи и придева на *-ив*, Гугл претрага извршена 12. 2. 2017.

Прилог 11: Број различитих придева на *-(љ)ив* са одређеним фреквенцијама

1≤N≤100, придеви на <i>-ив</i>	22	1≤N≤100, придеви са <i>не-ив</i>	37
1≤N≤100, придеви на <i>-љив</i>	48	1≤N≤100, придеви на <i>не-љив</i>	43
1≤N≤100, придеви на <i>-јив</i>	5	1≤N≤100, придеви на <i>не-јив</i>	11

Табела 24: Број различитих придева који се у Гугл претрази јављају од једанпут до 100 пута

Придеви на <i>-ив</i>	591	Придеви са <i>не-ив</i>	852
Придеви на <i>-љив</i>	1130	Придеви на <i>не-љив</i>	771
Придеви на <i>-јив</i>	21	Придеви на <i>не-јив</i>	96

Табела 25: Збир свих појединачних јављања придева са фреквенцијом до 100

1≤N≤1000, придеви на <i>-ив</i>	68	1≤N≤1000, придеви са <i>не-ив</i>	61
1≤N≤1000, придеви на <i>-љив</i>	75	1≤N≤1000, придеви на <i>не-љив</i>	70
1≤N≤1000, придеви на <i>-јив</i>	12	1≤N≤1000, придеви на <i>не-јив</i>	18

Табела 26: Број различитих придева који се у Гугл претрази јављају од једанпут до 1000 пута

Придеви на <i>-ив</i>	19.303	Придеви са <i>не-ив</i>	11.970
Придеви на <i>-љив</i>	12.064	Придеви на <i>не-љив</i>	8834
Придеви на <i>-јив</i>	3491	Придеви на <i>не-јив</i>	4556

Табела 27: Збир свих појединачних јављања придева са фреквенцијом до 1000

Прилог 12: Фреквенција негираних и „немогућих” ненегираних придева на *-(љ)ив*

Ненегирани придев	Број потврда добијен Гугл претрагом ²³⁴	Негирани придев	Број потврда добијен Гугл претрагом ²³⁵	Пропорција: фреквенција негираних / фреквенција ненегираних ²³⁶
задржив	124	незадржив	9480	76,45
зајажљив	43	незајажљив	3610	83,95
зауостављив	2710	незауостављив	121.000	44,65
описив	5730	неописив	104.000	18,15
опорецив	5	неопорецив	220	44
размрсив	174	неразмрсив	4290	24,65
раскидив	704	нераскидив	8550	12,14
саломив	324	несаломив	20.800	64,2
саломљив	194	несаломљив	10.100	52,06
угушив	22	неугушив	6	0,27
укротив	578	неукротив	7130	12,34
Укупан фреквенција ненегираних	10.608	Укупан фреквенција негираних	289.186	27,26
Просечна фреквенција ненегираних	964,36	Просечна фреквенција негираних	26.289,64	

Табела 28: Број потврда ненегираних „немогућих” придева и негираних парњака добијен Гугл претрагом

²³⁴ Гугл претрага извршена 15. 8. 2017.

²³⁵ Гугл претрага извршена 15. 8. 2017.

²³⁶ У овој колони дајемо однос броја негираних и ненегираних придева за сваку придевску лексему на *-(љ)ив* да би се јасније видело и лакше упоредило колико је пута бројнији сваки конкретни негирани облик од свог ненегираног парњака.

Ненегирни придев на -(љ)ив	Број потврда добијен Гугл претрагом ²³⁷	Негирни придев на -(љ)ив	Број потврда добијен Гугл претрагом ²³⁸	Пропорција: фреквенција негираних / фреквенција ненегираних ²³⁹
додирљив	3000	недодирљив	82.900	27,63
доказив	21.500	недоказив	3570	0,17
докучив	3920	недокучив	15.900	4,06
допустив	6710	недопустив	75.100	11,19
задржив	123	незадржив	20.700	168,29
замислив	14.400	незамислив	116.000	8,06
избрисив	2320	неизбрисив	115.000	49,57
изрецив	1030	неизрецив	9090	8,82
надокнадив	4630	ненадокнадив	26.500	5,72
оборив	6800	необорив	28.700	4,22
одвојив	16.900	неодвојив	30.300	1,79
одољив	1580	неодољив	197.000	124,68
одржив	190.000	неодржив	75.000	0,39
оцењив	54.200	неоцењив	6240	0,11
победив	4550	непобедив	47.200	10,37
погрешив	2890	непогрешив	62.500	21,63
поколебив	8	непоколебив	2780	347,5
поколебљив	418	непоколебљив	43.300	103,59
поправљив	5430	непоправљив	35.600	6,56
преводив	2610	непреводив	4230	1,62
преводљив	597	непреводљив	264	0,44
премостив	3690	непремостив	23.500	6,37
промочив	436	непромочив	17.300	39,68

²³⁷ Гугл претрага извршена 15. 8. 2017.

²³⁸ Гугл претрага извршена 15. 8. 2017.

²³⁹ У овој колони дајемо однос броја негираних и ненегираних придева за сваку придевску лексему на *-(љ)ив* да би се јасније видело и лакше упоредило колико је пута бројнији сваки конкретни негирани облик од свог ненегираног парњака.

процењив	6480	непроцењив	26.500	4,09
разлучив	1320	неразлучив	2160	1,64
спојив	12.100	неспојив	27.800	2,3
угасив	528	неугасив	2370	4,49
умољив	2400	неумољив	56.900	23,71
уништив	2450	неуништив	80.200	32,73
урачунљив ²⁴⁰	21.100	неурачунљив	32.000	1,52
устрашив	82	неустрашив	42.800	521,95
Укупна фреквенција ненегираних	394.202	Укупна фреквенција негираних	1.309.404	3,32
Просечна фреквенција ненегираних	12.716,19	Просечна фреквенција негираних	42.238,84	

Табела 29: Број потврда проширене листе ненегираних „немогућих” придева на *-(љ)ив* и негираних парњака добијен Гугл претрагом

²⁴⁰ Постоји и пасивно значење „који може бити урачунат”, које је композиционално, и разликује се од лексикализованог значења облика *неурачунљив* „[неспособан да мисли трезвено]”, које је пак субјекатски оријентисано. Дискусију о овим и оваквим паровима примера дајемо у одељку 6.3.

Прилог 13: Однос свих у *Обратном речнику* нерегистрованих ненегираних и регистрованих негираних придева на *-(љ)ив*

Ненегирани придев на <i>-(љ)ив</i>	Број потврда на Гуглу ²⁴¹	Негирани придев на <i>-(љ)ив</i>	Број потврда на Гуглу
бранљив	74	небранљив	2
видив	4580	невидив	194
гасив	241	негасив	3
довршив ²⁴²	336	недовршив	664
довршљив	3	недовршљив	0
догледив	2	недогледив	116
доживљив	52	недоживљив	3
докнадив	124	недокнадив	636
дотакљив	53	недотакљив	2180
заводив	30	незаводив	1
завршив	260	незавршив	226
загадљив	6	незагадљив	3
загазив	142	незагазив	0
загладљив	2	незагладљив	0
загубљив	6	незагубљив	0
задржив	123	незадржив	18.300
зајажљив	46	незајажљив	3990
зајазив	4	незајазив	39
залечив	7	незалечив	20
замењљив	637	незамењљив	2780
заплењив	2	незаплењив	3
заситив	138	незаситив	48
засладив	4	незасладив	0

²⁴¹ Гугл претрага извршена 9. 2. 2017.

²⁴² Иако некарактеристично за савремени српски језик, код глагола шесте врсте спорадично би се могао јавити са овом придевима хомоформичан облик глаголног прилога прошлог на *-ив*, попут *довршив* уместо уобичајеног *довршивши*.

застрањив	7	незастрањив	1
затајив	226	незатајив	55
затајљив	0	незатајљив	3
затомљив	5	незатомљив	137
зауостављив	3840	незауостављив	133.000
зацељив	5	незацељив	65
згорљив	1	незгорљив	7
згрушив	2	незгрушив	0
згушљив	1	незгушљив	0
избледив	9	неизбледив	6
изгубив	7840	неизгубив	282
изгубљив	9	неизгубљив	72
издржив	3940	неиздржив	45.900
излучив	613	неизлучив	2
измишљив	4	неизмишљив	3
изневерив	76	неизневерив	0
изнудљив	2	неизнудљив	0
изостављив	84	неизостављив	709
израчуњив	35	неизрачуњив	4
изустив	449	неизустив	6
исељив	295	неисељив	271
искажљив	0	неискажљив	3
исказив	4010	неисказив	2550
исказљив	7	неисказљив	1
искоренив	8	неискоренив	537
исперив	49	неисперив	138
исплатљив	7600	неисплатљив	611
исприповедив	0	неисприповедив	0
испунљив	32	неиспунљив	48
испуњљив	0	неиспуњљив	1
истражив	23.300	неистражив	582
истрпив	1	неистрпив	2
истумачљив	0	неистумачљив	0

ишчашив	1	неишчашив	0
клоњив	6	неклоњив	0
лечљив	2	нелечљив	0
мењив	266	немењив	8
мерив	610	немерив	318
надоместив	66	ненадоместив	163
налажљив	218	неналажљив	39
налазив	572	неналазив	7
намирљив	2	ненамирљив	7
напојив	46	ненапојив	1
нарушив	109	ненарушив	602
нарушљив	0	ненарушљив	6
наситив	107	ненаситив	2
наситљив	9	ненаситљив	71
наследив	351	ненаследив	9
наслутив	229	ненаслутив	43
наткриљив	2	ненаткриљив	480
обилазив	6	необилазив	1
образложив	137	необразложив	36
образложљив	7	необразложљив	3
обуздив	1	необуздив	81
обуздљив	1	необуздљив	8
одвратив	357	неодвратив	0
одговорљив	42	неодговорљив	37
одгодљив	9	неодгодљив	5
одгојив	1150	неодгојив	79
одложив	324	неодложив	321
одмрсив	4	неодмрсив	2
одредив	13.200	неодредив	4350
одрешив	5	неодрешив	0
одржљив	279	неодржљив	43
одузимљив	28	неоудзимљив	5
означив	225	неозначив	5300

окрњив	4	неокрњив	24
оперив	185	неоперив	59
описив	8050	неописив	241.000
оповргљив	225	неоповргљив	390
оповрзив	0	неоповрзив	3
опозив	295.000 ²⁴³	неопозив	27.800
опозивљив	5	неопозивљив	3
опоречив	0	неопоречив	2
опоречљив	0	неопоречљив	0
опречив	0	неопречив	0
освестив	63	неосвестив	0
оскрњив	0	неоскрњив	0
отворив	4430	неотворив	153
отимљив	0	неотимљив	1
откидив	2	неоткидив	8
откидљив	0	неоткидљив	0
отклонив	158	неотклонив	463
отопив	203	неотопив	414
платљив	111	неплатљив	2
побројив	26	непобројив	3
повитљив	184	неповитљив	2
повратив	3270	неповратив	533
подговорљив	2	неподговорљив	0
подељив	577	неподељив	89
појмив	134	непојмив	599
показљив	6	непоказљив	1
покварив	62	непокварив	172
покорив	395	непокорив	887
покорљив	6	непокорљив	165
поломљив	4	неполомљив	84
померив	425	непомерив	382

²⁴³ Придев је хомоформичан са именицом *опозив*.

помирив	361	непомирив	511
помислив	5420	непомислив	8
поништив	243	непоништив	332
поништљив	2	непоништљив	0
поновљив	11.500	непоновљив	2.130.000
поправљив	5700	непоправљив	88.800
попуњив	191	непопуњив	29
порекљив	0	непорекљив	0
порецив	169	непорецив	13.100
поречив	0	непоречив	44
поречљив	0	непоречљив	1
порушив	20	непорушив	8
порушљив	1	непорушљив	6
посадив	1470	непосадив	0
постижив	7	непостижив	6
потопив	1870	непотопив	6520
потопљив	94	непотопљив	1630
преболив	25	непреболив	70
пребољив	57	непребољив	64
преварив	208	непреварив	4
превидљив	464	непревидљив	501
прегазив	143	непрегазив	27
представљив	456	непредстављив	858
преиначив	104	непреиначив	3
преисподобљив	0	непреисподобљив	0
прејазив	0	непрејазив	0
прекидљив	16	непрекидљив	44
прекорачив	80	непрекорачив	286
прекорачљив	0	непрекорачљив	5
прекршив	46	непрекршив	81
прекршљив	1	непрекршљив	2
преломив	194	непреломив	2
премашив	52	непремашив	187

препевљив	0	непрепевљив	1
препричив	4	непрепричив	7
препричљив	8040	непрепричљив	807
прерадив	193	непрерадив	65
пресахњив	1	непресахњив	7
прескочив	335	непрескочив	122
престижив	0	непрестижив	2
претргљив	0	непретргљив	6
прећутљив	1	непрећутљив	3
прилагодив	6450	неприлагодив	232
примирљив	4	непримирљив	9
припустив	10	неприпустив	5
припустљив	6	неприпустљив	1
притајив	229	непритајив	0
проварив	1	непроварив	1
проверив	1090	непроверив	32
провидив	5	непровидив	0
промашив	80.100	непромашив	547
промостив	6	непромостив	307
пропустив	732	непропустив	1280
прорачунив	0	непрорачунив	1
прорачуњив	3	непрорачуњив	2
протумачљив	8	непротумачљив	0
проценив	246	непроценив	112
разберљив	56	неразберљив	3
развезив	5	неразвезив	122
разводљив	2	неразводљив	5
раздрешљив	0	нераздрешљив	0
раздробив	3	нераздробив	0
раздружив	6	нераздружив	792
раздружљив	8	нераздружљив	289
разложив	426	неразложив	988
размрсив	157	неразмрсив	4360

размршљив	0	неразмршљив	0
расветљив	3	нерасветљив	4
раскидив	714	нераскидив	17.600
раскрављив	0	нераскрављив	0
расплетив	5	нерасплетив	458
распредив	0	нераспредив	0
распредљив	0	нераспредљив	0
расцепљив	0	нерасцепљив	2
рашчланљив	4	нерашчланљив	9
решљив	1860	нерешљив	1560
родљив	9	неродљив	8
сабројив	0	несабројив	5
сагласив	47	несагласив	1
саглашљив	9	несаглашљив	7
сагледљив	482	несагледљив	140
саломив	633	несаломив	13.500
саломљив	258	несаломљив	11.800
саопштив	100	несаопштив	152
сатарив	1	несатарив	8
сатарљив	0	несатарљив	2
свитљив	51	несвитљив	4
свладив	73	несвладив	239
сводив	1850	несводив	3260
сјединљив	2	несјединљив	3
скважљив	0	нескважљив	0
сквашљив	0	несквашљив	0
скршив	105	нескршив	4
сложљив	186	несложљив	3
сломив	597	несломив	734
слутив	19	неслутив	0
смирљив	6	несмирљив	113
смотрив	235	несмотрив	2
сносив	52	несносив	214

спроводив	3720	неспроводив	3080
створив	2300	нестворив	77
стегљив	10	нестегљив	0
такљив	40	нетакљив	2
топив	48.900	нетопив	6630
треперив	69	нетреперив	0
ублажив	52	неублажив	100
ублажљив	0	неублажљив	3
увредив	206	неувредив	7
угушив	9	неугушив	7
угушљив	6	неугушљив	5
удовољив	77	неудовољив	2
узбуњив	99	неузбуњив	0
уздржив	7	неуздржив	6
уклонив	1020	неуклонив	99
украдљив	1	неукрадљив	3
укротив	772	неукротив	14.900
уловљив	280	неуловљив	821
умитљив	0	неумитљив	0
умолив	40	неумолив	79
уморив	565	неуморив	809
уочив	388	неуочив	4
упростив	5	неупростив	0
упутљив	3	неупутљив	3
уразумљив	9	неуразумљив	7430
урачуњив	2970	неурачуњив ²⁴⁴	1680
уручив	161	неуручив	46
усахљив	9	неусахљив	782
усахњив	0	неусахњив	1
усвојљив	138	неусвојљив	1
ускладив	2610	неускладив	2100

²⁴⁴ Има лексикализовано значење.

ускратив	148	неускратив	3
успоредив	63.600	неуспоредив	43.300
уостављив	118	неуостављив	1100
усудив	198	неусудив	1
усудљив	0	неусудљив	0
утајив	1140	неутајив	2
утврдив	2250	неутврдив	329
утврдљив	212	неутврдљив	9
утрњив	5	неутрњив	48
утрошив	2	неутрошив	4
утрудив	3	неутрудив	171
утрудљив	313	неутрудљив	693
утуљив	0	неутуљив	0
хранив	437	нехранив	3
частив	96	нечастив	336

Табела 30: Бројност у речницима српског језика нерегистрованих ненегираних придева на *-(љ)ив* и регистрованих негираних пандана добијена Гугл претрагом (извор: *Обратни речник српског језика*)

**Прилог 14: Фреквентност скаларних ненегираних и негираних придева на
-(љ)ив**

Ненегирани придев на -(љ)ив	Број потврда на Гуглу ²⁴⁵	Негирани придев на -(љ)ив	Број потврда на Гуглу ²⁴⁶
брбљив	5150	небрбљив	0
говорљив	10.500	неговорљив	231
голицљив	1900	неголицљив ²⁴⁷	0
горљив	9790	негорљив	334
грабљив	2670	неграбљив	0
досетљив	6160	недосетљив	44
заборављив	6040	незаборављив	8420 ²⁴⁸
завидљив	8500	незавидљив	721
заједљив	17.600	незаједљив	131
заљубљив	11.300	незаљубљив	58
колебљив	8220	неколебљив	533
лажљив	9520	нелажљив	0
наметљив	27.200	ненаметљив	44.800
насртљив	22.700	ненасртљив	178
обазрив	64.000	необазрив	4430
осетљив	330.000	неосетљив	15.300
пажљив	195.000	непажљив	11.500
плачљив	5330	неплачљив	4
плашљив	38.800	неплашљив	604
подозрив	14.200	неподозрив	164
подругљив	18.800	неподругљив	0
помирљив	16.100	непомирљив	21.000

²⁴⁵ Гугл претрага извршена 15. 8. 2017.

²⁴⁶ Гугл претрага извршена 15. 8. 2017.

²⁴⁷ Иако је субјекатски оријентисан, али пасивне семантике, негирани облик није граматичан.

²⁴⁸ У пасивном значењу „који се не може заборавити”.

попустљив	29.200	непопустљив	18.500
превртљив	25.600	непревртљив	589
предузимљив	8290	непредузимљив	344
предусретљив	13.100	непредусретљив	76
презрив	7580	непрезрив	0
причљив	16.000	непричљив	122
прождрљив	8820	непрождрљив	0
проницљив	32.000	непроницљив	0
разметљив	14.200	неразметљив	522
сажаљив	7420	несажаљив	26
свадљив	13.700	несвадљив	115
сналажљив	39.200	несналажљив	3640
снебивљив	2860	неснебивљив	1
стидљив	95.300	нестидљив	31
стрпљив	232.000	нестрпљив	131.000
ћутљив	17.700	нећутљив	8
штедљив	47.500	нештедљив	130

Табела 31: Однос придева на *-(љ)ив* активног значења и потврде њихових негираних пандана

Прилог 15: Фреквенција сложеница на *-(љ)ив* разврстана према квартилима

Сложени придев на <i>-(љ)ив</i>	Фреквенција добијена Гугл претрагом, извршена 1. 3. 2018.	Квартил
<i>мирољубив</i>	45600	IV
<i>дружељубив</i>	21900	
<i>гостољубив</i>	19000	
<i>осветољубив</i>	17500	
<i>истинољубив</i>	9830	
<i>самолепљив</i>	8880	
<i>гостопримљив</i>	5530	
<i>благоглагољив</i>	4600	
<i>правдољубив</i>	4340	
<i>слаткоречив</i>	3370	
<i>самољубив</i>	2790	III
<i>љубопитљив</i>	2190	
<i>користољубив</i>	1940	II
<i>слободољубив</i>	1730	
<i>родољубив</i>	1650	
<i>славољубив</i>	1560	
<i>зимогрожљив</i>	1350	
<i>човекољубив</i>	1280	
<i>богобојажљив</i>	1050	
<i>властољубив</i>	1050	
<i>честољубив</i>	1050	
<i>трудољубив</i>	847	
<i>среброљубив</i>	842	
<i>дуготрпељив</i>	753	
<i>богољубив</i>	745	
<i>себељубив</i>	705	
<i>водонепропустљив</i>	681	
<i>свемилостив</i>	664	

<i>полусањив</i>	603
<i>многомилостив</i>	572
<i>самодопадљив</i>	569
<i>красноречив</i>	564
<i>благочестив</i>	537
<i>брзосушив</i>	427
<i>самосажалјив</i>	380
<i>лакозапаљив</i>	336
<i>полупропустљив</i>	265
<i>братољубив</i>	264
<i>свевидљив</i>	247
<i>злопамтив</i>	237
<i>дуготрљив</i>	226
<i>христољубив</i>	225
<i>злопамтљив</i>	222
<i>мироточив</i>	212
<i>благочастив</i>	193
<i>вододржив</i>	150
<i>полуразумљив</i>	142
<i>водопронустљив</i>	103
<i>домољубив</i>	103
<i>благоречив</i>	95
<i>суперпроводљив</i>	91
<i>зимогрозив</i>	73
<i>лепоречив</i>	65
<i>малоречив</i>	50
<i>многлагољив</i>	49
<i>рукопиљив</i>	48
<i>свеобухватљив</i>	34
<i>вододржљив</i>	33
<i>самосавладљив</i>	32
<i>празноговорљив</i>	25
<i>правољубив</i>	24

I

<i>женољубив</i>	10
<i>полустидљив</i>	10
<i>самоподмазив</i>	9
<i>књигољубив</i>	8
<i>краткоречив</i>	8
<i>многоречив</i>	8
<i>многоговорљив</i>	7
<i>сузољубив</i>	7
<i>празноречив</i>	6
<i>самосавладив</i>	6
<i>законољубив</i>	5
<i>медоточив</i>	4
<i>многотрпељив</i>	3
<i>лакоречив</i>	2
<i>милоречив</i>	2
<i>слаборечив</i>	2
<i>злоречив</i>	1
<i>праворечив</i>	1
<i>црвоточив</i>	1
<i>водопримљив</i>	0
<i>инсектоједив</i>	0
<i>лепотољубив</i>	0
<i>мразопуцљив</i>	0
<i>пламенољубив</i>	0
<i>сверазорљив</i>	0
<i>светлопроводљив</i>	0
<i>тужномилостив</i>	0

Табела 32: Фреквентност сложених придева на *-(љ)ив* добијена Гугл претрагом

ИЗЈАВА АУТОРА О ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Ја, Александра Јанић, изјављујем да докторска дисертација под насловом:

Морфологија и семантика придева на -(љ)ив у српском језику,

која је одбрањена на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу представља *оригинално ауторско дело* настало као резултат *сопственог истраживачког рада*.

Овом Изјавом такође потврђујем:

- да сам *једини аутор* наведене докторске дисертације,
- да у наведеној докторској дисертацији *нисам извршио/ла повреду* ауторског нити другог права интелектуалне својине других лица,
- да умножени примерак докторске дисертације у штампаној и електронској форми у чијем се прилогу налази ова Изјава садржи докторску дисертацију истоветну одбрањеној докторској дисертацији.

У Крагујевцу, 24.8.2018. године,

Александра Јанић
потпис аутора

ИЗЈАВА АУТОРА О ИСКОРИШЋАВАЊУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Ја, Александра Јанић,

дозвољавам

не дозвољавам

Универзитетској библиотеци у Крагујевцу да начини два трајна умножена примерка у електронској форми докторске дисертације под насловом:

Морфологија и семантика придева на -(љ)ив у српском језику,

која је одбрањена на Филолошко-уметничком факултету

Универзитета у Крагујевцу, и то у целини, као и да по један примерак тако умножене докторске дисертације учини трајно доступним јавности путем дигиталног репозиторијума Универзитета у Крагујевцу и централног репозиторијума надлежног министарства, тако да припадници јавности могу начинити трајне умножене примерке у електронској форми наведене докторске дисертације путем *преузимања*.

Овом Изјавом такође

дозвољавам

не дозвољавам¹

¹ Уколико аутор изабере да не дозволи припадницима јавности да тако доступну докторску дисертацију користе под условима утврђеним једном од *Creative Commons* лиценци, то не искључује право припадника јавности да наведену докторску дисертацију користе у складу са одредбама Закона о ауторском и сродним правима.

припадницима јавности да тако доступну докторску дисертацију користе под условима утврђеним једном од следећих *Creative Commons* лиценци:

- 1) Ауторство
- 2) Ауторство - делити под истим условима
- 3) Ауторство - без прерада
- 4) Ауторство - некомерцијално
- 5) Ауторство - некомерцијално - делити под истим условима
- 6) Ауторство - некомерцијално - без прерада²

У Крагујевцу _____, 24.8.2018. године,

Александра Јанчић
потпис аутора

² Молимо ауторе који су изабрали да дозволе припадницима јавности да тако доступну докторску дисертацију користе под условима утврђеним једном од *Creative Commons* лиценци да заокруже једну од понуђених лиценци. Детаљан садржај наведених лиценци доступан је на: <http://creativecommons.org.rs/>